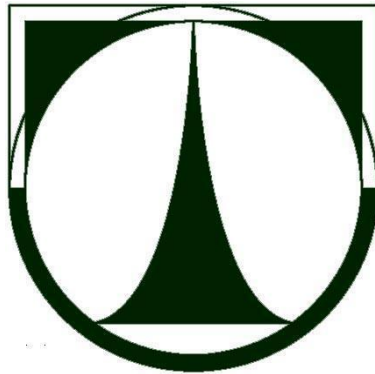

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

DISERTAČNÍ PRÁCE

2011

Bc. Ing. Karina Mužáková

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: P 6202 – Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Pojišťovnictví

**METODY A NÁSTROJE ZJIŠŤOVÁNÍ
FINANČNÍHO ZDRAVÍ INSTITUCÍ
ČESKÉHO FINANČNÍHO TRHU
V KONTEXTU S INTEGRAČNÍMI
PROCESY EU**

**Methods and Tools for Identifying the Financial Health of Institutions
of the Czech Financial Market in the Context
of the EU Integration Processes**

Bc. Ing. Karina Mužáková

Školitel: doc. Ing. Arnošt Böhm, CSc., katedra pojišťovnictví

Počet stran: 199
Počet příloh: 9

Liberec, 2011

Anotace

Tématem doktorské disertační práce je: „Metody a nástroje zjišťování finančního zdraví institucí českého finančního trhu v kontextu s integračními procesy EU“.

V návaznosti na analýzu současného stavu je stanoven tento hlavní cíl disertační práce:

Analýza základní klasifikace metod a nástrojů zjišťování finančního zdraví institucí českého finančního trhu, zejména pojišťoven, v kontextu s integračními procesy EU s důrazem na analýzu aspektů Solventnosti II.

Ke splnění výše uvedeného hlavního cíle práce je zapotřebí naplnění sedmi dílčích cílů pomocí vědeckých metod, mezi které patří zejména: rešerše odborné literatury (zejména monografií, odborných článků, studií a také legislativy), komparativní analýza, analýza dílčích poznatků, syntéza dílčích poznatků, deskripce, indukce, explanace a statistická analýza. Převažující metodou práce je, dle charakteru disertační práce, zejména rešerše odborné literatury, odborných studií a také legislativy (i jejích návrhů či komentářů). Základní matematicko-statistickou metodou je elementární statistická analýza.

Práce je rozčleněna do základních pěti kapitol, přičemž nosnou kapitolou celé práce je kapitola čtvrtá. V rámci této kapitoly je provedena zevrubná analýza potenciálního vlivu Solventnosti II na český pojistný trh. Jsou zde uvedeny základní metody a nástroje pro nový výpočet solventnosti v rámci tohoto nového regulatorního opatření. Kapitola je rozčleněna do základních pěti subkapitol, které se zabývají nejprve důvody pro Solventnost II, dále jednotlivými jejími pilíři a také je provedeno srovnání solventnostních systému USA a EU.

Klíčová slova: evropská ekonomická integrace, finanční služby, pojišťovnictví, řízení rizik, Basel II, Basel III, Solvency II, solventnostní kapitálový požadavek, minimální kapitálový požadavek.

Annotation

The topic of the doctoral thesis is "Methods and Tools Identifying the Financial Health of Institutions of the Czech Financial Market in the Context of the EU Integration Processes."

Following the analysis of the current state, the main objective of the dissertation is set as:

Analysis of the basic classification of methods and tools identifying the financial health of the Czech financial market institutions, particularly insurance companies, in the context of the EU integration processes, with an emphasis on the analysis of aspects of Solvency II.

Achievement of the above mentioned main objectives of the work requires seven sub-objectives reached through scientific methods; they include: literature search (especially monographs, professional articles, studies and legislation), comparative analysis of partial knowledge, partial knowledge synthesis, description, induction, explanation and statistical analysis. The prevailing method of work is, according to the nature of the dissertation, search of professional literature, expert studies and legislation (and also its suggestions or comments upon it). The basic mathematical and statistical method is an elementary statistical analysis.

The work is divided into five basic chapters; the chapter with the greatest bearing capacity is the fourth one. As a part of this chapter, a thorough analysis of the potential impact of Solvency II on the Czech insurance market is included. There are shown the basic methods and tools for the new solvency calculation under the new regulatory measures. The chapter is divided into five basic subchapters dealing first with reasons for Solvency II, as well as its individual pillars; a comparison of the solvency of the U.S. and the EU is also built in.

Key words: European Economic Integration, Financial Services, Insurance, Risk Management, Basel II, Basel III, Solvency II, Solvency Capital Requirement, Minimum Capital Requirement.

Annotation

Das Thema der Doktorarbeit ist "Methoden und Werkzeuge zur Ermittlung der finanziellen Gesundheit der Institutionen des tschechischen Finanzmarktes im Rahmen der EU-Integrations Prozesse."

Nach der Analyse des aktuellen Zustands ist das Hauptziel der Dissertation geplant:

Die Analyse der grundlegenden Klassifikation der Methoden und Werkzeuge identifizieren die finanzielle Gesundheit der tschechischen Finanzmarkt-Institutionen, insbesondere Versicherungen im Rahmen der EU-Integrations-Prozesse, wobei der Schwerpunkt auf der Analyse der Aspekte von Solvency II liegt.

Um die obigen Hauptziele zu erlangen, sind die sieben Sub-Ziele durch wissenschaftliche Methoden erforderlich, die insbesondere beinhalten: Literaturrecherche (insbesondere Monographien, Fachartikel, Studien und Gesetzgebung), vergleichende Analyse, partielles Wissen, Teilwissens Synthese, Beschreibung, Induktion, Explanatation und statistische Analyse. Die vorherrschende Methode der Arbeit ist, je nach Art der Dissertation, insbesondere Literaturrecherche, Fachstudien und Gesetzgebung (und ihre Anregungen oder Kommentare). Grundlegende mathematische und statistische Methode ist eine elementare statistische Analyse.

Die Arbeit ist in fünf grundlegende Kapitel unterteilt; das Kapitel mit der gesamten Arbeit ist das vierte Kapitel. Als Teil dieses Kapitels wurden die potenziellen Auswirkungen von Solvency II auf dem tschechischen Versicherungsmarkt gründlich analysiert. Es sind die grundlegenden Methoden und Werkzeuge für die neue Solvabilitätsberechnung unter den neuen regulatorischen Maßnahmen dargestellt. Das Kapitel ist in fünf grundlegende Unterkapitel unterteilt. Sie handeln von der ersten Gründen für Solvency II, sowie seinen einzelnen Säulen und vergleichen auch die Zahlungsfähigkeit der USA und der EU.

Schlüsselwörter: Europäische wirtschaftliche Integration, Finanzdienstleistungen, Versicherung, Risikomanagement, Basel II, Basel III, Solvency II, Solvency Capital Requirement, Minimum Capital Requirement.

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou disertační práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé disertační práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li disertační práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Disertační práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací se školitelem disertační práce a ostatními odborníky v oboru.

V Liberci, 30. září 2011

.....

OBSAH

Seznam zkratk	11
Seznam tabulek	15
Seznam obrázků	16
Úvod	18
1. EVROPSKÁ EKONOMICKÁ INTEGRACE	22
1.1 Teoretická východiska evropské ekonomické integrace	22
1.1.1 Definice ekonomické integrace.....	22
1.1.2 Obsah a formy ekonomické integrace dle J. Pelkmanse.....	23
1.1.3 Členění (fáze) ekonomické integrace	23
<i>1.1.3.1 Členění integrace dle J. Tinbergena.....</i>	<i>23</i>
<i>1.1.3.2 Stupně (fáze) ekonomické integrace dle B. A. Balassi</i>	<i>24</i>
1.1.3.2.1 Preferenční obchodní oblasti (PTA)	24
1.1.3.2.2 Oblasti volného obchodu (FTA)	24
1.1.3.2.3 Celní unie (CU)	25
1.1.3.2.4 Společné trhy (CM)	26
1.1.3.2.5 Hospodářská a měnová unie (EMU).....	26
1.1.3.2.6 Kompletní ekonomická integrace (CEI)	27
1.1.4 Hlavní podněty integračního procesu v Evropě	27
1.1.5 Výhody ekonomické integrace	28
1.1.6 Nevýhody ekonomické integrace	28
1.2 Historický vývoj evropské integrace od Montánní unie po Evropskou unii	29
1.2.1 Montánní unie	29
1.2.2 EHS a EUROATOM.....	29
1.2.3 ES	31
1.2.4 EU – Maastrichtská smlouva	33
1.2.5 EU – Lisabonská smlouva	35
2. POLITIKY EU V OBLASTI FINANČNÍCH SLUŽEB	37
2.1 Stěžejní právní předpisy a doporučující dokumenty EU	37
2.1.1 Akční plán finančních služeb (FSAP).....	37
2.1.1.1 <i>Bankovníctví.....</i>	<i>38</i>
2.1.1.2 <i>Trh s cennými papíry.....</i>	<i>41</i>
2.1.1.3 <i>Pojištění a zaměstnanecké penzijního připojištění</i>	<i>42</i>
2.1.1.4 <i>Dohled.....</i>	<i>44</i>
2.1.2 Zelená kniha o politice finančních služeb (2005–2010)	45

2.1.3	Bílá kniha: Politika finančních služeb (2005–2010)	46
2.1.4	Politiky EU v souvislosti s dopady novodobé ekonomické krize na trh EU	47
2.1.4.1	<i>Dopady novodobé finanční krize</i>	47
2.1.4.1.1	Celosvětové dopady	47
2.1.4.1.2	Dopady na trh EU	58
2.1.4.1.3	Dopady na trh ČR	64
2.1.4.2	<i>Zpráva Jaquese de Larosièra</i>	72
2.1.4.2.1	Reforma finančního systému	73
2.1.4.2.2	Program Společenství na podporu finančních služeb, účetního výkaznictví a auditů (2010–2013).....	74
2.1.4.2.3	Rámec pro krizové řízení ve finančním sektoru	75
2.2	Proces harmonizace právního rámce ČR a EU v oblasti pojišťovnictví	76
3.	REGULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠOVÁNÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVEN	81
3.1	Významné aspekty změny v charakteru dosud pojistitelných nebezpečí	81
3.2	Existence vnitřních stabilizátorů pojišťovnictví	84
3.2.1	Rezervy	84
3.2.2	Zajištění	85
3.2.3	Mezisektoriální diverzifikace rizik	87
3.3	Důvody pro státní regulaci v pojišťovnictví	89
3.3.1	Fenomén asymetrie informací na pojistných trzích	89
3.3.2	Důvody pro regulaci v pojišťovnictví dle Alfreda Manese	91
3.4	Rezervy jako normativní reglementace hospodaření pojišťovny	91
3.5	Solventnost jako základní ukazatel finančního zdraví pojišťovny	92
4.	SOLVENTNOST	93
4.1	Od Solventnosti I k Solventnosti II	93
4.1.1	Solventnost I	93
4.1.2	Solventnost II	95
4.1.2.1	<i>Základní architektura</i>	95
4.1.2.2	<i>Lamfalussyho proces</i>	96
4.1.2.3	<i>Základní charakteristika Solventnosti II</i>	101
4.1.2.4	<i>Kritika modelu</i>	105
4.1.3	Solventnost II versus Solventnost I	107
4.1.4	Solventnost II versus Basel II	109
4.2	Pojistně-technické faktory solventnosti pojišťoven (Pilíř I)	111
4.2.1	Výběr pojišťovaných rizik	111

4.2.1.1	<i>Klasifikace rizik dle směrnice Solventnost II</i>	112
4.2.1.2	<i>Rizika ALM</i>	116
4.2.2	Výpočet solventnosti	118
4.2.2.1	<i>Výpočet solventnosti dle pravidel EU</i>	118
4.2.2.1.1	Solventnostní kapitálový požadavek.....	118
4.2.2.1.2	Minimální kapitálový požadavek.....	128
4.2.2.2	<i>Výpočet solventnosti v stávajících legislativních podmínkách ČR</i>	131
4.2.2.2.1	Obecná východiska výpočtu	132
4.2.2.2.2	Analýza solventnosti tuzemských pojišťoven v rámci ČR	137
4.2.3	Pravidla pro oceňování aktiv a závazků	145
4.2.4	Pravidla pro technické rezervy	146
4.3	Regulace, dohled a řízení rizik v pojišťovně (Pilíř II)	149
4.3.1	Řídící a kontrolní systém	150
4.3.1.1	<i>Způsobilost a bezúhonnost</i>	151
4.3.1.2	<i>Řízení rizik</i>	151
4.3.1.3	<i>Vnitřní kontrola</i>	154
4.3.1.4	<i>Vnitřní audit</i>	154
4.3.1.5	<i>Pojistněmatematická funkce</i>	154
4.3.1.6	<i>Externí zajištění služeb nebo činností (outsourcing)</i>	155
4.3.2	Řídící a kontrolní systém pojišťoven a zajišťoven ve skupině	156
4.3.3	Principy dohledu	157
4.3.3.1	<i>Obecné principy dohledu</i>	157
4.3.3.2	<i>Proces kontroly orgánem dohledu</i>	160
4.3.3.3	<i>Navýšení kapitálového požadavku</i>	162
4.3.3.4	<i>Dohled nad externě zajištěnými funkcemi a činnostmi (outsourcingem)</i>	163
4.3.3.5	<i>Převod pojistného kmene</i>	163
4.3.4	Dohled nad pojišťovnami a zajišťovnami ve skupině	164
4.3.4.1	<i>Dohled nad skupinou obecně</i>	164
4.3.4.2	<i>Dohled nad skupinovou solventností pojišťoven a zajišťoven, které jsou dceřinými podniky pojišťovací holdingové společnosti</i>	166
4.3.4.3	<i>Dohled nad skupinovou solventností v případě skupin s centralizovaným řízením rizik</i>	166
4.4	Tržní disciplína a informační povinnosti pojišťovny (Pilíř III)	167
4.4.1	Informace sloužící pro účely dohledu	167
4.4.2	Zpráva o solventnosti a finanční situaci	168
4.4.3	Informace pro úřad EIOPA a jeho zprávy	170
4.4.4	Informování orgánů dohledu pojišťovnou nebo zajišťovnou	171
4.4.5	Další úprava sdělování informací	171
4.5	Srovnání solventnostních systémů US a EU	172

5. RATING JAKO METODA HODNOCENÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ	
POJIŠŤOVNY.....	175
ZÁVĚR	182
Seznam použité literatury	189
Citace	189
Bibliografie	196
Seznam příloh.....	199

SEZNAM ZKRATEK

ALM	<i>Asset-liability management</i>
AT	Rakousko (<i>Austria</i>)
BE	Belgie (<i>Belgium</i>)
BG	Bulharsko (<i>Bulgaria</i>)
CARICOM	Karibská komunita a společný trh (<i>The Caribbean Community and Common Market</i>)
CEI	kompletní ekonomická integrace (<i>Complete Economic Integration</i>)
CM	společné trhy (<i>Common Markets</i>)
CU	celní unie (<i>Customs Union</i>)
CY	Kypr (<i>Cyprus</i>)
CZ	Česká republika (<i>Czech Republic</i>)
ČR	Česká republika
DE	Německo (<i>Germany</i>)
DK	Dánsko (<i>Denmark</i>)
EA	eurozóna (<i>European Area</i>)
EAC	Východoafrické společenství (<i>East Africa Community</i>)
EBA	Evropský orgán pro bankovníctví (<i>European Banking Authority</i>)
ECB	Evropská centrální banka (<i>European Central Bank</i>)
ECU	Evropská měnová jednotka
EE	Estonsko (<i>Estonia</i>)
EEC	Evropské hospodářské společenství (<i>European Economic Community</i>)
EFTA	Evropské sdružení volného obchodu (<i>European Free Trade Area</i>)
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIOPA	Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (<i>European Insurance and Occupational Pensions Authority</i>)

SEZNAM ZKRATEK

EK	Evropská komise
EL	Řecko (<i>Greece</i>)
EMS	Evropský měnový systém
EMU	Hospodářská a měnové unie (<i>Economic & Monetary Union</i>)
EP	Evropský parlament
ERM	Mechanismus směnných kursů
ES	Španělsko (<i>Spain</i>)
ES	Evropská společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
ESMA	Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (<i>European Securities and Market Authority</i>)
ESRB	Evropská rada pro systémová rizika (<i>European Systemic Risk Board</i>)
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EUR	Euro
EUROATOM	Evropské společenství atomové energie
Europol	Evropský policejní úřad (<i>European Police Office</i>)
EUROPOL	Evropský policejní úřad
FI	Finsko (<i>Finland</i>)
FR	Francie (<i>France</i>)
FSAP	Akční plán finančních služeb (<i>Financial Services Action Plan</i>)
FTA	oblasti volného obchodu (<i>Free Trade Areas</i>)
HDP	Hrubý domácí produkt (<i>Gross Domestic Product</i>)
HR	Chorvatsko (<i>Croatia</i>)
HU	Maďarsko (<i>Hungary</i>)
CH	Švýcarsko (<i>Switzerland</i>)

SEZNAM ZKRATEK

IAA	<i>Insurance Application Architecture</i>
IBAN	mezinárodní číslo bankovního účtu (<i>International Bank Account Number</i>)
IBNR	rezerva pro vzniklé, ale doposud nenahlášené pojistné události (<i>Incurred but no reported</i>)
IE	Irsko (<i>Ireland</i>)
IECR	vnitřní ekonomický kapitálový požadavek
IS	Island (<i>Iceland</i>)
IT	Itálie (<i>Italy</i>)
JEA	Jednotný evropský akt
JP	Japonsko (<i>Japan</i>)
LI	Lichtenštejnsko (<i>Liechtenstein</i>)
LIBOR	<i>London Interbank Offered Rate</i>
LT	Litva (<i>Lithuania</i>)
LU	Lucembursko (<i>Luxembourg</i>)
LV	Lotyšsko (<i>Latvia</i>)
MCR	minimální kapitálový požadavek
Mercosur	(<i>Mercado Común del Sur</i>)
MGF	minimální garanční fond
MT	Malta (<i>Malta</i>)
NAFTA	Severoamerická dohoda o volném obchodu (<i>North American Free Trade Agreement</i>)
NL	Holandsko (<i>Netherlands</i>)
NO	Norsko (<i>Norway</i>)
OIS	<i>Overnight Index Swap Rate</i>
PL	Polsko (<i>Poland</i>)
PT	Portugalsko (<i>Portugal</i>)

SEZNAM ZKRATEK

PTA	preferenční obchodní oblasti (<i>Preferential Trading Areas</i>)
QD	Kvalifikační směrnice (<i>Qualification Directive</i>)
RBNS	rezerva pro hlášené, ale nevyřízené pojistné události (<i>Reported But Not Settled</i>)
RCD	Směrnice o podmínkách přijímání (<i>Reception Conditions Directive</i>)
RMM	povinná minimální marže
RO	Rumunsko (<i>Romania</i>)
SAFTA	Smlouva o volném obchodu mezi zeměmi jižní Asie (<i>South Asia Free Trade Agreement</i>)
SARS	těžký akutní respirační syndrom (z anglického <i>Serve Acute Respiratory Syndrome</i>)
Sb.	sbírky
SCR	solventnostní kapitálový požadavek
SE	Švédsko (<i>Sweden</i>)
SEPA	jednotný evropský prostor plateb (<i>Single European Payment Area</i>)
SI	Slovinsko (<i>Slovenia</i>)
SK	Slovensko (<i>Slovakia</i>)
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
TR	Turecko (<i>Turkey</i>)
TUL	Technická univerzita v Liberci
UK	Spojené království (<i>United Kingdom</i>)
US	Spojené státy (<i>United States</i>)
USA	Spojené státy americké (<i>United States of America</i>)
USD	americký dolar (<i>United States Dollar</i>)
WTC	Světové obchodní centrum (<i>World Trade Center</i>)

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	Struktura dohledu nad finančním trhem EU dle Lamfalussyho	45
Tabulka 2	Roční průměrná míra inflace	59
Tabulka 3	Vývoj předepsaného hrubého pojistného v tis. Kč	67
Tabulka 4	Technické rezervy pojišťoven v ČR	92
Tabulka 5	Rámec EU Komise pro konzultaci: technická úprava směrnice Solventnosti II	100
Tabulka 6	Současný rámec Solventnost I vs. na riziku založený ekonomický rámec Solventnost II	107
Tabulka 7	Význam zkratk uvedených v obrázku 23	121
Tabulka 8	Korelační matice pro koeficient <i>Corri,j</i>	123
Tabulka 9	Výše solventnosti tuzemských pojišťoven (v mil. Kč)	138
Tabulka 10	Elementární statistická analýza disponibilní míry solventnosti v rámci neživotního pojištění	140
Tabulka 11	Elementární statistická analýza požadované míry solventnosti v rámci neživotního pojištění	140
Tabulka 12	Elementární statistická analýza disponibilní míry solventnosti v rámci životního pojištění	141
Tabulka 13	Elementární statistická analýza požadované míry solventnosti v rámci životního pojištění	141
Tabulka 14	Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti – neživotní pojištění (počet pojišťoven)	142
Tabulka 15	Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti – neživotní pojištění (procentuelní vyjádření)	143
Tabulka 16	Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti – životní pojištění (počet pojišťoven)	144
Tabulka 17	Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti – životní pojištění (procentuelní vyjádření)	144
Tabulka 18	Aktuální informace (k 24. 3. 2011) o schopnosti vybraných zemí světa splácet své závazky podle agentur Moody's, Standard & Poor's nebo Fitch- IBCA	176

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1	Souhrn oblastí, kterých se Lisabonská smlouva dotýká.....	36
Obrázek 2	Vývoj MSCI World v období 10. října 2005 až 10. října 2010.....	48
Obrázek 3	Vývoj rozdílu sazby LIBOR a OIS (v procentech denně)	52
Obrázek 4	Vývoj čistého jmění domácností (v bilionech USD)	52
Obrázek 5	Podíl úvěrů se zápornou hodnotou, třetí kvartál roku 2010	53
Obrázek 6	Vliv světové finanční krize za jednotlivé státy světa	55
Obrázek 7	Reálná změna HDP ve světě v roce 2009	56
Obrázek 8	Reálná změna HDP ve světě v roce 2007	57
Obrázek 9	Světová finanční krize: ztráty a sanace pro USA a evropské země (rok 2008).....	57
Obrázek 10	Reálný růst HDP (% změna oproti předchozímu roku)	58
Obrázek 11	Nezaměstnané osoby (v tisících) dle délky nezaměstnanosti, EU-27	60
Obrázek 12	Úrokové sazby ECB a jednodenní úroková sazba v eurozóně (v % p. a.; denní údaje)	61
Obrázek 13	Vývoj úrokových sazeb od zesílení finanční krize (v % p.a.; denní údaje)	61
Obrázek 14	Vývoj HDP v ČR (v %, reálně).....	64
Obrázek 15	Vývoj průměrné míry inflace v ČR (v %).....	65
Obrázek 16	Vývoj průměrné míry dlouhodobé nezaměstnanosti v ČR	65
Obrázek 17	Vývoj obecné průměrné míry nezaměstnanosti v ČR	66
Obrázek 18	Vývoj předepsaného hrubého pojistného v tis. Kč.....	68
Obrázek 19	Vývoj procentuelního podílu předepsaného hrubého pojistného (v %).....	68
Obrázek 20	Vývoj předepsaného hrubého pojistného životních pojištění (v tis. Kč)	69
Obrázek 21	Vývoj předepsaného hrubého pojistného investičního životního pojištění (v tis. Kč).....	70
Obrázek 22	Vývoj Herfindalova indexu na trhu jednorázového pojistného životních pojištění	70
Obrázek 23	Vývoj Herfindalova indexu na trhu běžně placeného pojistného životních pojištění	71
Obrázek 24	Pojištěné škody z katastrof v letech 1970 až 2010 v mld. USD.....	82
Obrázek 25	Počty katastrof v letech 1970 až 2010.....	83
Obrázek 26	Přenos rizik v pojišťovnictví	86
Obrázek 27	Kapitálové požadavky podle Solvency I.....	94

Obrázek 28	Solvency II povede pojišťovny k dokonalejšímu řízení rizik	96
Obrázek 29	Lamfalussyho legislativní proces s ohledem na Solvency II (1).....	97
Obrázek 30	Lamfalussyho legislativní proces s ohledem na Solvency II (2).....	98
Obrázek 31	Kvantitativní dopadové studie.....	100
Obrázek 32	Solvability II a management dobré pověsti	102
Obrázek 33	Snižování dopadů rizika dobré pověsti	104
Obrázek 34	Časová osa přijetí směrnice Solvability II	105
Obrázek 35	Regulační požadavky Solvability I a Solvability II.....	108
Obrázek 36	Proces ALM	117
Obrázek 37	Pilíř I.....	119
Obrázek 38	Moduly rizik navržené CEIOPS v CP20.....	120
Obrázek 39	Základní struktura MCR	129
Obrázek 40	Alternativní struktura MCR jako maximum třech komponent.....	129
Obrázek 41	Vývoj solvability tuzemských pojišťoven (mil. Kč) v rámci ČR za období 2004–2009	138
Obrázek 42	Vývoj poměru DMS a PMS tuzemských pojišťoven (mil. Kč) v rámci ČR za období 2004–2009	139
Obrázek 43	Poměr disponibilní a požadované míry solvability – neživotní pojištění (počet pojišťoven) za období let 2004–2009	143
Obrázek 44	Poměr disponibilní a požadované míry solvability – životní pojištění (počet pojišťoven) za období let 2004–2008	145
Obrázek 45	K čemu by měl Pilíř II vést	149
Obrázek 46	Životní cyklus v rámci Pilíře II	152
Obrázek 47	Jednotlivé komponenty rámce Solvability II a RBC	173
Obrázek 48	Hierarchie regulačních opatření RBC a Solvability II.....	174

ÚVOD

Zásadní změnu ve všech oborech naší dosavadní společenské praxe představoval vstup České republiky (ČR) do Evropské unie (EU), kdy bylo nutné v této souvislosti připravit neobvykle rozsáhlé změny v české legislativě, které se dotkly všech oblastí našeho ekonomického, společenského, ale i politického života. Na aplikaci norem platných v EU do české legislativy se podílely stovky odborníků z nejrůznějších oblastí lidské činnosti.

Český bankovní a pojistný trh se od 1. května 2004 stal nedílnou součástí jednotného pojistného trhu EU. Již před vstupem ČR do EU se český finanční trh dostal na vysokou úroveň. Proto se z tohoto hlediska samotný akt přistoupení nestal pro náš finanční trh žádným otřesem. Znamenal ale velkou výzvu a zejména potenciál pro další růst celého trhu. Struktura českého finančního trhu má na rozdíl od finančního trhu EU malé odchylky a to zejména v zatím neexistenci zaměstnaneckého penzijního připojištění, tento nedostatek má však odstranit chystaná reforma penzijního připojištění.

Jednotný pojistný trh EU je založen na principu tzv. jednotného evropského pasu, který znamená, že pojišťovny ze všech členských států EU mají možnost provozovat na území ČR pojišťovací činnost. To samozřejmě platí i naopak – tuzemské pojišťovny mají, díky jednotnému evropskému pasu, právo podnikat i v jiných členských státech EU. V této skutečnosti vidím velké možnosti, jelikož se českému pojišťovníctví se otevřel nový prostor pro další rozvoj, avšak ji také nelze v žádném případě přeceňovat.

Jednotný pojistný trh EU, jenž vznikl proto, aby se mohlo rozšířit podnikání bez ohledu na hranice, jeho vznik byl tedy objektivní nutností, s sebou přinesl další významný trend a to průběžné propojování finančních služeb a finančních trhů, které s sebou nese vznik nových rizik a také vymezení nových metod, jak těmto rizikům předcházet.

Postup evropského integračního procesu od vytváření institucionální základny jednotného evropského pojistného a finančního trhu po dnešní snahy o vyšší formy spolupráce na bázi Hospodářské a měnové unie se společnou měnou je provázen hledáním komplementarity rozhodovacích a kontrolních procesů, které probíhají

na úrovni členských států a na mezinárodní úrovni v rámci institucí integračního seskupení.

Významným tématem nynější etapy integrace finančních trhů je mimořádná péče věnovaná problémům finančního zdraví zejména bank a pojišťovacích institucí.

Právě pojem finanční zdraví institucí finančního trhu je v poslední době, v souvislosti s dopady novodobé ekonomické krize, pojmem často diskutovaným. Novodobá finanční krize byla odstartována před více než třemi lety ve Spojených státech amerických (USA) a to díky sekuritizaci aktiv, která umožňovala úvěrovým institucím právě v době přebytku likvidity na světových trzích prostřednictvím prodeje cenných papírů vyvádět riziko mimo své rozvahy. Avšak právě tímto způsobem se toto riziko přeneslo do rozvah finančních institucí po celém světě napříč všemi sektory finančního trhu. Její dopady se díky globalizačním trendům ve světové ekonomice šířily závratnou rychlostí.

Disertační práce si bude klást za cíl sestavení uceleného přehledu základní klasifikace metod a nástrojů zjišťování finančního zdraví institucí českého finančního trhu, **se zaměřením na pojistný sektor**, právě v kontextu s integračními procesy EU.

V návaznosti na analýzu současného stavu je stanoven tento hlavní cíl disertační práce: **Analýza základní klasifikace metod a nástrojů zjišťování finančního zdraví institucí českého finančního trhu, zejména pojišťoven, v kontextu s integračními procesy EU s důrazem na analýzu aspektů Solventnosti II.**

Nutno zdůraznit, že pro účely disertační práce bude pojem hypotéza (*hypothesis*) chápán v souladu s Cooperem (Cooper, Cooper, Schindler; 1995) jako tvrzení, které lze empiricky ověřit. Toto empirické ověřování probíhá nejčastěji pomocí analyzování vztahů mezi dvěma či více proměnnými. Pojem tvrzení (*assertion*) lze vymezit, dle odborné literatury, jako pravdivé či nepravdivé ve vztahu k zjistitelným jevům.

V návaznosti na hlavní cíl disertační práce jsou stanoveny tyto dílčí cíle:

- 1. Analýza integračních procesů vytvářejících jednotný trh finančních služeb EU, se zaměřením na politiky EU v oblasti finančních služeb a to zejména v rámci harmonizaci právních předpisů ČR a EU v oblasti pojišťovnictví.**
- 2. Analýza základních dopadů novodobé finanční krize na trh finančních služeb ČR a EU s ohledem na kontext jejich celosvětových dopadů.**
- 3. Verifikace hypotézy, že regulace je jedním z nástrojů zlepšování finančního zdraví pojišťoven.**
- 4. Definování základních vnitřních stabilizátorů pojišťovnictví, které mají vliv na finanční zdraví pojišťoven, a jejich platnost v současné globální sféře.**
- 5. Definování pojmu riziko, analýza rizik v pojišťovnictví, jejich klasifikace a definování jejich změn v současné globální sféře v kontextu dopadů novodobé finanční krize.**
- 6. Analýza vlivu asymetrie informací na pojistných trzích na finanční zdraví pojišťoven.**
- 7. Vymezení ratingu jako jedné z metod hodnocení finančního zdraví pojišťovny.**

Pro dosažení třetího dílčího cíle bude zároveň nutné stanovit další dílčí cíle:

- a) Identifikovat vliv rezerv, jako normativní reglementace hospodaření pojišťovny, na finanční zdraví pojišťovny.**
- b) Verifikovat hypotézu, že solventnost je základním ukazatelem finančního zdraví pojišťovny.**

Mezi základní vědecké metody, které budou využity k řešení stanovených cílů, budou patřit zejména: rešerše odborné literatury (zejména odborných článků, monografií a také legislativy) a odborných studií, komparativní analýza, analýza dílčích poznatků, syntéza dílčích poznatků, deskripce, predikce, indukce, explanace a statistická analýza.

Práce bude rozčleněna do základních pěti kapitol. První kapitola se bude věnovat teoretickým východiskům evropské ekonomické integrace a také jejímu historickému vývoji od Montánní unie až po Evropskou unii.

Ve druhé kapitole bude uveden základní přehled politik EU v oblasti finančních služeb a to s ohledem na stěžejní právní předpisy a doporučující dokumenty EU a v této

souvislosti bude také uveden proces harmonizace právního rámce ČR a EU v oblasti pojišťovnictví.

Třetí kapitola bude věnována základním aspektům regulace, kterou lze také chápat jako nástroj zlepšování finančního zdraví pojišťoven. V rámci této kapitoly budou uvedeny významné aspekty změny v charakteru dosud pojistitelných nebezpečí, dále budou popsány vnitřní stabilizátory pojišťovnictví, také budou uvedeny důvody pro státní regulaci v pojišťovnictví, v neposlední řadě bude zmíněn aspekt rezerv, jako normativní reglementace hospodaření pojišťovny. K této problematice se samozřejmě váže zejména také solventnost, která zde bude zmíněna jen pro úplnost nástinu dané problematiky.

Solventnosti jako takové bude věnována čtvrtá kapitola této disertační práce, přičemž tuto kapitolu lze považovat za kapitolu stěžejní. V rámci této kapitoly bude provedena zevrubná analýza potenciálního vlivu Solventnosti II na český pojistný trh. Budou zde uvedeny základní metody a nástroje pro nový výpočet solventnosti v rámci tohoto nového regulatorního opatření. Kapitola bude rozčleněna do základních pěti subkapitol, které se budou zabývat nejprve důvody pro Solventnost II, dále jednotlivými jejími pilíři a také bude provedeno srovnání solventnostních systému USA a EU.

Poslední kapitola této práce nastíní problematiku ratingu, jako jedné z možných metod hodnocení finančního zdraví pojišťoven.

1. EVROPSKÁ EKONOMICKÁ INTEGRACE

1.1 Teoretická východiska evropské ekonomické integrace

1.1.1 Definice ekonomické integrace

Obecně lze *integraci* chápat (Kraft, Fárek; 2008) jako proces vytváření systému vyššího řádu z relativně samostatných systémů řádu nižšího. Dílčí systémy vstupující pak do tohoto nového systému vstupují do vzájemné závislosti, tím se jejich úroveň samostatnosti a nezávislosti snižuje. Především dle rozsahu a intenzity jejich vzájemné závislosti mají tyto systémy vyšší či nižší stupeň integrace. Opakem integrace je pak *desintegrace*.

Existuje celá řada definic ekonomické integrace. Níže budou uvedeny základní tři definice dle J. Pelkmansa, A. M. El-Agraa a dle D. Dinana.

J. Pelkmans (Pelkmans, 2006) chápe ekonomickou integraci následovně: *„Odstranění ekonomických hranic mezi dvěma nebo více ekonomikami (státy). Základní přínos ekonomické integrace je posílení skutečné nebo potenciální konkurence a efektů, které z toho plynou.“*

A. M. El-Agraa (El-Agraa, 2007) definuje ekonomickou integraci jako: *„Odstranění všech diskriminačních překážek v obchodě mezi nejméně dvěma státy, zavedení určitých forem kooperace a koordinace mezi nimi.“*

D. Dinan (Dinan, 2000) spatřuje ekonomickou integraci v: *„Odstranění bariér kladených obchodu a investicím, jakož i přijetí komplexních soutěžních pravidel na trzích zboží a trzích faktorů (tzn. trzích kapitálu a práce).“*

Z těchto třech základních definic ekonomické integrace lze uvést její obecnou definici (Urban, 2009, s. 2): *„Ekonomická integrace je proces, v němž se postupně propojují dosud oddělené národní trhy (odstranění „ekonomických hranic“ podle Pelkmansa), což předpokládá odstranění překážek (ekonomických, obchodních, daňových, administrativních, technických aj.) mezi nejméně dvěma státy, které tomu doposud*

bránily (podle El-Agray), a zavedení společných pravidel (především soutěžních, podle Dinana).“

1.1.2 Obsah a formy ekonomické integrace dle J. Pelkmanse

J. Pelkmans (Pelkmans, 2006) spatřuje obsah ekonomické integrace ve dvou hlavních procesech a to v integraci trhů a v integraci hospodářské politiky.

Integrací trhů rozumí jednotnou politiku v oblasti zboží, pracovních sil, služeb a také kapitálu. V rámci integrace hospodářské politiky lze využít různé formy a to zejména: spolupráci vlád zúčastněných zemí, výměnu zkušeností, společný postup (např. při uznávání diplomů), společná pravidla (např. pravidla hospodářské soutěže na vnitřním trhu), harmonizaci předpisů (např. předpisy týkající se zdravotnictví a také bezpečnosti), koordinaci hospodářské politiky (zejména fiskální), společné politice (např. obchodní, zemědělské a dopravní) a také měnovou.

1.1.3 Členění (fáze) ekonomické integrace

1.1.3.1 Členění integrace dle J. Tinbergena

J. Tinbergen (Tinbergen, 1954) rozčlenil integraci na dva typy: na **pozitivní a negativní integraci**.

Negativní integraci pak chápe jako odstranění překážek obchodu mezi zúčastněnými státy (cla, kvóty aj.), které brání v rozvoji propojení ekonomik. Negativní integrací tedy spatřuje v liberalizaci vzájemného obchodu, bez společných institucí, spíše na základě mezivládní spolupráce.

Pozitivní integraci pak dle J. Tinbergena představuje nejen odstranění překážek vzájemného obchodu, ale také otevření dalších trhů, vytvoření společných pravidel, kdy určité pravomoci národního státu se převádějí se souhlasem členských států do rukou společných, nadnárodních institucí.

1.1.3.2 Stupně (fáze) ekonomické integrace dle B. A. Balassi

B. A. Balassa (Balassa, 1961) rozděluje ekonomickou integraci do šesti základních stupňů (fází):

1. preferenční obchodní oblasti (*Preferential Trading Areas, PTA*);
2. oblasti volného obchodu (*Free Trade Areas, FTA*);
3. celní unie (*Customs Union, CU*);
4. společné trhy (*Common Markets, CM*);
5. hospodářské a měnové unie (*Economic & Monetary Union, EMU*);
6. kompletní ekonomická integrace (*Complete Economic Integration, CEI*).

1.1.3.2.1 Preferenční obchodní oblasti (PTA)

PTA je určitou formou „obchodního bloku“, který umožňuje preferenční přístup k některým produktům z některých zemí, čehož je dosaženo obvykle snížením sazeb, ale ne jejich úplným zrušením. Jedná se tedy o první etapu ekonomické integrace. Příkladem PTA může být dohoda mezi EU a zeměmi ACP (Africa, The Caribbean & The Pacific; Afrikou, Karibikem & Tichomořím), jedná se o dohodu mezi EU a 71 zeměmi ACP, kdy mnohé ze zemí ACP byly koloniemi členských zemí EU. Tato dohoda umožňuje EU zajistit pravidelné dodávky surovin a zemím ACP získat preferenční sazbu a přístup do speciálních fondů, které slouží k dosažení cenové stability v oblastech zemědělství a těžby nerostných surovin. (Boulton, 2007)

1.1.3.2.2 Oblasti volného obchodu (FTA)

FTA jsou dohody uzavřené mezi zeměmi, které se dohodly, že budou volně obchodovat sami mezi sebou, ale jsou také schopné obchodu mezi zeměmi mimo FTA jakýmkoliv způsobem chtějí. (Boulton, 2007) Zúčastněné země se tedy v rámci FTA zavazují k odstranění cel mezi sebou navzájem, avšak vůči třetím zemím jsou naprosto suverénní, což může a také v případě Evropské unie vedlo k narušování fungování mezinárodního obchodu. (Kraft, Fárek; 2008)

Jak v praxi může fungovat FTA viz příloha A.

Jako příklady FTA lze uvést:

- **Severoamerická dohoda o volném obchodu** (*North American Free Trade Agreement*, NAFTA), která zahrnuje USA, Kanadu a Mexiko. NAFTA byla formálně založena v lednu roku 1994. Přičemž tato dohoda mezi Kanadou a Mexikem až do ledna 2003 nefungovala, kdy došlo k poslednímu snížení sazeb mezi těmito dvěma zeměmi a tak bylo dosaženo cíle volného obchodu (na 99 %).
- **Evropské sdružení volného obchodu** (*European Free Trade Area*, EFTA), které zahrnuje v současné době Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko.
- **Smlouva o volném obchodu mezi zeměmi jižní Asie** (*South Asia Free Trade Agreement*, SAFTA), tato smlouva zahrnuje Indii, Pákistán, Nepál, Srí Lanku, Bangladéš, Bhútán a Maledivy. (Boulton, 2007)

1.1.3.2.3 Celní unie (CU)

V rámci CU dochází k odstranění cel a jiných obchodních (zejména kvantitativních) omezení mezi integrujícími se státy, existuje tedy bezcelní pohyb zboží a služeb a zároveň dochází k vytvoření společné celní hranice a jednotných celních sazeb vůči neintegrujícím se ekonomikám. (Kraft, Fárek; 2008)

Příklady CU:

- **Celní unie EU**, jejíž zavedení bylo prvotním cílem po podpisu Římské smlouvy, byla dobudována v roce 1968. CU EU zahrnovala následující nejdůležitější opatření:
 - zrušení všech celních poplatků a obchodních omezení mezi členskými státy;
 - zavedení jednotného celního sazebníku pro celé Evropské společenství na zboží dovážené z třetích zemí (část příjmů z těchto cel se stala součástí vlastních zdrojů Evropských společenství);
 - společná obchodní politika jako vnější dimenze celní unie (na mezinárodní úrovni vystupuje Společenství jednotně). (EVROPSKÁ KOMISE, 2011)
- **Švýcarsko-Lichtenštejská celní unie** (*The Switzerland-Liechtenstein Customs Union*).

- **Východoafrické společenství** (*East Africa Community, EAC*), zahrnující Keňu, Ugandu a Tanzánii.
- **Mercosur** (*Mercado Común del Sur*), zahrnující Brazílii, Argentinu, Uruguay a Paraguay. (Boulton, 2007)

1.1.3.2.4 Společné trhy (CM)

CM je rozšířením CU. Od CU se liší tím, že v rámci CM jsou společné politiky v oblasti regulace výrobků, volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil.

Příklady CM:

- **EU**;
- **CARICOM** (*The Caribbean Community and Common Market*, Karibská komunita a společný trh), který vstoupil v platnost od 1. srpna 1973. Současnými členy jsou: Barbados, Bahamy, Belize, Guayana, Jamacia, Surinam, Trinidad a Tobago, Antigua a Barbuda, Dominika, Grenada, Svatý Kryštof a Nevis, Svatá Lucie, Svatý Vincenc, Grenadiny a Monserrat. (CARICOM, 2011)

1.1.3.2.5 Hospodářská a měnová unie (EMU)

EMU je charakterizována nejen společným trhem, ale také společnou měnou. Nejlepším příkladem EMU je Eurozóna, kam patří členské země EU, které přijaly Euro jako svou měnu. (Boulton, 2007)

Mezi státy Eurozóny patří sedmnáct členských států EU: Belgie, Německo, Estonsko (od 1. 1. 2011), Irsko, Řecko, Španělsko, Francie, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Nizozemsko, Rakousko, Portugalsko, Slovinsko, Slovensko a Finsko. Členské státy EU, které nejsou členy Eurozóny, jsou: Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Švédsko a Spojené království. (ECB a), 2011) Vývoj počtu členských zemí Eurozóny uvádí příloha B.

1.1.3.2.6 Kompletní ekonomická integrace (CEI)

CEI je někdy nazývána též termínem „politická unie“ (Kraft, Fárek; 2008), která je charakteristická tím, že jednotlivé země, které by se zapojily do této poslední fáze ekonomické integrace, by neměly žádnou kontrolu nad hospodářskou politikou. CEI tedy vznikne za podmínky úplné měnové unie při dokončení harmonizace daňové politiky. (Boulton, 2007)

1.1.4 Hlavní podněty integračního procesu v Evropě

Prof. L. Urban (Urban, 2009) definuje pět základních podnětů integračního procesu v Evropě, kterými jsou podněty: ekonomické, politické, bezpečnostní a strategické a také geopolitické.

Mezi hlavní ekonomické podněty patří zejména vytvoření příznivějších podmínek pro růst ekonomické prosperity a životní úroveň obyvatel, dále rozšíření trhů a větší hospodářský prostor.

K politickým podnětům pak lze řadit zejména vytvoření Evropy, jako kontinentu míru, dále vyloučení válek, odstranění konfliktů, které právě v minulosti vedly k dvěma světovým válkám. V této souvislosti je také nutné uvést další významný cíl a to harmonizaci vztahů mezi Francií a Německem. S politickými podněty pak souvisí i jednotlivé etapy integrace Evropy.

V rámci bezpečnostních a strategických podnětů je nutné zmínit období studené války, kdy Sovětský svaz znamenal pro západní svět vojenskou a ideologickou hrozbu, faktor, který velice silně stmeloval západoevropské země.

Hlavním geopolitickým podnětem bylo posílit „oslabenou pozici Evropy“, kdy právě za studené války existovaly dvě hlavní supervelmoci a to USA a Sovětský svaz. S tímto hlavním podnětem také úzce souvisí výzva globalizace¹.

¹ Globalizaci definuje (Kraft, Fárek; 2008, s. 13–14) jako: „všeobecné uvolňování bariér mezinárodního obchodu, migrace, toků kapitálu, transferů technologie a zahraničních investic.“

1.1.5 Výhody ekonomické integrace

Výhody ekonomické integrace lze spatřovat zejména v (Urban, 2009): **rozvoji obchodu, výhody z rozsahu výroby, vyšší produktivitě, snižování nákladů, dále v efektivnější alokaci zdrojů a přitažlivosti pro investory** (zejména zahraniční a to zejména pomocí přímých zahraničních investic). Dále dochází zejména k **posilování konkurenčního prostředí**, které vede k inovacím, **zvýšené kvalitě zboží a služeb, nižší ceně, lepšímu sortimentu a servisu a také k tlaku na strukturální změny**. Výhody jsou tedy na stranách podniků, spotřebitelů a také makroekonomické (vzájemný obchod a růst zaměstnanosti).

Nutno zdůraznit, že **přínosy ekonomické integrace nejsou rozděleny rovnoměrně mezi zúčastněné země** a jejich tržní subjekty a to z několika hlavních důvodů: integrované země jsou různé (malé a velké), dále mají různou strukturu ekonomiky a také různou konkurenceschopnost firem působících v dané zemi. (Urban, 2009)

1.1.6 Nevýhody ekonomické integrace

Mezi nevýhody ekonomické integrace lze uvést zejména tři oblasti (CAC, 2008):

1. Vytváření tzv. **obchodních bloků**, které mohou zvýšit obchodní bariéry vůči třetím zemím.
2. **Přesměrování obchodu**, které spočívá právě v existenci obchodních bariér, kdy je obchod odkloněn z třetí země do členského státu a to bez ohledu na neefektivitu ceny. Například některá členská země musí zastavit obchodování za nízkých nákladů na výrobu v třetí zemi a naopak musí obchodovat s výrobcem v členské zemi, i když tato země má vyšší výrobní náklady.
3. **Ztráta národní suverenity země** a to v souvislosti se stupněm integrace dané ekonomiky. Čím vyšší je stupeň integrace dané ekonomiky, tím vyšší stupeň kontroly přechází na společnou regulační instituci.

Ztráta národní suverenity země je nejen nevýhodou ekonomické integrace, ale také ve formě ztráty politické a ekonomické suverenity dané země, patří mezi její bariéry. (Boulton, 2007)

1.2 Historický vývoj evropské integrace od Montánní unie po Evropskou unii

Institucionálním vývojem evropské integrace se podrobně zabývala (Mužáková, 2007) a (Böhm, 2004).

Jedinečnost cíle evropské integrace je v tom, že se snaží sdružit státy s dlouhou vlastní historií, kulturou a tradicemi, které sice mají mnoho společných rysů, ale v mnoha směrech se odlišují.

1.2.1 Montánní unie

Počátky evropské integrace se datují do roku 1952. V tomto roce vstoupila v platnost smlouva zakládající *Evropské společenství uhlí a oceli* (dále jen "ESUO" neboli Montánní unie). Trvání této organizace bylo omezeno na 50 let. Jejím úkolem byla koordinace a postupné vytvoření společného trhu s produkty uhelného a ocelářského průmyslu zakládajících zemí, tj. Francie, Spolkové republiky Německo, Belgie, Nizozemí, Lucemburska a Itálie.

1.2.2 EHS a EUROATOM

V roce 1957 podepsala stejná skupina států tzv. Římské smlouvy, jež zakládají *Evropské hospodářské společenství* (EHS) a *Evropské společenství atomové energie* (EUROATOM). Hlavním úkolem EHS bylo postupné sblížení hospodářské politiky členských států směřující k vytvoření **společného trhu**. EUROATOM se stal platformou pro:

- jadernou energetiku,
- podporu atomového výzkumu,
- zvýšení bezpečnosti jaderných zařízení a především nadnárodní kontrolu zacházení se štěpným materiálem v souvislosti s podporou mírového využívání atomové energie.

Nutno připomenout, že již ve *Smlouvě o Evropském hospodářském společenství* z roku 1958 (zvané Římské smlouvy) je pevně zakotven jeden z hlavních cílů jednotného společného trhu a to vytvoření vnitřního trhu, který se vyznačuje odstraněním překážek volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu mezi členskými státy. Tato smlouva

položila základy prakticky všech aspektů hospodářské integrace. Níže jsou uvedeny obsahy prvních třech článků této smlouvy.

Článek 1 Touto smlouvou zřizují vysoké smluvní strany mezi sebou Evropské hospodářské společenství.

Článek 2 Úkolem Společenství je zřízením společného trhu a postupným sbližováním hospodářské politiky členských států podporovat v celém Společenství harmonický rozvoj hospodářské činnosti, nepřetržitý a vyrovnaný hospodářský růst, větší stabilitu, urychlené zvyšování životní úrovně, jakož i těsnější vztahy mezi státy, které Společenství tvoří.

Článek 3 Pro účely stanovené v článku 2 činnost Společenství za podmínek a v souladu s časovým rozvrhem stanoveným v této smlouvě zahrnuje:

- a) odstranění celních poplatků a kvantitativních omezení při dovozu a vývozu zboží mezi členskými státy, jakož i všech ostatních opatření se stejným účinkem;
- b) zavedení společného celního sazebníku a společné obchodní politiky vůči třetím státům;
- c) zrušení překážek volného pohybu osob, služeb a kapitálu mezi členskými státy;
- d) zavedení společné politiky v oblasti zemědělství;
- e) přijetí společné politiky v oblasti dopravy;
- f) zavedení systému zajišťujícího, že soutěž na společném trhu nebude narušována;
- g) použití postupů umožňujících koordinovat hospodářskou politiku členských států a vyrovnávat nevyrovnanosti v jejich platebních bilancích;
- h) sbližování vnitrostátních právních řádů v rozsahu potřebném pro fungování společného trhu;
- i) vytvoření Evropského sociálního fondu s cílem pečovat o zaměstnanost a přispívat k zvyšování životní úrovně pracujících;

- j) zřízení Evropské investiční banky k usnadnění hospodářského růstu Společenství zpřístupňováním nových zdrojů;
- k) přidružení zámořských zemí a území s cílem zvýšit obchod a podněcovat hospodářský a sociální rozvoj.

1.2.3 ES

V roce 1967 se vzhledem ke shodné členské základně ESUO, EHS a EURATOM a v podstatě i obdobnému základnímu účelu, jímž je společný trh a vzájemná spolupráce na nadnárodní úrovni, začala být tři formálně samostatná společenství vnímána jako vzájemně se doplňující celek, pro který se vžil výraz *Evropská společenství* (dále "ES").

V roce 1968 byla mezi členskými státy ES vytvořena zóna volného obchodu a *celní unie* (zrušení cel a kvót na průmyslové zboží a o 1,5 roku později i na zemědělské výrobky, přijetí společného celního sazebníku a celních tarifů na dovoz ze třetích zemí). Volnému obchodu mezi členskými státy ES však nadále bránily tzv. netarifní překážky (technické předpisy, daňové rozdíly, fyzické překážky – hranice).

70. léta 20. století byla poznamenána světovou hospodářskou krizí vedoucí k protekcionismu a ke stagnaci integračního procesu (v této souvislosti se hovoří o tzv. euroskleróze). Za významné kroky je však možno považovat zavedení vlastních zdrojů příjmů do rozpočtu ES (celní dávky, daň z dovozu zemědělských výrobků, 1% DPH členských států), rozšíření členské základny o Dánsko, Irsko a Velkou Británii v roce 1973, zřízení Evropské rady pro rozhodování základních politických otázek, zavedení přímé volby poslanců do Evropského parlamentu.

Vytvoření *Evropského měnového systému* (EMS) pak následovalo jako reakce na rozpad světového finančního systému, založeného na *Mechanismu směnných kursů* (ERM) a společné Evropské měnové jednotce (ECU) (spuštěno 1979).

Od poloviny 80. let 20. století dochází k prohloubení procesu integrace, kdy byla vytvořena tzv. „Bílá kniha o opatřeních k dokončení vnitřního trhu do roku 1992“ na jejímž základě měly být odstraněny veškeré překážky bránící volnému pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. Realizace jednotného vnitřního trhu si vyžádala i revizi Římských smluv.

V roce 1985 byla mezi zeměmi Beneluxu, Francie a Německa podepsána tzv. *Schengenská dohoda*. Na jejím základě došlo ke zrušení kontrol na vnitřních hranicích a harmonizaci vízové a azylové politiky. Postupně se k této dohodě připojily další státy (mimo V. Británie a Irsko), mezi nimi i nečlenské Norsko a Island, které však jako státy tzv. Evropského hospodářského prostoru mají se Společenstvím exkluzivní vztah.

V 80. letech 20. století byla ES rozšířena o Řecko (1981), Španělsko a Portugalsko (1986).

V roce 1985 po získání vnitřní nezávislosti na Dánsku opustilo ES Grónsko.

Vývoj na přelomu 80./90. let 20. století výrazně ovlivnil integrační procesy v Evropě. V únoru roku 1986 byla podepsána jedena z klíčových smluv Evropských společenství (ES) a to *Jednotný evropský akt* (JEA), který je první revizí Římských smluv. Jednotný evropský akt nabyl platnosti v červenci roku 1987. V této smlouvě je obsažena řada konkrétních opatření sledujících vytvoření vnitřního trhu mezi členskými zeměmi ES a to do konce roku 1992.

Díky JEA také došlo ke změně v institucionálním fungování ES a to ustavením Evropské rady, jako místa pravidelného setkávání vrcholných představitelů vlád členských zemí. Dále došlo k rozšíření oblasti, ve které Rada EU rozhodovala kvalifikovanou většinou (zejména u problematiky týkající se vnitřního trhu) a také došlo k posílení role Evropského parlamentu v legislativním procesu. V článku 13 této smlouvy je i vymezen vnitřní trh, jako oblast bez vnitřních hranic, v níž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.

Dále došlo ke zdůraznění politiky v oblasti ochrany životního prostředí, pracovních podmínek, podpory vědy a technického rozvoje a také posílení strukturálních fondů. (Kraft, Fárek; 2008)

Dne 3. října 1990 vyvrcholilo znovusjednocení Německa a to připojením Německé demokratické republiky ke Spolkové republice Německo. Tento den tedy znamenal definitivní konec poválečného rozdělení Německa.

1.2.4 EU – Maastrichtská smlouva

Dne 7. února 1992 byla podepsána *Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva)* – (jež je v platnosti od 1. listopadu 1993), která podstatně reviduje zakládající smlouvy. Stala se jednotným právním rámcem tří evropských společenství (ESUO, EUROATOM a EHS). V případě EHS došlo ke zjednodušení názvu na Evropské společenství.

V maastrichtské smlouvě je zakotvena třípilířová struktura Evropské unie:

1. pilíř - Evropská společenství:

- zahrnuje tři původní společenství (ESUO, EHS, EUROATOM) a evropské instituce;
- cíle: společný trh, hospodářská a měnová unie, spolupráce v jednotlivých politikách;
- charakter spolupráce: nadnárodní (tzn., že státy delegovaly své pravomoci nebo jejich část na Evropská společenství, resp. jejich orgány – především Evropské komise (EK), Evropského parlamentu (EP), Evropského soudního dvora (ESD) – rozhodování kvalifikovanou většinou).

2. pilíř - Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP):

- cíle: nezávislost EU, mezinárodní bezpečnost a zachování míru, upevňování demokracie a právního státu, respektování lidských práv;
- od roku 1999 funkce Vysokého představitele pro SZBP, který reprezentuje EU na mezinárodní scéně;
- charakter spolupráce: mezivládní úroveň (tj. dominantní úloha Rady EU reprezentující zájmy členských zemí, rozhodování konsensem).

3. pilíř - Spolupráce policie a justice v trestních věcech:

- cíle: boj proti mezinárodní kriminalitě, terorismu, korupci, obchodu s drogami, zbraněmi, atd., harmonizace trestněprávních předpisů;
- od roku 1998 existuje Evropský policejní úřad "Europol";
- charakter spolupráce: mezivládní úroveň (tj. dominantní úloha Rady EU, rozhodování konsensem).

V souvislosti s Maastrichtskou smlouvou je nutno zmínit se také o hlavních institucích EU, kterými jsou:

- Evropská rada;
- Evropský parlament;
- Rada EU;
- Komise;
- Soudní dvůr a
- Účetní dvůr.

Nutno dodat, že instituce EU mají duální strukturu, jež tvoří:

- instituce nadstátního charakteru, jimž členské státy na základě smlouvy svěřily výkon části své suverenity ve smlouvě vymezených a přesně specifikovaných oblastech;
- instituce, jež se podobají institucím tradičních mezinárodních organizací, ve kterých jsou zastoupeny jednotlivé členské státy a jež rozhodují na základě jednomyslnosti a v dohodnutých oblastech kvalifikovanou většinou.

K 1. 1. 1993 byl prakticky dobudován **Jednotný vnitřní trh** (odstraňování malého množství zbývajících překážek volného pohybu pokračuje).

Roku 1995 proběhlo další *rozšíření*, kdy do EU vstoupily státy Finsko, Rakousko a Švédsko. Referendum o přistoupení Norska z listopadu 1994 skončilo opět negativním výsledkem.

V 90. letech 20. století projevil zájem stát se členem EU dalších 13 zemí střední a východní Evropy (**Česká republika**, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Slovinsko, Rumunsko a Bulharsko) a oblasti Středomoří (Kypr, Malta, Turecko).

V roce 1997 proběhla další revize základních smluv EU – byla podepsána tzv. **Amsterodamská smlouva** (jež je v platnosti od 1. 5. 1999). V jejím rámci došlo především k posílení pravomocí evropských institucí ve vybraných oblastech (zejména vnitro a justice) a dále byl přehodnocen systém zastoupení členských států v Komisi, Evropském parlamentu a počty hlasů v Radě.

Pro úplný historický přehled integrace v Evropě stojí za zmínku uvést také vytvoření *Měnové unie*, která byla postupně vytvářena ve třech základních etapách. V roce 1999 bylo zavedeno Euro, jako jednotná měna pro více než 300 milionů obyvatel Evropy, ale zatím pouze jen v bezhotovostním platebním styku. Hotovostní Euro bylo pak zavedeno za tři roky a to až od 1. ledna 2002. (ECB b), 2011) Podrobně uvádí podrobnou historii vzniku Měnové unie (Baldwin, Wyplosz; 2008)

Jak bylo ve smlouvě o jeho založení, zaniklo po padesáti letech trvání ke dni 27. 7. 2002 Evropské společenství uhlí a oceli.

Perspektivami rozvoje Evropské unie na počátku 21. století, dopadem předpokládaného rozšíření na jednotlivé politiky a finanční rámec, se zabývá soubor dokumentů připravený v roce 1997 pod názvem *Agenda 2000*.

Budoucností Evropy se také dále zabývá *Smlouva z Nice*, jež byla dohodnuta představiteli členských zemí na vrcholném summitu Evropské rady v prosinci 2000. Tato smlouva je zaměřena na reformu evropských institucí v souvislosti s rozšířením Unie. Ratifikace této smlouvy všemi současnými členskými zeměmi je podmínkou přijetí nových zemí do EU.

Jednání o přistoupení s 10 kandidátskými zeměmi (Česká republika, Polsko, Maďarsko, Slovensko, Slovinsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Malta, Kypr) byla uzavřena 13. prosince 2002 na summitu Evropské rady v Kodani. Tyto státy byly přizvány do Evropské unie. Samotná Smlouva o přistoupení byla podepsána 16. dubna 2003 v Aténách a zároveň během roku 2003 probíhaly v jednotlivých přistupujících zemích referenda o vstupu do EU. Ve všelidovém hlasování byl zájem o začlenění se do evropských struktur potvrzen, nové země se staly členy EU 1. května 2004.

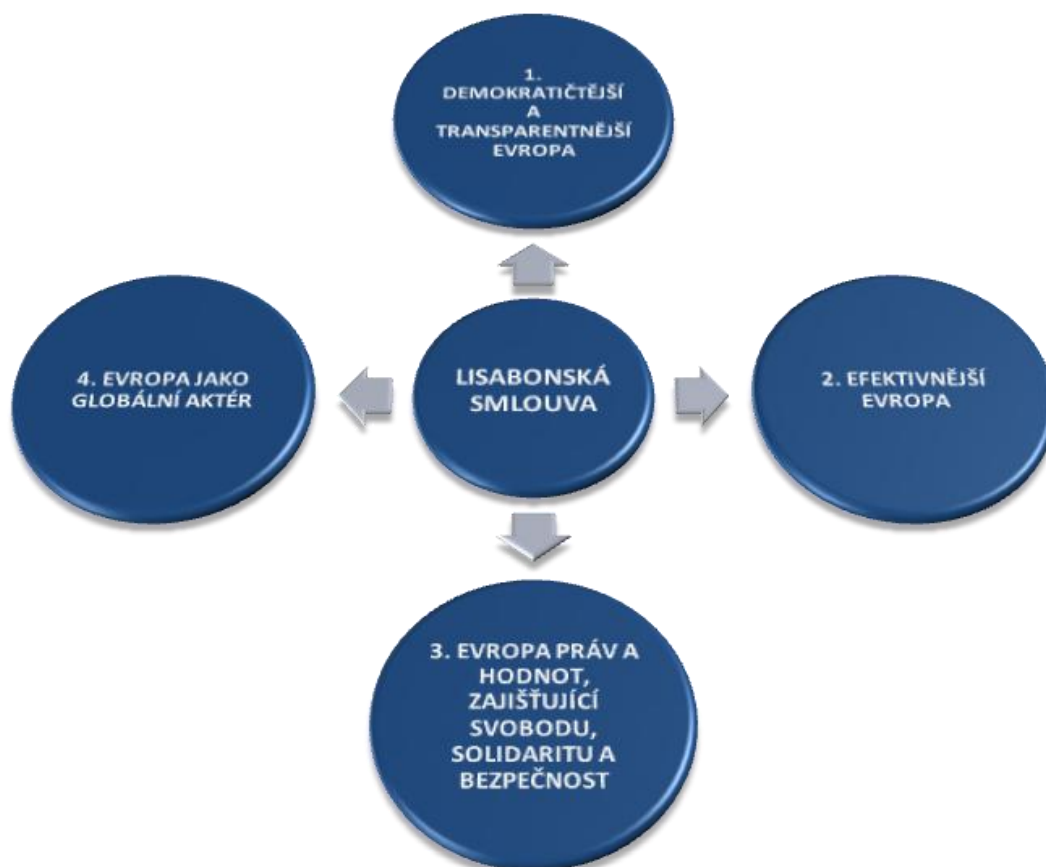
K dalšímu rozšíření Evropské unie došlo k 1. 1. 2007 a to o státy Bulharsko a Rumunsko.

1.2.5 EU – Lisabonská smlouva

Lisabonská smlouva (EUROPA, 2011), označovaná také jako Smlouva pro Evropu 21. století, byla podepsána 13. prosince 2007 jako reakce na nové problémy, se kterými

se musí v dnešním globalizovaném a neustále se měnícím světě Evropa potýkat, jedná se zejména o globalizaci, demografické změny, změny klimatu, potřebu udržitelnosti energetických zdrojů a existenci nových bezpečnostních rizik. Lisabonská smlouva zejména stanovuje základní pravidla, co EU může a nemůže dělat a také, jaké k tomu může používat prostředky. Dále mění strukturu orgánů EU a jejich pracovní postupy, posiluje demokratickou legitimitu EU a upevňuje její základní hodnoty. V souladu s článkem 6 této smlouvy vstoupila tato smlouva v platnost 1. prosince 2009.

Přehled nejdůležitějších oblastí, kterých se Lisabonská smlouva dotýká, ilustruje obrázek 1. Souhrn nejvýznamnějších změn daných Lisabonskou smlouvou viz příloha C.

Obrázek 1 Souhrn oblastí, kterých se Lisabonská smlouva dotýká

Zdroj: vlastní zpracování z (EUROPA, 2011)

2. POLITIKY EU V OBLASTI FINANČNÍCH SLUŽEB

2.1 Stěžejní právní předpisy a doporučující dokumenty EU

2.1.1 Akční plán finančních služeb (FSAP)

V oblasti vytvoření fungujícího jednotného trhu s finančními službami byl stěžejním dokumentem **Akční plán finančních služeb** (*Financial Services Action Plan*, FSAP) (FSAP, 1999), který byl přijat Evropskou komisí dne 11. května 1999. V FSAP byla definována řada cílů hospodářské politiky a specifických opatření na zlepšení jednotného trhu finančních služeb a to konce roku 2005. Mezi hlavní tři cíle definované v FSAP patřilo:

1. dokončení jednotného velkoobchodního trhu finančních služeb;
2. tvorba otevřených a bezpečných trhů pro retailové finanční služby;
3. dozor nad finančními institucemi.

FSAP také vyzval k přijetí některých směrnic (bylo jich téměř 30), které by napomohly splnění výše uvedených hlavních cílů.

Implementaci 42 opatření navržených v FSAP doprovázely do roku 2004 „zprávy o pokroku“, kterých bylo za pět let celkem 10. Dále následovaly dvě základní hodnotící studie o „Vyhodnocení ekonomických dopadů FSAP“ a „Šetření o nákladech na dodržování vybraných opatření FSAP“, obě tyto studie byly dokončeny v roce 2009. (EC.EUROPA.EU, 2011)

Nejdůležitější opatření navržená v FSAP se dotýkají následujících oblastí finančních služeb (Braun, 2008):

- bankovníctví;
- trhu s cennými papíry;
- pojištění a zaměstnaneckého penzijního připojištění;
- dohledu.

2.1.1.1 Bankovníctví

Mezi základní směrnice navržených FSAP upravující oblast bankovníctví lze řadit:

- **Směrnice o kapitálových požadavcích** (*Capital requirements directive, CRD*), které zahrnují: Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006 o přístupu a přístupu k činnosti úvěrových institucí (přepracované znění) a Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/49/ES ze dne 14. června 2006 o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí (přepracované znění);
- **Směrnici o platebních službách na vnitřním trhu** (*Payment services directive, PSD*), úplným názvem Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007 o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES.

Tyto dvě směrnice jsou jedinými směrnicemi EU upravujícími oblast bankovníctví.

Směrnice o kapitálových požadavcích (CRD)

Cílem směrnic CRD (Braun a), 2008) bylo zavedení moderní, vůči riziku citlivého právního rámce pro úvěrové instituce a investiční společnosti v rámci EU, který měl zohlednit předpisy **BASEL II** (Basilej II) o požadavcích na vlastní kapitál. Směrnice CRD měly prospět jak hospodářství EU, tak finanční stabilitě a měly přinést výhody pro podniky a spotřebitele.

Hlavním přínosem směrnic CRD (Braun a), 2008) je to, že přináší rámcové dohody o kapitálových požadavcích úvěrových institucí (BASEL II) do práva EU. Směrnice aktualizují kapitálový rámec, který byl díky podpoře zesíleného řízení rizik ve finančních institucích obsáhlejší a citlivější vůči riziku. Směrnice CRD tak poprvé výslovně stanovují měření provozního rizika a více zviditelnění tohoto zlepšení v řízení rizika prostřednictvím přípuštění vnitřních ratingových systémů. Základním aspektem tohoto nového rámce je především jeho pružnost, kdy instituce tak dostávají příležitost zvolit si pro svůj konkrétní případ a pro stupeň „zralosti“ vlastního řízení rizik co nejvhodnější přístup.

Obsahem dohody BASEL II, je stanovení kapitálové přiměřenosti, i když oproti **BASEL I** v rámci obecného vzorce základního vztahu nedošlo k zásadní změně. Mezi hlavní změny tohoto nového regulatorního opatření pro banky v rámci BASEL II patří zejména zpřísnění způsobu stanovení kapitálových požadavků vzhledem k úvěrovému riziku bankovního portfolia a také se do rizik, která musejí být kryta kapitálem banky, zahrnuje i operační riziko.

Směrnice CRD byly již čtyřikrát novelizovány, poslední novelou je revize těchto směrnic **CRD IV**, která byla započata v roce 2010, jako reakce na dopady novodobé ekonomické krize na bankovní sektor v EU. Revize těchto směrnic byla uskutečněna v kontextu se zaváděním **pravidel Basel III**, která zahrnují zpřísnění požadavků na kapitálovou přiměřenost, kvalitu kapitálu a také řádné pokrytí bankovních rizik (včetně rizika likvidity a nadměrného využívání pákového efektu). V rámci BASEL III (nástupce BASEL II) by se tedy měl zdokonalit výpočet kapitálové přiměřenosti, nově se do regulace zahrnou leverage ratio a standardy likvidity, zavedou se také „proticyklické kapitálové polštáře“. Těmito novými opatřeními se má zvýšit regulatorní kapitál včetně „bezpečnostního polštáře“.

Dne 20. července 2011 tedy Komise přijala balíček právních předpisů pro posílení bankovního sektoru, tento návrh nahrazuje stávající směrnice CRD a představuje dle Komise významný krok k vytvoření bezpečnějšího a zdravějšího finančního systému. Nová pravidla (nařízení EU, směrnice EU transponovaná do právního řádu členských států EU) by měla být zavedena do konce roku 2012, přičemž bude řada z těchto pravidel zaváděna postupně, aby měly banky a investiční společnosti čas se jim přizpůsobit. Všechna nová pravidla by pak měla plně fungovat od roku 2019. Shrnutí nejvýznamnějších změn viz příloha D.

Směrnice o platebních službách na vnitřním trhu (PSD)

Cílem tohoto právního předpisu (Braun a), 2008) bylo zjednodušit bezhotovostní platební styk v celé EU a tím připravit cestu pro jednotný evropský prostor plateb (*Single European Payment Area*, SEPA). Zvláštní důraz je přitom hlavně kladen na vysokou ochranu spotřebitele. Vedle vytvoření celoevropské oblasti pro platby měla směrnice také posílit hospodářskou soutěž v bankovním sektoru a to díky:

- liberalizaci trhů,

- vytvoření harmonizovaných podmínek pro přístup na trh s poskytovateli platebních služeb zvnějšku bankovního sektoru a
- zavedení řady informačních povinností.

Směrnice měla navíc poskytovat také koherentní a technologicky neutrální právní prostředí pro platební služby nabízené v EU a přispět tak k modernizaci infrastruktury.

Jak je z obsahu směrnice patrné, tak právní úprava byla založena na dvou základních pilířích:

1. Zavádějí se platební instituce jakožto nová kategorie poskytovatelů platebních služeb, čímž se má zajistit rovnoprávný přístup na trh a zvýší se hospodářská soutěž. V praxi tedy tak mohou vedle bank a poštovních žirových institucí působit jako platební instituce všechny fyzické či právnické osoby, které obdrží povolení pro poskytování finančních služeb v EU.

Směrnici byl kromě toho zaveden také tzv. „jednotný pas“, tzn., že k působení jakožto platební instituce ve všech členských státech EU postačí povolení příslušného orgánu v jednom členském státě.

Platební instituce tedy budou poskytovat platební služby, operační služby a spojené vedlejší služby (provádění platebních operací, devizové obchody atd.), nebudou však moci přijímat vklady ani vydávat elektronické peníze.

2. Směrnice také zavedla jednotnou informační povinnost, harmonizované předpisy týkající se práv a povinností uživatelů a poskytovatelů platebních služeb a minimální technické normy pro zvýšení průhlednosti a právní jistoty v platebním styku.

Co se týká hodnocení zavedené této směrnice, tak je nutné poukázat na několik kritických poznámek k jejímu zavedení (Braun a), 2008):

- Hlavní kritika spočívá v tom, že směrnice činí peněžní styk v EU složitějším a rizikovějším. Tak například pro identifikaci příjemce převodu je rozhodující číslo mezinárodní číslo bankovního účtu (*International Bank Account Number*)

IBAN, které již banky nebudou muset porovnávat se jménem majitele účtu. To znamená, že podle pravidel SEPA se převod může uskutečnit i tehdy, když jméno a číslo účtu příjemce nesouhlasí.

- Dále chybí právo spotřebitele omezit zmocnění k výběru podle výše částky.
- Také se vylučuje možnost, aby spotřebitel stornoval platbu po jejím přijetí poskytovatelem platebních služeb.
- V neposlední řadě existuje rovněž nebezpečí, že zákazníkům v důsledku zkrácené lhůty pro provedení převodu (převody musí být připsány na účet příjemce již následující pracovní den) přibudou nové poplatky.

2.1.1.2 Trh s cennými papíry

Mezi základní směrnici navrženou FSAP upravující oblast trhu s cennými papíry patří zejména Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES o trzích finančních nástrojů, o změně směrnice Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS; (*Markets in financial instruments directive*, **MiFID**).

Cílem směrnice MiFID bylo zejména (Braun a), 2008):

- vytvoření jednotné normy pro obchodování s cennými papíry v celé Evropě,
- rozvoj hospodářské soutěže a
- zvyšovat ochranu vkladatelů.

Výše zmíněné cíle směrnice MiFID (Braun a), 2008) mají být umožněny novými ustanoveními o ochraně vkladatelů, větší průhledností u provizí za poradenství v oblasti vkladů a lépe integrovanou nabídkou poskytovatelů finančních služeb.

Podle směrnice MiFID musí být vkladatelé informováni o veškerých poplatcích, které souvisejí s převodem, a před uzavřením smlouvy také o produktu a jeho rizicích. Očekávalo se, že tento regulační rámec především zvýší důvěru vkladatelů, což mělo posílit příliv finančních prostředků do Evropy.

Obsahem směrnice MiFID (Braun a), 2008) bylo zejména:

- Zakotvení tzv. „nejlepšího možného provádění“ (Best Execution), které spočívá v tom, že u objednávek cenných papírů musí investiční podniky a bankovní

poradci vyhledat burzu, na které se dosáhne nejlepšího výsledku pro zákazníka, a to jak z hlediska nákladů, tak z hlediska pravděpodobnosti a rychlosti provedení příkazu.

- Poradci musí veškeré rozhovory dokumentovat a archivovat, a to z důvodu, aby mohli prokázat, že byly dodrženy předpisy týkající se poradenství pro zákazníky.
- Dále musí investiční podniky a bankovní poradci přiznávat provize a finanční příspěvky investičních fondů nebo jiných poskytovatelů těchto produktů.

Ohledně hodnocení této směrnice existují následující výhrady (Braun a), 2008):

- Ochránci vkladatelů mají např. výhrady k tomu, že důkazní břemeno chybné nebo neúplné rady nese vkladatel, zatímco dokumentační povinnost má poradce.
- Porušení předpisů o kontrole rovněž nemá žádné občanskoprávní dopady, takže se vkladatel nemůže domáhat žádné náhrady škody.

2.1.1.3 Pojištění a zaměstnanecké penzijního připojištění

Mezi základní úpravu v oblasti pojištění a zaměstnaneckého penzijního připojištění navrženou FSAP patří zejména projekt **SOLVENCY II** (Solventnost II), který bude podrobně analyzován v kapitole 4 této práce.

Cílem navržených opatření FSAP (Braun a), 2008) v oblasti pojištění a zaměstnaneckého penzijního připojištění Solvency II byla zásadní reforma finančního dohledu nad pojišťovny a přechod od dosavadního statického modelu dohledu k dynamickému přístupu založenému na riziku. Tím by se měla zlepšit ochrana spotřebitelů i podniků. Integrace pojistného trhu EU má být v rámci projektu Solvency II dále prohloubena a ochrana pojišťoven a oprávněných subjektů zlepšena. Toto má konečně vést ke zlepšení mezinárodní konkurenceschopnosti pojišťoven a zajišťoven EU.

Obsah opatření daných projektem Solvency II mělo být zejména (Braun a), 2008):

- Přiměřenost rizika:

Podle Solventnosti I platilo statické schéma výpočtu rozsahu platební schopnosti, přičemž její výše se řídila podle celkového objemu obchodů, do výpočtu se zahrnovaly čistě bilanční výše nebo výše zisků a ztrát.

Solventnost II se naproti tomu právě zaměřuje na skutečná rizika a do středu pozornosti staví zejména konkrétní riziko podniku. V zásadě se při výpočtu rozsahu platební schopnosti budou dle Solventnosti II muset zohlednit veškerá vyčíslitelná rizika, přinejmenším však hlavní kategorie rizik – tržní riziko, úvěrové riziko, technické riziko a operační riziko. Dále nový systém dohledu tak povede k vlastnímu zázemí pojišťoven, které bude přiměřené riziku.

I přes dostatečné zaměření na riziko se Solventnost II doplňuje bezpečnostními mechanismy, kde hraje důležitou roli požadavek na minimální kapitál (*Minimum Capital Requirement*, MCR), který stanoví úroveň minimálního kapitálu, jež musí být v každém případě dosažena.

- Řízení kapitálu:

Podle Solventnosti II je správní rada pojišťovny odpovědná za vývoj a provádění investiční strategie podniku. Cílem je pak tedy řídit majetkové hodnoty tak zodpovědně, aby mohly být v každém okamžiku splněny povinnosti, jako je požadavek na Solventnost nebo určený profil rizika/výnosu.

Hodnocení přínosu nového regulatorního opatření Solventnosti II má však také následující kritické poznámky k jeho zavedení (Braun a), 2008):

- Solventnost II přináší konkrétní výhody pro podniky, které mohou disponovat vyššími finančními obnosy za účelem investic, a to z důvodu, aby mohly konkurovat na stále globalizovanějších trzích. Orgány dohledu se však obávají, že větší dynamika s sebou ponese i větší konkurenci, jež by mohla vést k většímu počtu případů úpadku, a to by pak v konečném důsledku mohlo vést ke snížení spotřebitelské důvěry.

- Solventnost II by mimoto mohla v krátkodobém časovém horizontu vést ke snížení pojistných záruk pro pojišťovací odvětví, jež zajišťují vysoká dlouhodobá rizika, neboť jsou na ně kladeny vyšší kvantitativní požadavky.
- Rovněž není vyloučeno, že se mohou pojišťovatelé rozhodnout omezit křížové dotování, což by mohlo v některých oblastech vést ke zvýšení sazeb.
- Konečně existuje nebezpečí, že plánovaný systém dohledu zesílí již beztak existující trend ke konsolidaci a zvýší stávající konkurenční tlak na malé a střední pojišťovatele.

2.1.1.4 Dohled

Strukturu dohledu nad finančním trhem v EU změnil zejména Lamfalussyho proces, který zavedl na úrovni 3 expertní výbory s cílem zajistit jednotnou praxi dohledu a regulace v EU viz tabulka 1.

Vysoký stupeň konvergence praxe dohledu ve všech členských státech EU byl tedy základním požadavkem pro dokončení vnitřního trhu.

Problémem je přitom provádění směrnic ve vnitrostátním právu a kvalita tohoto procesu, kdy existuje nebezpečí, že s tržními subjekty bude v různých členských státech zacházeno rozdílně, což by mělo negativní dopady na spravedlivou hospodářskou soutěž a na účinnou integraci trhů finančních služeb.

Tabulka 1 **Struktura dohledu nad finančním trhem EU dle Lamfalussyho**

Odvětví:	Odborné výbory (úroveň 2)	Expertní výbory (úroveň 3)
Cenné papíry	Evropský výbor pro cenné papíry (<i>European Securities Committee, ESC</i>)	Evropský výbor regulátorů trhů s cennými papíry (<i>Committee of European Securities Regulators, CESR</i>)
Bankovníctví	Evropský bankovní výbor (<i>European Banking Committee, EBC</i>)	Evropský výbor orgánů bankovního dohledu (<i>Committee of European Banking Supervisors, CEBS</i>)
Pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění	Evropský výbor pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (<i>European Insurance and Occupational Pensions Committee, EIOPC</i>)	Evropský výbor orgánů dozoru nad pojišťovnictvím a zaměstnaneckým penzijním pojištěním (<i>Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors, CEIOPS</i>)

Zdroj: (Braun b), 2008)

2.1.2 Zelená kniha o politice finančních služeb (2005–2010)

Evropské komise o politice finančních služeb předkládala návrhy k tomu, jak dále integrovat trh finančních služeb EU. Spíše než na návrhy nových právních úprav se zaměřila především na provádění existujících pravidel dohodnutých v akčním plánu finančních služeb (Financial Services Action Plan – FSAP) a na spolupráci. Zkoumala způsoby, jak zlepšit přeshraniční přístup k finančním službám pro soukromé osoby a k řízení aktiv (Zelená kniha, 2005).

Dále bylo v Zelené knize zdůrazněno, jak je potřebné v krátkodobém horizontu dokončit rozpracovanou činnost a dát konečnou podobu právním předpisům právě projednávaným v Evropském parlamentu a v Radě. Kniha rovněž zdůrazňovala fakt, že stávající právní předpisy musí být prováděny účinně, ve třech fázích: účinná transpozice pravidel EU do vnitrostátních právních předpisů; přísnější vymáhání dodržování ze strany orgánů zajišťujících dozor; a průběžné následné vyhodnocování. Komise prohlásila, že ve všech fázích jakéhokoli budoucího regulačního procesu bude

důsledně uplatňovat přístup „lepší regulace“ s důkladným hodnocením dopadu a rozsáhlými konzultacemi.

Na základě konzultací i s evropským pojišťovacím průmyslem byla dne 5. prosince 2005 vydána jako již závazný dokument Bílá kniha.

2.1.3 Bílá kniha: Politika finančních služeb (2005–2010)

Bílá kniha představovala priority politiky Evropské komise v oblasti finančních služeb do roku 2010. Mezi cíle politiky finančních služeb pro dané období patřilo (Bílá kniha, 2005):

- dynamická konsolidace směřující k integrovanému, otevřenému, konkurenceschopnému, hospodářsky efektivnímu finančnímu trhu EU;
- odstranění přetrvávajících hospodářsky významných překážek při poskytování finančních služeb a volném pohybu kapitálu v EU, a to při nejnižších nákladech a s účinným stupněm obezřetnosti při dohledu a úpravě obchodního chování, vedoucího k vysoké úrovni finanční stability, výhodám pro spotřebitele a k jejich ochraně;
- provádění, prosazování a průběžné vyhodnocování stávajících právních předpisů a důsledné uplatňování dokonalejší právní úpravy v budoucích iniciativách;
- prohloubení spolupráce v oblasti dohledu a konvergence v EU, zlepšování vztahů s ostatními světovými účastníky na finančních trzích a celosvětové posílení evropského vlivu v této oblasti.

Dle Zprávy o politice finančních služeb (2005–2010) – bílá kniha, ze dne 27. 6. 2007 vyplývá, že dochází k postupnému naplňování cílů uvedených v bílé knize avšak implementace některých regulatorních opatření do národních legislativ se děje v případě většiny členských zemí s určitým časovým zpožděním.

2.1.4 Politiky EU v souvislosti s dopady novodobé ekonomické krize na trh EU

Reakce na dopady celosvětové ekonomické krize na trh EU vyvrcholila v říjnu 2008, kdy předseda EK J. M. Barroso pověřil úkolem vypracování zprávy o příčinách a řešení krize Jacquese de Larosièra, který vytvořil skupinu skládající se z Leszeka Balcerowicze, Otmara Issinga, Rainera Masery, Calluma Mc Carthyho, Larse Nyberga, José Péreze a Onno Rudinga.

2.1.4.1 Dopady novodobé finanční krize

2.1.4.1.1 Celosvětové dopady

Finanční zdraví institucí finančního trhu negativním způsobem ovlivňují finanční a hospodářské krize, jejichž dopad je značně posílen trendem globalizace finančních trhů. Častým důsledkem těchto krizí je zvýšení volatility² akciových trhů, zejména jejich agregátních ukazatelů a to akciových indexů. (Ducháčková, Daňhel, Onder, Veselá, Majling, 2011)

Vývoj indexu MSCI World³ ilustruje obrázek 2, ze kterého je patrné, že novodobá ekonomická krize měla vliv na volatilitu akciových trhů zejména od posledního čtvrtletí roku 2008 do prvního čtvrtletí roku 2009. Další základní vlivy finanční krize na světové ekonomiky budou zmíněny níže.

² Volatilitou rozumíme: nestálost, kolísání výnosových měr, měnových kurzů anebo cen investičních instrumentů. Měřitko rizika – čím vyšší je volatilita cenného papíru, tím větší je riziko ztráty.

³ Index MSCI World je široký akciový index, který sleduje vývoj akcií obchodovaných na trzích 24 vyspělých zemí. Nejvyšší zastoupení v indexu mají americké tituly – na celém indexu se podílejí necelými 50 %. Britské a japonské akcie zaujímají přibližně po 10 %. Z hlediska sektorové alokace získaly dominantní postavení společnosti podnikající v oblasti financí (více než 20 %). Přibližně po 10 % zaujímají akcie IT firem, společnosti podnikající v průmyslu, oblasti spotřebního zboží či sektoru energií.

Obrázek 2 Vývoj MSCI World v období 10. října 2005 až 10. října 2010

Zdroj: (Müller, 2010)

Novodobá finanční krize byla započata na finančních trzích již před více než třemi lety. Tato krize měla a stále má druhé největší dopady na globalizovaný svět od „černého čtvrtku“ 24. října 1929 (v Evropě „černý pátek“), kdy se zhroutil trh akcií na newyorské burze na Wall Street (Kolektiv autorů, 2007, str. 330–333).

Novodobá ekonomická krize byla odstartována problémy na hypotečním trhu ve Spojených státech amerických (USA), kdy se do vážných problémů dostaly hypoteční agentury Freddie Mac (*Federal Home Loan Mortgage Corporation*) a Fannie Mae (*Federal National Mortgage Association*), které byly zřízeny vládou USA za účelem získávání fondů na financování hypoték.

Je paradoxem, že právě hypoteční banka Fannie Mae byla založena americkým Kongresem v roce 1938, aby oživila americkou ekonomiku, která ještě v té době trpěla následky deprese vyvolanými právě krachem na newyorské burze. Protože byla v roce 1968 Fannie Mae privatizována, byla současně tedy vytvořena protiváha v podobě Freddie Mac, která měla zajistit volnou soutěž mezi oběma společnostmi a zabránit tak monopolizaci trhu s hypotékami.

Novodobá finanční krize byla tedy odstartována boomem na americkém trhu s bydlením a to v roce 2001 díky Fedu, který snížil úrokové sazby na 1 %. Právě tyto nízké úrokové sazby oživily atraktivitu Freddie a Fannie a hypotéky dostávali i méně bonitní klienti. Díky oslabení tempa růstu cen nemovitostí a také jejich propadu, došlo ke zvýšení úrokových sazeb a jiných nákladů, které měly za následek narůstající počet opožděných plateb z hypotečních úvěrů, dále také narůstal počet propadlých zástav. Z těchto důvodů začali Freddie a Fannie realizovat ztráty, které se posléze vyhouply až na USD 11 mld., tím se tyto dvě hypoteční agentury dostaly do vážných potíží.

S ohledem na to, že obě instituce vlastnily či spravovaly hypotéky o objemu USD 5,5 bilionu, což představovalo necelou polovinu celého hypotečního trhu v USA a téměř 40 % amerického hrubého domácího produktu (HDP), musela americká vláda v září 2008 převzít kontrolu nad těmito hypotečními agenturami, aby předešla, při kolapsu jedné z nich, velkému chaosu na finančních trzích po celém světě.

Bankrotem hypotečního trhu v USA tedy propukla krize, která posléze pokračovala pádem renomovaných investičních bank na Wall Street a také pádem akciových trhů po celém světě a tím silně otrásl důvěrou ve stabilitu dalších finančních institucí (Pololáník, 2008).

Přehledně uvádí hlavní důvody propuknutí novodobé finanční krize Zpráva o vývoji finančního trhu v roce 2008, kterou vydalo Ministerstvo financí ČR a to v květnu 2009 (MFČR, 2009, s. 42), cituji:

„První problémy se v USA projeví na hypotečním trhu v březnu 2007. Jejich bezprostřední příčinou byly hypotéky pro méně bonitní klienty (tzv. subprime market) a benevolentní přístup bank při poskytování úvěrů těmto klientům. Po období relativně nízkých úrokových sazeb však začala z důvodu rostoucích inflačních tlaků americká centrální banka (Fed) zvyšovat úrokové sazby, což vedlo k nárůstu úrokových sazeb hypoték, a tedy i jejich splátek. Méně bonitní dlužníci se tak dostali do potíží se splácením.

Přenosovým mechanismem šíření ztrát a nejistoty na globálním finančním trhu se stala sekuritizace aktiv⁴. Ta umožňovala úvěrovým institucím v době přebytku likvidity na světových trzích prostřednictvím prodeje cenných papírů při využití finančních inovací vyvádět riziko mimo své rozvahy. Tím se však pouze přeneslo do rozvah finančních institucí po celém světě napříč všemi sektory finančního trhu. Vlivem poklesu kvality úvěrového portfolia a přecenění rizika však následně hodnota cenných papírů s vazbou na problematická aktiva (např. na hypoteční úvěry) dramaticky poklesla.

Rostoucí nejistota ohledně toho, kdo utrpěl jaké ztráty, následně přispěla k poklesu vzájemné důvěry mezi bankami. Začala se mezi nimi šířit vzájemná nedůvěra, přestávaly si věřit a půjčovat (krize likvidity v mezibankovním sektoru). Tato situace by v krajním případě mohla vést až ke kolapsu nejen celého bankovního sektoru, ale i finančního trhu. Pro odvrácení této hrozby uvolnily centrální banky po celém světě řádově stovky miliard USD, jež si mohou komerční banky půjčovat, pokud potřebují dočasně zvýšit likviditu. Centrální banky se tak snaží nahradit funkci mezibankovního trhu s likviditou.

Krize likvidity může mít negativní důsledky na ekonomiku, neboť i zdravé (solventní) banky se pak mohou dostat do potíží kvůli ztrátě likvidity. Navíc existuje nebezpečí přelití problémů do firemní sféry, pokud by jinak dlouhodobě solventní firmy nemohly získat úvěry na financování běžné činnosti, resp. standardně přeúvěrovat stávající splatné úvěry.

To, co bylo původně jen krizí finančního trhu, se postupem času stalo krizí celé ekonomiky USA. S tím spojený pokles spotřeby amerických domácností se projevil i na poptávce po dováženém zboží. V zemích, které jsou hlavními obchodními partnery USA, tak došlo k problémům v exportních odvětvích. Vzhledem k významnosti americké ekonomiky pro vývoj celosvětové ekonomiky se přenesly problémy USA i do dalších

⁴ Při sekuritizaci hypoteční instituce (primární poskytovatelé úvěrů) prodávaly objemné balíky hypotečních úvěrů, a tím se zároveň zbavovaly i rizik s nimi spojených. Finanční instituce (většinou velké investiční banky), které tyto balíky hypotečních úvěrů nakupovaly, pak vydávaly cenné papíry, jejichž hodnota a výnos byly kryty právě peněžními toky ze zmíněných hypoték. Po přeměně hypotečních úvěrů na cenné papíry si je, i díky vysokému ratingu, který tyto cenné papíry obdržely od ratingových agentur, koupili různí investoři z celého světa.

zemí. K postupnému zpomalení či propadu ekonomického růstu došlo v eurozóně i zbytku Evropy, Rusku i Číně. MMF ve své dubnové zprávě pro rok 2009 odhaduje tempo poklesu HDP světové ekonomiky na -1,3 %.

Vzhledem k výše uvedeným rizikům, která ohrožují samotné fungování světového finančního a ekonomického systému, a k dalším dopadům na reálnou ekonomiku, byla podniknuta řada opatření měnové a hospodářské politiky.“

Jako reakce na dopady finanční krize v USA byla roce 2009 **vytvořena Vyšetřovací komise finanční krize** (*Financial Crisis Inquiry Commission*), aby zkoumala příčiny současné domácí i světové finanční a hospodářské krize. Tato komise byla založena jako součást zákona „*Fraud Enforcement and Recovery Act*“ (veřejné právo 111–21), který prošel Kongresem a byl podepsán v květnu 2009. Tato nezávislá desetičlenná komise byla složena ze soukromých osob se zkušenostmi v oblastech bydlení, ekonomika, finance, regulace trhu, bankovníctví a ochrany spotřebitele.

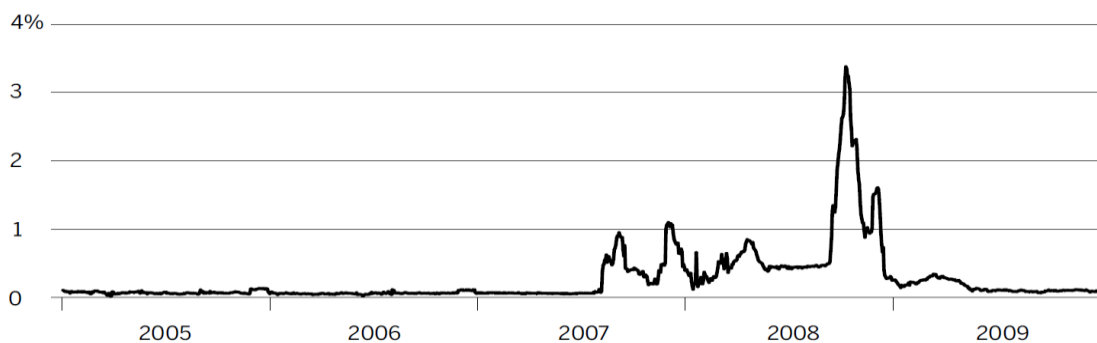
V lednu roku 2011 tato komise vydala obsáhlou zprávu o průzkumu novodobé finanční krize „*The Financial Crisis Inquiry Report: Final Report of the National Commission on the Cause of the Financial and Economic Crisis in the United States*“ (The Financial Crisis Inquiry Commission, 2011). V této zprávě jsou v rámci pěti základních částí zpracovány důvody vzniku krize a také její důsledky na ekonomiku USA. Zajímavé jsou především analýzy v rámci části IV: The Unraveling (rozplétání) v kapitole 20: Crisis and Panic (krize a panika). Například dle analýzy nákladů na mezibankovní úvěry vyplývá jeden důležitý závěr a to, že krize byla sice započata v roce 2007, ale hlavní dopady na bankovní trh v USA vyvrcholili až na konci roku 2008 (viz obrázek 3). Obrázek 3 ukazuje rozdíl mezi jednoměsíční sazbou LIBOR⁵ (*London Interbank Offered Rate*) a OIS⁶ (*Overnight Index Swap Rate*), přičemž obě tyto sazby velice pečlivě sledovaly vývoj úrokových sazeb.

⁵ LIBOR je úroková sazba, za kterou si banky navzájem poskytují úvěry na londýnském mezibankovním trhu.

⁶ OIS sazba vyjadřuje očekávanou průměrnou výši jednodenních úrokových sazeb přes dané období.

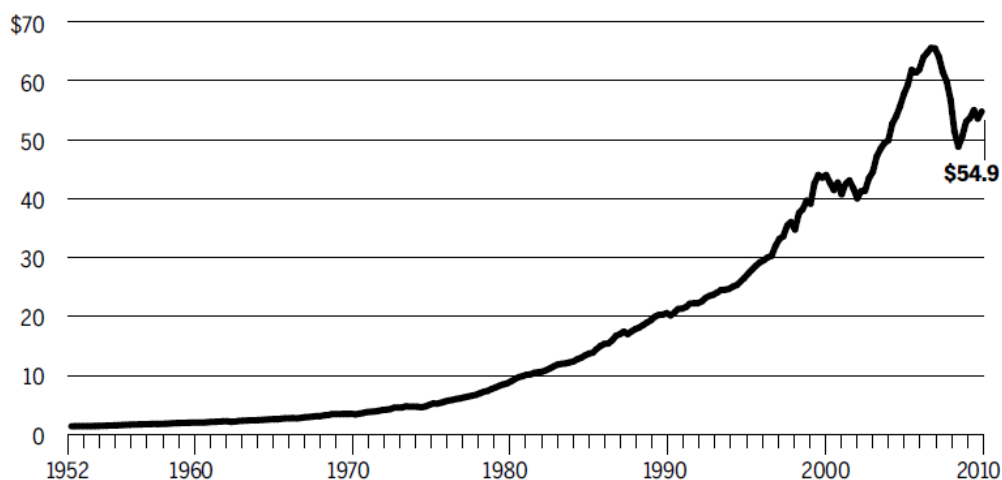
Další zajímavou analýzou dopadů světové ekonomické krize na USA, zveřejněnou ve výše uvedené zprávě, jsou právě i dopady na americké domácnosti v podobě analýzy čistého jmění

domácností (viz obrázek 4). Z obrázku je patrné, že v roce 2007 dosáhlo čisté jmění domácností USA vrcholu, poté v roce 2008 následoval pád o více než USD 15 bilionů.

Obrázek 3 Vývoj rozdílu sazby LIBOR a OIS (v procentech denně)

Zdroj: (*The Financial Crisis Inquiry Commission, 2011, str. 355*)

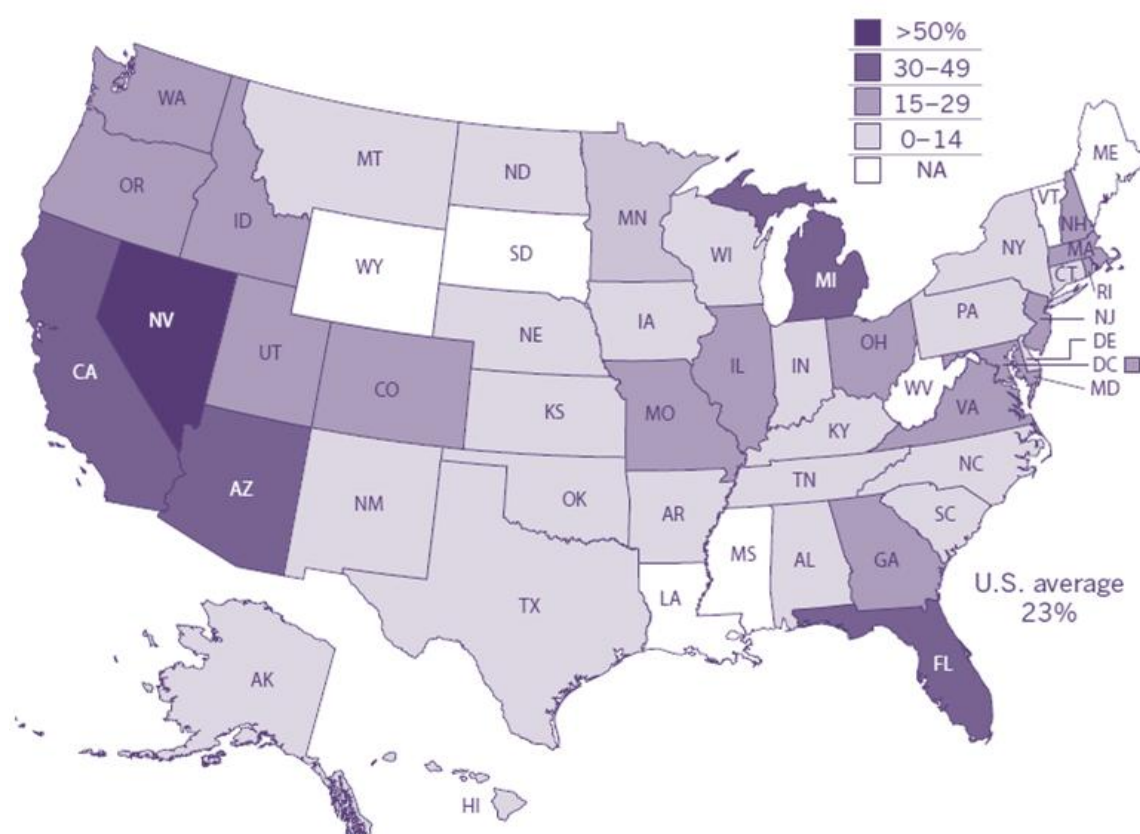

Obrázek 4 Vývoj čistého jmění domácností (v bilionech USD)

Zdroj: (*The Financial Crisis Inquiry Commission, 2011, str. 392*)

Ve zprávě je také v souvislosti s tím, že byla novodobá finanční krize započata bankrotem na trhu hypotečních úvěrů, analyzována současná situace právě na trhu hypotečních úvěrů. Výsledky této analýzy ilustruje obrázek 5.

V textu výše zmíněné zprávy se setkáváme s pojmem „Underwater“ mortgages, neboli „podvodní“ hypotéky, který si lze vysvětlit tak, že mnozí držitelé hypoték se ocitnou tzv. „pod vodou“, což znamená, že dluží více než je hodnota jejich domovů. Dle výsledků v obrázku 5 to platí zejména v Arizoně, Kalifornii, Floridě, Michiganu a Nevadě.

Obrázek 5 Podíl úvěrů se zápornou hodnotou, třetí kvartál roku 2010

Zdroj: (The Financial Crisis Inquiry Commison, 2011, str. 404)

V celostátním měřítku v USA 10,8 milionů domácností, či 22,5 % domácností s hypotékou, dluží více na svých hypotékách, než je tržní hodnota jejich domů. Dokonce v Nevadě je podíl hypotečních úvěrů se zápornou hodnotou u 67 % domácností a v Kalifornii je tato hodnota 32 %. Jak je z výsledků této analýzy patrné, tak zatím se ještě řada institucí poskytující hypoteční úvěry v USA ze vzniklé krize zatím nepoučila.

Výsledky výše zmíněných analýz představují jen zlomek dopadů této krize na USA. Několik předních amerických odborníků připravili návrhy na opatření, aby se v budoucnu takovéto krizi předešlo. Dalším důležitým milníkem v USA je přijetí zákona „*An Act to promote the financial stability of the United States by improving accountability and transparency in the financial system, to end "too big to fail", to protect the American taxpayer by ending bailouts, to protect consumers from abusive financial services practices, and for other purposes*“ s pracovními názvy

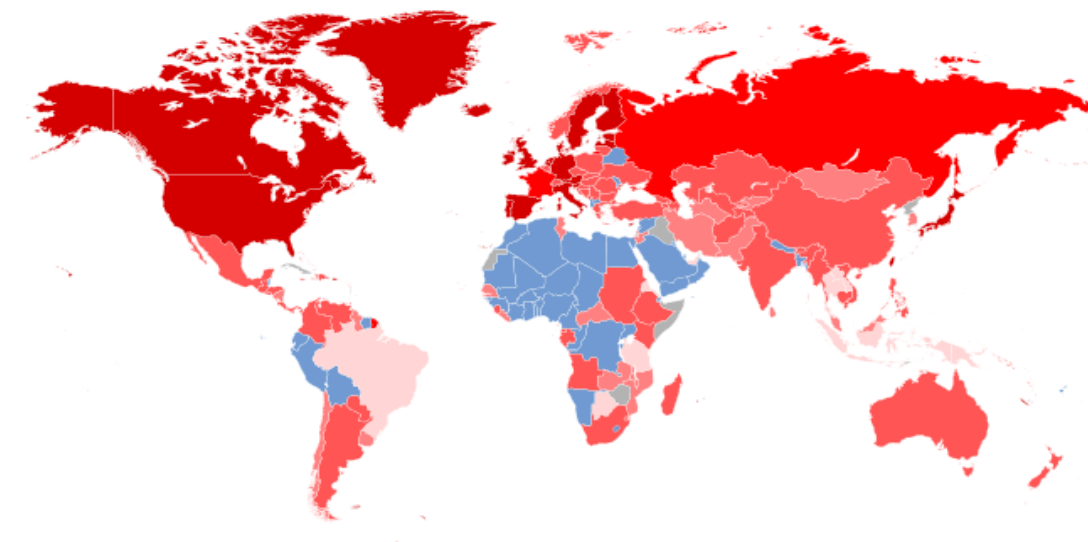
„*Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act*“. Tento více než 2 300 stránkový zákon podepsal americký president Barack Obama 21. července 2010 (Library of Congress, 2010). Zákon byl původně navržen 2. prosince 2009 a byl přijat 29. června 2010 (Library of Congress, 2010) jako reakce na recesi USA v první dekádě 21. století. Jedná se o nejrozsáhlejší změnu finanční regulace v USA a představuje významnou změnu v americkém finančním regulačním prostředí, které ovlivňují všechny federální finanční regulační agentury a ovlivní téměř každý aspekt národních odvětví finančních služeb. (Harvard Law School Forum, 2010), (SKADDEN, 2010).

Tento zákon je rozčleněn do šestnácti základních částí, dle rozboru jedné advokátní kanceláře by se mělo v USA počítat s tím, že zákon ve svých důsledcích požaduje, **aby regulační orgány USA vytvořili 243 pravidel chování, dále 67 studií a také 22 nových pravidelných reportů** (DAVIS POLK, 2010). Detailnější analýza této problematiky je obsažena v příloze E. Například pro odvětví pojišťovnictví v USA jsou v tomto zákonu obsaženy dva nové hlavní zákony a to „*Federal Insurance Office Act of 2010*“ a také „*Nonadmitted and Reinsurance Reform Act of 2010*“. Tyto dva nové zákony zpřísní regulaci nejen pro Federální pojišťovnu, ale také pro zajišťovny a by měly vstoupit v platnost od 1. ledna 2015. (DAVIS POLK, 2010)

Novodobá ekonomická krize se z USA rychle rozvíjela a šířila do „globálního ekonomického šoku“, což ve svém důsledku vedlo k řadě evropských bankovních krachů, poklesům různých akciových indexů a velkému snížení tržní hodnoty akcií a komodit (Norris, 2008).

Jaký vliv měla krize na ostatní ekonomiky světa, můžeme usuzovat z výsledků studie Brookings Institution vydané v červnu 2009 (Baily, Douglas, 2009). Pro první čtvrtletí roku 2009 byla roční míra poklesu HDP 14,4 % v Německu, 15,2 % v Japonsku, 7,4 % ve Velké Británii, 18 % v Lotyšsku, 9,8 % v Eurozóně a 21,5 % v Mexiku.

Vliv světové finanční krize za jednotlivé státy světa přehledně ilustrují obrázky 6 a 7.

Obrázek 6 Vliv světové finanční krize za jednotlivé státy světa

Zdroj: (WORLD BANK, 2010)

Poznámka k obrázku 6:

- Země oficiálně v recesi (dva po sebe následující kvartály)
- Země neoficiálně v recesi (jeden kvartál)
- Země se zpomalením ekonomiky více než 1.0%
- Země se zpomalením ekonomiky více než 0.5%
- Země se zpomalením ekonomiky více než 0.1%
- Země se zvýšením ekonomického růstu

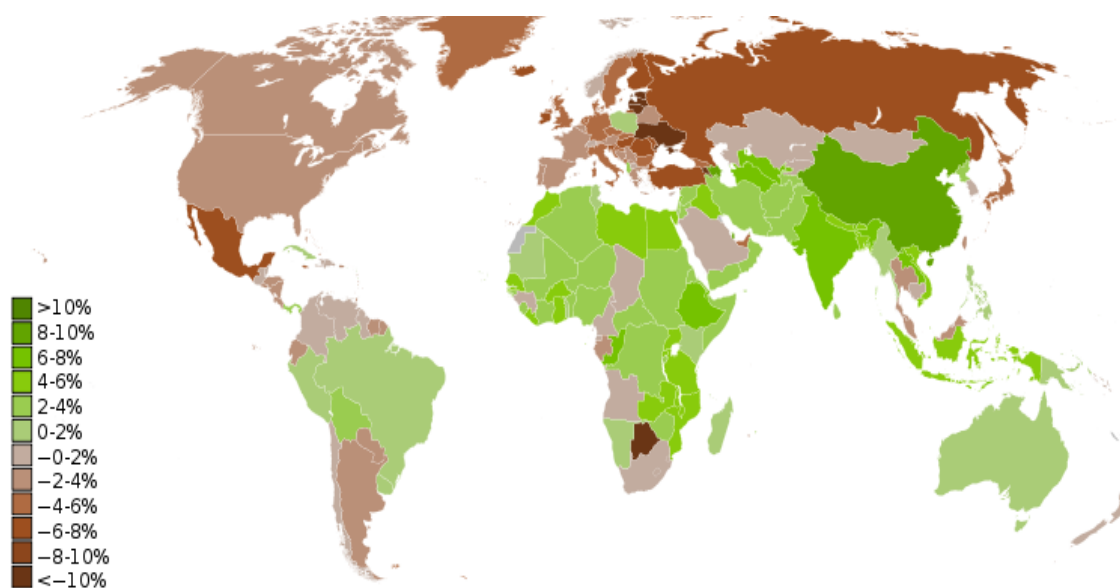
Nutno zdůraznit, že se v rámci obrázku 6 jedná o statistiku mezi roky 2007 a 2008, podle odhadu z prosince 2008 podle dat z Mezinárodního měnového fondu.

Z výše uvedeného obrázku je patrné, že mezi evropskými zeměmi, které byly oficiálně mezi roky 2007 a 2008 v recesi, patřili: Švédsko, Finsko, Velká Británie, Island, Španělsko, Portugalsko, Lotyšsko, Estonsko, Německo, Dánsko, Rakousko a Itálie. Mezi země, které byly za sledované období neoficiálně v recesi, patří na území Evropského hospodářského prostoru (EHP⁷) Francie. Česká republika společně s Polskem, Litvou, Slovenskem, Maďarskem a ještě několika státy patřila do skupiny zemí, kde se ekonomika zpomalila o více než 1 %. Na území EHP nebyla žádná země,

⁷ Dohoda o EHP rozšiřuje jednotný trh EU o další tři země a to o: Norsko, Island a Lichtenštejsko.

kteřá by měla zpomalení ekonomiky o více než 0,5 %, žádná se zpomalením o více než 0,1 % a také žádná země, která by zaznamenala zvýšení ekonomického růstu.

Další zajímavou statistikou dopadů ekonomické krize na všechny státy světa ilustruje obrázek 7. Čím tmavší zelenou jsou státy barevně odlišeny, tím vyšší zaznamenaly reálný růst HDP v roce 2009, naopak, čím tmavší hnědou barvou jsou státy odlišeny, tím nižší zaznamenaly reálný pokles HDP v roce 2009. Pro srovnání je níže uveden i obrázek 8 reálné změny HDP a to v roce 2007 (před krizí).

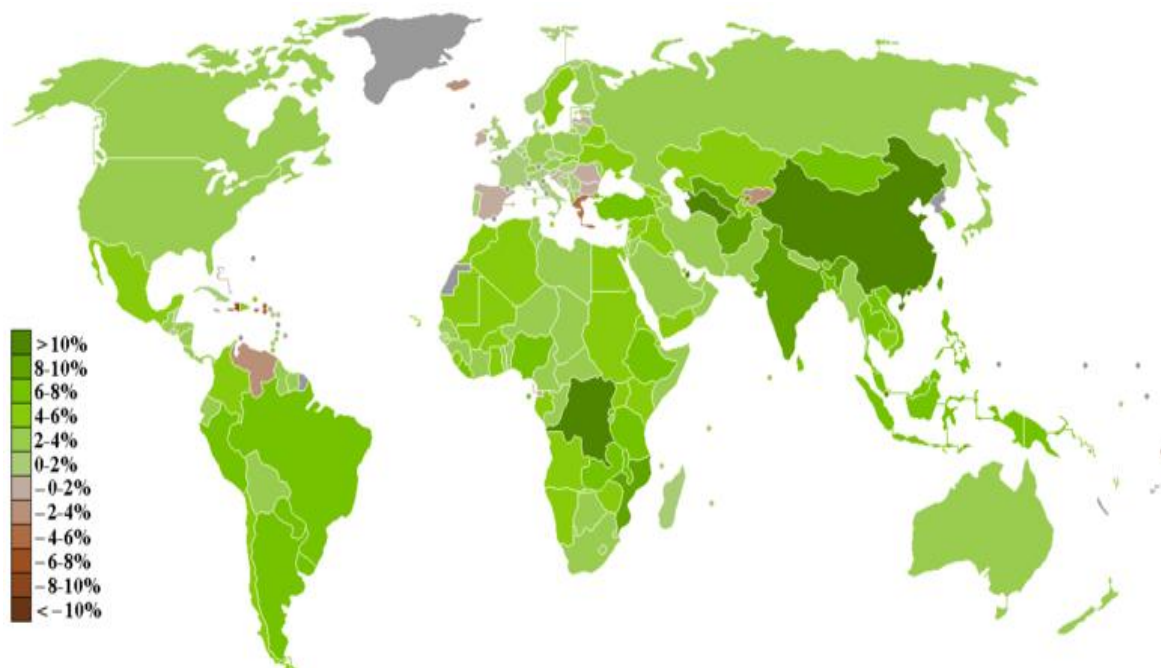

Obrázek 7 **Reálná změna HDP ve světě v roce 2009**

Zdroj: (CIA, 2011)

Z výše uvedeného obrázku je patrné, že Česká republika spolu s Německem, Velkou Británií, Švédskem, Slovenskem, Itálií a Bulharskem zaznamenala v roce 2009 reálný pokles HDP v rozmezí 4 až 6 %. Naopak v rámci EHP zaznamenalo reálný růst HDP pouze Polsko a to v rozmezí 2 až 4 %. Tento růst zaznamenala v roce 2009 také Albánie, která členem EU zatím není.

Z obrázku 8 je patrné, že před ekonomickou krizí měly USA reálný růst HDP v rozmezí 2 až 4 %. V rámci EHS zaznamenávali růst všechny země vyjma Řecka.

Obrázek 8 **Reálná změna HDP ve světě v roce 2007**

Zdroj: (CIA, 2008)

Vliv světové ekonomické krize na podniky měl prakticky devastující účinek. V České republice vzrostl počet bankrotů (Mužáková, Přívratská, 2009) a také se změnily proporce úspor domácností (Mužáková (a), 2010). Zhruba 14,5 bilionů amerických dolarů, nebo v procentuelním vyjádření 33 % z celkové hodnoty všech světových společností bylo v období této krize zničeno (viz obrázek 9). Ve Velké Británii a dalších evropských zemích stáli záchrané balíčky pro ekonomiky jednotlivých států zhruba 1,4 bilionu dolarů. (Shah, 2010)

Pozn.: * již očištěné o inflaci

Obrázek 9 **Světová finanční krize: ztráty a sanace pro USA a evropské země (rok 2008)**

Zdroj: vlastní zpracování z (Shah, 2010)

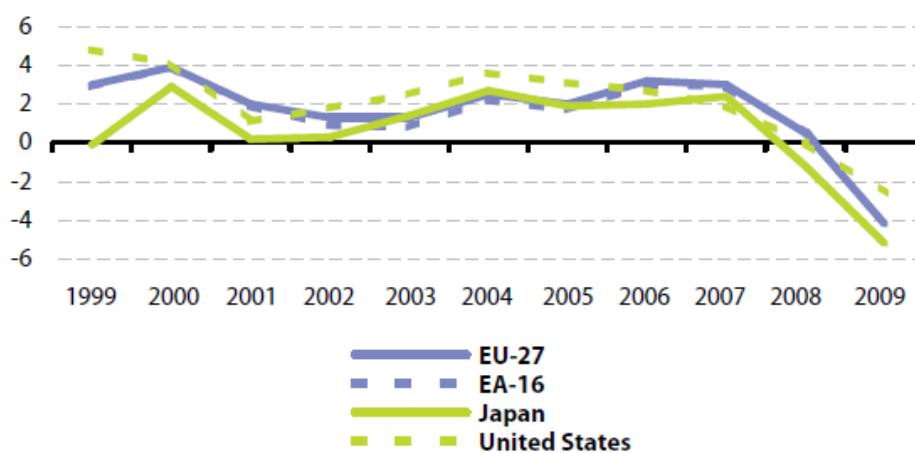
Nutno zdůraznit, že pozitivní efekt této krize na podnikové prostředí lze spatřovat ve schválené normě ISO 31000 Management rizik – principy a směrnice, která nabyla účinnosti od 1. listopadu 2010. Tato norma dává komplexní přehled o řízení rizik v podnicích. (Přívratká, Mužáková, 2009).

Jaký měla tato krize vliv na vývoj předepsaného hrubého pojistného životních a neživotních pojištění analyzovala (Mužáková (c), 2009)

2.1.4.1.2 Dopady na trh EU

Nejprve budou uvedeny dopady na trh EU z hlediska základních makroekonomických údajů, mezi které lze řadit zejména HDP (viz obrázek 10), míru inflace (viz tabulka 2) a nezaměstnanost (viz obrázek 11). Dále pak budou uvedeny některé dopady na bankovní sektor EU.

Vývoj základních makroekonomických ukazatelů za trh EU

Obrázek 10 Reálný růst HDP (% změna oproti předchozímu roku)

Zdroj: (Eurostat a), 2011)

Jak je z obrázku 10 patrné, tak ke snížení reálného růstu HDP do záporných čísel došlo během roku 2008 a to v průměru EU-27, EA-16, dále také v Japonsku a v USA.

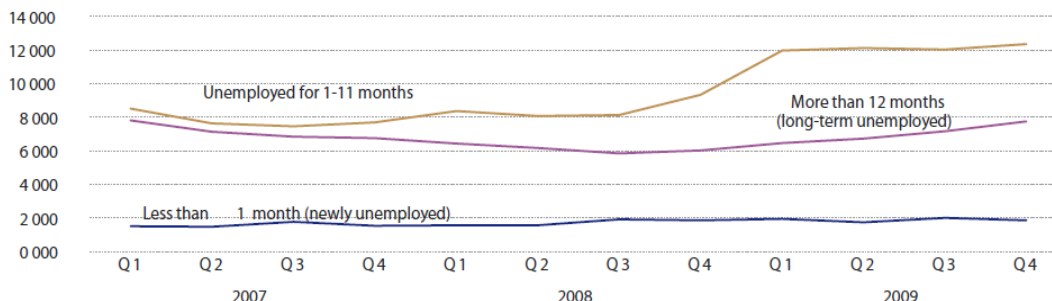
Tabulka 2 **Roční průměrná míra inflace**

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU ⁽¹⁾	2.0	2.2	2.2	2.3	3.7	1.0
EA ⁽²⁾	2.1	2.2	2.2	2.1	3.3	0.3
BE	1.9	2.5	2.3	1.8	4.5	0.0
BG	6.1	6.0	7.4	7.6	12.0	2.5
CZ	2.6	1.6	2.1	3.0	6.3	0.6
DK	0.9	1.7	1.9	1.7	3.6	1.1
DE	1.8	1.9	1.8	2.3	2.8	0.2
EE	3.0	4.1	4.4	6.7	10.6	0.2
IE	2.3	2.2	2.7	2.9	3.1	-1.7
EL	3.0	3.5	3.3	3.0	4.2	1.3
ES	3.1	3.4	3.6	2.8	4.1	-0.2
FR	2.3	1.9	1.9	1.6	3.2	0.1
IT	2.3	2.2	2.2	2.0	3.5	0.8
CY	1.9	2.0	2.2	2.2	4.4	0.2
LV	6.2	6.9	6.6	10.1	15.3	3.3
LT	1.2	2.7	3.8	5.8	11.1	4.2
LU	3.2	3.8	3.0	2.7	4.1	0.0
HU	6.8	3.5	4.0	7.9	6.0	4.0
MT	2.7	2.5	2.6	0.7	4.7	1.8
NL	1.4	1.5	1.7	1.6	2.2	1.0
AT	2.0	2.1	1.7	2.2	3.2	0.4
PL	3.6	2.2	1.3	2.6	4.2	4.0
PT	2.5	2.1	3.0	2.4	2.7	-0.9
RO	11.9	9.1	6.6	4.9	7.9	5.6
SI	3.7	2.5	2.5	3.8	5.5	0.9
SK	7.5	2.8	4.3	1.9	3.9	0.9
FI	0.1	0.8	1.3	1.6	3.9	1.6
SE	1.0	0.8	1.5	1.7	3.3	1.9
UK	1.3	2.1	2.3	2.3	3.6	2.2
IS	2.3	1.4	4.6	3.6	12.8	16.3
NO	0.6	1.5	2.5	0.7	3.4	2.3
CH	:	:	1.0	0.8	2.3	-0.7
HR	2.1	3.0	3.3	2.7	5.8	2.2
TR	10.1	8.1	9.3	8.8	10.4	6.3
JP ⁽³⁾	0.0	-0.3	0.3	0.0	1.4	-1.4
US ⁽³⁾	2.7	3.4	3.2	2.8	3.8	-0.4

Zdroj: (Eurostat a), 2011)

Z údajů uvedených v tabulce 2 lze vyčíst, že v roce 2008 došlo v EU a také v EA (*Euro area*, eurozóny) k nárůstu průměrné roční inflace. Největší nárůst průměrné míry inflace oproti předchozímu roku v roce 2008 zaznamenal Island a to z 3,6 procentního bodu v roce 2007 nárůst na 12,8 procentního bodu v roce 2008. Z členských zemí EU

zaznamenala největší nárůst průměrné míry inflace Litva a to z hodnoty 5,8 procentního bodu v roce 2007 na hodnotu 11,1 procentního bodu v roce 2008.

Obrázek 11 Nezaměstnané osoby (v tisících) dle délky nezaměstnanosti, EU-27

Zdroj: (Eurostat b), 2011)

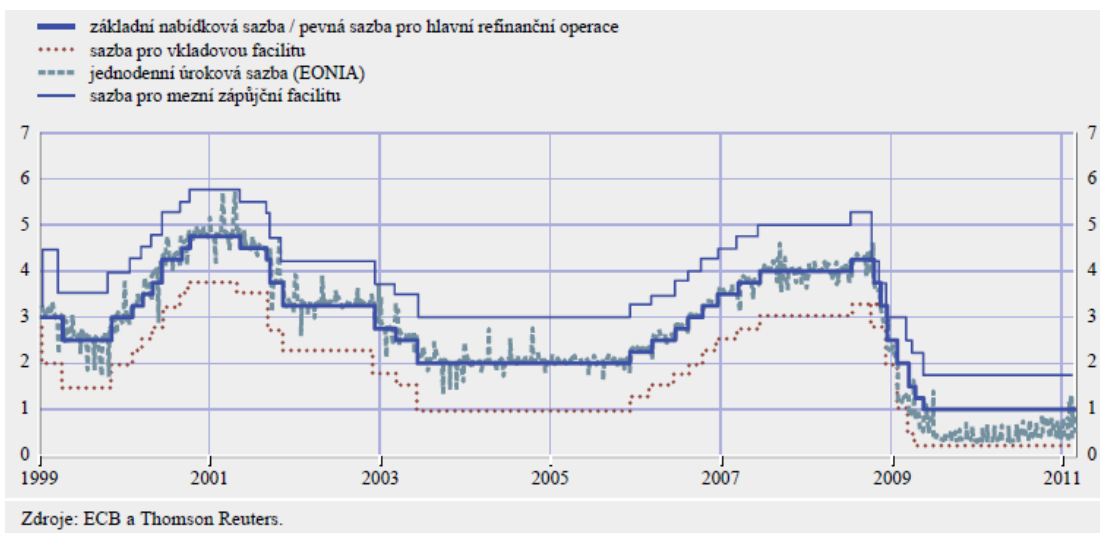
Modrá křivka ukazuje nově nezaměstnané (nezaměstnané méně než 1 měsíc, neboli osoby, které jsou evidované na úřadu práce méně než jeden měsíc), žlutá křivka ukazuje počty krátkodobě nezaměstnaných a to od 1 do 11 měsíců a růžová křivka ukazuje dlouhodobě nezaměstnané, to jsou ti, kteří jsou nezaměstnaní více než 12 měsíců.

Jaký měla vliv krize na vývoj počtu nezaměstnaných osob, ukazuje nejlépe modrá křivka. Z obrázku je patrné, že ve třetím kvartálu 2008 se počet krátkodobě nezaměstnaných zvýšil ze 1,5 milionu osob na 2 miliony osob.

Dopady na bankovní sektor EU

Jaký měla vliv krize na bankovní sektor EU, ilustrují obrázky 12 a 13.

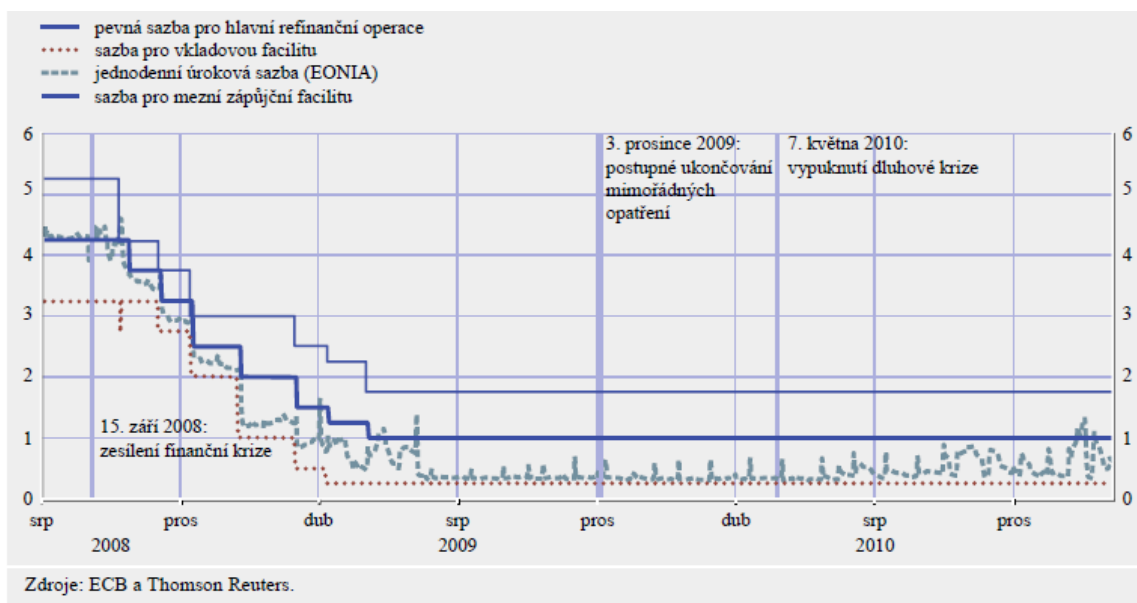
„S ohledem zejména na hluboký pokles ekonomiky v roce 2009 se hospodářský růst v roce 2010 vyvíjel relativně příznivě, přičemž statistické údaje a výsledky průzkumů v průběhu roku všeobecně poukázovaly na poněkud lepší hospodářské výsledky, než se původně očekávalo.“ (ECB c), 2011, s. 16) Jak je z obrázku 12 patrné, tak z původní hodnoty pevné sazby pro hlavní referenční operace v roce 2009, která byla na úrovni 4 %, došlo v roce 2010 k jejímu snížení o tři procentní body na hodnotu 1 %, předpokládá se, že tato hodnota bude udržena až do konce roku 2011.

Obrázek 12 Úrokové sazby ECB a jednodenní úroková sazba v eurozóny (v % p. a.; denní údaje)

Zdroj: (ECB c), 2011)

Podrobněji analyzuje vliv finanční krize na vývoj úrokových sazeb obrázek 13.

Obrázek 13 Vývoj úrokových sazeb od zesílení finanční krize (v % p.a.; denní údaje)

Zdroj: (ECB c), 2011)

Jak je z obrázků 12 a 13 patrné, tak aby finanční krize měla co nejmenší dopady na bankovní sektor EU, musela ECB intervenovat a učinit v roce 2009 mimořádná opatření, ve kterých pokračovala i v roce 2010, aby stabilizovala bankovní sektor EU.

Jaká mimořádná opatření musela ECB učinit, uvádí Výroční zpráva ECB za rok 2010 (ECB c), 2011), důvody jsou následující, cituji:

„Mimořádná měnověpolitická opatření ECB byla mimořádnou reakcí na výjimečné okolnosti. Svou podstatou jsou dočasná. Na počátku roku 2010 byla postupně rušena tato mimořádná opatření, kterých již nebylo třeba, jak rozhodla Rada guvernérů v prosinci 2009 na základě zlepšení situace na finančních trzích a známk toho, že transmisní mechanismus měnové politiky již opět funguje normálně. Konkrétně v prosinci 2009 Rada guvernérů rozhodla, že dvanáctiměsíční dlouhodobější refinanční operace v tomto měsíci bude poslední s touto splatností, že bude provedena již jen jedna šestiměsíční dlouhodobější refinanční operace, a to v březnu 2010, a že se již nebude provádět doplňující dlouhodobější refinanční operace s tříměsíční splatností. V koordinaci s ostatními centrálními bankami také ECB přestala v únoru 2010 provádět dočasné operace na dodání likvidity v cizích měnách. V březnu 2010 bylo rozhodnuto o návratu k nabídkovému řízením s proměnlivou sazbou u dlouhodobějších refinančních operací s tříměsíční splatností. Poté, co Eurosystem nakoupil podle plánu kryté dluhopisy denominované v eurech v objemu 60 mld. EUR, byl v červnu ukončen program nákupu krytých dluhopisů, který byl zahájen v květnu 2009 na dobu jednoho roku. Zároveň pokračovaly další složky zvýšené podpory úvěrování ze strany ECB, jako je použití pevné sazby a plného přidělení v hlavních refinančních operacích.“

I přes to, že nejen ECB snížila úrokové sazby, k čemuž přikročili i ostatní hlavní centrální banky po celém světě, tak poté, co tyto sazby klesly prakticky na nejnižší možné hodnoty, začaly některé banky realizovat méně konvenční opatření. Fed i Bank of England začaly vykupovat příslušné státní cenné papíry, přičemž tak došlo k podobnému postupu, který aplikovala japonská centrální banka v rámci své politiky tzv. „kvantitativního uvolňování“⁸. (MFČR, 2009)

⁸ Kvantitativní uvolňování (Quantitative Easing, QE) je nástrojem monetární politiky centrální banky, který má dva základní cíle. Prvním cílem je zvýšit množství peněz v oběhu a tím zlepšit jejich dostupnost. Druhým cílem je snížit tržní úrokové sazby. Princip QE spočívá v tom, že centrální banka na volném trhu začne kupovat dluhopisy a jiné finanční instrumenty, čímž tedy zvýší cenu těchto instrumentů, protože však dluhové instrumenty mají negativní korelaci mezi cenou a úrokem, tak vyšší cena pak vede k nižšímu tržnímu úroku. Více informací na WWW: <<http://www.fxstreet.cz/kvantitativni-uvolnovani.html>>.

Mezi další měnová a hospodářská opatření snižující dopady finanční krize na bankovní sektor lze řadit následující (MFČR, 2009):

- podporu likvidity subjektů finančního trhu (cílem je obnovení důvěry v bankovní sektor a zamezení tak šokovému poklesu úvěrové aktivity);
- zbavení bankovních bilancí znehodnocených aktiv;
- majetkový vstup státu do bank a
- zvyšování vládních garancí bankovních vkladů (cílem je zvýšení důvěry vkladatelů v bankovní systém a zabránění hromadnému vybírání vkladů).

Nutno zdůraznit, že při realizaci daných opatření může být velice obtížné odlišit nezdravé subjekty finančního trhu od těch, které krize postihla pouze sekundárně. V této souvislosti narůstá také riziko morálního hazardu. Morálním hazardem pak rozumíme nebezpečí, že se subjekty mohou do budoucna chovat rizikověji, neboť budou předpokládat, že plně neponesou případné ztráty. (MFČR, 2009)

Ani výše zmíněná měnová a hospodářská opatření nestačila na odvrácení paniky (MFČR, 2009), která od září roku 2008 postihla finanční trhy po celém světě. Zejména pády nejvýznamnějších investičních bank odstartovaly problémy celého bankovního sektoru USA a vedly tak k zásadní změně finančního trhu. Nutno uvést, že pět největších investičních bank přestalo ve své původní podobě existovat. Zkrachovaly banky Bear Stearns a Lehman Brothers, banka Merrill Lynch se zachránila pod křídly Bank of America. Goldman Sachs a Morgan Stanley požádaly Fed o přeměnu na bankovní holding. Největší americká spořitelna Washington Mutual zkrachovala a nad jednou z největších amerických pojišťoven AIG převzal kontrolu Fed. Významná vládní podpora pak směřovala také do dalších významných bankovních institucí jako Citibank, britské Royal Bank of Scotland a také do německé Hypo Real Estate.

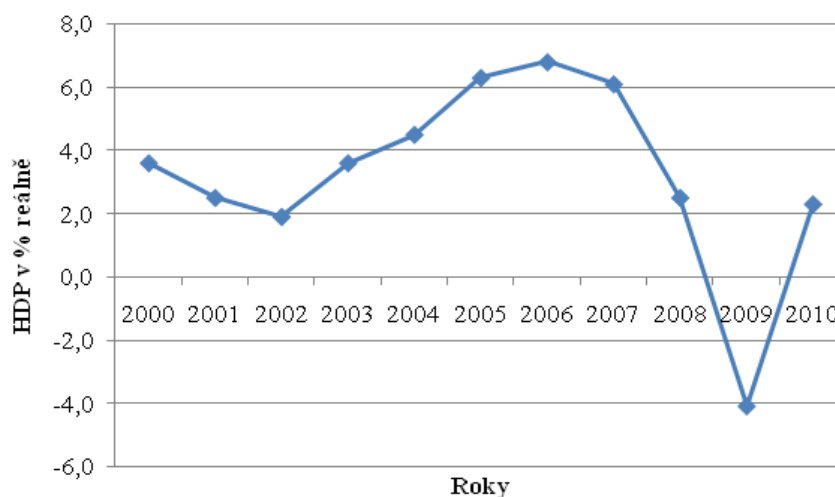
Dále se problémy rozšířily také do celé Evropy. Zejména vlády Velké Británie, Beneluxu, Švédska a dalších zemí získaly podíly v problematických bankách. Největší dopady finanční krize měl však Island, který znárodnil všechny velké banky a byl i na pokraji státního bankrotu. Mezinárodní úvěrová pomoc byla také poskytnuta Maďarsku, Lotyšsku a také Rumunsku. (MFČR, 2009)

Dopady na pojišťný trh EU zatím nelze zevrubně analyzovat, jelikož zatím byla publikována data za pojišťný trh EU pouze do roku 2008.

2.1.4.1.3 Dopady na trh ČR

Vývoj základních makroekonomických ukazatelů v ČR

Dopady finanční krize na základní makroekonomické ukazatele ČR ilustrují obrázky 14 až 17.

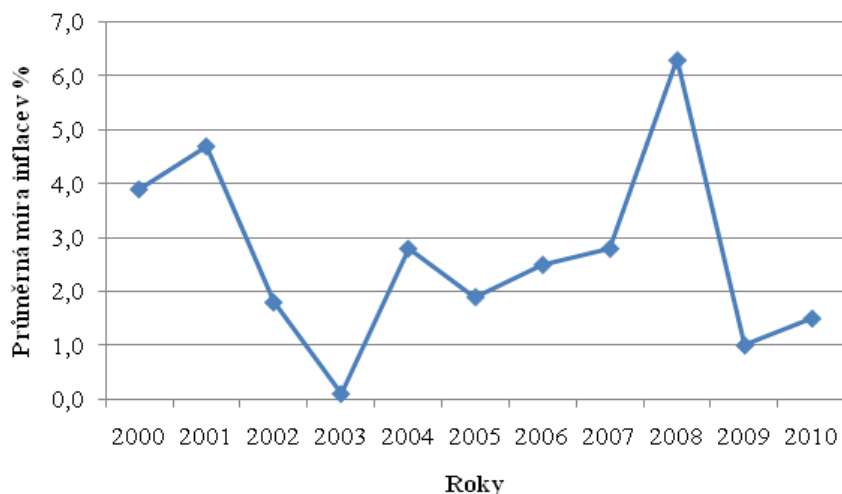

Obrázek 14 Vývoj HDP v ČR (v %, reálně)

Zdroj: vlastní zpracování z (ČSÚ a), 2011)

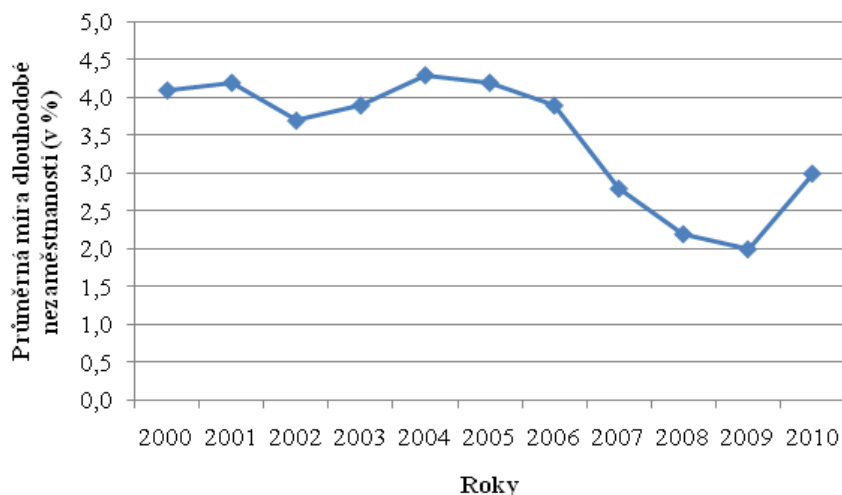
Z obrázku 14 je vidět, že vývoj HDP zaznamenal pokles a to od roku 2006, přičemž se v roce 2009 dostal dokonce do záporných hodnot (-4 %), pak však začal růst až na hodnotu vyšší než 2 %.

Vývoj průměrné míry inflace v ČR ilustruje obrázek 15, ze kterého je patrné, že vývoj tohoto makroekonomického ukazatele byl za sledované období značně rozkolísaný, vrcholu však dosahoval v roce 2008 a to s hodnotou vyšší než je 6 %, poté následoval prudký pokles v roce 2009 až na hodnotu 1 %.

Obrázek 15 Vývoj průměrné míry inflace v ČR (v %)

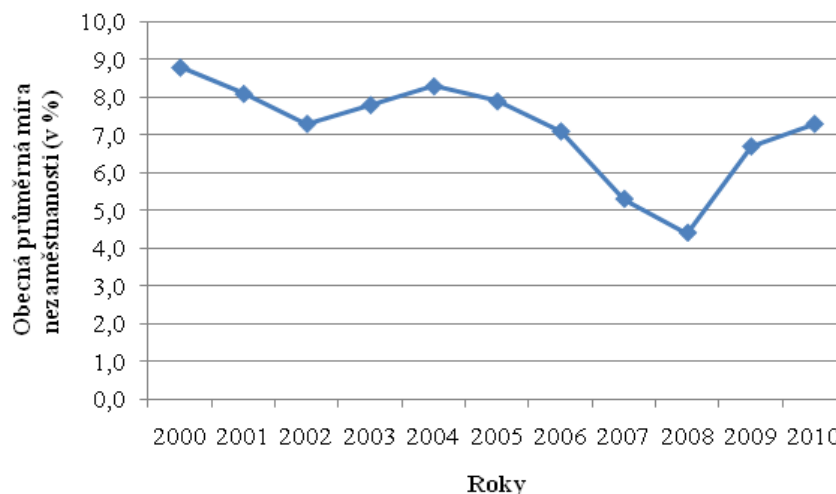
Zdroj: vlastní zpracování z (ČSÚ a), 2011)

Obrázek 16 Vývoj průměrné míry dlouhodobé nezaměstnanosti v ČR

Zdroj: vlastní zpracování z (ČSÚ a), 2011)

Obrázky 16 a 17 ilustrují vývoj nezaměstnanosti v ČR, přičemž obrázek 16 uvádí vývoj průměrné míry dlouhodobé nezaměstnanosti v ČR (kdy jsou lidé registrováni na úřadu práce déle než 12 měsíců) a obrázek 17 ilustruje vývoj obecné průměrné míry nezaměstnanosti. U obou těchto ukazatelů lze pozorovat prudký pokles hodnot a to u průměrné míry dlouhodobé nezaměstnanosti v roce 2009 a u vývoje obecné průměrné míry nezaměstnanosti již v roce 2008.

Obrázek 17 Vývoj obecné průměrné míry nezaměstnanosti v ČR

Zdroj: vlastní zpracování z (ČSÚ a), 2011)

Dopady finanční krize na bankovní sektor v ČR (MFČR, 2009) naštěstí nebyl příliš markantní a to z důvodu, že bankovní expozice institucí českého bankovního sektoru vůči produktům obsahující sekuritizované subprime hypotéky a jiná znehodnocená aktiva byl velice nízký (dosahoval hodnot řádově desetin procenta aktiv). Avšak v souvislosti s globalizačními trendy ve světové ekonomice došlo k bezprostřednímu dopadu na reálnou ekonomiku.

V souvislosti s již zmíněnými opatřeními v rámci bankovního sektoru lze předpokládat, že vliv finanční krize byl v rámci českého pojistného trhu zejména v oblasti životního pojištění, které nejen např. v rámci investičního životního pojištění úzce provázáno s bankovním sektorem. Vlivem finanční krize na český pojistný trh se bude věnovat následující subkapitola.

Dopady na pojistný trh ČR

Nejprve bude analyzován vývoj předepsaného hrubého pojistného a to z údajů ČNB, tak aby byl podchycen celý pojistný trh ČR.

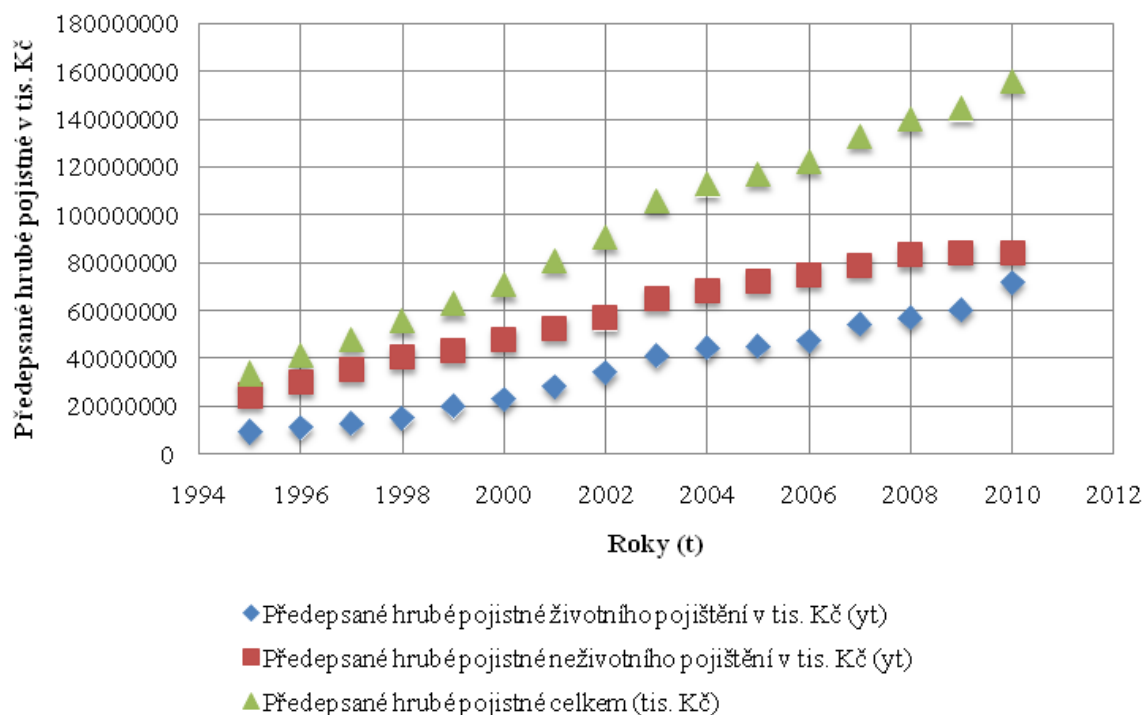
Vývoj předepsaného hrubého pojistného ilustruje tabulka 3 (graficky obrázek 18 a 19), ze které je patrné, že za celé sledované období (od roku 1995 až po rok 2010) docházelo k růstu předepsaného hrubého pojistného životních i neživotních pojištění. Tudiž je pro podrobnější analýzu dopadů finanční krize na český pojistný trh potřeba se blíže

podívat na vývoj předepsaného hrubého pojistného životních pojištění a to zvláště v případě běžného a zvláště v případě jednorázového pojistného (viz obrázek 20).

Tabulka 3 Vývoj předepsaného hrubého pojistného v tis. Kč

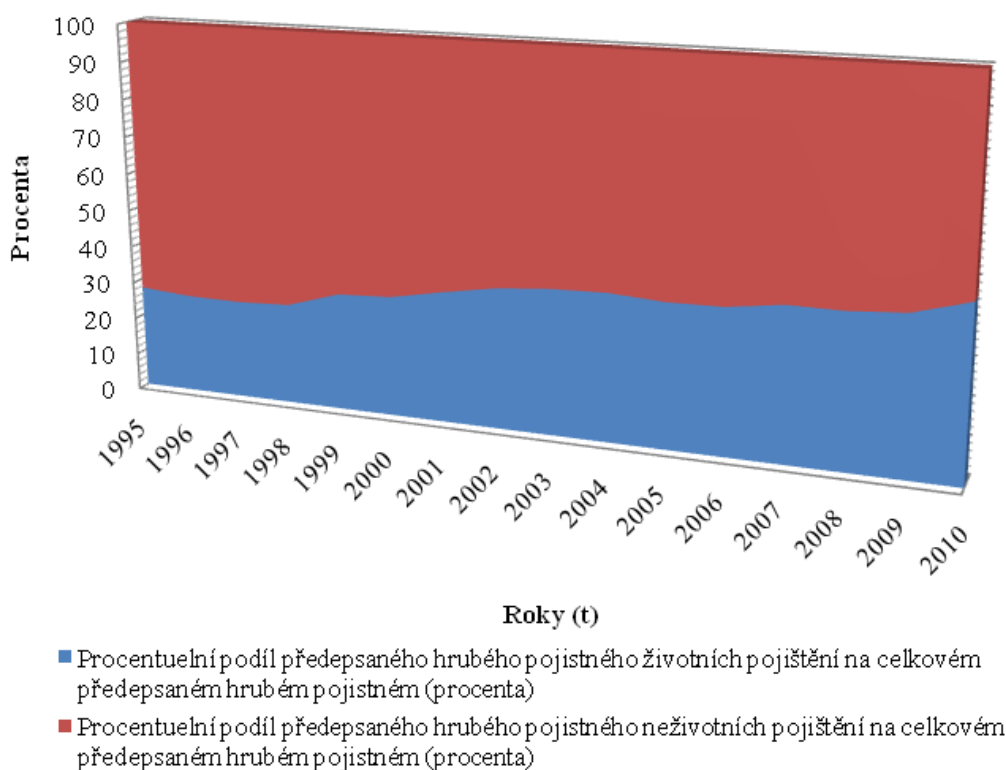
Rok (t)	Předepsané hrubé pojistné životního pojištění v tis. Kč (y_t)	Předepsané hrubé pojistné neživotního pojištění v tis. Kč (y_t)	Předepsané hrubé pojistné celkem (tis. Kč)	Procentuelní podíl předepsaného hrubého pojistného životních pojištění na celkovém předepsaném hrubém pojistném (procenta)	Procentuelní podíl předepsaného hrubého pojistného neživotních pojištění na celkovém předepsaném hrubém pojistném (procenta)	Kontrola procentuelního podílu předepsaného hrubého pojistného ne/životních pojištění
1995	9341715	24453990	33795705	27,64172252	72,35827748	100
1996	10937216	30187465	41124681	26,5952604	73,4047396	100
1997	12692286	35292424	47984710	26,45068815	73,54931185	100
1998	15089372	40547974	55637346	27,12094139	72,87905861	100
1999	19793331	42990785	62784116	31,52601687	68,47398313	100
2000	22770132	47819214	70589346	32,25717943	67,74282057	100
2001	28281966	52462237	80744203	35,02662104	64,97337896	100
2002	34036346	56624001	90660347	37,54270431	62,45729569	100
2003	41128802	64817070	105945872	38,82058	61,17942	100
2004	44201009	68377194	112578203	39,26249294	60,73750706	100
2005	44954269	72125154	117079423	38,39638755	61,60361245	100
2006	47233389	74889748	122123137	38,67685531	61,32314469	100
2007	54128225	78767841	132896066	40,72974214	59,27025786	100
2008	56909094	82942866	139851960	40,69238214	59,30761786	100
2009	60209323	83961634	144170957	41,76244942	58,23755058	100
2010	71764861	84233301	155998162	46,00365804	53,99634196	100

Zdroj: vlastní zpracování z (ČNB c), 2011)

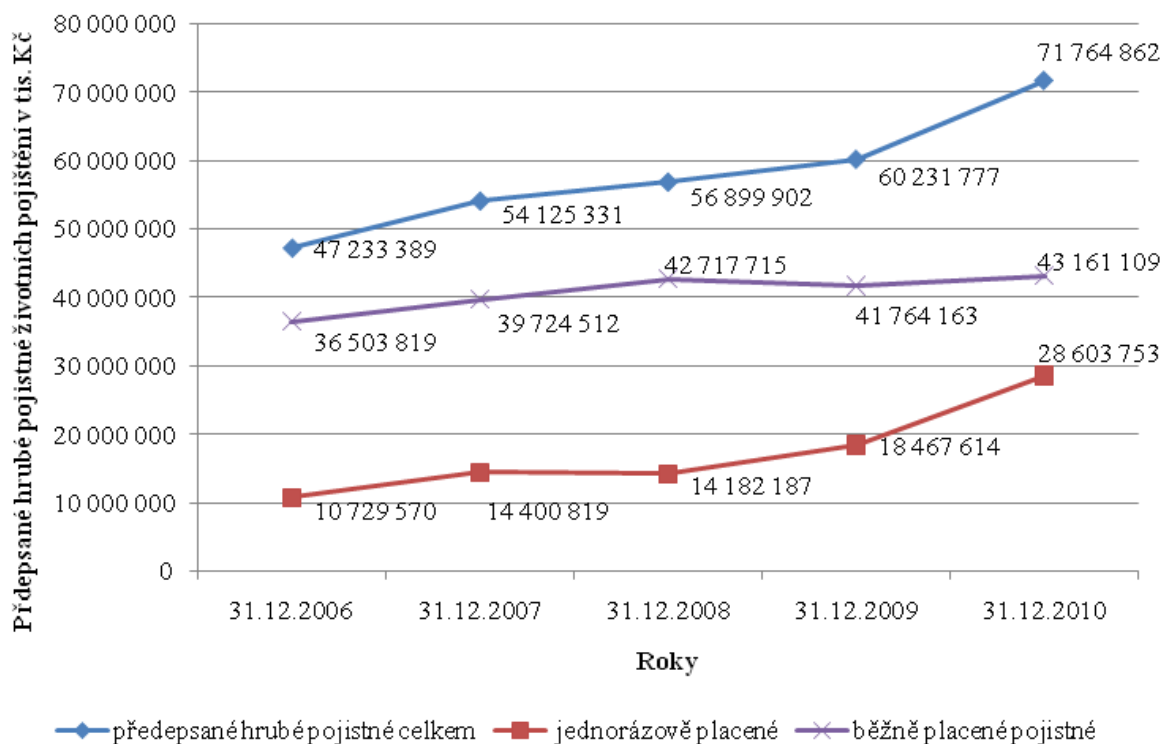
Obrázek 18 Vývoj předepsaného hrubého pojistného v tis. Kč

Zdroj: vlastní zpracování z tabulky 3

Obrázek 19 Vývoj procentuelního podílu předepsaného hrubého pojistného (v %)

Zdroj: vlastní zpracování z tabulky 3

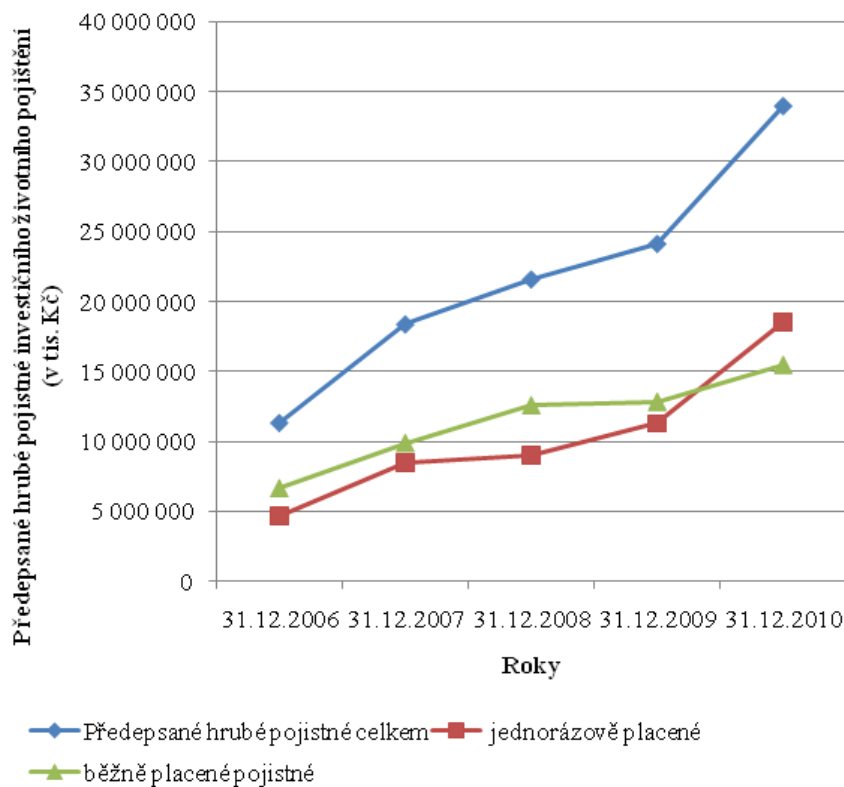

Obrázek 20 Vývoj předepsaného hrubého pojistného životních pojištění (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování z (ČNB c), 2011)

Jak je z obrázku 20 patrné, tak v roce 2009 došlo k poklesu běžně placeného předepsaného pojistného životních pojištění, avšak tento pokles byl z celkového vývoje předepsaného hrubého pojistného vyrovnán velkým nárůstem jednorázově placeného pojistného. I v dalším roce, kterým je rok 2010, je vývoj celkového předepsaného pojistného životních pojištění tažen prudkým růstem jednorázově placeného životního pojištění.

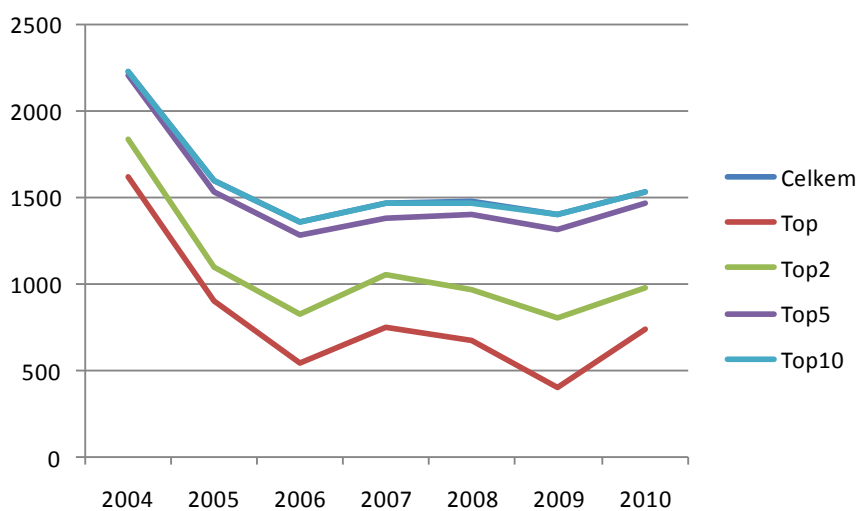
Pokud se podíváme na vývoj jednotlivých druhů pojištění nabízených v rámci životních pojištění, tak lze konstatovat, že největší nárůst v předepsaném pojistném zaznamenalo investiční životní pojištění (viz obrázek 21), naopak stále klesající trend v předepsaném hrubém pojistném zaznamenává smlouby s úhradou (včetně pojištění prostředků na výživu dětí, dle (ČNB c), 2011)). Jak je z obrázku 21 patrné, tak svým tempem růstu jednorázově placené pojistné investičních životních pojištění předčilo v roce 2009 běžně placenou formu tohoto pojištění.

Obrázek 21 Vývoj předepsaného hrubého pojistného investičního životního pojištění (v tis. Kč)

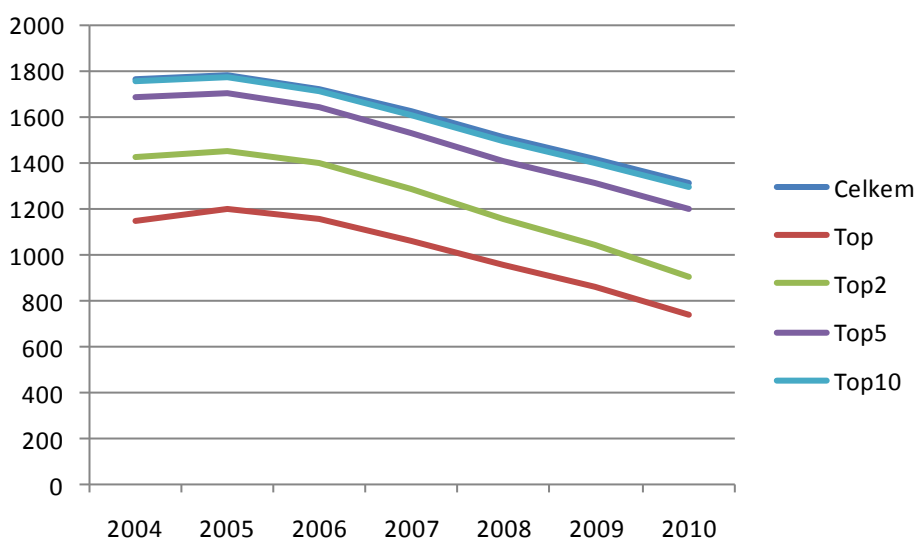
Zdroj: vlastní zpracování z (ČNB c), 2011)

O zdraví konkurenčního prostředí na trhu nejlépe vypovídá Herfindalův index, který se ve sledovaném období vyvíjel, pro jednotlivé druhy životního pojištění viz obrázky 22 (trh jednorázového pojistného) a 23 (trh běžně placené pojistného).

Obrázek 22 Vývoj Herfindalova indexu na trhu jednorázového pojistného životních pojištění

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 23 Vývoj Herfindalova indexu na trhu běžně placeného pojistného životních pojištění

Zdroj: vlastní zpracování

Z obrázku 22 vyplývá, že index u jednorázově placeného ŽP od roku 2004 do roku 2006 klesal, tzn., že v tomto období došlo k dekoncentraci trhu. Od roku 2006 do roku 2007 index vzrostl, to znamená, že trh se začal koncentrovat, přičemž v následujících třech letech index opět klesal, trh se tedy dekoncentroval. Od roku 2009 index opět roste, tzn., že trh se opět dekoncentruje.

Je zjevné (viz obrázek 23), že i přes drobné výkyvy index u běžně placeného pojistného klesá. Lze tedy konstatovat, že se trh běžně placeného pojistného ŽP dekoncentruje a vytváří tak silně konkurenční prostředí.

Jak z výše uvedené analýzy vyplývá, tak z celkového vývoje předepsaného pojistného životních a neživotních pojištění nelze usuzovat z žádného vlivu finanční krize na tuto oblast, avšak při detailnějším prozkoumání vývoje předepsaného pojistného životních pojištění je vliv krize znatelný a to v poklesu běžně placeného pojistného v roce 2009, který byl však v konečném důsledku tažen prudkým nárůstem jednorázového pojistného. Vzhledem k tomu, že vliv finanční krize na bankovní sektor v ČR byl de facto zanedbatelný, tak i investiční životní pojištění zaznamenávalo ve sledovaném období stálý růst.

2.1.4.2 Zpráva Jaquese de Larosièra

Klíčový balíček legislativních návrhů, jejichž cílem je zásadně posílit dohled nad odvětvím finančních trhů v rámci EU má za cíl:

- udržet do budoucna finanční stabilitu EU,
- zajistit jednotné uplatňování a prosazování stejných základních technických pravidel,
- zabezpečit včasné odhalování rizik v systému,
- umožnit mnohem účinnější spolupráci v mimořádných situacích a při řešení sporů mezi orgány dohledu.

Nejprve zpráva analyzuje důvody krize, které hledá v několika oblastech od makroekonomických východisek až po práci ratingových agentur. Konstatují se známá fakta, že nízká úroková sazba a přebytek likvidity napomohla zejména v USA ke krizi hypoték. Všem podle zprávy napomohlo špatné ověřování rizik finančními institucemi a k tomu se přidaly chyby korporátního managementu. (Böhm, Mužáková; 2010)

Zásadní příčiny a nedostatky vedoucí k současné krizi spatřuje Larosièrova skupina (Larosière, 2009) zejména v:

- **nedostatečném risk managementu**, spočívajícím především v nadhodnocení schopnosti finančních firem jako celku řídit svá rizika a držet odpovídající kapitál;
- **nedostatečné věrohodnosti výsledků hodnocení prováděných ratingovými agenturami v důsledku nejen jejich subjektivní nepřipravenosti**, ale i v souvislosti s objektivním nedostatkem historických údajů a časových řad zejména o nových finančních instrumentech;
- **selhání řízení a správy společností** vyplývající zejména z toho, že členové vyššího managementu řady finančních firem nerozuměli vlastnostem nových, velmi komplexních finančních produktů a o rizicích s nimi spojených;
- **selhání regulace, dohledu a krizového managementu**, přičemž to byly regulované finanční instituce, které se ukázaly být největším zdrojem problém. (Böhm, Mužáková, 2010)

2.1.4.2.1 Reforma finančního systému

Reforma finančního systému je popsána ve Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Evropské centrální bance ze dne 14. června 2010 – regulace finančních služeb pro udržitelný růst.

Dané reformní kroky sledují čtyři hlavní cíle, kterými jsou:

- posílení transparentnosti finančních trhů;
- stanovení účinného dohledu a prosazování předpisů v oblasti finančního sektoru;
- zvýšení odolnosti a stability finančního sektoru;
- posílení odpovědnosti účastníků finančních operací a zlepšení ochrany spotřebitele.

V rámci **posílení transparentnosti finančních trhů** Komise konstatovala, že právě nedostatek transparentnosti ve finančním sektoru je jedním z hlavních důvodů finanční krize 2008. Komise na tomto základu dle tohoto sdělení hodlá zvýšit transparentnost, pokud jde o informace o jednotlivých transakcích a také o jednotlivých hráčích na finančních trzích, tak, aby dozorčí orgány, investoři a spotřebitelé měli přístup ke spolehlivým informacím o daných trzích.

Stanovení účinného dohledu pak Komise vidí zejména ve zřízení několika organizací dohledu nad finančním trhem:

- Evropská rada pro systémová rizika (ESRB) (s úkolem odhalovat makroekonomická rizika, která by mohla vést k řešení krizových situací);
- Evropský úřad pro dohled nad bankovním trhem;
- Evropský úřad pro dohled nad pojišťovacím trhem;
- Evropský úřad pro dohled na trhu s cennými papíry.

Na základě tohoto sdělení pak od 1. ledna 2011 zahájila svou činnost trojice nových evropských regulačních orgánů:

- Evropský orgán pro bankovníctví (*European Banking Authority*, EBA);
- Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (*European Insurance and Occupational Pensions Authority*, EIOPA);

- Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (*European Securities and Market Authority*, ESMA).

Tyto tři nové orgány již dohlíží na hladké fungování finančních trhů. Čtvrtý orgán Evropská rada pro systémová rizika (*European Systemic Risk Board*, ESRB) má na starosti celkovou stabilitu finančního sektoru a jeho úkolem je upozorňovat na rizika, která mohou ohrozit evropský finanční trh a s ním i celou ekonomiku.

Zvýšení odolnosti a stability finančního sektoru vidí Komise především v efektivnější regulaci kapitálu, který drží banky a to z důvodu, že kapitál bank garantuje jejich solventnost v případě obtíží. Proto je dle Komise nezbytné povzbudit banky k navýšení svého kapitálu za výhodných ekonomických podmínek tak, aby byly schopné odolat krizovým situacím.

Cílem reformy v oblasti posílení **odpovědnosti účastníků finančních operací a zlepšení ochrany spotřebitelů** dle Komise je obnovení důvěry investorů a spotřebitelů ve finanční trhy. V této souvislosti navrhla v červenci 2010 Komise přezkum právních předpisů o pojištění vkladů v zájmu ochrany vkladatelů účinné v celé EU. Dále Komise také navrhuje přípravu návrhů na zlepšení pro odškodnění investorů a náhrady pojištěným v případě selhání pojišťovny.

2.1.4.2.2 Program Společenství na podporu finančních služeb, účetního výkaznictví a auditů (2010–2013)

Program Společenství na podporu finančních služeb, účetního výkaznictví a auditů (2010–2013) byl zaveden rozhodnutím č. 716/2009/EC Evropského parlamentu a Rady ze dne 16. září 2009.

Cílem tohoto programu je podpora činností či akcí určitých subjektů v oblasti finančních služeb, účetního výkaznictví a auditů. Podpora činností se vztahuje na dva druhy činností, kterými jsou:

- činnosti na podporu provádění politik Společenství zaměřených na sbližování postupů dohledu a
- činnosti související s vypracováním nebo poskytováním vstupních informací pro vypracování standardů.

V tomto programu jsou vymezeny subjekty, které mohou těžit z programu, a dále je také stanoven postup udělování grantů z tohoto programu.

2.1.4.2.3 Rámec pro krizové řízení ve finančním sektoru

Právě po roce 2008, kdy vrcholily dopady finanční krize na bankovní sektor, požádaly některé vlády členských zemí EU o finanční podporu pro své bankovní instituce, výše této podpory představovala 30 % HDP EU. Aby bylo zajištěno, že se tato situace již nebude opakovat, tak Komise vypracovala dne 20. října 2010 Sdělení Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů a Evropské centrální bance – rámce EU pro řešení krize ve finančním sektoru. Toto sdělení popisuje zejména výsledky úvah vedené Evropskou komisí o možnosti, jak pokračovat s cílem, aby existoval rámec EU pro řešení krizí ve finančním sektoru, který se ve svém návrhu týká zejména všech úvěrových institucí a také investičních podniků, především těch, jejichž selhání může významně ovlivnit finanční systém.

Cíle tohoto nového rámce pro zajištění stability finančního systému lze spatřovat v následujících oblastech:

- zajištění prevence a příprav na snížení rizika, pokud jde o finanční systém;
- připravit důvěryhodné nástroje na řešení problémů;
- implementovat rychlý a efektivní prostředek k jednání;
- snížení morálního hazardu;
- přispívat k řádnému řešení příhraničních skupin a přispívat k zachování vnitřního trhu;
- zajistit právní jistotu a
- omezit narušení hospodářské soutěže.

Komise tímto rámcem navrhuje stanovení opatření v následujících oblastech činnosti:

- orgánům odpovědným za krizové řízení: na základě směrnice o kapitálové přiměřenosti a směrnici o přístupu k činnosti úvěrových institucí, jsou poskytovány obezřetnostním dohledu pravomoci včasného zásahu;
- přípravné a preventivní opatření: tato opatření patří zejména do kompetence dozorových orgánů;

- trigger: měla by být spuštěna včasná intervence v případě, že banky nebo investiční firmy nemohou splnit požadavky směrnice o kapitálových požadavcích či požadavky týkající se zavádění činnosti úvěrových institucí;
- včasný zásah: tento typ opatření umožňuje rozšíření a zejména vyjasnění pravomocí dohledu;
- rozlišení: v tomto bodě Komise trvá na tom, že je třeba reformovat právní předpisy o úpadku bank, aby krachující banky nemohly mít žádný prospěch z likvidace;
- odpis dluhů: jedná se o institut, kdy by se instituce dostala do potíží, aby buď ve své činnosti pokračovala, nebo aby jí byla některá z činností zastavena a to s účelem omezení rizika „nákazy“ do dalších institucí.

2.2 Proces harmonizace právního rámce ČR a EU v oblasti pojišťovnictví

Rozhodující roli v procesu přistoupení České republiky k Evropské unii, jež byl zahájen v lednu 1996, hrál *Akt o přistoupení*, jež je nedílnou součástí *Smlouvy o přistoupení*.

Smlouva o přistoupení je vlastně smlouvou mezinárodní. Mezi její smluvní strany na straně jedné patří dosavadní členské státy a na straně druhé je deset nových přistupujících států. Tato Smlouva byla sjednána jako jedna smlouva o přistoupení všech deseti přistupujících zemí najednou a to k pevně určenému datu 1. května 2004 za podmínky, že před tímto datem budou dokončeny ratifikace ve všech současných i budoucích nových státech Evropské unie. Proto je Smlouva neobyčejně rozsáhlý dokument, který obsahuje zhruba 5 000 stran.

Vlastní Smlouva o přistoupení obsahuje pouze tři články:

- Článek 1 stanoví, že podle podmínek sjednaných v Aktu o přistoupení, se nových deset států stává členy EU a smluvními stranami všech platných smluv, na nichž je EU založena.

- Článek 2 řeší ratifikace Smlouvy smluvními stranami a uložení ratifikačních listin. Také stanovuje datum vstupu v platnost, což je 1. květen 2004. Před tímto datem, to je podmínkou, musí být všechny ratifikační listiny uloženy.
- Článek 3 stanoví, že Smlouva je vyhotovena v jednom výtisku v jednadvaceti jazycích; tj. všech úředních jazycích stávajících i nových členských států; a všechna znění mají stejnou platnost. (Smlouva o přistoupení, 2004)

Nedílnou součástí Smlouvy o přistoupení je již zmíněný Akt o přistoupení, jež má pět částí, které obsahují celkem 62 článků (Akt o přistoupení, 2003).

Nejpodstatnějším tématem Aktu o přistoupení jsou zde vymezené hlavní cíle integrace EU. Mezi tyto hlavní cíle patří:

- volný pohyb zboží,
- volný pohyb osob,
- volný pohyb služeb a
- volný pohyb kapitálu.

Postup a požadavky na harmonizaci s právem Evropského společenství v oblastech jako je bankovníctví, pojišťovnictví, investiční služby a trh s cennými papíry, dále ochrana osobních údajů a informační společnost zajišťuje kapitola Volného pohybu služeb.

Mezi hlavní cíle jednotného evropského pojistného trhu patří legislativní úprava, která určuje možnosti podnikání v pojišťovnictví (Böhm, 2004), a to zejména v:

- **právu zřizovat pojišťovnu,**
- **právu zřizovat pobočky,**
- svobodě dočasného poskytování služeb,
- provozování pojišťovací činnosti pojišťovnou z třetího státu,
- převodu pojistného kmene,
- definici pojišťovny životního a neživotního pojištění.

S postupným přizpůsobováním našeho národního práva právu komunitárnímu (právu ES) se velmi často v oblasti finančních služeb zmiňuje princip tzv. „single passport“ (jednotného pasu).

Vývoj jednotného pojistného trhu se uskutečňoval pomocí jednotlivých směrnic upravující životní a neživotní pojištění. Jelikož první směrnice Rady 73/239/EEC ze dne 24. července 1973 upravující neživotní pojištění ještě tolerovala kontrolu pojišťovacích podniků hostitelskými státy, tak tím by nedošlo k vytvoření skutečného jednotného pojistného trhu, protože byly uplatňovány různé režimy dozoru. K vyřešení této velmi závažné otázky přispěla třetí **směrnice Rady 92/49/EEC**, ve které je již zakotvena koncepce kontroly zemí sídla a jediné licence.

Dle tohoto principu může na základě povolení (licence, registrace) uděleného v jedné zemi, ve které má podnikající osoba sídlo nebo bydliště, tato osoba působit v kterékoli členské zemi, a to jen na základě oznamovací povinnosti vůči příslušnému orgánu té členské země, která povolení udělila. O provozování činnosti v rámci jednotného pojistného trhu Společenství na základě práva zakládat pobočky a na základě svobody poskytovat služby pak hovoříme v závislosti na míře integrace do ekonomiky hostitelské členské země.

V soukromém pojišťovnictví bylo zavedení jednotného pasu v ES prováděno postupným odstraňováním nejrůznějších restrikcí, jež byly zaváděny v národních legislativách jako obrana proti pronikání cizího kapitálu. V oblasti soukromého pojišťovnictví tyto restrikce odstraňovaly tři generace směrnic, jež upravují životní pojištění a tři generace směrnic, jež upravují neživotní pojištění a to včetně směrnice o pojišťovacích zprostředkovatelích (jež zavádí princip jednotného evropského pasu i v této oblasti podnikání).

Mezi princip jednotného evropského pasu patří:

- **svoboda poskytovat služby;**
- **právo zakládat pobočky;**
- specifické případy podnikání na území členských států EU a
- postavení hostitelského státu a kontrola dodržování podmínek pro udělení jednotného evropského pasu.

Velmi zásadní skutečností je fakt, že proces harmonizace právního rámce od samotného počátku zahrnoval jak životní, tak i neživotní pojištění. V obou případech šlo již v první

etapě sjednocování legislativy o tři směrnice týkající se životního pojištění a o tři směrnice zabývající se neživotním pojištěním.

Mezi základní předpoklady funkčního jednotného evropského trhu a za praktické naplňování principu jednotného evropského pasu v pojišťovnictví lze zařadit:

- harmonizaci podmínek pro udělování licencí;
- harmonizaci podmínek pro provozování činnosti;
- harmonizaci pravidel pro odvolání a odnětí licence;
- harmonizaci podmínek pro zřizování poboček pojišťoven, které mají sídlo mimo EU;
- harmonizaci pravidel pro pojistně technické rezervy;
- harmonizaci předpisů pro vedení účetnictví;
- harmonizaci zákonů o společnostech;
- přizpůsobení, resp. Vzájemné uznávání předpokladů pro činnost zprostředkovatelů;
- harmonizaci právních předpisů pro jednotlivá pojistná odvětví (odpovědnost za provoz motorových vozidel, úvěr, kauce, právní ochrana, služby pro turisty).

Mezi základní dokumenty zajišťující proces harmonizace pojistného trhu Společenství v životním pojištění patřily tyto směrnice:

- První směrnice životního pojištění 79/267/EEC o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, jež se týkají zahájení a provozování podnikání v přímém životním pojištění.
- Druhá směrnice životního pojištění 90/619/EEC o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se přímého životního pojištění, která stanovuje opatření k podpoře účinného uplatňování svobody poskytovat služby a doplňující směrnici 79/267/EEC.
- Třetí směrnice životního pojištění 92/96/EEC o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se přímého životního pojištění, touto směrnicí se upravují dvě předchozí směrnice.

Jelikož byly předchozí směrnice několikrát podstatně pozměněny a protože musely být provedeny další změny, tak bylo z důvodů srozumitelnosti potřeba vydat tyto směrnice

znovu v jediném textu. Tudíž byla vydána Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002, jež pojednává o životním pojištění. Touto směrnicí byly předchozí tři směrnice zrušeny.

Mezi další směrnici EU, která se řadí k životnímu pojištění, patří Směrnice Rady č. 2004/113/ES ze dne 13. prosince 2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování.

Proces harmonizace pojistného trhu EU v neživotním pojištění se uskutečňoval postupně dle základních dokumentů, směrnic (viz příloha F).

Další velice významnou změnou je v oblasti regulace pojišťovnictví přijetí směrnice 2009/138/ES o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II), která měla nabýt účinnosti od 1. ledna 2013 (ale spíše se teď počítá, že by měla nabýt účinnosti od 1. ledna 2014) a nahradí tím směrnice 64/225/EHS, 73/239/EHS, 73/240/EHS, 76/580/EHS, 78/473/EHS, 84/641/EHS, 87/344/EHS, 88/357/EHS, 92/49/EHS, 98/78/ES, 2001/17/ES, 2002/83/ES a 2005/68/ES.

3. REGULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠOVÁNÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVEN

Regulací rozumíme konstruování pravidel správného fungování finanční sféry, kdy instituce dozoru/dohledu pak zabezpečují kontrolu dodržování těchto stanovených pravidel. Nutno dodat, že bankovníctví a pojišťovnictví patří ve vyspělých tržních ekonomikách mezi nejvíce regulovaná odvětví. Konsekvencemi pro regulaci na finančních trzích je sílící tendence k ochraně klientů a to zejména z důvodů asymetrie informací a také možných dopadů finančních důsledků nahodilosti. (Ducháčková, Daňhel, 2010)

Regulatorní politiky jsou zejména ovlivněny evropskou ekonomickou integrací. Vliv regulace EU na český pojistný trh zevrubně popsal (Böhm, 2004). Další významný vliv na regulatorní politiku EU mají zejména v neživotním pojištění změny v charakteru dosud pojistitelných nebezpečí, které budou popsány v subkapitole 3.1.

3.1 Významné aspekty změny v charakteru dosud pojistitelných nebezpečí

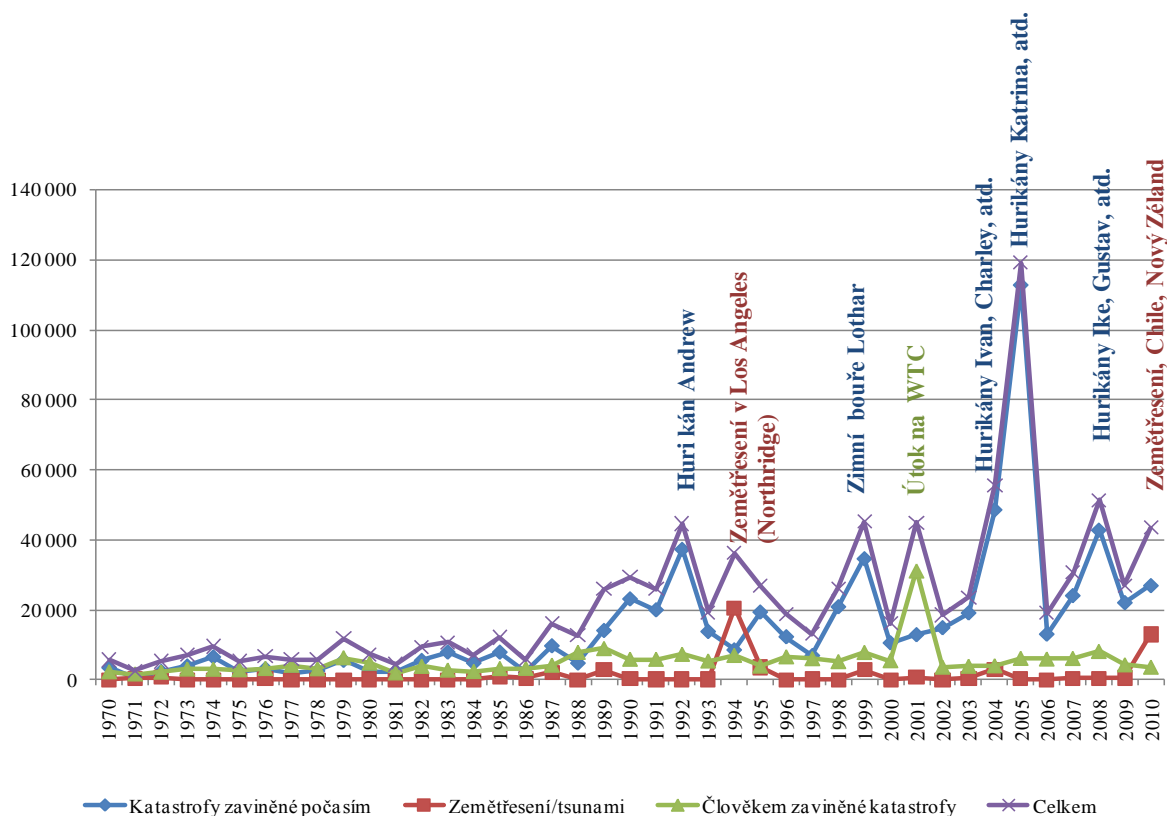
Nejen novodobá ekonomická krize a její dopady, ale zejména i jiné události, např. přírodní katastrofy (viz obrázky 24 a 25) či útok z 11. září 2001 ukázaly, že v současné globální epoše, se předpoklad apriorní znalosti rozdělení pravděpodobností, kterou bude jako svou „herní“ strategii proti pojišťovnou stanovenému pojistnému volit náhodný generátor, jeví zcela nepodstatný. Zejména se na jedné straně jedná o významné změny v charakteru dosud pojistitelných nebezpečí (hurikány v USA, povodňové riziko ve Střední Evropě) a na druhé straně o objevování se nebezpečí zcela nových (např. choroba SARS⁹, životní prostředí). V rámci neživotního pojištění se díky těmto dvěma nově se objevujícím nebezpečím vžil pojem „*unknown unknowns*“ (Ducháčková, Daňhel, Onder, Veselá, Majling, 2011)

⁹ SARS z anglického *Serve Acute Respiratory Syndrome* (česky: těžký akutní respirační syndrom)

REGULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠOVÁNÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVEN

Pojem „*unknown unknowns*“ je dle *Business Dictionary* definován následovně: „*Future circumstances, events, or outcomes that are impossible to predict, plan for, or even to know where or when to look for them.*“ (Vlastní překlad: „*Jsou to budoucí okolnosti, události či výsledky, které je nemožné předpovědět, plánovat, nebo dokonce znát kdy a kde se objeví.*“.)

Tento pojem je v poslední době v rámci kalkulace neživotního pojištění pojmem velmi frekventovaným, protože tyto „neznámé neznámosti“ nemohou mít apriorní pravděpodobnost a nejsou tedy ani obsaženy v minulých pravděpodobnostech, se kterými se právě v rámci kalkulace pojistného v neživotním pojištění počítá. (Ducháčková, Daňhel, Onder, Veselá, Majling, 2011)

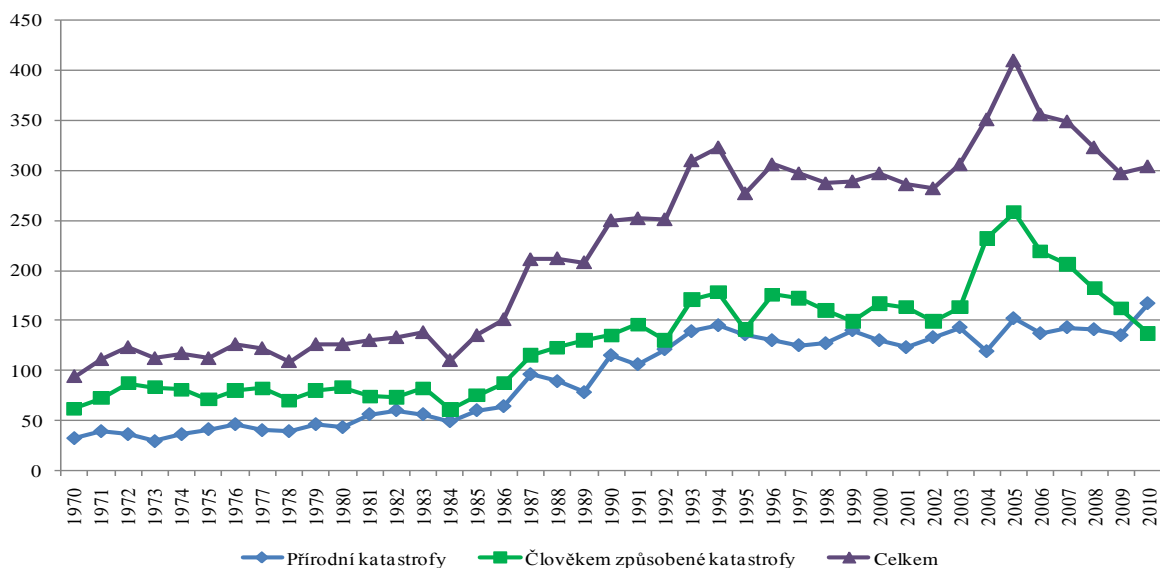

Obrázek 24 Pojištěné škody z katastrof v letech 1970 až 2010 v mld. USD¹⁰

Zdroj: vlastní zpracování z (Swiss Re, Sigma No. 1/2011)

¹⁰ Výchše pojištěných škod z katastrof je v mld. USD a indexována k cenám roku 2010.

REGULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠOVÁNÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVEN

Obrázek 25 Počty katastrof v letech 1970 až 2010

Zdroj: vlastní zpracování z (Swiss Re, Sigma No. 1/2011)

Z obrázku 24 je zřejmé, že za sledované období let 1970 až 2010 došlo k přírodní katastrofě s největšími pojištěnými škodami v historii a to v roce 2005 hurikánem Katrina. Dále největší katastrofu s ohledem na pojištěné škody, která byla vyvolána lidským faktorem, byl útok na WTC z 11. září 2001. Největší katastrofou z třídy zemětřesení/tsunami bylo zemětřesení v Los Angeles v roce 1994.

Jak je patrné z obrázků 25 výskyt katastrofických škod se v letech 2002 až 2005 zvyšoval, dále však od roku 2005 dochází k poklesu celkového počtu katastrof, což je dáno zejména poklesem počtu člověkem způsobených katastrof.

Mezi významné katastrofy, které, jak ukazují zkušenosti z obdobných událostí, ovlivní zajišťný trh, lze řadit nedávné zemětřesení a tsunami v Japonsku, kde se předpokládá, že se škody vyšplhají až na cca USD 250 miliard (5 % HDP Japonska). (Marson, 2011)

3.2 Existence vnitřních stabilizátorů pojišťovnictví

Právě z povahy pojištění jako specifické finanční služby, která vyrovnává v ekonomice škody náhodné povahy, by bylo možno usuzovat, že sektor pojišťovnictví bude mít největší sklon k výkyvům z celé finanční sféry a to z důvodu, že fungování a ekonomické výsledky jsou významně ovlivňovány obtížně předvídatelným náhodným generátorem. Ze zkušeností z posledních let, lze ale konstatovat opak, protože pojišťovnictví svou stabilitou dokonce některá finanční odvětví zastiňuje a to právě díky vnitřním stabilizátorům pojišťovnictví, mezi které řadíme: rezervy, zajištění a také mezisekteriální diverzifikaci rizik. (Ducháčková, Daňhel, 2010)

Jednotlivé vnitřní stabilizátory pojišťovnictví, které mají obecnou platnost nejen v rámci pojistného trhu ČR, ale také v rámci pojistného trhu EU, budou uvedeny níže.

3.2.1 Rezervy

Nejen, že rezervy hrají důležitou roli jako normativní reglementace hospodaření pojišťovny (podrobněji viz subkapitola 3.4 této práce), lze je ale také chápat jako jeden z vnitřních stabilizátorů pojišťovnictví. Obecně se rezervy tvoří z důvodů zabránění dopadů výkyvů v nahodilosti či „neznámých neznámostí“. Dalším aspektem, který hovoří pro tvorbu rezerv, je to, rezervy mají časové rozložení, které však může činit problémy v jejím vytvoření. Tato skutečnost vyplývá tedy z toho, že zjištění konečné výše škod může v některých případech trvat i několik let a na počátku likvidace dané pojistné události nemusí být přesně známa.

Tvorbu a použití technických rezerv upravuje zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví a také příslušná vyhláška (vyhláška č. 434/2009, ze dne 24. listopadu 2009, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví). Nejproblematictějšími rezervami, které musí pojišťovna řešit, patří:

- rezerva na nezasloužené pojistné či zajistné a
- rezerva na pojistná plnění

Rezerva na nezasloužené pojistné se tvoří u životních a i u neživotních pojištění, kromě životního pojištění s jednorázovým pojistným. Výše této rezervy tedy odpovídá části předepsaného pojistného, jež časově souvisí s následujícím nebo s pozdějším účetním

REGULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠOVÁNÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVEN

obdobím. Rezerva se stanoví jako souhrn těchto částí pojistného vypočítaného podle jednotlivých pojistných smluv.

Rezerva na pojistná plnění je u životních i neživotních pojištění určena ke krytí závazků s pojistných událostí, která se stanoví jako souhrn:

- nákladů na pojistná plnění z jednotlivých pojistných událostí v běžném účetním období vzniklých, hlášených, ale v tomto období nezlikvidovaných (RBNS),
- nákladů na pojistná plnění z pojistných událostí v běžném účetním období vzniklých, ale v tomto účetním období nehlášených (IBNR).

Rezerva na pojistná plnění kromě RBNS a IBNR také obsahuje hodnotu odhadnutých nákladů spojených s likvidací pojistných událostí.

Další rezervou, která má časové rozložení je také rezerva pro vyřízené, ale doposud neproplacené pojistné události.

Problémy se stanovením výše zmíněných rezerv, které jsou časově rozloženy, se váží k neživotnímu pojištění, protože v životním pojištění existují pouze dvě rizika a to dožití a smrti, u kterých víme, že nastanou, ale pouze nevíme kdy. Zato v neživotním pojištění se jedná o náhodné veličiny, u kterých nevíme, zda vůbec nastanou. V této souvislosti se také jedná o již výše zmíněný pojem „neznámé neznámosti“.

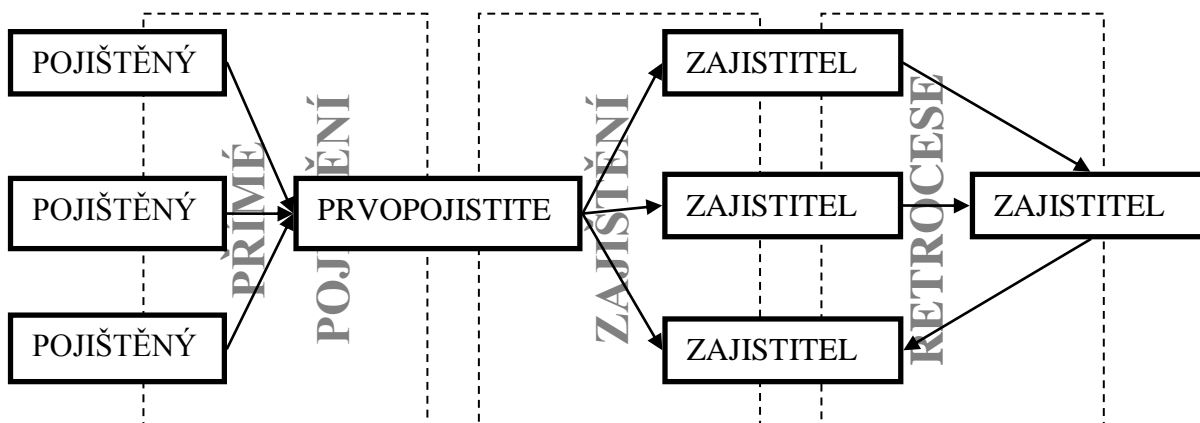
3.2.2 Zajištění

Pojišťovnictví je zejména stabilizováno zajištěním, které je historicky ověřeným vestavěným stabilizátorem. Zajištění je velmi účinným tradičním diverzifikátorem náhodných výkyvů ve škodních průbězích pojišťoven, nejen v národním měřítku, ale zejména v měřítku mezinárodním. (Ducháčková, Daňhel, 2010)

O základních aspektech zajištění napsali (Böhm, Mužáková, 2010), podrobněji (Cipra, 2004).

REGULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠOVÁNÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVEN

Zajištění lze nejjednodušeji charakterizovat jako pojištění pojišťoven. Jde o dohodu mezi pojišťovnou (prvopojistitel, cedent) a zajišťovnou (zajistitel, cesionář), kdy zajistitel na sebe přebírá za úplatu část rizik pojistitele (viz obrázek 26).

Obrázek 26 Přenos rizik v pojišťovnictví

Zdroj: vlastní zpracování dle (Cipra, 2004)

V rámci výše uvedeného obrázku jsou představeny tři úrovně pojistné ochrany: přímé pojištění, zajištění a retrocese¹¹, přičemž směry šipek odpovídají směru přenosu rizik. Vždy záleží na rozhodnutí prvopojistitele, která rizika dále přenesou na zajišťovnu či zajišťovny. Z obrázku je také patrné, že při pojistné události s velice významným finančním dopadem se může zajistitel 3 dostat do potíží a to proto, že na něj tato pojistná událost padá ze dvou stran: nejen od prvopojistitele, ale také od zajistitele 4.

Zevrubněji lze jeho význam shrnout do šesti následujících oblastí (Cipra, 2004, str. 14– 18):

- zvýšení kapacity pojistitele,
- homogenizace pojistného kmene,
- stabilizace výsledků pojistitele a růst rizikově očištěných výnosů,
- rozproštění a diverzifikace pojistných rizik,
- dosažení finančních výhod,
- získání profesionálních služeb zajistitele.

¹¹ Retrocesí rozumíme převod části rizika, které již bylo převedeno (cedováno) na zajistitele, na nějakého dalšího zajistitele.

REGULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠOVÁNÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVEN

Funkcí pojišťovny je chránit pojištěné proti potencionálním škodám. Zajišťovny poskytují podobnou ochranu pojišťovnám. Zajištění tak hraje velmi významnou úlohu v pojistném průmyslu a determinuje do značné míry i situaci na samotném pojistném trhu. Zajištění má tři základní funkce ve vztahu k pojišťovnám. Jsou jimi:

- poskytnutí kapacity;
- vytvoření stability;
- řešení míry solventnosti, posílení finančních ukazatelů.

Základní **klasifikaci forem a typů zajištění** uvádí (Cipra, 2004, str. 43–44), kde rozlišuje klasifikaci zajištění z šesti různých hledisek:

- **podle použitých nástrojů:** klasické/ moderní (alternativní přenos rizik ART);
- **podle účelu:** pojistně-technický/jiný účel (jiné cíle: např. navýšení kapitálu);
- **dle formy:** fakultativní zajištění, obligatorní zajištění, fakultativně-obligatorní, obligatorně fakultativní;
- **dle typu zajištění:** proporcionální zajištění (kvótové zajištění, surplus, kombinace kvótového a surplusového zajištění, surplus ve formě fakultativního-obligatorního zajištění), neproporcionální zajištění (XL zajištění, SL zajištění, Umbrella Cover, zajištění druhého rizika, zajištění nejvyšších škod, ECOMOR zajištění);
- **dle ceny:** zajištění za pevnou/proměnnou cenu;
- **dle stupně zajištění u cedenta:** přímý pojistitel/retrocedent.

Dále je nutné ještě zmínit finanční (finitní) zajištění, které v první řadě sleduje finanční cíle, kterými mohou být: navýšení kapitálu, stabilizace obchodních výsledků, vylepšení finančních ukazatelů, posílení solventnosti s pozitivním dopadem na ratingové hodnocení pojišťovny, apod. Poprvé bylo legislativně definováno finitní zajištění ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2005/68/ES, o zajištění ve znění pozdějších předpisů.

3.2.3 Mezisektoriální diverzifikace rizik

V současné éře globalizace přestávají fungovat pojišťovny a banky v separátních modelech a stále častěji začínají fungovat jako integrované společnosti, v první fázi

REGULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠOVÁNÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVEN

tzv. bankopojišťovny, kde jsou v rámci jedné společnosti komplexně poskytovány nejen bankovní, ale také pojišťovací služby v rámci homogenních produktů. Ve fázi druhé se z těchto bankopojišťoven stávají multifunkční finanční skupiny. (Ducháčková, Daňhel, 2010)

Jedním z hlavních důvodů spojení bank a pojišťoven je zejména skutečnost, že se ve vzájemných vztazích prolínají. Jak uvádějí autoři (Ducháčková, Daňhel, 2010, str. 84):

„Banky i pojišťovny jsou institucionálními investory v ekonomice, v bankách je prioritní přímá tvorba kapitálu, v případě pojišťoven je tvorba rezervních fondů sekundárním důsledkem speciálních pojišťovacích služeb. Při inkasování pojistného a výplatách pojistných plnění využívají pojišťovny v platebním styku banky, banky pojišťují svá rizika u pojišťoven a mnohdy za pojišťovny investují kolektované pojistné, uložené u bank pojišťovnami formou depozit.“

Lze tedy konstatovat, že tyto hlavní důvody zásadně hovoří pro integraci těchto dvou odvětví ekonomiky.

Existuje ještě jeden zvláštní druh integrované pojišťovny je tzv. kaptivní pojišťovna, kterou si zakládají společně podnikatelské subjekty a to z důvodů pojišťování svých vlastních pojistných potřeb a to z důvodů, že pojišťovna má v rámci krytí daného rizika či rizik určité kapacitní omezení.

Právě mezisektoriální diverzifikace rizik vede ke stabilizaci podnikatelských rizik bankovního a také pojišťovacího odvětví.

3.3 Důvody pro státní regulaci v pojišťovnictví

3.3.1 Fenomén asymetrie informací na pojistných trzích

Jak již bylo uvedeno, jedním z významných atributů pojišťovnictví je asymetrie informací mezi poskytovatelem a spotřebitelem na pojistném trhu. K nejdůležitějším vědeckým pracem vysvětlujícím roli asymetrie informací¹² na trzích je práce G. A. Akerlofa, A. M. Spence a J. E. Stiglitze, kteří za ni v roce 2001 dostali Nobelovu cenu. Ve svém článku J. E. Stiglitz „Asymetrie informací a ekonomické politiky“ (Stiglitz, 2001) sám popisuje přínos jejich práce, takto:

„Důvodem pro udělení Nobelovy ceny byla podle její komise naše práce o „asymetrii informací, o účinku nedokonalých informací, jejichž příčinou je fakt, že různí lidé na trhu vědí různé věci. Například ten, kdo prodává automobil, o něm ví více než kupující; osoba zřizující si pojištění ví více o tom, jaká je její šance, že bude bourat (protože ví, jak umí jezdit), než pojišťovací agent; dělník bude nejspíše vědět víc o svých schopnostech, než jeho eventuální zaměstnavatel; subjekt půjčující si peníze ví lépe než jeho věřitel, zda a jak kvalitně bude moci splácet, a tak podobně. Asymetrie informací jsou sice jen jednou stránkou nedokonalosti informací, přitom však všechny tyto složky dohromady – nehledě na to, jak jsou malé – mohou mít nezměrné důsledky.

Naše modely pomohly osvětlit, proč trhy nefungují tak, jak by měly podle standardních teorií: proč trhy vůbec nemusí existovat, proč nemůže existovat nezaměstnanost, proč může existovat systém přidělového poskytování úvěrů. Osvětlují také to, proč šoky, které ekonomika zažívá, se mohou dále prohlubovat, a proč jejich dopad přetrvává ještě dlouho poté, co byla původní příčina překonána.

Jeden z nejzásadnějších výsledků naší práce se týká teorie Adama Smitha, že konkurenční trhy jsou vedeny „jakoby neviditelnou rukou“ k efektivním výkonům. Z našich analýz vyplynulo, že ona neviditelná ruka nejenže není vidět, ale hlavně

¹² Asymetrii informací rozumíme situaci, kdy ne všichni účastníci trhu mají stejnou transparentní znalost relevantních faktorů. Jednodušeji řečeno, že příčinou účinku nedokonalých informací je fakt, že různí lidé na trhu vědí různé věci. (Stiglitz, 2001)

REGULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠOVÁNÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVEN

že vůbec neexistuje, či přinejmenším sešla věkem. Spolu s Bruceem Greenwaldem z Columbia University jsme dokázali, že v tržní ekonomice mohou existovat intervence ze strany vlády, které prospívají všem – přestože vláda „trpí“ stejným nedostatkem dokonalých informací jako soukromý sektor.“

Nutno zdůraznit ještě jednu důležitou myšlenku prof. J. E. Stiglitze, kterou uvádí na konci výše zmíněného článku:

„Myšlenky, ideje, mohou být někdy stejně mocné jako zájmy. Táhnou-li staré ideologie a zájmy za jeden provaz, jako mnohokrát v minulosti, je některým zájmům vyhověno, jiným ne. Informační asymetrie jsou úzce spojeny s asymetriemi ekonomické (tržní) síly. Je úkolem vlád, aby napravovaly nejen selhání trhů, ale i tyto mocenské asymetrie.“

Podrobnější analýzu Stiglitzova přístupu k asymetrii informací, včetně kritických poznámek k tomuto přístupu, argumentů ve prospěch tohoto konceptu a také konsekvencí svědčících pro odůvodnění státních zásahů do pojistného trhu z titulu problému asymetrie informace mezi klientem a pojišťovnou rozpracovali (Ducháčková, Daňhel, 2010).

V souvislosti s pojmem asymetrie informací je nutné ještě pro úplnost uvést další významný aspekt, který hovoří pro regulaci a to je již zmíněný morální hazard (viz subkapitola 2.1.4.1.2).

3.3.2 Důvody pro regulaci v pojišťovnictví dle Alfreda Manese

Prvním, kdo v literatuře formuloval obecně platné argumenty nezbytnosti státního dozoru v soukromém pojišťovnictví, byl Alfred Manes (1877–1963). Manesova argumentace spočívala dle (Ducháčková, Daňhel, 2010, s. 89), cituji:

„Manesova argumentace spočívala ve zdůraznění významu pojištění a v navazujícím veřejném zájmu na „solidním“ rozvoji pojišťovnictví, které za poskytovanou službu vybírá cenu předem a je tedy postaveno na důvěře klienta. Dále jsou hodné zvláštního zřetele ještě dva faktory: za první závislost (a volatilita) hospodářského výsledku pojišťovny v neživotních druzích pojištění na konkrétním nastoupení náhodné veličiny – velikosti škodního průběhu – a za druhé existence značného časového rozdílu mezi počátkem a koncem životního pojištění, jinými slovy mezi počátkem a následným placením pojistného a výplatou pojistné částky. V průběhu tohoto období může dojít k závažným změnám v makroekonomickém okolí, na pojišťovně nezávislým, jejichž dopad na klienta musí pojišťovna ve svém hospodaření utlumit.“

Pojišťovnictví se svým specifickým způsobem poskytování finančních služeb je založeno zejména na systému rezerv, jejichž tvorba je dána legislativou dané země. Právě tvorba pojistně technických rezerv včetně jejich efektivního investování (s důrazem na bezpečnost tohoto investování) je jedním ze základních faktorů ochrany klientů pojišťoven ze strany státního dohledu, jež zajišťuje splnitelnost závazků pojišťovny vůči svým klientům. V tomto ohledu je dalším významným faktorem ochrany klientů pojišťoven také jednotný systém Solventnosti II, který bude zevrubně popsán v kapitole 4.

3.4 Rezervy jako normativní reglementace hospodaření pojišťovny

Zákonnou povinnost tvorby technických rezerv pojišťoven českého pojistného trhu (viz tabulka 1) ukládá zákon č. 277/2009 Sb. o pojišťovnictví.

Dle tohoto zákona tedy tuzemská pojišťovna vytváří k plnění závazků z jí provozované pojišťovací nebo zajišťovací činnosti, které jsou pravděpodobné nebo jisté, ale nejistá je jejich výše nebo okamžik, ke kterému vzniknou, technické rezervy. Přičemž tato

REGULACE JAKO NÁSTROJ ZLEPŠOVÁNÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVEN

povinnost se vtahuje na veškerou provozovanou pojišťovací nebo zajišťovací činnost.

Tabulka 4 **Technické rezervy pojišťoven v ČR**

Je-li provozována pojišťovací činnost podle jednoho nebo více pojistných odvětví životních pojištění, vytváří tyto technické rezervy:	Je-li provozována pojišťovací činnost podle jednoho nebo více pojistných odvětví neživotních pojištění, vytváří tuzemská pojišťovna tyto technické rezervy:
rezervu na nezasloužené pojistné	rezervu na nezasloužené pojistné
rezervu na pojistná plnění	rezervu na pojistná plnění
rezervu pojistného životních pojištění	rezervu na prémie a slevy
rezervu na prémie a slevy	vyrovnávací rezervu
rezervu životních pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník	rezervu pojistného neživotních pojištění,
rezervu na splnění závazků z použité technické úrokové míry a ostatních početních parametrů	rezervu na splnění závazků z ručení za závazky Kanceláře podle zákona upravujícího pojištění odpovědnosti z provozu vozidla
rezervu pojistného neživotních pojištění	jinou rezervu
jinou rezervu	

Zdroj: vlastní zpracování z (zákon č. 277/2009, 2009)

Dále tento zákon determinuje základní podmínky tvorby a použití technických rezerv. V příloze č. 2 vyhlášky č. 434/2009, ze dne 24. listopadu 2009, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví, jsou uvedeny čtyři základní metody výpočtu vyrovnávací rezervy a také podmínky jejího čerpání.

3.5 Solventnost jako základní ukazatel finančního zdraví pojišťovny

Solventnost pojišťoven českého pojistného trhu je upravena zákonem č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Ve vyhlášce č. 434/2009 je uveden výčet položek, ze kterých se vypočítá disponibilní a požadovaná míra solventnosti. Způsob výpočtu disponibilní a požadované míry solventnosti, včetně položek, které lze do výpočtu zahrnout nebo odečíst je uveden v příloze č. 3 vyhlášky a v příloze č. 4 vyhlášky, je uveden postup výpočtu upravené míry solventnosti tuzemské pojišťovny a zajišťovny. Zevrubná analýza problematiky solventnosti je uvedena v kapitole 4.

4. SOLVENTNOST

Solventností rozumíme schopnost pojišťovny či zajišťovny zabezpečit vlastními zdroji trvalou splnitelnost závazků z pojišťovací či zajišťovací činnosti.

Podrobnou analýzu problematiky Solventnosti II zpracovali (Böhm, Mužáková, 2010).

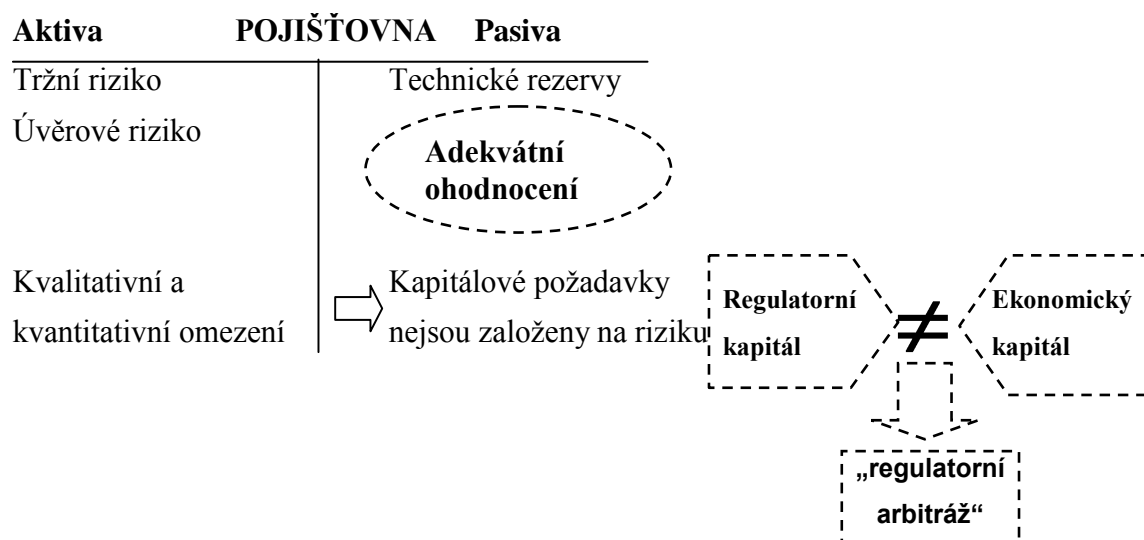
4.1 Od Solventnosti I k Solventnosti II

Míra solventnosti je výše regulatorního kapitálu pojišťovny, kterou je povinna pojišťovna držet proti nepředvídatelným událostem. Požadavky na míru solventnosti byly zavedeny od roku 1970 a v pojišťovací směrnici třetí generace přijaté v roce 1990¹³ bylo uvedeno, že pravidla EU o kapitálové přiměřenosti by měla být přezkoumána. Ve směrnici bylo požadováno, aby Komise provedla přezkum požadavky na solventnost, a na základě tohoto přezkumu byla tato reforma schválena Evropským parlamentem a Radou v roce 2002. Tato reforma je známá jako Solventnost I (Solvency I). (Mužáková (b), 2008)

4.1.1 Solventnost I

Stávající režim legislativní úpravy solventnosti členů Společenství je označován jako Solventnost I. Jedná se o režim, který má v sobě mnoho nedostatků. Jedním z hlavních nedostatků jsou kapitálové požadavky (viz obrázek 27).

¹³ Směrnice Rady 92/49/EHS ze dne 18. června 1992 (třetí směrnice o neživotním pojištění).

Obrázek 27 **Kapitálové požadavky podle Solvency I**

Zdroj: (Onder, 2007)

Kapitálové požadavky nejsou v režimu Solvency I založeny na rizikovém profilu, protože:

- kapitálové požadavky neberou v úvahu rizika pojišťovny, jedná se o výpočet založený na velikosti portfolií;
- měření rizik není integrováno;
- řízení rizik má jen velmi malý vliv na kapitálové požadavky (ALM ;
- není brán ohled na skladbu aktiv držených pojišťovnou pro výpočet kapitálových požadavků;
- pozornost je věnována jen straně pasiv, nicméně netechnická rizika mohou rovněž významně ovlivnit rizikový profil pojišťovny;
- není brán ohled na ostatní významná

Tyto faktické nedostatky má změnit režim Solvency II.

Proces Solventnost I jasně ukázal, že je požadováno zásadnějšího a širšího rozmezí ohodnocení celkové finanční situace pojišťovny. Pohled na celkovou finanční situaci pojišťovny by měl být tedy s přihlédnutím k současnému vývoji v pojištění, řízení rizik, technice financí, mezinárodnímu finančnímu výkaznictví a normám obezřetnosti, atd. Tento projekt se stal známý jako Solventnost II. (Mužáková (d), 2008)

4.1.2 Solventnost II

4.1.2.1 Základní architektura

Solvency II je založen na třech pilířích (viz obrázek 28), které jsou podobné bankovnímu sektoru (Basel 2), ale upraveny pro potřeby pojištění.

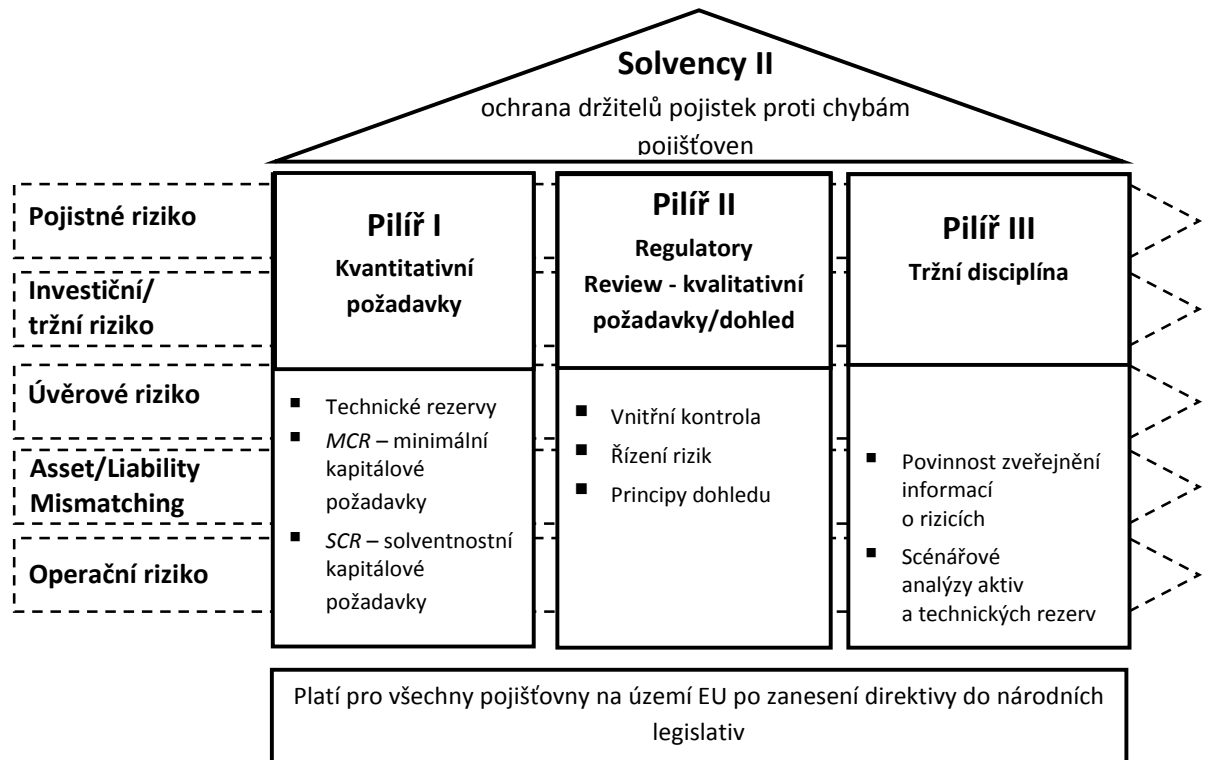
První pilíř obsahuje kvantitativní požadavky. Existují dva kapitálové požadavky:

- solventnostní kapitálový požadavek (*SCR*) a
- minimálním kapitálovým požadavkem (*MCR*).

Oba výše zmíněné požadavky představují různé úrovně intervence dohledu. Dále tento pilíř zahrnuje veškerá kvantifikovatelná rizika: pojistné, ALM, tržní, úvěrové, likvidní, aj.

Druhý pilíř obsahuje kvalitativní požadavky na podniky, jako je řízení rizik, jakož i kontrolní činnosti.

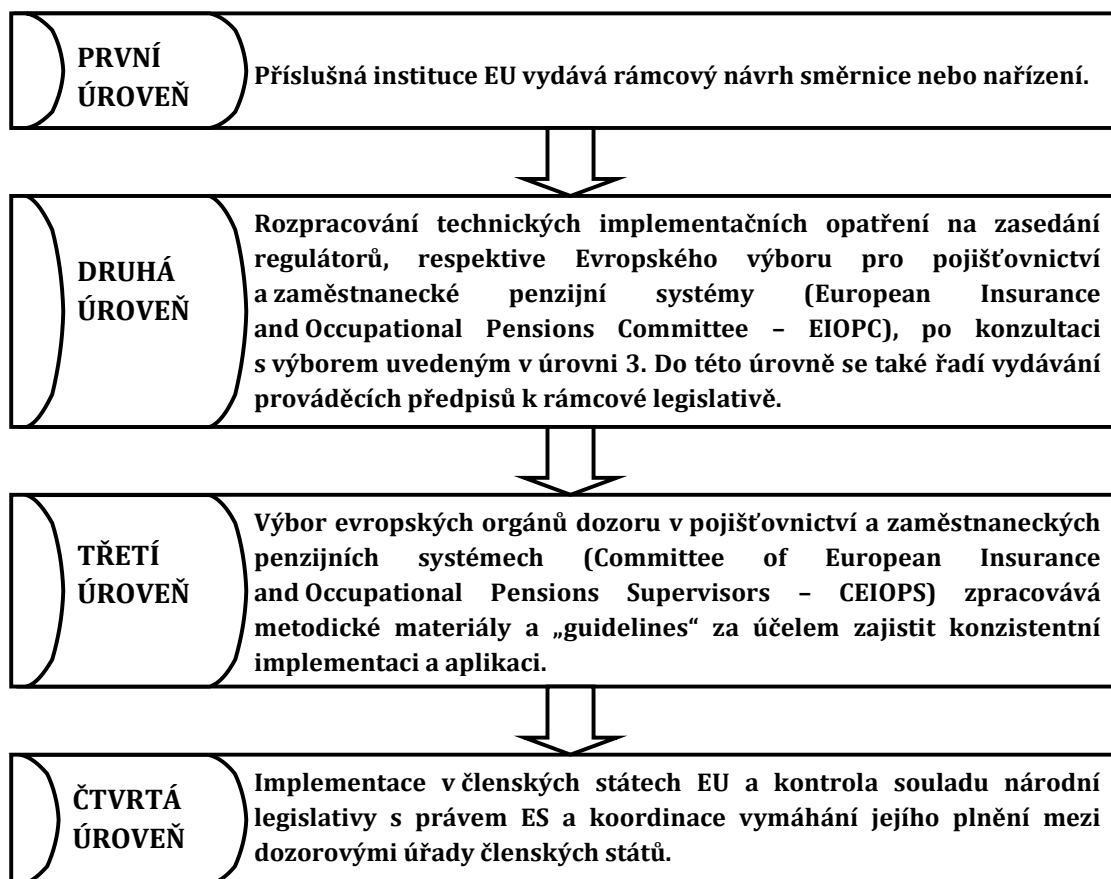
Třetí pilíř zahrnuje oznamování orgánům dozoru a zveřejňování informací. Firmy budou muset některé informace zveřejňovat, a to ty, které přinesou tržní disciplínu a budou přispívat k zajištění stability pojistitelů a zajistitelů (zveřejnění). Kromě toho budou podniky povinny vykazovat větší množství informací o jejich dohledu (oznamování orgánům dozoru).

Obrázek 28 Solvency II povede pojišťovny k dokončení jejich systémů řízení rizik
Zdroj: (Onder, 2007)

4.1.2.2 Lamfalussyho proces

Rámcová směrnice Solvency II vznikla pomocí Lamfalussyho legislativního procesu. Jeho proces vysvětluje obrázek 29. Hierarchii institucí v Lamfalussyho legislativním procesu ilustruje obrázek 30.

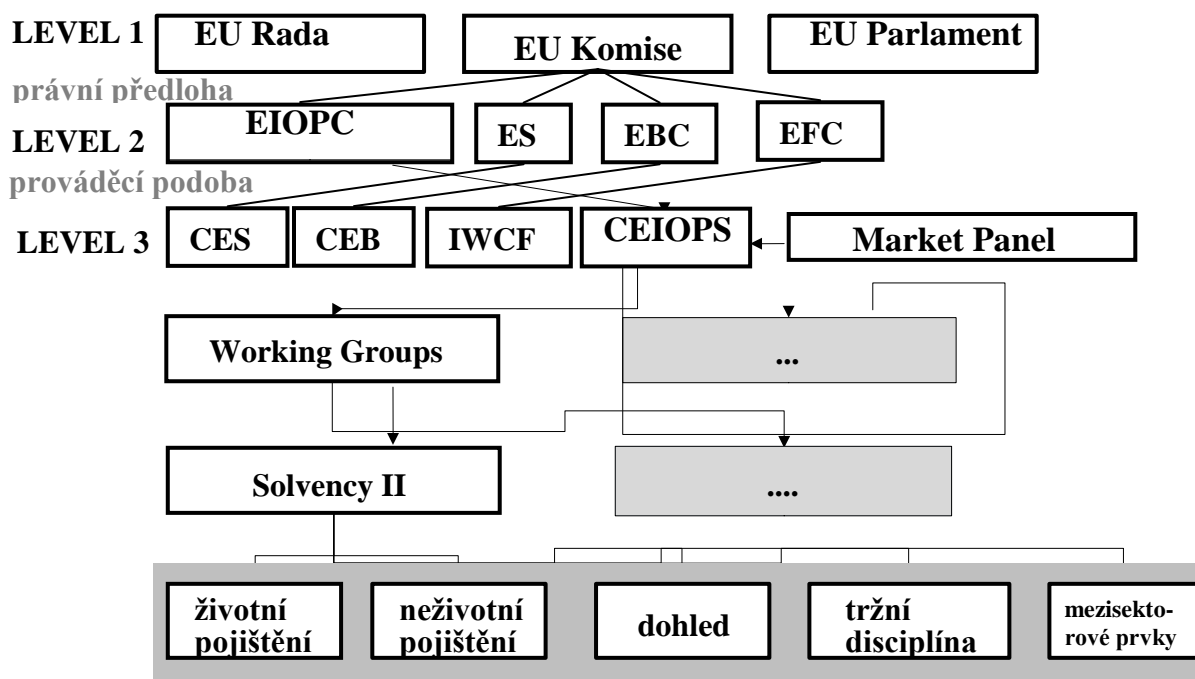

Obrázek 29 Lamfalussyho legislativní proces s ohledem na Solvency II (1)

Zdroj: vlastní zpracování z (KPMG a), 2006)

Jak je z obrázku 29 patrné, tak významnou roli hraje EIOPS. Za zmínku stojí materiál, který zaslala 3. října 2005 Evropská komise poslancům EIOPSu. Zde byl detailně (po měsících) rozpracován časový plán pro návrh již zmíněné směrnice upravující Solvency II, který byl s naprostou přesností dodržen. Také zde není opomenut fakt, že při přípravě Solvency II hrají CEIOPS¹⁴s a Komise velmi důležitou roli.

¹⁴ Od 1. ledna 2011 byl CEIOPS (CEIOPS: *Committee of European Insurance and Occupational Pensions*, česky: Evropský výbor orgánů dozoru nad pojišťovnictvím a zaměstnaneckým penzijním pojištěním)

Obrázek 30 Lamfalussyho legislativní proces s ohledem na Solvency II (2)

Zdroj vlastní zpracování z (Štátsková, Justová, 2007)

Solvency II je výraznou změnou regulatorního konceptu v pojišťovnictví vyžadující systematický a komplexní přístup k řízení rizik. Předpokládá integrovaný přístup ke všem druhům identifikovatelných rizik, stanovuje výrazné nároky na vnitřní kontrolní systém pojišťoven, povzbuzuje tvorbu vnitřních modelů, atd.

Ústředním principem je zaměření na přesný systém řízení rizik. Pojišťovna musí mít k dispozici systém pokrývající veškerá rizika, jimž je vystavena. Ačkoliv se navrhování směrnice ujal Karel Van Hulle a jeho tým z Evropské komise, aby dostatečně informoval o navrhované směrnici, EU žádala Výbor evropských orgánů dozoru v pojišťovnictví a zaměstnaneckých penzijních systémech (CEIOPS¹⁵, v současné době již EIOPA), aby se ujala procesu konzultací, které mají informovat o úpravách směrnice. První návrh rámcové směrnice Solventnosti II, byl publikován v červenci 2007, zahrnuje definici tržní – shodné hodnoty závazků (market – consistent value of liabilities, MVL) pro pojistitele jako základ pro určování solventnostních požadavků. Rozhodující

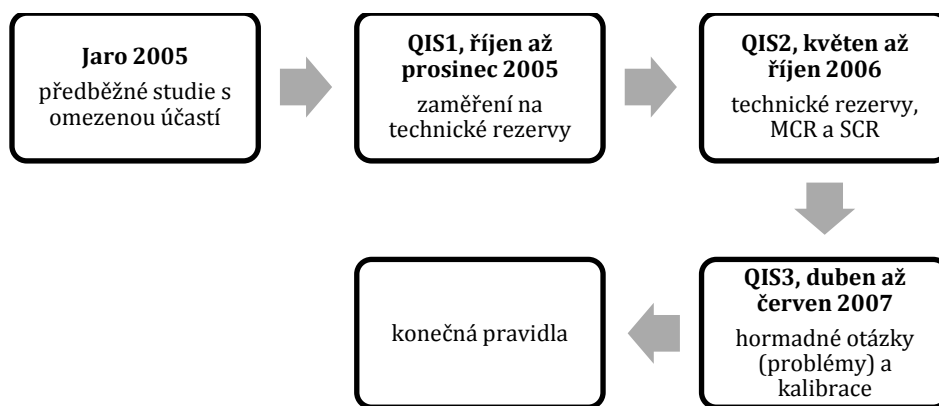
¹⁵ nahrazen EIOPOU (EIOPA: *European Insurance and Occupational Pensions Authority*; česky: Evropský úřad pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění).

význam má metodologie, která má být přijata pro kvantifikaci tržní hodnoty marže (market value margin, MVM) pro nezajistitelná rizika. Direktiva, jak můžeme vidět z téměř čtyřsetstránkového Návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu SOLVENTNOST II, neřeší jen pojistné riziko nebo riziko plynoucí ze zajištění bez zohlednění ostatních druhů rizik jako, jsou riziko úvěrové, tržní, ALM¹⁶, likvidity a operační riziko, ale řeší i riziko upisovací, tržní, kreditní a riziko koncentrace. Systém corporate governance, odpovídající kontrola, audit a reporting musí současně zajistit dodržení s pravidly Solvency II.

Části programu Evropské komise Solventnost II usiluje o harmonizaci stupně opatrnostních požadavků na finanční služby firem k zajištění společných standardů pro ochranu pojištěnce a podporují jednotný evropský trh. Solventnost II bude představovat nový komplexní rámec pro regulaci pojišťovnictví ve Společenství. Vědomě formovaný podle struktury (rámce) Basel II pro banky, Solventnost II je vyvinutý s použitím obdobné tří pilířové struktury, pilíř 1 vytyčuje kvantitativní minimální kapitálové požadavky založené na tržní hodnotě pojistných závazků.

Technická úprava směrnice Solventnost II probíhala pomocí třech vln žádostí o poradenství (radu) – viz tabulka 5 a také pomocí kvantitativních dopadových studií (Quantitative Impact Studies, QIS) – viz obrázek 31.

¹⁶ Asset-liability mismatching: správa činností investování, nákupu a prodeje k zajištění toho, aby hotovost byla k dispozici pro splnění závazků v okamžiku jejich splatnosti.

Obrázek 31 Kvantitativní dopadové studie

Zdroj: (KPMG a), 2006)

Tabulka 5 Rámec EU Komise pro konzultaci: technická úprava směrnice Solventnosti II

PILÍŘ 2		PILÍŘ 1		PILÍŘ 3	
1	Vnitřní kontrola a risk management (řízení rizik)	7	Technické rezervy v životním pojištění	19	Žádoucí prvky, které mají kryt kapitálové požadavky
2	Způsoby revize dohledu/dozoru (základní)	8	Technické rezervy v neživotním pojištění	20	Spolupráce mezi dohledovými/dozorovými orgány
3	Způsoby revize dohledu/dozoru (kvantitativní nástroje)	9	Bezpečnostní opatření	21	Dohledové/dozorové zpravodajství a veřejná prohlášení
4	Transparentnost dohledové/dozorové činnosti	10	Solventnostní kapitálové požadavky: základní pravidlo (životní a neživotní pojištění)	22	Procykličnost
5	Pravidla investičního řízení	11	Solventnostní kapitálové požadavky: vnitřní modely (životní a neživotní pojištění) a jejich potvrzení	23	Malé a středně velké podnikání
6	Řízení aktiv, pasiv	12	Zajištění (a další zmírnění technických rizik)		
13	Kvantitativní nárazové studie a související problémy				
14	Moc dohledových/dozorových orgánů	1–6	První vlna žádostí o poradenství (radu)		
15	Stupeň kontroly solventnosti	7–18	Druhá vlna žádostí o radu		
16	Vhodný a správný	19–23	Třetí vlna žádostí o radu		
17	Druh revize				
18	Společné a vzájemné odvětvové problémy				

Zdroj: (KPMG a), 2006)

4.1.2.3 Základní charakteristika Solventnosti II

Mezi základní charakteristiky Solventnosti II patří (Mužáková (e), 2009):

- Kapitálové požadavky jsou stanoveny v závislosti na riziku;
- Existence kvalitativních a kvantitativních požadavků na měření a řízení rizik;
- Východiskem je Basel II;
- Cílem je povzbuzení tvorby interních modelů pro výpočet kapitálových požadavků;
- Návrh směrnice byl v červenci roku 2007, zveřejnění v Úředním věstníku Evropské unie 17. prosince 2009, datum implementace je stanoveno na 1. listopadu 2012 vyjma určitých výjimek uvedených ve směrnici;
- Modely budou prověřovány a schvalovány regulátorem;
- Regulace se uplatňuje na úrovni právního celku.

K další významné charakteristice Solventnosti II lze řadit také management (řízení) dobré pověsti. Dobrá pověst je strategickou výhodou – klíčovým faktorem úspěchu jakékoliv pojišťovny. Dobrá pověst firmy vytváří důvěru a kvalitu, které jsou obecně jedním z nevlivnějších proměnných pro chování nejen interních, ale hlavně externích zainteresovaných stran (KPMG c), 2007):

- ochota klientů k podpisu smlouvy;
- ochota investorů poskytovat kapitál;
- ochota novinářů poskytovat pozitivní informace veřejnosti a
- příznivé chování jiných zúčastněných stran.

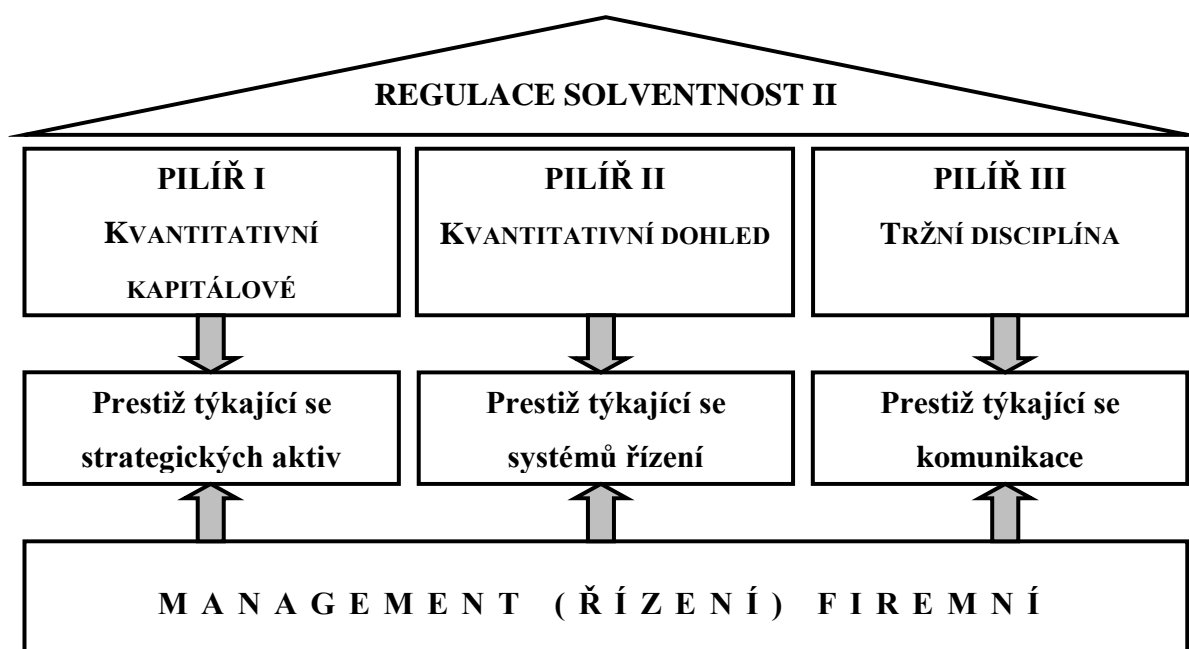
Všechny tyto faktory závisí na důvěře a shovívavosti jednotlivých zúčastněných stran, které lze v podstatě označit jako kořeny silné a pozitivní firemní pověsti.

Solventnosti II má tedy potenciál k oživení a posílení úsilí směrem k systematickému řízení dobré pověsti a to v případě, kdy vedení firmy bude ochotno vnímat Solventnost II, nejen pouze jako regulační překážku, ale přijme tento přístup jako manažerskou příležitost pro svou pojišťovnu. (KPMG c), 2007)

Tři pilíře architektury Solventnosti II obsahující klíčový aspekt řízení dobré pověsti ilustruje obrázek 32.

Pilíř I se týká rozhodujícího hlediska s ohledem na konkrétní témata a témata souvisejících s rizikem poškození dobré pověsti a dobré pověsti komunikace. Pilíř I stanovuje pravidla pro zdroje základního kapitálu společnosti, který má mimořádný význam nejen z technického, ale také z hlediska dobré pověsti na pojištných trzích. (KPMG c), 2007)

Nejuniverzálnější propojení klíčového aspektu řízení dobré pověsti a pilíře Solventnosti II je u Pilíře II, který obecně vymáhá zavedení systému řízení rizik, a to zejména s ohledem na příslušné kapitálové požadavky vyplývající z míry rizika. Realizace rizika poškození dobré pověsti má vážné dopady na ekonomickou sílu a ztrátu rizikového kapitálu pojistitele, a proto musí být riziko dobré pověsti začleněno do podnikového systému řízení rizik. (KPMG c), 2007)

Obrázek 32 Solventnost II a management dobré pověsti

Zdroj: vlastní zpracování z (KPMG c), 2007)

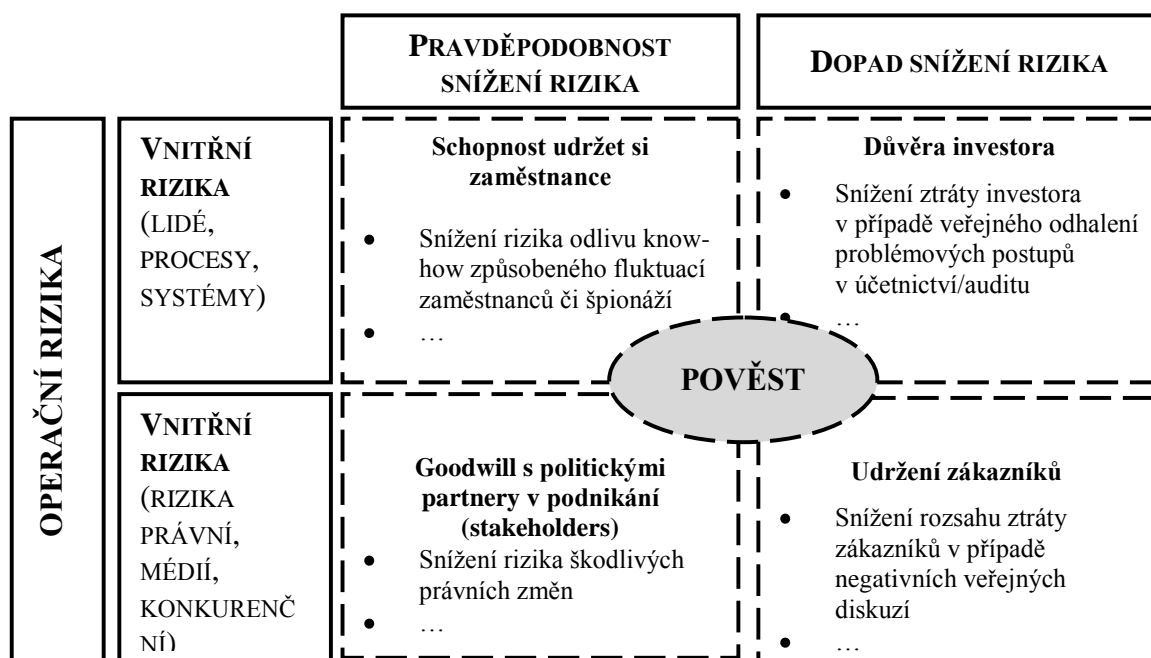
Důsledky Pilíře III pro řízení pověsti jsou stejně silné jako v případě Pilíře II. Pilíř III stanovuje pravidla zveřejňování informací, reguluje externí komunikaci pojistitelů, jež má zásadní význam pro budování dobré pověsti. Díky pravidlům pro zveřejňování informací, budou muset pojišťovny aktivně komunikovat se zainteresovanými stranami

a kvalita této komunikace bude tedy mít významný vliv na jejich dobrou pověst. (KPMG c), 2007)

Management dobré pověsti jako risk management

Nejužší vztah mezi managementem dobré pověsti a risk managementem vyvstává v oblasti operačních rizik, tj. riziko ztráty v důsledku nedostatečnosti či selhání vnitřních procesů, lidí a systému nebo z vnějších událostí. Tyto události s největší pravděpodobností zapříčiňují škody na dobré pověsti a nejčastěji se týkají jedné firmy (na rozdíl od tržních rizik, která mohou např. způsobit významné kapitálové ztráty, ale je méně pravděpodobné, že by vedly k poškození dobré pověsti v rámci jedné společnosti, protože jsou často připisována externím příčinám a často se týkají průmyslu jako celku). (KPMG c), 2007)

Na druhé straně, silná firemní pověst výrazně snižuje pravděpodobnost, že bude firma zasažena negativními vnitřními a vnějšími událostmi (např. neloajlní chování zaměstnanců nebo negativní zprávy v tisku). V případě jakýkoliv negativních událostí má silná firemní pověst potenciál tlumit jejich následky (jako rozsah ztráty zákazníků a ztráty v důsledku negativních zpráv v tisku). Toto podstatné zmírnění vlivu rizika dobré pověsti tedy pochází ze snížení pravděpodobnosti rizika stejně jako ze snížení vlivu tohoto rizika. Obrázek 33 ilustruje toto snižování dopadů rizika dobré pověsti podniku pro několik druhů typických operačních rizik. (KPMG c), 2007)

Obrázek 33 Snížování dopadů rizika dobré pověsti

Zdroj: vlastní zpracování z (KPMG c), 2007)

Solventnost II je určena k nahrazení existujícího režimu Solventnost I do roku 2012. Jejím cílem je poskytovat kvantitativnější (a kvalitativnější) základ zaměřený na riziko úrovně kapitálu, který je držený a dozorovaný, to se uskutečňuje rovnoměrně napříč celým evropským pojišťovníctvím.

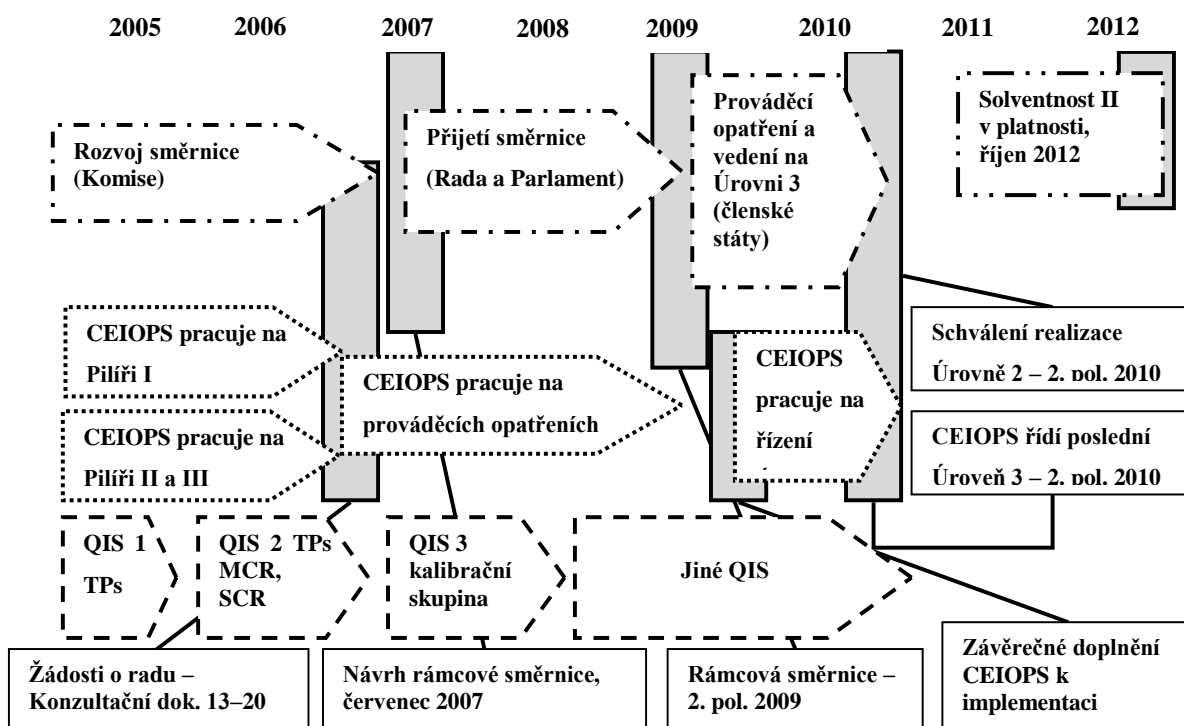
Jak regulátor John Tiner z Úřadu pro finanční služby (Financial Services Authority, FSA) řekl v dubnu 2006 na konferenci ohledně Solventnosti II: „*Solventnost II by měla mířit k podpoře použití pro pojišťovny a k jejich odměnění pro používání, moderní řízení rizika praktikovaného vhodně dle velikosti a způsobu jejich obchodu.*“

Nová ustanovení budou přijata v rámci Lamfalussyho procesu s první úrovní rámcové směrnice, která stanovuje hlavní zásady nového systému. Po přijetí směrnice Solventnost II budou prováděcí opatření zavedena na druhé úrovni. Nicméně prováděcí opatření budou zavedena pouze ve vztahu k novým článkům Solventnosti II.

Během let 2004 a 2005 vydala Komise, pokud jde o různé aspekty nového solventnostního systému, tři vlny „žádostí o radu“ CEIOPS. Komise uvedla některé politické směry a zásady pro CEIOPS a své úkoly v dokumentu s názvem "Rámec

pro konzultace", který byl zveřejněn v červenci 2004. Po rozsáhlé vnitřní diskusi, interakci s mnoha klíčovými zainteresovanými subjekty a následné veřejné konzultaci, CEIOPS poslal své konečné odpovědi na tři vlny pro výzvy k podávání „žadostí o radu“ dne 30. června 2005, 1. listopadu 2005 a 3. května 2006.

Po intenzivních jednáních mezi Komisí, Evropským parlamentem a Evropskou radou, se tyto tři instituce dohodly na kompromisním znění rámcové směrnice Solventnost II, která byla přijata na plenárním zasedání Evropského parlamentu dne 25. listopadu 2009 pod označením 2009/138/ES a zveřejněna v Úředním věstníku Evropské unie 17. prosince 2009. Časovou osu přijetí solventnosti II ilustruje obrázek 34.

Obrázek 34 Časová osa přijetí směrnice Solventnost II

Zdroj: vlastní zpracování z (KPMG c), 2007)

4.1.2.4 Kritika modelu

Hlavní myšlenkou a cílem nového regulatorního režimu Solvency II je zavedení ekonomického a rizikového kapitálu na bázi standardu a to zejména s ohledem na skutečnost, že na globálním trhu je vhodné mít stejné podmínky pro všechny účastníky. Také pozitivem dle Komise je to, že Solvency II klade významný důraz na tržní disciplínu, protože vyžaduje zveřejňování důležitých informací týkajících se nejen bezpečnosti investování pojistitelů. **Avšak zavedení nového regulatorního**

rámce Solvency II, který byl již před deseti lety iniciován Evropskou komisí, s sebou nese i jistá negativa, která lze spatřovat zejména ve vysoké nákladovosti a také v náročnosti jejich zavádění do podnikání pojišťoven. Studie KPMG, zejména (KPMG a), 2006), upozorňují na fakt, že při nahrazení stávajícího systému Solvency I systémem Solvency II se některé malé pojišťovny (s nízkým podílem na trhu) mohou dostat do vážných finančních potíží. Sice řešením mohou být fúze pojišťoven, ale i tak budou všechny pojišťovny muset při zavádění nového regulatorního rámce do svého podnikání vynaložit nemalé finanční prostředky. Nový regulatorní rámec, který se skládá ze základních třech pilířů, si klade velký důraz nejen na kvantitativní požadavky (technické rezervy, výpočet minimálního kapitálového požadavku a solventního kapitálového požadavku), regulaci spočívající ve vnitřní kontrole, řízení rizik a principech dohledu, ale také v rámci třetího pilíře na tržní disciplínu, která znamená povinnost pojišťoven zveřejňování informací o rizicích a také vytváření scénářových analýz aktiv a technických rezerv. Právě nejen zavádění pravidel Solvency II do podnikání pojišťoven bude stát nemalé peníze, ale také naplňování jednotlivých pilířů tohoto nového regulatorního opatření nebude levnou záležitostí. V posledních dvou letech a to s ohledem na dopady novodobé finanční krize na trh finančních služeb EU, se Komise snaží zavádění rámce Solvency II urychlit. V této souvislosti se ale nabízí otázka, zda je tento nový regulatorní rámec nutný. Určitě lze na základě analýz solventnosti pojišťoven působících na českém pojistném trhu konstatovat, že pro český pojistný trh ani důvod pro zavádění tohoto regulatorního opatření není, jelikož na českém pojistném trhu působí finančně zdravé pojišťovny, avšak jak již bylo v práci uvedeno, český pojistný trh se stal v roce 2004 nedílnou součástí pojistného trhu EU, tudíž nové regulatorní opatření bude muset být, pokud Evropská komise nerozhodne jinak, stejně zavedeno.

Největší problémy s dopady novodobé finanční krize měly ty sektory finančních služeb v EU, které měly zásadní vazby na sekuritizovaná aktiva či které obchodovaly s hypotečními dlužními papíry, jež do novodobé finanční krize byly brány za bezpečné instrumenty. Tyto nedostatky v regulaci bankovního sektoru má do budoucna dle Komise odstranit Basel III, který se však pro praxi jeví, jako velice složitý model, který informace o finančním zdraví bankovního sektoru bude spíše mlžit a také, dle názorů odborníků, nezabrání další finanční krizi.

4.1.3 Solventnost II versus Solventnost I

Mezi hlavní rozdíly v rozvaze v rámci Solventnosti I a Solventnosti II patří zejména (KPMG b), 2007):

- oceňování majetku;
- oceňování závazků;
- disponibilní kapitál;
- diverzifikace;
- opatření ke zmírnění rizik;
- stupeň kontroly solventnosti;
- skupinové záležitosti (tj. pojišťovny nebo zajišťovny ve skupině);
- kalibrace.

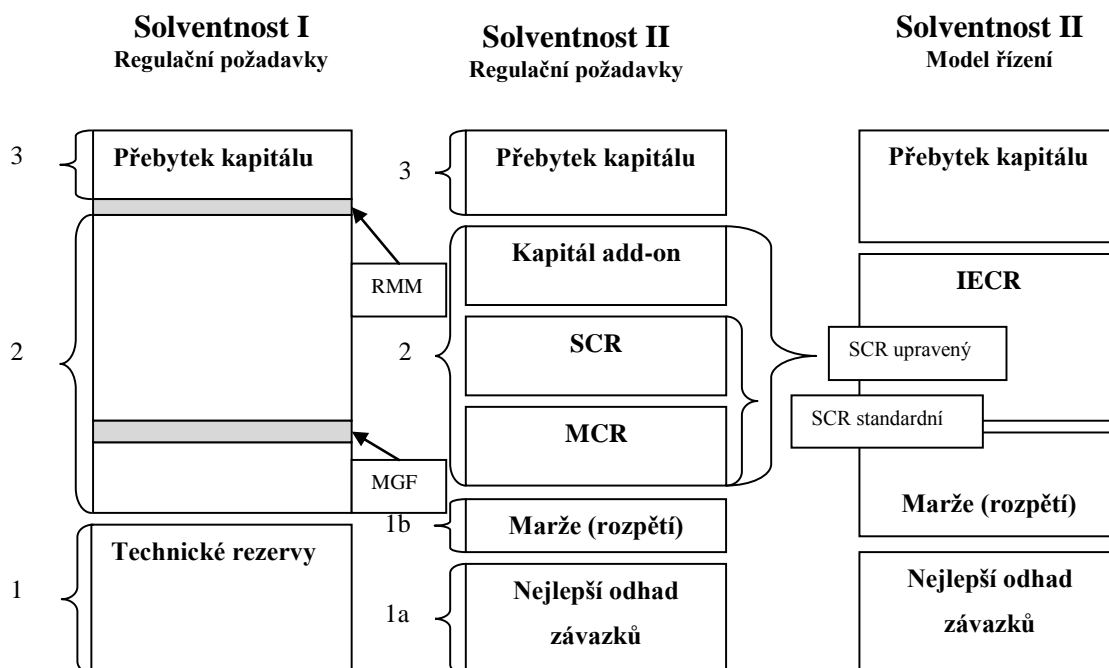
Jednotlivé rozdíly v rozvaze v rámci Solventnosti I a Solventnosti II zachycuje tabulka 6.

Tabulka 6 Současný rámec Solventnost I vs. na riziku založený ekonomický rámec Solventnost II

	Současný rámec	Ekonomický rámec založený na riziku
Oceňování majetku	Předmětem přípustnosti je tržní/účetní hodnota	V souladu s trhem
Oceňování závazků	Bezpečnostní přírážka zahrnutá v technických rezervách	V souladu s trhem
Disponibilní kapitál	Částečné uznání	Přijímá celkové bilanční sumy – založené na ekonomické schopnosti absorbovat šok
Diverzifikace	Ne	Ano
Opatření k zmírňování rizika	Částečně	Ano
Stupeň kontroly solventnosti	Pouze jeden stupeň kontroly – doplněno různými vnitrostátními předpisy	SCR důležitý cíl; MCR tvrdý limit
Skupinové záležitosti	Částečně uznávány	Plně uznávány
Kalibrace	Subjektivní	Ekonomický základ využívající tržní/historická data a aktuální zkušenosti – více objektivní

Zdroj: vlastní zpracování z (KPMG b), 2007)

Další obrázek 35 nabízí porovnání režimů Solventnosti I a Solventnosti II z hlediska regulačních požadavků.

Obrázek 35 Regulační požadavky Solventnosti I a Solventnosti II

Zdroj: vlastní zpracování z (KPMG c), 2007)

Vysvětlivky k výše uvedenému obrázku:

1 Technické rezervy k vyrovnání závazků pojistitele

1a) Nejlepší odhad závazků

1b) Mezní tržní hodnota

2 Regulační kapitálové požadavky

3 Kapitál, který je držen nad kapitálové požadavky

Minimální kapitálový požadavek (MCR) – minimální úroveň regulatorního kapitálu

Solventnostní kapitálový požadavek (SCR) – založený na analýze rizik na úrovni regulatorního kapitálu

Upravený SCR – úroveň SCR, která zahrnuje všechny doplňující kapitálové požadavky stanovené v rámci Piliře II (Dohled)

Vnitřní ekonomický kapitálový požadavek (IECR) – vedení interního odhadu potřeb ekonomického kapitálu

Povinná minimální marže (RMM) – aktuální požadavek Solventnosti I založený na pojistných rizicích

Minimální garanční fond (MGF) – minimální úroveň regulatorního kapitálu Solventnosti I

Třetí sloupec zobrazuje model ekonomického kapitálu, který podnik může použít k rozjezdu obchodu. Tento model je známý jako model vnitřních ekonomických kapitálových požadavků (IECR). Celkový obrázek ukazuje podobnou úroveň přebytku

kapitálu podle Solventnosti I a Solventnosti II. Jeho skutečná výše se bude lišit od společnosti k společnosti.

4.1.4 Solventnost II versus Basel II

Solventnost II je často označovaná jako „Basel pro pojišťovací společnosti (pojistitele)“ a do jisté míry je to rozumný přehled. Basel II je první koncept regulace založené na riziku, jež je již v oblasti finančních služeb implementován. Basel II jako bankovní regulace tím poskytuje určitou inspiraci pro regulaci v pojišťovnictví.

Nový rizikově sensitivní regulatorní koncept Basel II nahradil současný koncept, jenž vyžadoval držet ke každému rizikovému aktivu konstantní 8% výši kapitálového požadavku bez ohledu na kvalitu dlužníka. Basel II umožňuje tedy bankám jít cestou regulátorem stanovených standardizovaných metod nebo umožňuje bankám jít cestou budování vlastních modelů a tím optimalizovat kapitálové požadavky pokročilejších hráčů.

V této souvislosti je vhodné se zmínit o následujících dvou směrnících a to:

- **Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES** ze dne 14. června 2006 o přístupu činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu a o
- **Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/49/ES** ze dne 14. června 2006 o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí.

Jedná se vlastně o aplikaci pravidel Basel II. Jedním z hlavních důvodů vzniku této téměř dvousetstránkové směrnice je to, že je z hlediska svobody usazování i z hlediska volného pohybu služeb v bankovníctví základním nástrojem pro dosažení vnitřního trhu. Mezi hlavní cíle této směrnice patří mj. snižování úvěrového rizika, také stanovuje minimální kapitálové požadavky pro krytí úvěrového rizika a pro krytí operačního rizika. V této směrnici jsou definovány také metody pro výpočet hodnot rizikově vážené expozice. Jedná se o dvě metody výpočtu a to „**standardizovaný přístup**“ a „**přístup založený na interním ratingu (IRB)**“.

Přístup založený na interním ratingu je aplikovatelný jak pro oblast úvěrového rizika, tak též pro oblast operačního rizika. V případě úvěrového rizika, jež je ve vývoji vnitřních bankovních modelů v pokročilejším stadiu, než je vývoj modelů pro operační

riziko, se u metody IRB zjišťují u jednotlivých úvěrových aktiv následující parametry: pravděpodobnost úpadku (PD), ztráta v úpadku (LGD) a expozice v úpadku (EAD). Každé z těchto tří veličin přísluší vlastní systém modelování a přístup se podstatně liší dle typu zvoleného úvěrového aktiva, případně typu retailového portfolia.

Usilování o **Solventnost II je zroveno mimo přání Evropské komise** a nahradí rámec Solventnosti I, který se datuje od roku 1970, tento rámec má několik klíčových rysů (ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN, 2007):

- přístup k umístění rizika,
- jednotnou základní legislativu pro opatrnostní regulaci pojistitelů a zajistitelů,
- nenulová porucha režimu,
- navázání na Mezinárodní účetní standardy a odstranění rozdílů v pojišťovnictví.

Výsledkem těchto cílů je již výše uvedená třpilířová struktura – viz obrázek 13.

Oba koncepty mají obdobné cíle i koncept (ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN, 2007):

- vytváří obezřetný rámec pro banky (Basel II) a pojišťovny (Solvency II);
- vytváří podněty pro lepší porozumění a řízení rizik;
- jsou založeny na tří pilířovém principu.

Existují mezi nimi však rovněž podstatné rozdíly (ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN, 2007):

- Solvency II směřuje k harmonizaci finančních trhů v dlouhodobém horizontu, zatímco Basel II dává značnou svobodu lokálním regulátorům;
- Solvency II podchycuje veškerá kvantifikovatelná rizika v Pilíři I (navíc k bankovním rizikům ještě ALM, underwriting, rizika neživotního pojištění a rizika životního pojištění), zatímco Basel II řeší pouze vybraná rizika - kreditní, tržní a operační riziko;
- Solvency II váže kapitálový požadavek přímo na riziko nesolventnosti (úpadek pojišťovny např. 0,5 % na úrovni ročního horizontu), zatímco Basel II kalibruje vyšší kapitálu k předchozí úrovni kapitálové přiměřenosti dle Basel I;
- Solvency II je založená na reálném ocenění aktiv a pasiv pojišťovny, zatímco Basel II se zabývá pouze stranou aktiv banky;

- Solvency II včleňuje diversifikaci do modelů, zatímco Basel II diversifikační efekty řeší značně zjednodušeně (kapitálové požadavky mezi různými riziky se pouze sčítají, čímž je zcela ignorována diversifikace mezi různými riziky);
- Solvency II umožňuje vytvoření kompletního vnitřního modelu pojišťovny, zatímco Basel II umožňuje úplný model pouze pro tržní riziko a operační riziko. Pro nejdůležitější bankovní riziko – kreditní riziko je regulátorem umožněno používat vnitřních modelů pouze k určení parametrů pravděpodobnosti ztráty (PD) a ztráty v úpadku (LGD). To znamená, že banky nejsou povzbuzovány k porozumění těžkých konců distribučních rozdělení a korelací, což jsou dvě klíčové charakteristiky z hlediska kvalitního řízení rizik a úvah kolem nesolventnosti zejména.

4.2 Pojistně-technické faktory solventnosti pojišťoven (Pilíř I)

4.2.1 Výběr pojišťovaných rizik

Důležitou součástí přípravy na projekt Solvency II byla nutnost identifikace a klasifikace jednotlivých typů rizik, kterým je pojišťovna vystavena. Ukazuje se ovšem, že tyto procesy byly a budou nedílnou součástí jakéhokoli funkčního systému řízení rizik a kapitálu, a to bez ohledu na vývoj vynucený zavedením Solvency II. Efektivní řízení společností se totiž čím dál jasněji stává závislým na schopnosti jasného vymezení jednotlivých kategorií rizik, které jsou spojeny s podnikáním a s ekonomickými zájmy společnosti. Základní rizika, kterým jsou pojišťovny vystaveny, jsou shrnuty níže.

Existuje celá řada definic pojmu rizika. Pro chápání pojmu riziko v pojišťovnictví je nejprve nutno vysvětlit chápání pojmu riziko v rovině obecné metodologie vědy a filosofie, kdy odrazovým můstkem nám může být právě definice pojmu rizika používaná v pojišťovací praxi, kde se můžeme setkat nejčastěji s následující definicí (Ducháčková, 2005, str. 9):

„Riziko je nejistota, která se dá měřit (počtem pravděpodobnosti), na rozdíl od tzv. pravé nejistoty, která není měřitelná. Riziko lze měřit (popsat) pomocí určité hodnoty pravděpodobnosti. Hodnota pravděpodobnosti vyjímá nejistotu z rámce

neurčenosti. V případě rizika jde o stav, kdy budoucí situace je předem pravděpodobnostně charakterizována, je známo rozdělení pravděpodobnosti. Pojem riziko je chápán jako možnost vzniku události s výsledkem odchylným od cíle s určitou objektivní pravděpodobností (statistickou či matematickou).“

Definice pojmu riziko dle Ondera (Onder, 2007):

Rizikem rozumíme potenciální odchylku od očekávané hodnoty, přičemž očekávanou hodnotou typicky myslíme Earnings at risk (“zisk v riziku“) a Value at risk (“hodnotu v riziku“).

Pojmem riziko se v pojišťovací praxi rozumí:

1. předmět ohrožený nahodilým nebezpečím;
2. událost, zapříčiňující škodu a v neposlední řadě;
3. pravděpodobnost vzniku nahodilé události s negativními dopady na ekonomický subjekt. (Ducháčková, Daňhel, 2010)

Dále je nutné podívat se na jeden ze základních pojmů, kterým je **nejistota**. O nejistotě hovoříme v situaci, kdy jsou všechny veličiny přesně definovány, ale jejich hodnoty však nejsou známy. Jak uvádí (Ducháčková, Daňhel, 2010), tak v posledních letech byl tento pojem rozšířen o pojem **neurčitost**, o kterém hovoříme v situaci, kdy přesné definice veličin a vztahů nejsou známy a mohou být tedy charakterizovány pojmy typu značný, přibližný či nevýrazný.

4.2.1.1 Klasifikace rizik dle směrnice Solventnost II

Klasifikace rizik dle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II) se nechala z části inspirovat klasifikací rizik dle IAA¹⁷ (viz příloha G). Klasifikace rizik dle výše zmíněné směrnice je následující:

¹⁷ Insurance Application Architecture

- *„Upisovacím rizikem se rozumí riziko ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků v důsledku nepřiměřených předpokladů ohledně stanovení cen a rezerv.“*
- *„Tržním rizikem se rozumí riziko ztráty nebo nepříznivé změny ve finanční situaci vyplývající přímo nebo nepřímo z kolísání úrovně a volatility tržních cen aktiv, závazků a finančních nástrojů.“* Toto riziko zahrnuje také rizika plynoucí ze změn hodnoty aktiv a závazků související s nejistotou vyplývající z volatility hospodářského výsledku. Dále je jeho součástí i nejistota ohledně výše budoucích závazků, jež je u pojišťoven ovlivněna objemem připsaných podílů na zisku.

Předpokladem pro kvantifikaci tržních rizik základními metodami je schopnost pojišťovny kvantifikovat pozice aktiv vystavených tržním rizikům (měnové, úrokové, akciové a komoditní pozice). Těmto jednotlivým pozicím jsou přiřazeny koeficienty stanovující kapitálový požadavek. Mezi pokročilé metody kvantifikace tržních rizik patří různě parametrizované Value at Risk modely.

- *„Úvěrovým rizikem se rozumí riziko ztráty nebo nepříznivé změny ve finanční situaci vyplývající z kolísání úvěrového ratingu emitentů cenných papírů, protistran a jakýchkoli dlužníků, jimž jsou pojišťovny a zajišťovny vystaveny, v podobě selhání protistrany nebo rizika kreditního rozpětí nebo koncentrace tržních rizik.“*

Mezi základní metody kvantifikace úvěrového (kreditního) rizika vycházející z externího ratingu dlužníků patří rozdělení každé kreditní pozice do kategorií dle dlužníka a v rámci těchto kategorií se pak každé pozici přidělí riziková váha podle externího ratingu. Mezi pokročilé metody kvantifikace úvěrových rizik lze řadit metody vycházející z aplikace interních ratingů či statistických modelů (opční modely, CreditMetrics aj.).

- *„Operačním rizikem se rozumí riziko ztráty vyplývající z nedostatečnosti nebo selhání vnitřních procesů, pracovníků a systémů nebo z vnějších událostí.“* Do operačního rizika lze obecně zařadit i riziko ztráty dobrého jména, právní riziko, rizika vyplývající z možného nesouladu pojistných podmínek s právními předpisy a případně také rizika plynoucí z jejich odlišné interpretace orgány státního dozoru, klienty a pojišťovnami. Mezi další typy operačního rizika lze také zařadit i chyby zaměstnanců, selhání informačních systémů

či komunikačních sítí. Operační rizika jsou tedy nejzávažnější kategorií rizik, protože jejich důsledky mohou mít na pojišťovnu nesrovnatelně vyšší dopad než rizika ostatní. Operační rizika lze rozdělit na rizika čistě operační (riziko selhání informačních systémů) a rizika spojená s podnikáním.

Do operačních rizik tedy řadíme:

- Rizika spojená s podnikáním tzv. „business risk“, ke kterým patří rušení pojistných smluv, nákladová inflace, aj;
- Právní rizika;
- Riziko nesouladu s legislativou;
- Daňová rizika;
- Riziko selhání osob, riziko podvodů;
- Tzv. „Mis-selling“, což označuje prodej produktu, jehož vlastnosti nebyly klientovi dostatečně vysvětleny nebo který svým charakterem neodpovídá potřebám klienta;
- Riziko možného odlišného postupu při upisování rizika od upisovacích směrnic společnosti.

Mezi základní metody kvantifikace operačního rizika lze řadit metody vycházející ze stanovení tzv. proxy veličiny (např. výnosy, aj.), z této veličiny se pomocí koeficientu (případně soustavy koeficientů – dle různých oblastí činností) pak přímo odvodí výše kapitálového požadavku. Dále lze také operační riziko kvantifikovat pomocí pokročilých metod, mezi které lze řadit statistické modely (např. „Loss distribution approach) a také kvalitativní přístup ve formě rizikových indikátorů.

- *„Rizikem likvidity se rozumí riziko, že pojišťovny a zajišťovny nejsou schopny vypořádat své investice a další aktiva za účelem vyrovnání svých finančních závazků v okamžiku, kdy se stávají splatnými.“* Nutno zdůraznit, že riziko likvidity v sobě kombinuje dva prvky a to prvek času a prvek bonity. Pokud společnost nebude mít v okamžiku, ke kterému má uhradit závazky, dostatek finančních prostředků (případně také jiných aktiv, jimiž je možné závazek vyrovnat), pak to pro ni může znamenat:
 - Opozdí-li se s úhradou, tak ztrátu v podobě sankce za pozdní plnění;
 - Ztrátu z převodu finančních aktiv za peníze, tento převod může být pro společnost v tom okamžiku velice nevýhodný (aktiva mohla na trhu „vydělávat“);

- Ztrátu nákladů na pořízení dodatečných aktiv, kterými by bylo možné závazky uhradit (např.: úroky z úvěru, kterým bude možné výpadek v likviditě překlenovat);
- Ohrožení dobré pověsti pojišťovny aj. ztráty související se výpadkem likvidity.

Základní metody kvantifikace rizika likvidity vycházejí z ukazatelů definujících maximální ztrátu, kterou může společnost v důsledku nedostatku likvidity utrpět za předem dané období. Postup kvantifikace rizika likvidity lze rozdělit do dvou základních kroků. V rámci prvního kroku se kvantifikuje nesoulad mezi splatností aktiv a pasiv. Základní metodou měření v prvním kroku je zjišťování tzv. likviditních gapů (tj. rozdíl mezi hodnotou aktiv a pasiv rozčleněných do jednotlivých časových pásem). V rámci druhého kroku se zjišťuje, jak velká ztráta může vzniknout z toho, že aktiva budou vypořádána v okamžiku určeném splatností pasiv. Přičemž aktuální tržní cena bude v tomto okamžiku jiná, než jaká by mohla být, kdyby aktivum bylo vypořádáno v okamžiku výhodnějšího kursu. V tomto kroku se aplikují pokročilejší metody, jež jsou zakomponované do měření tržního rizika s využitím metodologie „Value at Risk“. Základem těchto metod je, že se bere v úvahu nejen tzv. závěrečná cena příslušného instrumentu (tato cena je na burze stanovena jako průměr závěrečné kotace bid/ask) a tzv. spread (což je rozptyl mezi poslední hodnotou bid a ask kurzu příslušného instrumentu, přičemž obecně platí, že čím je instrument likvidnější, tím je rozptyl menší). Celkovou hodnotu likvidního rizika lze tedy zjistit z výsledků obou výše zmíněných kroků. Lze předpokládat, že riziko bude tím větší, čím později oproti závazkům budou splatná aktiva a oč více bude v portfoliu aktiv málo obchodovaných (tj. málo likvidních).

- „**Rizikem koncentrace** se rozumí všechna vystavení rizikům s možnou ztrátou, která je dostatečně velká, aby ohrozila solventnost nebo finanční situaci pojišťoven a zajišťoven.“

Pro porovnání příloha H uvádí klasifikaci rizik pojistných odvětví neživotních pojištění dle Přílohy 1 směrnice Solventnost II.

4.2.1.2 Rizika ALM

Dalšími důležitými riziky jsou rizika asset-liability (označována jako rizika ALM), která vznikají při neadekvátní struktuře aktiv vzhledem k pasivům (závazkům) a to z hlediska časové struktury, výnosnosti, rizikům a struktuře portfolia. Nutno uvést, že pojišťovny nabízejí klientům pojistné produkty, které jsou přímo vázány na příslušná nakoupené nebo potenciálně nakoupené finanční instrumenty (aktiva). Riziko nesolventnosti vzniká tedy v případě, že pojišťovna nebude mít v souladu finanční umístění s nároky na výplatu pojistných plnění. Toto může nastat na základě třech principů, a to když (Sosík, 2002):

- Nabídnuté zhodnocení pojišťovnou klientovi je větší, než je možné získat z finančního umístění;
- Pojišťovna nemá dostatek volných peněz na výplaty pojistných plnění z důvodů jejich nesprávného odhadu. Tyto výplaty pak musí pojišťovna uhradit tím, že musí zrušit některé finanční umístění se ztrátou;
- Pojišťovna investuje rizikověji (do většího objemu rizikovějších instrumentů – akcií, rizikovějších dluhopisů), aby získala vyšší zhodnocení, a tím se vystavuje krátkodobému či dlouhodobému riziku ztráty z finančního umístění.

Pro výše uvedené ztráty je potřeba, aby pojišťovna měla vytvořený dodatečný kapitál na jejich úhradu. Samozřejmě platí, že čím více jsou tato rizika ošetřena, tím méně je potřeba mít tento dodatečný kapitál.

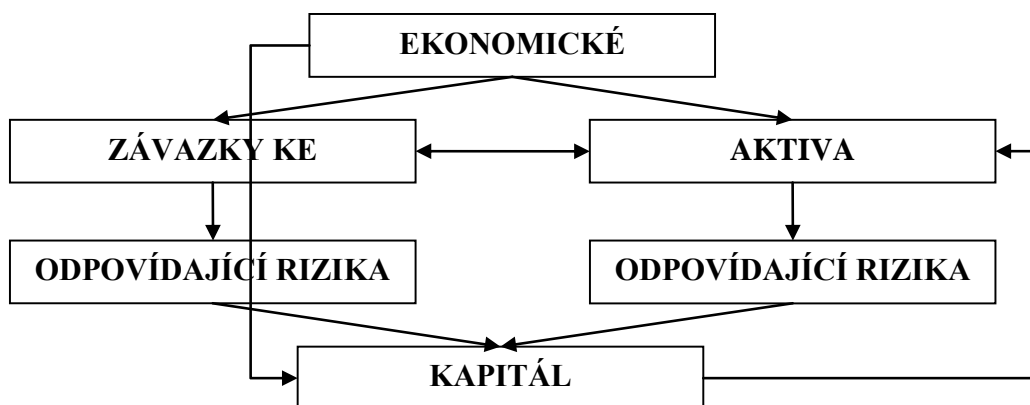
Rizika ALM jsou tedy chápána jednak z pohledu rezervotvorného pojištění a také z pohledu rizikového pojištění (životního i neživotního pojištění).

Mezi obecné požadavky na řízení ALM rizik patří (Sosík, 2002):

- mít přehled o finančních tocích ve společnosti na netto i brutto bázi;
- mít v již prodaných pojistných smlouvách ohodnoceny všechny garance a opce;
- v nově prodaných smlouvách nabízet dostatečně obezřetně závazky;
- mít kvalitně zpracovanou investiční strategii, ve které by měla společnost mít zahrnuta hlavně nová rizika;
- pro ocenění aktiv a pasiv používat stejnou metodu a tím zaručit konzistentnost informací o finanční situaci společnosti;

- mít vyčísleny všechny potenciální problémy a mít na ně dostatečný kapitál.

Proces ALM zachycuje obrázek 36. Nutno upřesnit, že zkratka ALM se někdy používá i pro Asset-liability management: základní metodu řízení aktiv a pasiv spočívající v aktivním řízení rozvahy pro udržení optimálního poměru mezi aktivy a pasivy (závazky) v souladu s cíli pro dlouhodobý růst a kvalitní řízení rizik. Funkcí Asset-liability managementu je především měření a kontrola tří úrovní finančních rizik: úrokové riziko (cenové rozdíly mezi úvěry a vklady), úvěrové riziko (pravděpodobnost selhání) a riziko likvidity (vyskytující se při úvěrech a vkladech majících různé doby splatnosti). (Sosík, 2002)

Obrázek 36 Proces ALM

Zdroj: (Sosík, 2002)

Solvency II tedy podněcuje pojišťovny k citlivému měření rizik, což vede k větší transparentnosti v oblasti řízení rizik a zvyšování hodnoty firmy. Toto tedy povede k řízení orientovanému na zvyšování hodnoty firmy a učiní to pojišťovací sektor více atraktivní pro investory.

Pojišťovnictví musí urazit dlouhou cestu ve stabilizaci řízení rizik uvnitř obchodů (řízení). Firmy měly proměnlivé stupně úspěchu v implementaci standardů rizika a zde je ještě hodně co dělat. Solventnost II chce jen pokračovat ve vedení pojišťoven dolů novou a vylepšenou cestou řízení rizika. Ty, které neuspějí vyhovět standardům, pravděpodobně mají vyšší náklady na kapitál a možná stále obtížněji přežijí v novém prostředí.

Základní přístup k riziku (risk-based approach) kapitálové přiměřenosti a regulace byl vyvinut docela nedávno. Provozní rizika – nevyhnutelně rozšířenější a nepřesný koncept – prokazatelná poněkud obtížně, teď ale hrají významnou a nezávislou definovanou roli v bankovním rámci řízení rizik a v regulační struktuře. Především **Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES** ze dne 14. června 2006 týkajících se přístupu a výkonu činnosti úvěrových institucí (přepracované znění) obsahuje standardní přístup, přístup základního ukazatele (basic indicator approach) a přístupy moderního měření (advanced measurement approaches) pro provozní rizika. Solventnost II bude po pojišťovnách asi požadovat odhady provozních rizik – skrz použití buď standardních, nebo vnitřních modelů.

Mezi další rizika patří i **rizika provozní**, které Mezinárodní asociace orgánů pro dozor v pojišťovnictví (International Association of Insurance Supervisors IAIS) definuje jako:

„Rizika jako nedostatky v informačních systémech nebo vnitřních kontrolách budou vyplývat do neočekávaných ztrát. Toto riziko souvisí s lidskou chybou, systémovou poruchou a neadekvátními procedurami a kontrolami.“

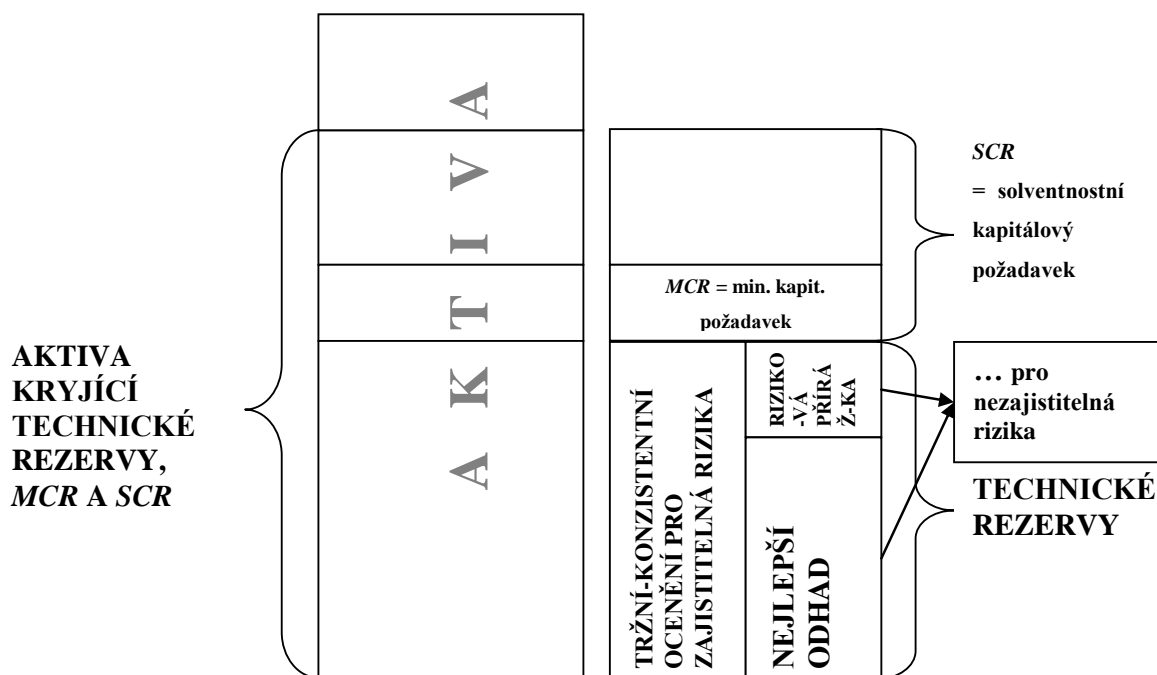
Regulátoři mají již získaná cenná ponaučení v rozvíjení řízení provozních rizik bank a z tohoto důvodu předpoklady Solventnosti II odrážejí pravidla pro modelování a řízení provozních rizik v Basel II a nepravděpodobně překvapí průmysl.

4.2.2 Výpočet solventnosti

4.2.2.1 Výpočet solventnosti dle pravidel EU

4.2.2.1.1 Solventnostní kapitálový požadavek

Pilíř I se skládá z množství různých prvků (viz obrázek 37), které by měly ve své kombinaci poskytnout strukturovaný způsob posouzení toho, zda má pojistitel dostatečné finanční zdroje na krytí rizik.

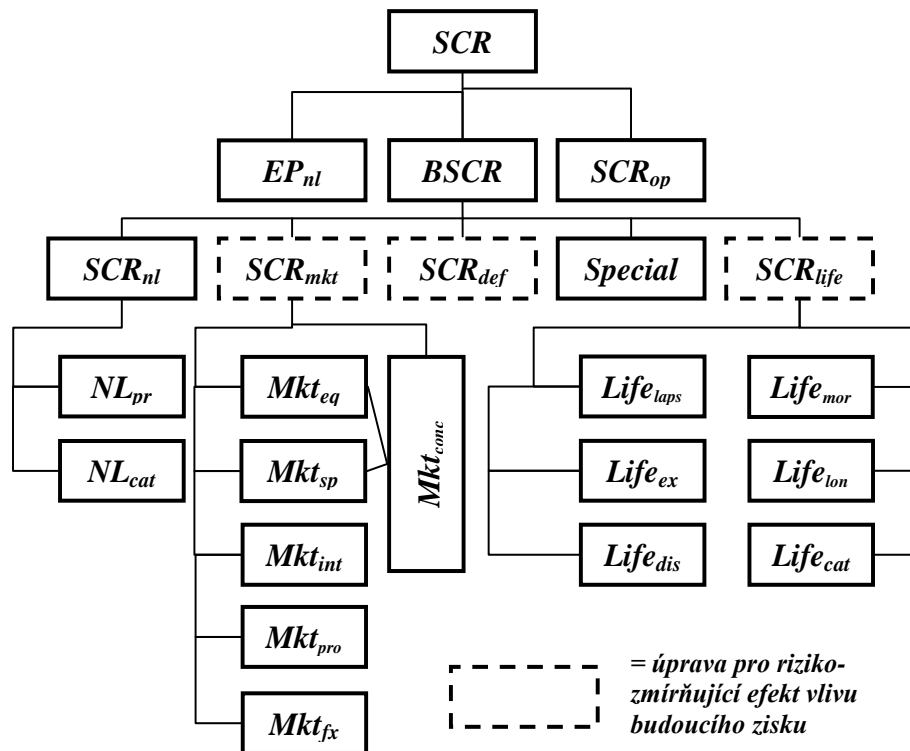
Obrázek 37 Pilíř I

Zdroj: vlastní zpracování z (EIOPA a), 2006)

Solventnostní kapitálový požadavek (SCR): je požadavek založený na riziku a klíčový stupeň kontroly solventnosti. Solventnost II stanovuje dvě metody pro výpočet SCR: evropský standardní vzorec nebo vlastní firemní interní modely výpočtu solventnosti. SCR se bude vztahovat na všechny kvantifikovatelná rizika pojistitele nebo zajišťitele a bude brát v úvahu veškeré techniky snižování rizika.

K výpočtu SCR je možné využít buď standardní model, nebo úplné či částečné interní modely. Níže uvedený text bude zaměřen na výpočet SCR pomocí standardního modelu.

Podle konzultačního dokumentu č. 20 z roku 2006 (Consultation Paper Nr. 20, 2006) CEIOPS (v současné době již EIOPA) definuje moduly rizik – viz obrázek 38.

Obrázek 38 Moduly rizik navržené CEIOPS v CP20

Zdroj: vlastní zpracování z (EIOPA a), 2006)

Vysvětlivky k jednotlivým políčkům ve výše uvedeném obrázku uvádí tabulka 7.

Tabulka 7 Význam zkratk uvedených v obrázku 23

ZKRATKA	ANGLICKÝ NÁZEV	ČESKÝ NÁZEV
EP_{nl}	Expected profit (non-life)	Očekávaný zisk
$BSCR$	Basic Solvency Capital Requirement	Základní SCR
SCR_{op}	Operational risk	Operační riziko
SCR_{nl}	Non-life underwriting risk	Neživotní upisovací riziko
NL_{pr}	Premium and reserve risk (non-life)	Riziko pojistného a rezerv
NL_{cat}	Catastrophe risk (non-life)	Riziko katastrof
SCR_{mkt}	Market risk	Tržní riziko
Mkt_{eq}	Equity risk (market)	Akciové riziko
Mkt_{sp}	Spread risk (market)	Rizika „spread“ („spread“ = typ strategie obchodů s opcemi)
Mkt_{int}	Interest rate risk (market)	Úrokové riziko
Mkt_{prop}	Property risk (market)	Nemovitostní riziko
Mkt_{fx}	Currency risk (market)	Měnové riziko
Mkt_{conc}	Risk concentrations (market)	Riziko koncentrace
SCR_{def}	Counterparty default risk	Riziko selhání protistrany
SCR_{life}	Life underwriting risk	Životní upisovací riziko
$Life_{lapse}$	Lapse risk	Riziko úbytku (úbytku pojistek)
$Life_{exp}$	Expense risk	Riziko nákladů
$Life_{dis}$	Disability/Morbidity risk	Riziko invalidity/nemoci
$Life_{mort}$	Mortality risk	Riziko úmrtí
$Life_{long}$	Longevity risk	Riziko dlouhověkosti
$Life_{cat}$	Catastrophe risk	Riziko katastrof

Zdroj: vlastní zpracování z (EIOPA a), 2006)

Základní vzorec SCR (1) je tedy kalkulován:

$$SCR = BSCR + SCR_{op} - EP_{nl} \quad (1)$$

Z výše uvedených modulů vychází kalkulace SCR v rámci směrnice Solventnost II.

Solventnostní kapitálový požadavek (SCR) se kalibruje tak, aby se zajistilo, že bude přihlédnuto ke všem kvantifikovatelným rizikům, jimž je pojišťovna či zajišťovna

vystavena. **Vztahuje se na stávající smlouvy a na nové smlouvy**, které budou podle očekávání sepsány v následujících dvanácti měsících. U stávajících smluv kryje tento požadavek pouze neočekávané ztráty.

Solventností kapitálový požadavek odpovídá hodnotě v riziku primárního kapitálu pojišťovny či zajišťovny na hladině spolehlivosti 99,5 % v časovém horizontu jednoho roku a kryje alespoň následující rizika:

- neživotní upisovací riziko;
- životní upisovací riziko;
- zdravotní upisovací riziko;
- tržní riziko;
- úvěrové riziko;
- operační riziko, které zahrnuje právní rizika a vylučuje rizika vyplývající ze strategických rozhodnutí, jakož i rizika ztráty dobré pověsti.

Při výpočtu solventnostního kapitálového požadavku musejí pojišťovny či zajišťovny přihlídnout k účinku technik snižování rizik, pokud se jedná o rizika úvěrová a jiná rizika vyplývající z použití daných technik odpovídajícím způsobem zohlední.

Solventností kapitálový požadavek (SCR) vypočtený dle standardního vzorce je součtem následujících položek:

- **Základního solventnostního kapitálového požadavku;**
- **Kapitálového požadavku k operačnímu riziku;**
- **Úpravy o schopnost technických rezerv a odložené daňové povinnosti absorbovat ztráty.**

Základní solventností kapitálový požadavek

Základní solventnostní kapitálový požadavek zahrnuje jednotlivé rizikové moduly, které blíže specifikuje vzorec (2), dále se musí sestávat alespoň z následujících rizikových modulů:

- neživotního upisovacího rizika,
- životního upisovacího rizika,
- zdravotního upisovacího rizika,
- tržního rizika a

- rizika selhání protistrany.

Celkový solventnostní kapitálový požadavek se tedy stanovuje na základě korelačního koeficientu pro agregaci rizikových modulů (viz tabulka) a také na základě kalibrace kapitálových požadavků ke každému rizikovému modulu, kdy každý rizikový modul se kalibruje prostřednictvím hodnoty v riziku na hladině spolehlivosti 99,5 % v časovém horizontu jednoho roku.

$$\text{Základní SCR} = \sqrt{\sum_{ij} \text{Corr}_{ij} \cdot \text{SCR}_i \cdot \text{SCR}_j}, \quad (2)$$

kde SCR_i označuje rizikový modul i , SCR_j označuje rizikový modul j a kde „ i, j “ znamená, že součet různých členů by měl pokrývat všechny možné kombinace i a j .

Ve výpočtu jsou SCR_i a SCR_j nahrazeny:

- $\text{SCR}_{\text{neživotní}}$, který označuje modul neživotního upisovacího rizika;
- $\text{SCR}_{\text{životní}}$, který označuje modul životního upisovacího rizika;
- $\text{SCR}_{\text{zdravotní}}$, který označuje modul zdravotního upisovacího rizika;
- $\text{SCR}_{\text{tržní}}$, který označuje modul tržního rizika;
- $\text{SCR}_{\text{selhání}}$, který označuje modul rizika selhání protistrany.

Přičemž koeficient $\text{Corr}_{i,j}$ označuje položku stanovenou v řádce i a v sloupci j korelační matice – viz tabulka 8.

Tabulka 8 Korelační matice pro koeficient $\text{Corr}_{i,j}$

i \ j	Tržní	Selhání	Životní	Zdravotní	Neživotní
Tržní	1	0,25	0,25	0,25	0,25
Selhání	0,25	1	0,25	0,25	0,5
Životní	0,25	0,25	1	0,25	0
Zdravotní	0,25	0,25	0,25	1	0
Neživotní	0,25	0,5	0	0	1

Zdroj: zpracování z (Směrnice Solvency II, 2009)

Modul neživotného upisovacího rizika ($\text{SCR}_{\text{neživotní}}$) zohledňuje riziko vyplývající ze závazků týkajících se neživotního pojištění v souvislosti s krytými riziky a postupy používané při výkonu činnosti, a také přihlédne k neurčitosti výsledků pojišťoven a zajišťoven v souvislosti se stávajícími pojistnými a zajištěními závazky a také

s novými smlouvami, které budou podle očekávání sepsány v následujících dvanácti měsících.

Výpočet modulu neživotního upisovacího rizika (3) se rovná:

$$SCR_{\text{neživotní}} = \sqrt{\sum_{ij} Corr_{ij} \cdot SCR_i \cdot SCR_j}, \quad (3)$$

kde SCR_i označuje podmodul i , SCR_j označuje podmodul j a kde „ i, j “ znamená, že součet různých členů by měl pokrývat všechny možné kombinace i aj. Ve výpočtu jsou SCR_i a SCR_j nahrazeny:

- $SCR_{\text{pojistné a rezervy v neživotním}}$, který označuje podmodul **rizika pojistného a rizika rezerv v neživotním pojištění** = rizika ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajících z kolísání načasování, četnosti a závažnosti pojistných událostí a načasování a výše částek na likvidaci pojistných událostí;
- $SCR_{\text{neživotní katastrofické}}$, který označuje podmodul **neživotního katastrofického rizika** = rizika ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajících ze značné neurčitosti předpokladů při tvorbě cen a stanovení rezerv v souvislosti s mimořádnými nebo výjimečnými událostmi.

Modul životního upisovacího rizika ($SCR_{\text{životní}}$) zohledňuje riziko vyplývající ze závazků týkajících se životního pojištění v souvislosti s krytými riziky a postupy používanými při výkonu činnosti.

Výpočet modulu životního upisovacího rizika (4) se rovná:

$$SCR_{\text{životní}} = \sqrt{\sum_{ij} Corr_{ij} \cdot SCR_i \cdot SCR_j}, \quad (4)$$

kde SCR_i označuje podmodul i , SCR_j označuje podmodul j a kde „ i, j “ znamená, že součet různých členů by měl pokrývat všechny možné kombinace i aj. Ve výpočtu jsou SCR_i a SCR_j nahrazeny:

- $SCR_{\text{úmrtnosti}}$, který označuje podmodul **rizika úmrtnosti** = riziko ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajících ze změn úrovně, vývoje nebo volatility měr úmrtnosti, kdy zvýšení míry úmrtnosti vede ke zvýšení hodnoty pojistných závazků;
- $SCR_{\text{dlouhověkosti}}$, který označuje podmodul **rizika dlouhověkosti** = riziko ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajících ze změn

úrovně, vývoje nebo volatility měr úmrtnosti, kdy snížení míry úmrtnosti vede ke zvýšení hodnoty pojistných závazků;

- *SCR invalidita*, který označuje podmodul **rizika invalidity a nemocnosti** = riziko ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajícího ze změn úrovně, vývoje nebo volatility míry invalidity, míry chorobnosti a míry nemocnosti;
- *SCR náklady v životním*, který označuje podmodul rizika nákladů v životním pojištění = riziko ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajícího ze změn úrovně, vývoje nebo volatility nákladů vzniklých při správě pojistných a zajistných smluv;
- *SCR revizní*, který označuje podmodul **rizika revize** = riziko ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajícího z kolísání úrovně, vývoje nebo volatility revizních sazeb uplatňovaných na důchody, které jsou dány změnami v právním prostředí nebo zdravotním stavu pojištěných osob;
- *SCR storna*, který označuje podmodul **rizika storen** = riziko ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajícího ze změn úrovně, vývoje nebo volatility míry storna, míry ukončení, míry obnovení a míry odbytného u pojistných smluv;
- *SCR životní katastrofické*, který označuje podmodul **životního katastrofického rizika** = riziko ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajícího ze značné neurčitosti předpokladů při tvorbě cen a stanovení rezerv v souvislosti s mimořádnými nebo zvláštními událostmi.

Modul zdravotního upisovacího rizika (*SCR zdravotní*) zohledňuje riziko vyplývající ze závazků týkajících se zdravotního pojištění, ať je či není provozováno na podobném technickém základě jako životní pojištění, v souvislosti s krytými riziky a používanými postupy při výkonu činnosti.

Modul zdravotního upisovacího rizika musí pokrývat alespoň následující rizika:

- rizika ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajícího ze změn úrovně, vývoje nebo volatility nákladů vzniklých při správě pojistných a zajistných smluv;

- rizika ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajících z kolísání načasování, četnosti a závažnosti pojistných událostí a načasování a výše částek na likvidaci pojistných událostí v době stanovení rezerv;
- rizika ztráty nebo nepříznivé změny hodnoty pojistných závazků vyplývajících ze značné neurčitosti předpokladů při tvorbě cen a stanovení rezerv v souvislosti s vypuknutím rozsáhlých epidemií, jakož i nezvyklého nahromadění rizik v rámci těchto mimořádných okolností.

Modul tržního rizika ($SCR_{tržní}$) zohledňuje riziko vyplývající z úrovně nebo volatility tržních cen finančních nástrojů, které ovlivňují hodnotu aktiv a závazků pojišťovny či zajišťovny. Tento modul řádným způsobem zohledňuje strukturální nesoulad mezi aktivy a závazky, zejména z hlediska jejich trvání.

Výpočet modulu tržního upisovacího rizika (5) se rovná:

$$SCR_{tržní} = \sqrt{\sum_{ij} Corr_{ij} \cdot SCR_i \cdot SCR_j}, \quad (5)$$

kde SCR_i označuje podmodul i , SCR_j označuje podmodul j a kde „ i, j “ znamená, že součet různých členů by měl pokrývat všechny možné kombinace i a j . Ve výpočtu jsou SCR_i a SCR_j nahrazeny:

- $SCR_{úroková\ míra}$, který označuje podmodul **úrokového rizika** = citlivosti hodnot aktiv, závazků a finančních nástrojů na změny časové struktury úrokových měr nebo jejich volatility;
- SCR_{akcie} , který označuje podmodul **akciového rizika** = citlivosti hodnot aktiv, závazků a finančních nástrojů na změny úrovně tržních cen akcií nebo jejich volatility. Tento podmodul zahrnuje symetrickou úpravu akciového kapitálového požadavku určenou k pokrytí rizika vyplývajících z výkyvů cen akcií. Tato symetrická úprava vychází z funkce současné míry příslušného akciového indexu a váženého průměru tohoto indexu. Tento vážený průměr se vypočte za odpovídající časové období, které bude stejné pro všechny pojišťovny a zajišťovny. Tato symetrická úprava také nesmí vést k tomu, že bude uplatňován akciový kapitálový požadavek o více než 10 procentních bodů nižší nebo o více než 10 procentních bodů vyšší než standardní akciový kapitálový požadavek.

- $SCR_{nemovitost}$, který označuje podmodul **nemovitostního rizika** = citlivosti hodnot aktiv, závazků a finančních nástrojů na změny úrovně tržních cen nemovitostí nebo jejich volatilit;
- $SCR_{rozpětí}$, který označuje podmodul **rizika kreditního rozpětí** = citlivosti hodnot aktiv, závazků a finančních nástrojů na změny úrovně kreditních rozpětí nebo jejich volatilit v rámci časové struktury bezrizikových úrokových měr;
- $SCR_{koncentrace}$, který označuje podmodul **koncentrace tržního rizika** = dodatečných rizik pro pojišťovnu či zajišťovnu vyplývajících z nedostatečné diverzifikace portfolia aktiv nebo z velké expozice riziku selhání jednotlivým emitentem cenných papírů či skupinou spřízněných emitentů;
- $SCR_{měna}$, který označuje podmodul **měnového rizika** = citlivosti hodnot aktiv, závazků a finančních nástrojů na změny úrovně tržních cen směnných kurzů nebo jejich volatilit.

Modul rizika selhání protistrany ($SCR_{selhání}$) zohledňuje možné ztráty v nadcházejících dvanácti měsících dané neočekávaným selháním nebo zhoršením kreditního ratingu protistran a dlužníků pojišťoven a zajišťoven. Tento modul se vztahuje na smlouvy týkající se snižování rizika, jako je například zajištění, sekuritizace a deriváty, pohledávky za zprostředkovateli, jakož i veškeré jiné úvěrové expozice, na které se vztahuje podmodul rizika kreditního rozpětí. Náležitě zohledňuje kolaterál nebo jiné zajištění v držení pojišťovny či zajišťovny nebo na její účet a rizika s tím spojená.

Kapitálový požadavek k operačnímu riziku

Kapitálový požadavek k operačnímu riziku zohledňuje operační rizika, která nejsou zohledněna v rizikových modulech uvedených v rámci konstrukce základního solventnostního kapitálového požadavku. Uvedený požadavek se kalibruje shodně se solventnostním kapitálovým požadavkem.

Pokud se jedná o smlouvy týkající se životního pojištění, kde nese investiční riziko pojistník, tak se při výpočtu kapitálového požadavku k operačnímu riziku přihlédne k částce ročních výdajů k uvedeným pojistným závazkům.

Pokud se jedná o jiné pojistné či zajistné smlouvy, jež nejsou uvedeny v odstavci výše, tak při výpočtu kapitálového požadavku k operačnímu riziku se přihlédne k objemu uvedených operací z hlediska získaného pojistného a technických rezerv, které jsou drženy ve vztahu k uvedeným pojistným závazkům. V tomto případě tedy nebude kapitálový požadavek k operačnímu riziku vyšší než 30 % základního solventnostního kapitálového požadavku vztahujícího se k uvedeným pojistným či zajistným operacím.

Úpravy o schopnost technických rezerv a odložení daňové povinnosti absorbovat ztráty

Úprava o schopnost technických rezerv a odložené daňové povinnosti absorbovat ztráty odráží případnou náhradu za neočekávané ztráty prostřednictvím současného snížení technických rezerv či odložené daňové povinnosti nebo kombinaci obou těchto postupů.

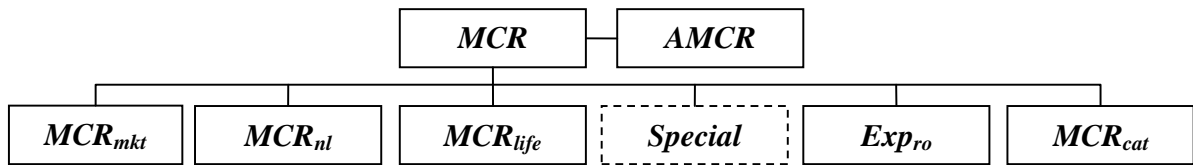
Tato úprava přihlédne k účinku snižování rizik prostřednictvím budoucích nezaručených podílů na zisku z pojistných smluv, mohou-li pojišťovny či zajišťovny prokázat, že snížení uvedených plnění lze použít na krytí případných neočekávaných ztrát. Přičemž účinek snižování rizik prostřednictvím budoucích nezaručených podílů na zisku nesmí být vyšší než součet technických rezerv a odložené daňové povinnosti vztahujících se k uvedeným budoucím nezaručeným podílům na zisku. Hodnota budoucích nezaručených podílů na zisku za nepříznivých okolností se porovná s hodnotou těchto podílů za předpokladů, z nichž vychází výpočet nejlepšího odhadu.

Dále směrnice Solventnost II umožňuje zjednodušení standardního vzorce pro výpočet SCR. Ve směrnici je také uvedena úprava podmínek výpočtu solventnostního kapitálového požadavku podle úplného nebo částečného interního modelu.

4.2.2.1.2 Minimální kapitálový požadavek

Minimální kapitálový požadavek (MCR): je nižší požadavek a jeho porušení vede k nejvyššímu kontrolnímu zásahu – odnětí povolení. Výše MCR se stanovuje jako úroveň kapitálu, pod kterou bude regulátor vůči pojišťovně intervenovat.

Základní struktura MCR dle Konzultačního dokumentu č. 20 CEIOPS (nyní již EIOPA) by měla mít následující podobu – viz obrázek 39.

Obrázek 39 **Základní struktura MCR**

Zdroj: vlastní zpracování z (EIPOPA a), 2006)

MCR bude využívat výsledky z následujících modulů:

- MCR_{mkt} = tržní riziko;
- MCR_{nl} = neživotní upisovací riziko;
- MCR_{life} = životní upisovací riziko;
- MCR_{cat} = katastrofické riziko;
- Exp_{ro} = „run-off“ výdaje.

MCR bude kalkulováno (6) následovně:

$$MCR = \max \left(AMCR; \sqrt{MCR_{assets}^2 + MCR_{liabilities}^2} + EXP_{ro} \right), \quad (6)$$

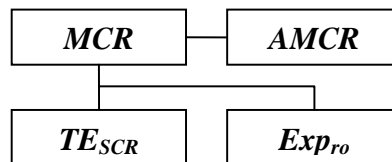
kde

$AMCR$ = absolutní minimum kapitálového požadavku;

$MCR_{assets} = MCR_{mkt}$;

$MCR_{liabilities} = MCR_{nl} + MCR_{life} + MCR_{cat}$.

Dále tento konzultační dokument umožňuje i **alternativní, kompaktní návrh pro MCR** – viz obrázek 40.

Obrázek 40 **Alternativní struktura MCR jako maximum třech komponent**

Zdroj: vlastní zpracování z (EIPOPA a), 2006)

MCR bude využívat výsledky z následujících modulů:

- $AMCR$ = absolutní minimum kapitálového požadavku (vyjádřené v Eurech);
- Exp_{ro} = „run-off“ výdaje (rozpětí (marže) nad závazky);

- TE_{SCR} = chyba načasování vztahující se k SCR nebo poslední hlášené SCR (% SCR).

Výpočet $AMCR$ a Exp_{ro} je kalkulován stejným způsobem jako v případě výpočtu základního MCR .

Alternativní MCR (7) bude kalkulováno následovně:

$$MCR = \max \quad AMCR; TE_{SCR}; EXP_{ro} \quad (7)$$

Výpočet MCR probíhá v souladu s následujícími zásadami:

- vypočítá se jasným a jednoduchým způsobem, který umožňuje revizi jeho výpočtu;
- MCR odpovídá výši použitelného primárního kapitálu, pod níž by pojistníci a oprávněné osoby byly vystaveny nepřijatelné úrovni rizika (pokud by pojišťovnám a zajišťovnám bylo povoleno pokračovat v jejich operacích);
- lineární funkce pro výpočet MCR se kalibruje na hodnotu v riziku primárního kapitálu pojišťovny či zajišťovny na hladině spolehlivosti 85 % v časovém horizontu jednoho roku;
- absolutní dolní mez MCR :
 - činí EUR 2 200 000 pro neživotní pojišťovny včetně kaptivních, s výjimkou případů, kdy jsou kryta všechna nebo některá rizika uvedená v jednom z odvětví: odpovědnost za škody z provozu motorových vozidel, odpovědnost za škody z provozu leteckých dopravních prostředků, odpovědnost za škody z provozu plavidel, obecná odpovědnost za škody, úvěr, záruka; pak absolutní dolní mez činí alespoň EUR 3 200 000;
 - činí EUR 3 200 000 pro životní pojišťovny včetně kaptivních;
 - činí EUR 3 200 000 pro zajišťovny s výjimkou kaptivních, pro které nesmí být MCR nižší než EUR 1 000 000;
 - představuje součet částek uvedených v prvních dvou odstavcích pro pojišťovny, které provozují souběžně činnost životního i neživotního pojištění.

S výhradou níže uvedeného odstavce se *MCR* vypočítá jako lineární funkce skupiny či podskupiny následujících proměnných:

- technické rezervy pojišťovny či zajišťovny;
- předepsané pojistné či zajistné;
- kapitál v riziku;
- odložená daňová povinnost;
- administrativní náklady.

Tyto proměnné se však ocení očištěné o zajištění.

MCR nesmí být nižší než 25 % ani vyšší než 45 % *SCR* pojišťovny či zajišťovny a to včetně veškerého navýšení kapitálového požadavku. (Tuto podmínku mají povinnost požadovat orgány dohledu členských států od pojišťoven či zajišťoven nejpozději do 31. 10. 2013, tento termín však může se zaváděním opatření Solvency II být ještě prodloužen).

Pojišťovny či zajišťovny vypočítají *MCR* alespoň jednou za čtvrt roku a oznámí výsledek výpočtu orgánům dohledu.

Do 31. 10. 2017 Komise poskytne Evropskému parlamentu a Evropskému výboru pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (nyní již EIOPA) zprávu o předpisech členských států a o postupech orgánů dohledu. Zpráva se bude hlavně zabývat problémy spojenými s použitím dolní a horní mezní hodnotou *MCR*.

Nutno zdůraznit, že povinnost výpočtu *SCR* a *MCR* dle výše uvedených subkapitol mají i pobočky usazené ve Společenství a patřící pojišťovnám nebo zajišťovnám se sídlem mimo společenství.

4.2.2.2 Výpočet solventnosti v stávajících legislativních podmínkách ČR

Solventnost je v podmínkách české legislativy definovaná v zákoně č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví a také ve vyhlášce č. 434/2009 Sb., kterou provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví.

„Solventností rozumíme schopnost pojišťovny nebo zajišťovny zabezpečit vlastními zdroji trvalou splnitelnost závazků z pojišťovací nebo zajišťovací činnosti.“

4.2.2.2.1 Obecná východiska výpočtu

Tuzemská pojišťovna či zajišťovna musí udržovat po celou dobu své činnosti **disponibilní míru solventnosti nejméně ve výši požadované míry solventnosti** k zabezpečení schopnosti uhradit závazky vyplývající z uzavřených pojistných či zajistných smluv, a to s ohledem na celý rozsah své činnosti. Pojišťovna z třetího státu a zajišťovna z třetího státu udržuje po celou dobu své činnosti disponibilní míru solventnosti nejméně ve výši požadované míry solventnosti, a to s ohledem na rozsah své činnosti na území České republiky, včetně své činnosti na území jiných členských států.

Přičemž **disponibilní mírou solventnosti** se rozumí upravená výše vlastních zdrojů pojišťovny či zajišťovny a **požadovanou mírou solventnosti** se rozumí minimální hodnota disponibilní míry solventnosti.

Tuzemská pojišťovna, která souběžně provozuje pojištění podle pojistných odvětví životních a neživotních pojištění, vypočte disponibilní míru solventnosti zvlášť pro životní pojištění a zvlášť pro neživotní pojištění. Tuzemská pojišťovna, která souběžně provozuje pojištění podle pojistných odvětví životních a neživotních pojištění, započítá část základního kapitálu do výpočtu disponibilní míry solventnosti pro životní pojištění a část základního kapitálu do výpočtu disponibilní míry solventnosti pro neživotní pojištění tak, aby v každém výpočtu byly dodrženy požadavky na minimální výši základního kapitálu pro provozování každé této činnosti. Disponibilní míra solventnosti tuzemské zajišťovny se vypočte společně za životní a neživotní zajištění. Disponibilní míra solventnosti tuzemské pojišťovny se zajišťovací činností, která překročí alespoň jednu z hodnot (podle § 18 odst. 4 písm. a) zákona o pojišťovnictví):

- *přijaté zajistné je nižší nebo rovno 10 % přijatého pojistného;*
- *přijaté zajistné je nižší než částka odpovídající 1 350 000 000 Kč;*
- *výše technických rezerv vytvořených k jejím závazkům ze zajišťovací činnosti je nižší nebo rovna 10 % jejich celkových technických rezerv;*

se vypočte zvlášť za zajišťovací činnost obdobně jako v případě tuzemské pojišťovny a zvlášť za zajišťovací činnost obdobně jako v případě tuzemské zajišťovny. Tuzemská

pojišťovna se zajišťovací činností, která překročí alespoň jednu z hodnot (podle § 18 odst. 4 písm. a) zákona o pojišťovnictví – viz výše), započítá část základního kapitálu do výpočtu disponibilní míry solventnosti pro pojišťovací činnost a část základního kapitálu do výpočtu disponibilní míry solventnosti pro zajišťovací činnost tak, aby v každém výpočtu byly dodrženy požadavky na minimální výši základního kapitálu stanovenou zákonem o pojišťovnictví pro provozování každé této činnosti.

Disponibilní míra solventnosti se vypočte z těchto položek:

- a) splacený základní kapitál a, nemá-li tuzemská pojišťovna právní formu družstva, též emisní ážio;
- b) ostatní kapitálové fondy, rezervní fond a ostatní fondy ze zisku;
- c) nerozdělený zisk minulých účetních období a běžného období po odečtení části zisku určeného k vyplacení akcionářům nebo družstevníkům;
- d) jiné položky: jinými položkami se rozumí kumulativní prioritní akciový kapitál, závazky z podřízených dluhopisů nebo jiné závazky, jejichž splacení je vázáno podmínkou podřízenosti (podřízený dluh), a cenné papíry bez stanovené doby splatnosti. Tyto položky lze zahrnout jen do výše 50 % nižší hodnoty z požadované a disponibilní míry solventnosti a nejvýše 25 % z jiné položky mohou tvořit podřízené dluhy s pevnou dobou splatnosti nebo kumulativní prioritní akciový kapitál s pevnou dobou splatnosti, pokud v případě úpadku nebo likvidace pojišťovny nebo zajišťovny existují závazné dohody, podle nichž se podřízené dluhy nebo prioritní akcie zařazují za pohledávky všech ostatních věřitelů a lze je splatit až po vyrovnání všech ostatních dluhů splatných k tomuto okamžiku;
- e) hodnota nehmotného majetku;
- f) vlastní akcie, má-li tuzemská pojišťovna právní formu akciové společnosti;
- g) podíly v přidružených nebo ovládaných osobách, které jsou pojišťovnou, zajišťovnou, pojišťovací holdingovou osobou, bankou, zahraniční bankou, institucí elektronických peněz, zahraniční institucí elektronických peněz, spořitelním a úvěrovým družstvem, osobou, která není bankou nebo zahraniční bankou, jejíž hlavní činností je nabývání účastí nebo výkon jedné nebo více činností uvedených v § 5d písm. b) až l) zákona upravujícího činnost bank (viz níže), obchodníkem s cennými papíry nebo zahraniční osobou poskytující

investiční služby nebo položky podle odstavce 4 věty první ve vztahu k těmto osobám.

§ 5d písm. b) až l) zákona upravujícího činnost bank

- b) poskytování úvěrů,*
- c) finanční pronájem (finanční leasing),*
- d) poskytování platebních služeb a vydávání elektronických peněz, platební styk a zúčtování,*
- e) vydávání a správu platebních prostředků, jestliže se nejedná o poskytování platebních služeb nebo vydávání elektronických peněz podle písmene d), vydávání a správu platebních prostředků,*
- f) poskytování záruk,*
- g) obchodování na vlastní účet nebo na účet klienta*
 - 1. s nástroji peněžního trhu,*
 - 2. s peněžními prostředky v cizích měnách,*
 - 3. futures, opcemi a nástroji, jejichž hodnota se vztahuje k měnovým kursům, úrokové míře nebo úrokovému výnosu,*
 - 4. s investičními cennými papíry,*
- h) účast na vydávání cenných papírů a poskytování souvisejících služeb,*
- i) poradenství ve věcech kapitálové struktury, průmyslové strategie a v souvisejících otázkách a poradenství a služby v oblasti fúzí a koupí podniků,*
- j) peněžní makléřství,*
- k) obhospodařování cenných papírů klienta na jeho účet včetně poradenství,*
- l) uložení a správu cenných papírů,*

Disponibilní míra solventnosti se vypočte jako součet položek uvedených ve výše uvedeném odstavci písm. a) až d) snížený o položky uvedené v písm. e) až g).

Požadovaná míra solventnosti se počítá v případě pojišťovny se smíšenou činností se zvlášť pro životní pojištění a zvlášť pro neživotní pojištění.

Požadovaná míra solventnosti tuzemské zajišťovny provozující zajišťovací činnost pro životní zajištění a požadovaná míra solventnosti tuzemské zajišťovny provozující zajišťovací činnost pro neživotní zajištění se počítá obdobně jako požadovaná míra solventnosti pro neživotní pojištění.

Pokud tuzemská zajišťovna provozuje zajišťovací činnost pro životní a neživotní zajištění, počítá se její požadovaná míra solventnosti jako součet požadované míry solventnosti pro životní zajištění a požadované míry solventnosti pro neživotní zajištění.

SOLVENTNOST

Požadovaná míra solventnosti tuzemské pojišťovny se zajišťovací činností, která překročí alespoň jednu z hodnot podle § 18 odst. 4 písm. a) zákona o pojišťovnictví (viz výše), se vypočte zvlášť za zajišťovací činnost obdobně jako v případě tuzemské pojišťovny a zvlášť za zajišťovací činnost obdobně jako v případě tuzemské zajišťovny.

Požadovaná míra solventnosti tuzemské pojišťovny se zajišťovací činností, která nepřekročí ani jednu z hodnot podle § 18 odst. 4 písm. a) zákona o pojišťovnictví (viz výše), se vypočte dohromady za zajišťovací i zajišťovací činnost, přičemž pro potřeby tohoto výpočtu se přijaté zajištění považuje za přijaté pojistné.

V neživotním pojištění je požadovaná míra solventnosti rovna vyššímu ze dvou výsledků, které jsou vypočteny postupy uvedenými v části I. Přílohy č. 3 k vyhlášce č. 434/2009 Sb.

V životním pojištění je požadovaná míra solventnosti rovna součtu výsledků pro jednotlivá seskupení odvětví životních pojištění, které jsou vypočteny postupy uvedenými v části II. přílohy č. 3 k vyhlášce č. 434/2009 Sb.

Pro výpočet solventnosti pojišťovny z třetího státu nebo zajišťovny z třetího státu v rozsahu zajišťovací činnosti nebo zajišťovací činnosti provozované na území České republiky platí přiměřeně výše uvedené odstavce.

Jedna třetina požadované míry solventnosti představuje **garanční fond**, přičemž garanční fond nesmí být nižší než:

- Kč 120 000 000, jestliže je provozována zajišťovací činnost podle jednoho nebo více pojistných odvětví životních pojištění;
- Kč 120 000 000, jestliže je provozována zajišťovací činnost podle jednoho nebo více pojistných odvětví neživotních pojištění uvedených v části B bodech 10 až 15 přílohy č. 1 k zákonu o pojišťovnictví;
- Kč 90 000 000, jestliže je provozována zajišťovací činnost podle jednoho nebo více pojistných odvětví neživotních pojištění jiných než uvedených v části B bodech 10 až 15 přílohy č. 1 k zákonu o pojišťovnictví;

- Kč 120 000 000, jestliže je provozována zajišťovací činnost v životním zajištění;
- Kč 120 000 000, jestliže je provozována zajišťovací činnost v neživotním zajištění;
- Kč 40 000 000, jestliže je provozována zajišťovací činnost buď v životním nebo v neživotním zajištění kaptivní zajišťovnou.

Upravenou míru solventnosti vypočítávají tuzemské pojišťovny či zajišťovny v případech, kdy se jedná o:

- tuzemskou pojišťovnu či zajišťovnu, která má účast alespoň v jedné pojišťovně či zajišťovně;
- tuzemskou pojišťovnu či zajišťovnu, která je ovládána pojišťovací holdingovou osobou;
- tuzemskou pojišťovnu či zajišťovnu, která je ovládána pojišťovnou či zajišťovnou z třetího státu.

Tuzemská pojišťovna či zajišťovna, která má účast alespoň v jedné pojišťovně či zajišťovně (holdingová pojišťovna či zajišťovna) vypočte upravenou míru solventnosti a to jako rozdíl:

- součtu disponibilní míry solventnosti holdingové pojišťovny nebo zajišťovny a poměrného podílu disponibilní míry solventnosti ovládané nebo přidružené pojišťovny nebo zajišťovny nebo kapitálu ovládané nebo přidružené pojišťovací holdingové osoby a
- součtu účetní hodnoty podílu a jiných položek holdingové pojišťovny nebo zajišťovny v ovládané nebo přidružené pojišťovně, zajišťovně nebo pojišťovací holdingové osobě ke dni sestavení účetní závěrky, požadované míry solventnosti holdingové pojišťovny nebo zajišťovny a poměrného podílu požadované míry solventnosti ovládané nebo přidružené pojišťovny nebo zajišťovny.

Tuzemská pojišťovna či zajišťovna, která je ovládána pojišťovací holdingovou osobou vypočte upravenou míru solventnosti jako rozdíl:

- součtu kapitálu pojišťovací holdingové osoby a poměrného podílu disponibilní míry solventnosti ovládané nebo přidružené pojišťovny nebo zajišťovny nebo kapitálu ovládané nebo přidružené pojišťovací holdingové osoby a
- součtu účetní hodnoty podílu a jiných položek pojišťovací holdingové osoby v ovládané nebo přidružené pojišťovně, zajišťovně nebo pojišťovací holdingové osobě, ke dni sestavení účetní závěrky a poměrného podílu požadované míry solventnosti ovládané nebo přidružené pojišťovny nebo zajišťovny.

Tuzemská pojišťovna či zajišťovna, která je ovládána pojišťovnou či zajišťovnou z třetího státu vypočte upravenou míru solventnosti jako rozdíl:

- součtu disponibilní míry solventnosti pojišťovny z třetího státu nebo zajišťovny z třetího státu a poměrného podílu disponibilní míry solventnosti ovládané nebo přidružené pojišťovny nebo zajišťovny nebo kapitálu ovládané nebo přidružené pojišťovací holdingové osoby a
- součtu účetní hodnoty podílu a jiných položek pojišťovny z třetího státu nebo zajišťovny z třetího státu v ovládané nebo přidružené pojišťovně, zajišťovně nebo pojišťovací holdingové osobě, ke dni sestavení účetní závěrky, požadované míry solventnosti pojišťovny z třetího státu nebo zajišťovny z třetího státu a poměrného podílu požadované míry solventnosti ovládané nebo přidružené pojišťovny nebo zajišťovny.

Další podmínky výpočtu solventnosti jsou uvedeny ve vyhlášce č. 434/2009 Sb.

4.2.2.2.2 Analýza solventnosti tuzemských pojišťoven v rámci ČR

Celkovou výši disponibilní míry solventnosti (DMS) a požadované míry solventnosti (PMS) v rámci životních a neživotních pojištění souhrnně za celý pojistný trh ČR za období 2004–2009 uvádí tabulka 9.

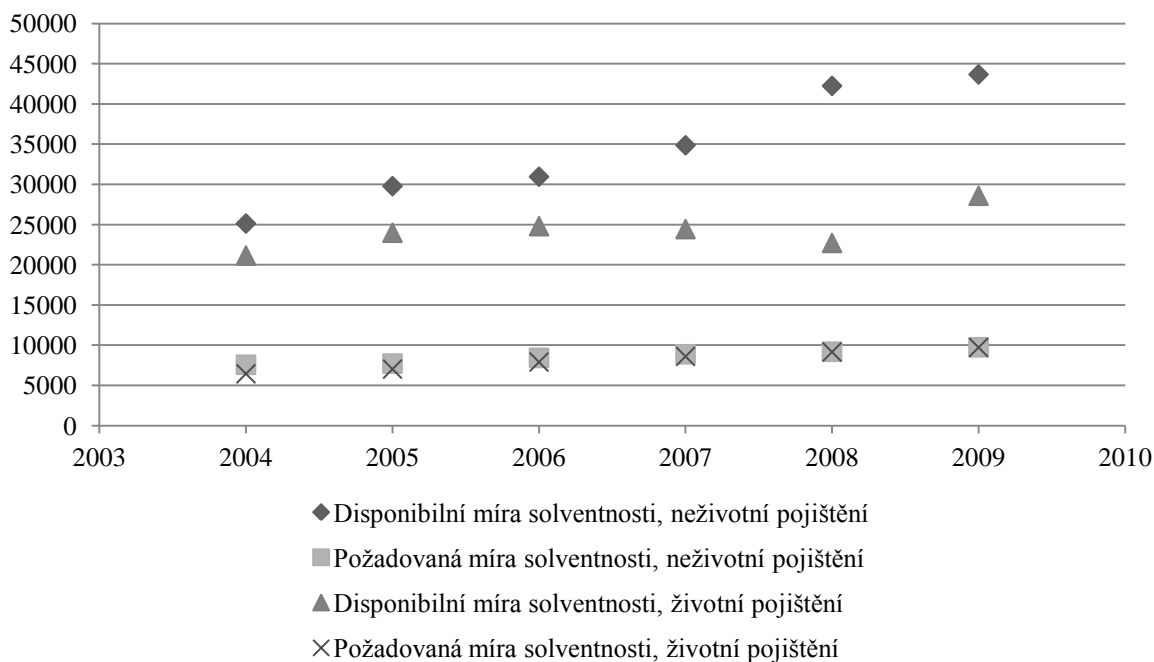
SOLVENTNOST

Tabulka 9 Výše solventnosti tuzemských pojišťoven (v mil. Kč)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Neživotní pojištění						
Disponibilní míra solventnosti (DMS)	25 113	29 760	30 936	34 841	42 230	43 654
Požadovaná míra solventnosti (PMS)	7 546	7 696	8 400	8 848	9 172	9 722
Poměr DMS/PMS	333 %	387 %	368 %	394 %	460 %	449 %
Životní pojištění						
Disponibilní míra solventnosti (DMS)	21 137	23 970	24 785	24 419	22 697	28 568
Požadovaná míra solventnosti (PMS)	6 424	7 004	7 883	8 583	9 132	9 697
Poměr DMS/PMS	329 %	342 %	314 %	285 %	249 %	295 %

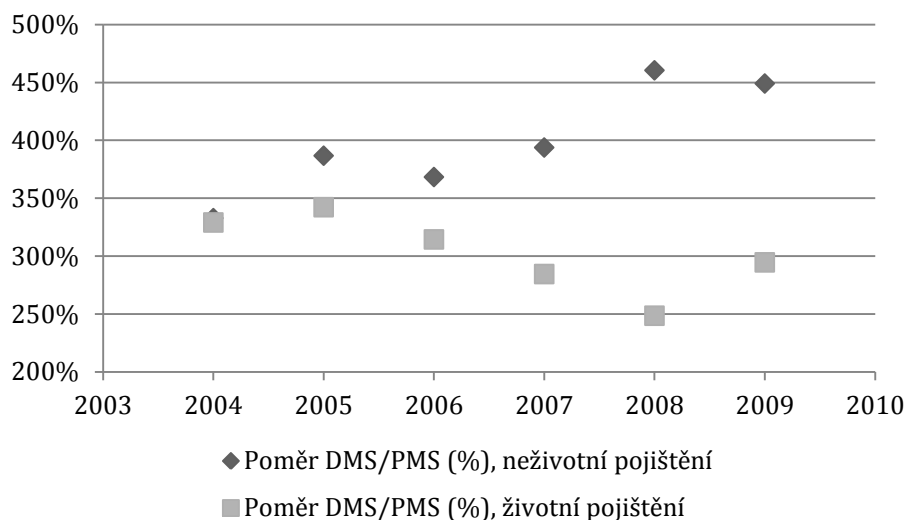
Zdroj: vlastní výpočty z (ČNB a), 2006) a z (ČNB b), 2009)

Vývoj dat uvedených v tabulce 9 ilustrují obrázky 41 a 42.

Obrázek 41 Vývoj solventnosti tuzemských pojišťoven (mil. Kč) v rámci ČR za období 2004–2009

Zdroj: vlastní zpracování z údajů uvedených v tabulce 9

Obrázek 42 Vývoj poměru DMS a PMS tuzemských pojišťoven (mil. Kč) v rámci ČR za období 2004–2009

Zdroj: vlastní zpracování z údajů uvedených v tabulce 9

Poměr DMS a PMS má v rámci neživotního pojištění kolísavý vývoj s tím, že v celku postupně spíše narůstá, v případě životního pojištění byl trend v letech 2005–2008 opačný, ale od roku 2008 je zaznamenán nárůst tohoto poměru.

Níže bude provedena elementární statistická analýza (Cyhelský, Kahounová, Hindls; 2001) disponibilní a požadované míry solventnosti jak v životním, tak v rámci neživotního pojištění za celkový pojistný trh ČR. Výsledky těchto analýz – viz tabulky 10 až 13.

Pro **elementární statistickou analýzu** bude nejprve nutné definovat její jednotlivé komponenty.

První diference (8) charakterizuje, o kolik měrných jednotek klesla nebo vzrostla hodnota ukazatele:

$${}_1\Delta_t = y_t - y_{t-1} \quad (8)$$

Druhá diference (9) uvádí, o kolik jednotek klesla nebo vzrostla hodnota první diference.

$${}_2\Delta_t = {}_1\Delta_t - {}_1\Delta_{t-1} \quad (9)$$

Koeficient růstu (10) charakterizuje, kolikrát klesla nebo vzrostla hodnota ukazatele.

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}} \quad (10)$$

SOLVENTNOST

Tempo růstu (11) charakterizuje procentní vyjádření hodnoty koeficientu růstu.

$$T_{y_t} = k_t \cdot 100 \quad (11)$$

Tempo přírůstku (12) uvádí, o kolik procent vzrostla nebo klesla hodnota ukazatele.

$$\delta_{y_t} = T_{y_t} - 100 \quad (12)$$

Tabulka 10 Elementární statistická analýza disponibilní míry solventnosti v rámci neživotního pojištění

Disponibilní míra						
Rok	solventnosti, neživotní pojištění	${}_1\Delta_t$	${}_2\Delta_t$	k_t	T_{y_t}	δ_{y_t}
2004	25 113	x	x	x	x	x
2005	29 760	4647	x	1,185044	118,5044	18,50436
2006	30 936	1176	-3471	1,039516	103,9516	3,951613
2007	34 841	3905	2729	1,126228	112,6228	12,62283
2008	42 230	7389	3484	1,212078	121,2078	21,20777
2009	43 654	1424	-5965	1,03372	103,372	3,37201

Zdroj: vlastní zpracování z údajů uvedených v tabulce 9

Tabulka 11 Elementární statistická analýza požadované míry solventnosti v rámci neživotního pojištění

Požadovaná míra						
Rok	solventnosti, neživotní pojištění	${}_1\Delta_t$	${}_2\Delta_t$	k_t	T_{y_t}	δ_{y_t}
2004	7 546	x	x	x	x	x
2005	7 696	150	x	1,019878	101,9878	1,987808
2006	8 400	704	554	1,091476	109,1476	9,147609
2007	8 848	448	-256	1,053333	105,3333	5,333333
2008	9 172	324	-124	1,036618	103,6618	3,661844
2009	9 722	550	226	1,059965	105,9965	5,996511

Zdroj: vlastní zpracování z údajů uvedených v tabulce 9

Tabulka 12 Elementární statistická analýza disponibilní míry solventnosti v rámci životního pojištění

Disponibilní míra						
Rok	solventnosti, životní pojištění	${}_1\Delta_t$	${}_2\Delta_t$	k_t	T_{yt}	δ_{yt}
2004	21 137	×	×	×	×	×
2005	23 970	2833	×	1,13403	113,403	13,40304
2006	24 785	815	-2018	1,034001	103,4001	3,400083
2007	24 419	-366	-1181	0,985233	98,5233	-1,4767
2008	22 697	-1722	-1356	0,929481	92,94811	-7,05189
2009	28 568	5871	7593	1,258669	125,8669	25,86685

Zdroj: vlastní zpracování z údajů uvedených v tabulce 9

Tabulka 13 Elementární statistická analýza požadované míry solventnosti v rámci životního pojištění

Požadovaná míra						
Rok	solventnosti, životní pojištění	${}_1\Delta_t$	${}_2\Delta_t$	k_t	T_{yt}	δ_{yt}
2004	6 424	×	×	×	×	×
2005	7 004	580	×	1,090286	109,0286	9,028643
2006	7 883	879	299	1,1255	112,55	12,54997
2007	8 583	700	-179	1,088799	108,8799	8,879868
2008	9132	549	-151	1,063964	106,3964	6,396365
2009	9 697	565	16	1,06187	106,187	6,187035

Zdroj: vlastní zpracování z údajů uvedených v tabulce 9

Dále bude elementární statistická analýza doplněna o průměrný absolutní přírůstek a průměrný koeficient růstu.

Průměrný absolutní přírůstek (13) charakterizuje průměrný roční přírůstek/úbytek hodnoty za zkoumané období.

$${}_1\bar{\Delta} = \frac{\sum_{t=2}^n {}_1\Delta_t}{n-1} = \frac{y_n - y_1}{n-1} \quad (13)$$

Průměrný roční přírůstek disponibilní míry solventnosti v rámci neživotního pojištění za období 2004 až 2009 je Kč 3 708 200 000 a v rámci životních pojištění je Kč 1 486 200 000.

Průměrný roční přírůstek požadované míry solventnosti v rámci neživotního pojištění za období 2004 až 2009 je Kč 435 200 000 a v rámci životních pojištění je Kč 654 600 000.

Průměrný koeficient růstu (14) charakterizuje průměrný růst/pokles hodnoty ukazatele za zkoumané období.

$$\bar{k} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} \quad (14)$$

Průměrné tempo růstu disponibilní míry solventnosti za období 2004 až 2009 je v rámci neživotního pojištění 1,079638, což je ročně po zaokrouhlení 7,96 % a v rámci životního pojištění je v jeho výše 1,03572, což je ročně po zaokrouhlení 3,57 %.

Průměrné tempo růstu požadované míry solventnosti za období 2004 až 2009 je v rámci neživotního pojištění 1,047848, což je ročně po zaokrouhlení 4,79 % a v rámci životního pojištění je v jeho výše 1,067231, což je ročně po zaokrouhlení 6,72 %.

Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti v rámci životního a neživotního pojištění za období 2004–2009 za celý pojistný trh ČR uvádějí tabulky 14 a 15, přičemž solventnost smíšených pojišťoven je promítnuta do tabulek pro životní, resp. neživotní pojištění.

Tabulka 14 Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti – neživotní pojištění (počet pojišťoven)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
méně než 100 %	0	1	0	0	0	1
100 % až 150 %	4	1	2	3	2	1
150 % až 200 %	2	2	2	1	2	1
200 % až 250 %	3	3	2	1	1	2
250 % až 300 %	1	1	2	6	2	3
300 % až 400 %	3	2	2	0	5	3
400 % až 500 %	2	3	2	0	2	3
více než 500 %	15	17	18	30	18	17
CELKEM	30	30	30	41	32	31

Zdroj: vlastní výpočty z (ČNB a), 2006) a z (ČNB b), 2009)

SOLVENTNOST

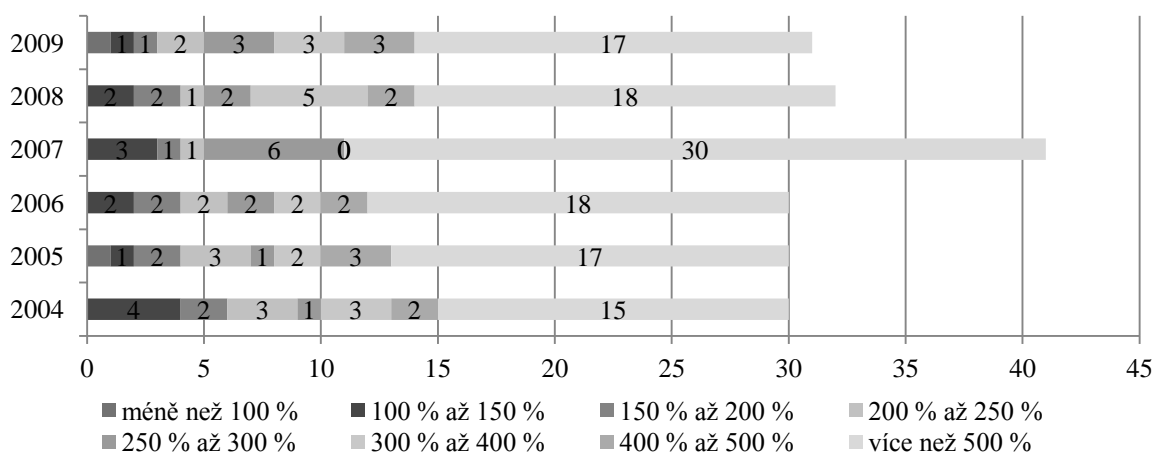
Tabulka 15 Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti – neživotní pojištění (procentuelní vyjádření)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
méně než 100 %	0 %	3 %	0 %	0 %	0 %	3 %
100 % až 150 %	13 %	3 %	7 %	7 %	6 %	3 %
150 % až 200 %	7 %	7 %	7 %	2 %	6 %	3 %
200 % až 250 %	10 %	10 %	7 %	2 %	3 %	6 %
250 % až 300 %	3 %	3 %	7 %	15 %	6 %	10 %
300 % až 400 %	10 %	7 %	7 %	0 %	16 %	10 %
400 % až 500 %	7 %	10 %	7 %	0 %	6 %	10 %
více než 500 %	50 %	57 %	60 %	73 %	56 %	55 %
CELKEM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Zdroj: vlastní zpracování z tabulky 14

Vývoj počtu pojišťoven uvedených v tabulce 14 dokresluje obrázek 43.

Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti v životním pojištění (počet pojišťoven) uvádí tabulka 16, jejíž procentuelní vyjádření uvádí tabulka 17.

Obrázek 43 Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti – neživotní pojištění (počet pojišťoven) za období let 2004–2009

Zdroj: vlastní zpracování z tabulky 15

Tabulka 16 Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti – životní pojištění
(počet pojišťoven)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
méně než 100 %	0	0	0	0	0	0
100 % až 150 %	4	4	3	3	3	1
150 % až 200 %	1	1	1	3	2	2
200 % až 250 %	4	2	2	3	3	3
250 % až 300 %	1	2	3	2	2	4
300 % až 400 %	2	2	3	3	2	3
400 % až 500 %	1	3	2	0	2	2
více než 500 %	4	4	4	4	4	3
CELKEM	17	18	18	18	18	18

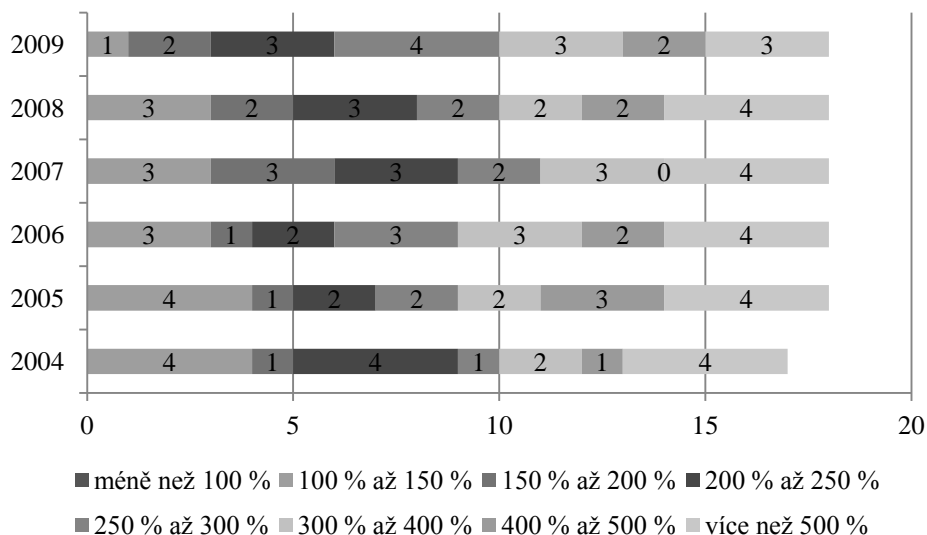
Zdroj: vlastní výpočty z (ČNB a), 2006) a z (ČNB b), 2009)

Tabulka 17 Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti – životní pojištění
(procentuelní vyjádření)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
méně než 100 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0%
100 % až 150 %	24 %	22 %	17 %	17 %	17 %	6%
150 % až 200 %	6 %	6 %	6 %	17 %	11 %	11%
200 % až 250 %	24 %	11 %	11 %	17 %	17 %	17%
250 % až 300 %	6 %	11 %	17 %	11 %	11 %	22%
300 % až 400 %	12 %	11 %	17 %	17 %	11 %	17%
400 % až 500 %	6 %	17 %	11 %	0 %	11 %	11%
více než 500 %	24 %	22 %	22 %	22 %	22 %	17%
CELKEM	100 %	100 %	100 %	100%	100 %	100%

Zdroj: vlastní zpracování z tabulky 16

Vývoj počtu pojišťoven uvedených v tabulce 16 dokresluje obrázek 44.

Obrázek 44 **Poměr disponibilní a požadované míry solventnosti – životní pojištění (počet pojišťoven) za období let 2004–2008**

Zdroj: vlastní zpracování z tabulky 16

V období 2004–2009 všechny pojišťovny krom jedné pojišťovny vykázaly disponibilní míru solventnosti převyšující požadovanou míru solventnosti. Tato jedna pojišťovna, která dostatečnou solventnost nevykázala, následně však splnila požadavek na disponibilní míru solventnosti navýšením kapitálových fondů. Za zmínku stojí i fakt, že převážná většina vykázaných poměrů disponibilní a požadované míry solventnosti v rámci neživotních pojištění se koncentruje do pásma nad 500 % (50–73% pojišťoven), zatímco u životního pojištění je rozdělení rovnoměrnější. V pásmu nad 500 % jsou především zastoupeny malé neživotní pojišťovny.

4.2.3 Pravidla pro oceňování aktiv a závazků

Členské státy musejí zajistit (pokud není uvedeno jinak), aby pojišťovny a zajišťovny oceňovaly aktiva a závazky následujícími způsoby:

- aktiva se oceňují částkou, za niž by se mohla vyměnit mezi znalými partnery ochotnými uskutečnit transakci za obvyklých podmínek;
- závazky se oceňují částkou, za niž by se mohly převést nebo vypořádat mezi znalými partnery ochotnými uskutečnit transakci za obvyklých podmínek. Při takovémto oceňování závazků se nesmí provádět žádná úprava s ohledem na vlastní kreditní rating pojišťovny nebo zajišťovny.

4.2.4 Pravidla pro technické rezervy

Členské státy musejí zajistit, aby pojišťovny a zajišťovny vytvořily technické rezervy pro své veškeré pojistné a zajištění závazky vůči pojistníkům a oprávněným osobám z pojistných nebo zajištění smluv.

Přičemž hodnota technických rezerv musí odpovídat stávající částce, kterou by pojišťovny a zajišťovny musely vyplatit, pokud by okamžitě převedly své pojistné a zajištění závazky na jinou pojišťovnu nebo zajišťovnu.

Při výpočtu technických rezerv se důsledně použijí informace poskytované finančními trhy, jakož i obecně dostupné údaje o upisovacích rizicích (zaručení souladu s trhem). Výpočet technických rezerv se provede obezřetně, spolehlivě a objektivně.

Hodnota technických rezerv se rovná součtu nejlepšího odhadu a rizikové přírážky.

Nejlepší odhad:

- odpovídá pravděpodobnostmi váženému průměru budoucích peněžních toků s ohledem na časovou hodnotu peněz (očekávanou současnou hodnotu budoucích peněžních toků), přičemž se použije příslušná časová struktura bezrizikových úrokových měr;
- jeho výpočet se zakládá na aktuálních a důvěryhodných informacích, jakož i reálných předpokladů, a provede se prostřednictvím přiměřených, použitelných a náležitých pojistněmatematických a statistických metod;
- při výpočtu nejlepšího odhadu se použije projekce peněžních toků, která zohlední veškeré nezbytné přírůstky a úbytky peněžních prostředků k vypořádání pojistných a zajištění závazků po dobu jejich trvání;
- se vypočte jako hrubý, tj. aniž by byly odečteny částky vymahatelné ze zajištění smluv a od zvláštních účelových jednotek;
- ocení pojišťovny a zajišťovny zvlášť od rizikové přírážky.

Riziková přírážka:

- její výše musí být taková, aby se zajistilo, že hodnota technických rezerv bude odpovídat očekávané částce, kterou potřebují pojišťovny a zajišťovny na vyrovnání pojistných a zajistných závazků;
- ocení pojišťovny a zajišťovny odděleně od nejlepšího odhadu.

Oddělené výpočty nejlepšího odhadu a rizikové přírážky se nevyžadují v případě, že pokud lze budoucí peněžní toky v souvislosti s pojistnými a zajistnými závazky spolehlivě replikovat prostřednictvím finančních nástrojů, u nichž je možné sledovat spolehlivou tržní hodnotu, hodnota technických rezerv v souvislosti s těmito budoucími peněžními toky se určí na základě tržní hodnoty uvedených finančních nástrojů.

V případě, že pojišťovny a zajišťovny oceňují nejlepší odhad a rizikovou přírážku odděleně, riziková přírážka se vypočte tak, že se určí náklady na obstarání použitelného kapitálu, které se rovnají solventnostnímu kapitálovému požadavku, jenž je nezbytný na podporu pojistných a zajistných závazků po dobu jejich trvání.

Sazba nákladů na kapitál:

- = sazba, která se použije pro určení nákladů na obstarání použitelného kapitálu;
- musí být pro všechny pojišťovny a zajišťovny totožná a musí být pravidelně revidována;
- musí se rovnat dodatečné sazbě přesahující příslušnou bezrizikovou úrokovou míru, již by zaplatila pojišťovna nebo zajišťovna, která drží použitelný kapitál rovnající se kapitálovému solventnostnímu požadavku nezbytnému pro zabezpečení pojistných a zajistných závazků po dobu jejich trvání.

Mezi další prvky zohledněné při výpočtu technických rezerv patří:

- veškeré náklady, které vzniknou při správě pojistných a zajistných závazků;
- inflace, včetně nákladů a pojistných plnění, které vzniknou v důsledku inflace;
- veškeré očekávané platby pojišťoven a zajišťoven pojistníkům a oprávněným osobám, včetně budoucích nezaručených podílů na zisku, bez ohledu na to, zda jsou tyto platby smluvně zaručeny, či nikoli;

- hodnota finančních záruk a veškerých smluvních opcí zahrnutých do pojistných a zajistných smluv – veškeré předpoklady pojišťoven a zajišťoven související s pravděpodobnostmi, že pojistníci uplatní smluvní opce, včetně storna a odbytného, musí být reálné a musí být založeny na stávajících a důvěryhodných informacích. V uvedených předpokladech se explicitně či implicitně přihlédnou k dopadu, který by mohly mít budoucí změny finančních podmínek i jiných než finančních podmínek na výkon uvedených opcí.

Při výpočtu technických rezerv musejí pojišťovny a zajišťovny rozčlenit své pojistné a zajistné závazky do rizikově homogenních skupin, a to přinejmenším podle druhu pojištění.

Při výpočtu částek vymahatelných ze zajistných smluv a od zvláštních účelových jednotek musejí pojišťovny a zajišťovny přihlédnout k časovým rozdílům mezi náhradami a přímými platbami.

Výsledek uvedeného výpočtu se upraví tak, aby se v něm zohlednily očekávané ztráty dané selháním protistrany. Tato úprava se zakládá na posouzení pravděpodobnosti selhání protistrany a průměrné ztráty z tohoto selhání (ztráta ze selhání).

Členské státy zajistí EU, aby pojišťovny a zajišťovny zavedly vnitřní procesy a postupy, kterými se zabezpečí vhodnost, úplnost a přesnost údajů používaných pro výpočet technických rezerv. Pokud za specifických okolností pojišťovny a zajišťovny nemají dostatečné údaje přiměřené kvality, aby na skupinu nebo podskupinu svých pojistných a zajistných závazků nebo na částky vymahatelné ze zajistných smluv a od zvláštních účelových jednotek použily spolehlivou pojistněmatematickou metodu, lze pro výpočet nejlepšího odhadu použít vhodné aproximace, včetně individuálního přístupu.

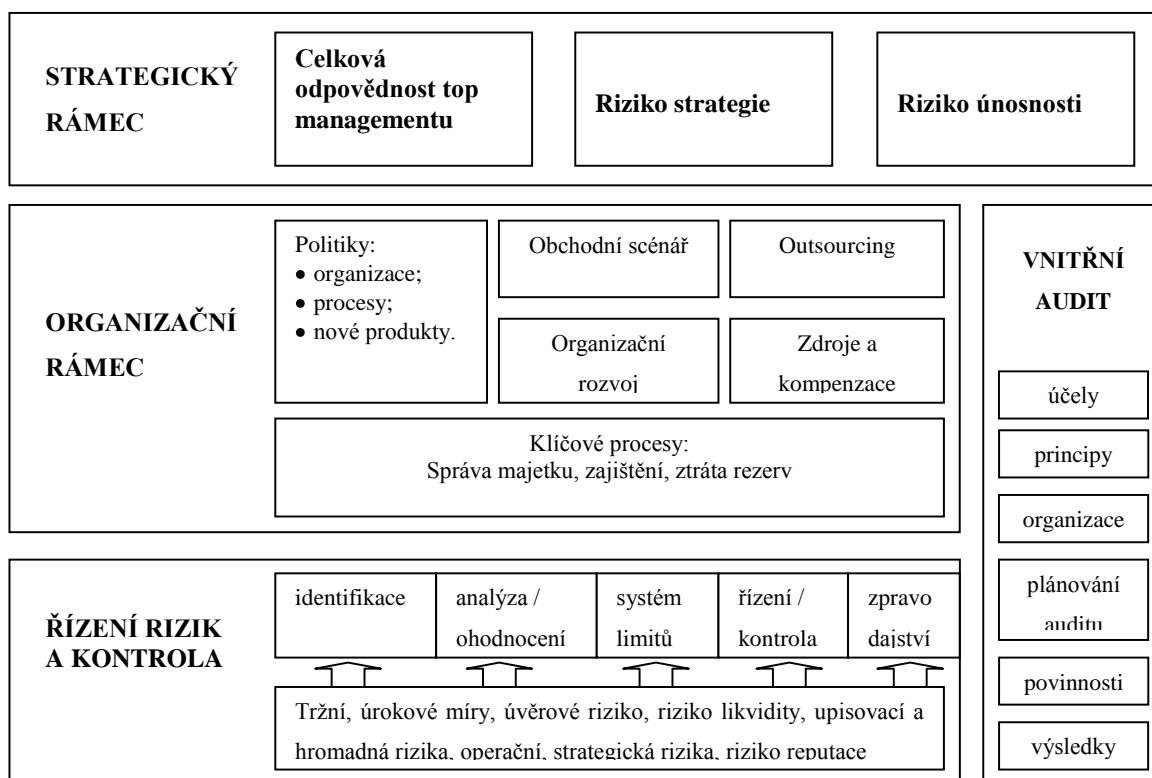
Pojišťovny a zajišťovny musejí zavést procesy a postupy, kterými zajistí, aby se nejlepší odhady a předpoklady, jež jsou základem pro výpočet nejlepších odhadů, pravidelně porovnávaly se zkušenostmi. Pokud se porovnáním zjistí systematická odchylka mezi zkušenostmi a výpočty nejlepších odhadů, které uskutečnily pojišťovny nebo zajišťovny, dotyčná pojišťovna nebo zajišťovna provede přiměřené úpravy používaných pojistněmatematických metod nebo vytvářených předpokladů.

Pojišťovny a zajišťovny musejí doložit na žádost orgánů dohledu přiměřenost úrovně svých technických rezerv, jakož i použitelnost a náležitost uplatňovaných metod, a vhodnost použitých podkladových statistických údajů.

Pokud výpočet technických rezerv pojišťoven a zajišťoven není v souladu s výše uvedenými odstavci, mohou orgány dohledu na pojišťovnách a zajišťovnách požadovat navýšení technických rezerv tak, aby odpovídaly úrovni určené podle uvedených článků.

4.3 Regulace, dohled a řízení rizik v pojišťovně (Pilíř II)

Pilíř II v sobě zahrnuje regulaci, dohled a řízení rizik. Obrázek 45 ilustruje původní myšlenky, k čemu by právě Pilíř II měl vést.

Obrázek 45 K čemu by měl Pilíř II vést

Zdroj: vlastní zpracování z (KPMG b), 2007)

Podle tohoto rámce by měly být kvalitativní požadavky založeny na třech základních strategických otázkách:

- celková odpovědnost vedení na řízení rizik;
- jasně definované strategické riziko, které je spojeno s obchodní strategií;
- probíhající řízení společnosti, schopnost krytí rizik.

V následujících subkapitolách bude blíže specifikován řídicí, kontrolní systém a řízení rizik.

4.3.1 Řídicí a kontrolní systém

Dle směrnice Solventnost II členské státy požadují, aby všechny pojišťovny a zajišťovny měly účinný řídicí a kontrolní systém, který by umožňoval řádné a obezřetné řízení činnosti a který:

- zahrnuje přinejmenším adekvátní transparentní organizační strukturu s jasným rozdělením a přiměřeným oddělením povinností;
- účinný systém pro zajištění předávání informací;
- je přiměřený povaze, rozsahu a komplexnosti činností pojišťovny či zajišťovny;
- obsahuje písemnou koncepci o řízení rizik, vnitřní kontrole, vnitřním auditu a případné také externí zajištění služeb nebo činností – tyto koncepce se přezkoumávají alespoň jednou ročně a podléhají předchozímu schválení správním, řídicím nebo kontrolním orgánem a upravují se s ohledem na jakoukoli významnou změnu v dotyčném systému či oblasti.

V rámci řídicího a kontrolního systému se přitom musejí dodržet následující požadavky:

- na způsobilost a bezúhonnost osob, které skutečně řídí pojišťovnu nebo zajišťovnu nebo mají jiné klíčové funkce;
- na účinný systém řízení rizik;
- na účinný systém vnitřní kontroly;
- na účinnou funkci vnitřního auditu;
- na účinnou pojistněmatematickou funkci;
- na externí zajištění služeb nebo činností (outsourcing).

4.3.1.1 Způsobilost a bezúhonnost

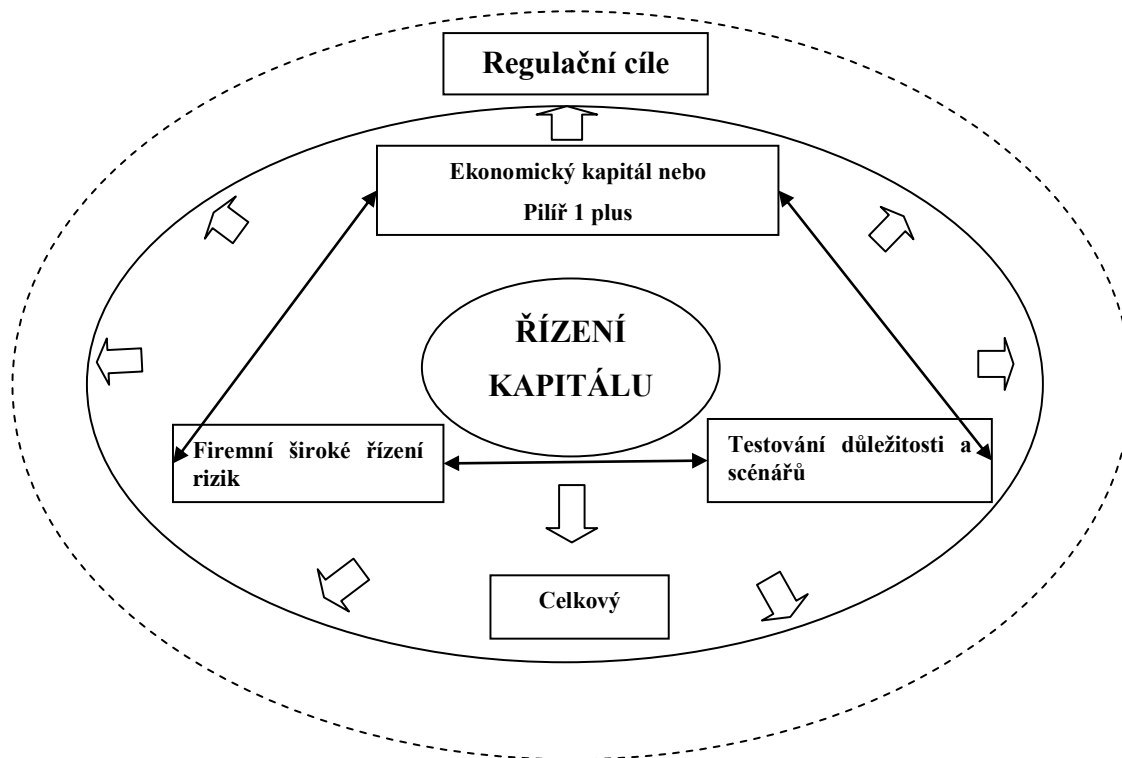
Pojišťovny či zajišťovny musí zajistit, aby všechny osoby, které skutečně řídí pojišťovnu či zajišťovnu nebo mají jiné klíčové funkce, vždy splňovaly tyto požadavky:

- aby měly odpovídající odbornou kvalifikaci, znalosti a zkušenosti pro řádné a obezřetné řízení (způsobilost);
- aby měly dobrou pověst a byly čestné (bezúhonnost).

Další povinností pojišťovny či zajišťovny je oznámení orgánů dohledu veškerých změn totožnosti osob (i nahrazení těchto osob), které skutečně řídí pojišťovnu či zajišťovnu nebo mají jiné klíčové funkce, spolu se všemi informacemi potřebnými k posouzení, zda jakékoli nové osoby, které byly jmenovány, aby řídily pojišťovnu či zajišťovnu, jsou způsobilé a bezúhonné.

4.3.1.2 Řízení rizik

Efektivní oceňování a pochopení rizik je nesmírně důležité a se srovnatelnou úrovní nákladů pojistného nabízí silnou zbraň proti níž je velmi obtížné konkurovat pouze na základě stejných podmínek na trhu. Jak by měl vypadat „životní cyklus“ v rámci Pilíře II zachycuje obrázek 46.

Obrázek 46 Životní cyklus v rámci Pilíře II

Zdroj: vlastní zpracování z (KPMG b), 2007)

Pojišťovny a zajišťovny musí mít účinný systém řízení rizik zahrnující strategie, procesy a postupy hlášení nezbytné pro neustálé zjišťování, měření, sledování, řízení a hlášení rizik, na jednotlivé a souhrnné úrovni, jimž jsou nebo by mohly být vystaveny, a jejich vzájemných závislostí.

Tento systém řízení rizik:

- musí být účinný a dobře začleněn do organizační struktury a rozhodování pojišťovny nebo zajišťovny, a musí být brán náležitě na zřetel osobami, které skutečně podnik řídí nebo v něm zastávají jiné klíčové funkce;
- se vztahuje na rizika, která budou zahrnuta do výpočtu solventnostního kapitálového požadavku, jakož i na rizika, která nejsou zahrnuta nebo nejsou plně zahrnuta do jeho výpočtu;
- se vztahuje alespoň na tyto oblasti:
 - upisování pojištění a tvorbu technických rezerv;
 - řízení aktiv a závazků;
 - investice, zejména deriváty a podobné závazky;
 - řízení rizika likvidity a rizika koncentrace;

- řízení operačních rizik;
- zajištění a další techniky snižování rizik.

Pro pojišťovny a zajišťovny, které používají částečný, nebo úplný interní model se funkce řízení rizik vztahuje na tyto další úkoly:

- navrhnout a provést interní model;
- testovat a ověřit platnost interního modelu;
- vést dokumentaci k internímu modelu a jeho veškerým změnám;
- analyzovat chování interního modelu a vypracovávat o něm souhrnné zprávy;
- informovat správní, řídicí nebo kontrolní orgán o chování interního modelu, uvádět oblasti, v nichž je zapotřebí zlepšení, a podávat uvedenému orgánu nejnovější informace o úsilí zlepšit dříve zjištěné slabé stránky.

Každá pojišťovna či zajišťovna jako součást svého systému řízení rizik provádí své vlastní posouzení rizik a solventnosti, které zahrnuje alespoň:

- veškeré požadavky na solventnost s ohledem na individuální rizikový profil, schválené limity rozsahu rizika a obchodní strategii pojišťovny nebo zajišťovny – pojišťovna nebo zajišťovna zavede procesy, které jsou přiměřené povaze, komplexnosti a rozsahu rizik spojených s činností pojišťovny nebo zajišťovny a které jí umožňují náležitě zjišťovat a posuzovat rizik, jímž čelí v krátkodobém a dlouhodobém výhledu a jímž je nebo by mohla být vystavena; dále musí pojišťovna nebo zajišťovna prokázat metody použité v tomto posouzení;
- neustálé dodržování kapitálových požadavků a požadavků týkajících se technických rezerv;
- rozsah, kterým se rizikový profil pojišťovny nebo zajišťovny odchyluje od předpokladů solventnostním kapitálovému požadavku – pokud pojišťovna nebo zajišťovna používá interní model, provede se posouzení spolu s opětovnou kalibrací, která mění interní riziková čísla na míru rizika a kalibraci solventnostního kapitálového požadavku.

Vlastní posouzení rizik a solventnosti je tedy nedílnou součástí obchodní strategie a neustále se zohledňuje v strategických rozhodnutích pojišťovny nebo zajišťovny.

4.3.1.3 Vnitřní kontrola

Pojišťovny a zajišťovny musí zavést účinný systém vnitřní kontroly, který zahrnuje přinejmenším:

- správní a účetní postupy;
- rámec vnitřní kontroly;
- vhodné mechanismy ohlašování na všech úrovních pojišťovny nebo zajišťovny
- a funkci zajišťování shody s předpisy (compliance fiction), která zahrnuje:
 - poskytování poradenství správnímu, řídicímu nebo kontrolnímu orgánu ohledně dodržování právních a správních předpisů přijatých podle směrnice Solventnost II;
 - posouzení dopadu veškerých změn v právním prostředí na operace dotyčné pojišťovny nebo zajišťovny, jakož i ručení a posouzení rizika nedodržení předpisů (směrnice Solventnost II).

4.3.1.4 Vnitřní audit

Pojišťovny a zajišťovny mají povinnost zřídit účinnou funkci vnitřního auditu, která bude zahrnovat hodnocení, zda jsou systém vnitřní kontroly a další prvky řídicího a kontrolního systému vhodné a efektivní, dále musí být objektivní a nezávislá na provozních funkcích.

Pojišťovny a zajišťovny musí veškerá zjištění a doporučení vnitřního auditu oznámit správnímu, řídicímu nebo kontrolnímu orgánu, který stanoví, jaká opatření se přijmou ve vztahu ke každému ze zjištění a doporučení vnitřního auditu, a zajistí, aby byla tato opatření provedena.

4.3.1.5 Pojistněmatematická funkce

Pojišťovny a zajišťovny musí zřídit účinnou pojistněmatematickou funkci, která:

- koordinuje výpočet technických rezerv;
- zajišťuje přiměřenost používaných metodik a podkladových modelů, jakož i předpokladů učiněných při výpočtu technických rezerv;
- posuzuje dostatečnost a kvalitu údajů používaných při výpočtu technických rezerv;

- srovnává nejlepší odhady se zkušeností;
- informuje správní, řídicí nebo kontrolní orgán o spolehlivosti a adekvátnosti výpočtu technických rezerv;
- dohlíží na výpočet technických rezerv;
- vyjadřuje názor na celkovou koncepci upisování;
- vyjadřuje názor na adekvátnost zajistných ujednání;
- přispívá k účinnému provádění systému řízení rizik, zejména pokud jde o konstrukci rizikových modelů, které jsou podkladem výpočtu kapitálových požadavků.

Pojistněmatematickou funkci mohou vykonávat osoby, které:

- mají znalosti pojistné a finanční matematiky, jež jsou přiměřené povaze, rozsahu a komplexnosti rizik spojených s činností pojišťovny nebo zajišťovny;
- jsou schopné prokázat své příslušné zkušenosti na příslušné odborné a jiné úrovni.

4.3.1.6 Externí zajištění služeb nebo činností (outsourcing)

Členské státy EU musejí zajistit, aby pojišťovny nebo zajišťovny nadále plně odpovídaly za plnění všech svých povinností podle této směrnice, pokud si dávají externě zajišťovat funkce nebo jakékoli pojišťovací nebo zajišťovací činnosti.

- Externí zajištění rozhodujících nebo důležitých provozních funkcí nebo činností se nesmí provádět tak, aby vedlo k:
- podstatnému zhoršení kvality řídicího a kontrolního systému dotyčné pojišťovny nebo zajišťovny;
- nadměrnému zvýšení operačního rizika;
- zhoršení schopnosti orgánů dohledu sledovat, jak pojišťovna nebo zajišťovna plní své povinnosti;
- narušení nepřetržité a uspokojivé služby poskytované pojistníkům.

Než si pojišťovny a zajišťovny dají externě zajistit rozhodující nebo důležité funkce nebo činnosti, musejí včas uvědomit orgány dohledu a musejí je také informovat

i o jakémkoli následném závažném vývoji, pokud jde o výše uvedené funkce nebo činnosti.

4.3.2 Řídící a kontrolní systém pojišťoven a zajišťoven ve skupině

Požadavky již uvedené v subkapitole 4.3.1 se použijí obdobně na úrovni skupiny. Dále je nutné, aby byl použit jednotný systém řízení rizik a vnitřní kontroly i ohlašovací postupy tak, aby tyto systémy a ohlašovací postupy mohly být kontrolovány na úrovni skupiny.

Mechanismy vnitřní kontroly ve skupině musejí zahrnovat alespoň:

- přiměřené mechanismy pro skupinovou solventnost, které umožňují určovat a měřit všechna podstatná podstupovaná rizika a stanovit odpovídající výši kapitálu ke krytí těchto rizik;
- řádné ohlašovací a účetní postupy, podle kterých jsou sledovány a řízeny operace uvnitř skupiny a koncentrace rizik.

Členské státy musejí požadovat, aby pojišťovna nebo zajišťovna držící účast nebo pojišťovací holdingová společnost provedla posouzení na úrovni skupiny. Vlastní posouzení rizik a solventnosti provedené na úrovni skupiny podléhá kontrole v rámci dohledu, který vykonává orgán dohledu nad skupinou.

Pokud je výpočet solventnosti na úrovni skupiny prováděn metodou 1 (standardní, metoda účetní konsolidace), pojišťovna nebo zajišťovna držící účast nebo pojišťovací holdingová společnost poskytne orgánu dohledu nad skupinou řádné vysvětlení rozdílu mezi výší solventnostního kapitálového požadavku všech pojišťoven nebo zajišťoven ve skupině a skupinovým konsolidovaným solventnostním kapitálovým požadavkem.

Pojišťovna nebo zajišťovna, která drží účast nebo pojišťovací holdingová společnost může, pokud se tak rozhodne a pokud její postup schválí orgán dohledu nad skupinou, provést všechna posouzení současně na úrovni skupiny a na úrovni kteréhokoli dceřiného podniku ve skupině a vytvořit jediný dokument, který bude obsahovat všechna posouzení.

Přičemž před udělením souhlasu orgán dohledu nad skupinou musí konzultovat s členy kolegia orgánů dohledu a řádně zohlednit jejich názory a výhrady.

4.3.3 Principy dohledu

4.3.3.1 Obecné principy dohledu

Hlavním cílem dohledu je ochrana pojistníků a osob oprávněných k pojistnému plnění, aniž by byl tento hlavní cíl dotčen, tak členské státy EU musejí zajistit, aby orgány dohledu při výkonu svých obecných povinností pečlivě zvažily potenciální dopady svých rozhodnutí na stabilitu dotyčných finančních systémů v Evropské unii, a to především v mimořádných situacích, a aby vzaly v úvahu informace dostupné v dané době. Právě v době výjimečných pohybů na finančních trzích vezmou orgány dohledu v potaz potenciální procyklické účinky svých opatření.

- Mezi obecné zásady dohledu patří následující:
- Dohled je založen na perspektivním přístupu vycházejícím z rizik – zahrnuje neustálé ověřování řádného výkonu pojišťovací nebo zajišťovací činnosti a dodržování ustanovení o dohledu pojišťovny a zajišťovny.
- Dohled nad pojišťovny a zajišťovny zahrnuje vhodnou kombinaci kontrolních činností na dálku a inspekcí na místě.
- Členské státy EU zajistí, aby se požadavky stanovené v směrnici Solventnost II uplatňovaly způsobem, který je přiměřený povaze, rozsahu a komplexnosti rizik spojených s činností pojišťovny nebo zajišťovny.
- Komise zajistí, aby se v prováděcích opatřeních zohlednila zásada proporcionality, a zajistilo se tak přiměřené uplatňování této směrnice zejména u malých pojišťoven.

Finanční dohled nad pojišťovny a zajišťovny, včetně dohledu nad činností, kterou vykonávají buď prostřednictvím poboček, nebo v rámci volného pohybu služeb, náleží do výhradní pravomoci domovského členského státu.

Finanční dohled podle předešlého odstavce zahrnuje ověřování veškeré činnosti pojišťovny a zajišťovny, její solventnosti, tvorby technických rezerv, jejích aktiv

a použitelného kapitálu v souladu s předpisy nebo obvyklou praxí v domovském členském státě podle předpisů přijatých na úrovni Společenství.

Jestliže má dotyčná pojišťovna povolení krýt rizika zařazená v rámci odvětví Asistenční služby, rozšiřuje se dohled na sledování technických prostředků, které má pojišťovna k dispozici pro provoz asistenčních služeb, k jejichž výkonu se zavázala, pokud právo domovského členského státu stanoví sledování těchto prostředků.

Pokud mají orgány dohledu členského státu, ve kterém se nachází riziko, nebo členského státu závazku nebo v případě zajišťovny orgány dohledu hostitelského členského státu důvod domnívat se, že činnosti pojišťovny nebo zajišťovny mohou ovlivnit její finanční zdraví, musejí o tom informovat orgány dohledu domovského členského státu této pojišťovny nebo zajišťovny.

Orgány dohledu domovského členského státu pojišťovny nebo zajišťovny rozhodují, zda pojišťovna nebo zajišťovna dodržuje obezřetnostní zásady stanovené v směrnici Solventnost II.

Orgány dohledu plní své úkoly transparentním a odpovědným způsobem s patřičným ohledem na ochranu důvěrných informací.

Členské státy zajistí, aby byly pojišťovnou či zajišťovnou **zveřejňovány tyto informace:**

- znění právních a správních předpisů a obecných doporučení v oblasti pojišťovnictví;
- obecná kritéria a metody, použité v procesu kontroly orgánem dohledu;
- souhrnné statistické údaje o hlavních aspektech obezřetnostního rámce;
- způsob, jakým se v praxi provádějí možnosti stanovené v této směrnici;
- cíle dohledu a jeho hlavní funkce a činnosti.

Zveřejňování informací stanovené v prvním pododstavci, musí být dostatečné, aby umožnilo srovnání přístupů dohledu přijatých orgány dohledu různých členských států. Zveřejňování informací se provádí v jednotném formátu a pravidelně

se aktualizuje. Informace uvedené ve odrážkách výše jsou v každém členském státě přístupné na jednotné elektronické adrese.

Členské státy stanoví transparentní postupy týkající se jmenování a odvolání členů řídicích a správních subjektů svých orgánů dohledu.

Dále je také upraven **zákaz odmítnutí zajišťovacích smluv nebo retrocesních smluv** a to následovně:

- Domovský členský stát pojišťovny neodmítne zajišťovací smlouvu uzavřenou se zajišťovnou nebo pojišťovnou povolenou v souladu s článkem 14 „Zásada povolení“ směrnice Solventnost II z důvodů přímo spojených s finančním zdravím této zajišťovny nebo této pojišťovny.
- Domovský členský stát zajišťovny neodmítne retrocesní smlouvu uzavřenou zajišťovnou se zajišťovnou nebo pojišťovnou povolenou v souladu s článkem 14 „Zásada povolení“ směrnice Solventnost II z důvodů přímo se týkajících finančního zdraví této zajišťovny nebo pojišťovny.

Úprava dohledu nad pobočkami usazenými v jiném členském státě je následující:

- Členské státy stanoví, že pokud pojišťovna nebo zajišťovna, jíž bylo vydáno povolení v jiném členském státě, provozuje činnost prostřednictvím pobočky, mohou orgány dohledu domovského členského státu poté, co informují orgány dohledu hostitelského členského státu, samy nebo prostřednictvím osob jmenovaných pro uvedený účel na místě ověřovat informace nutné k zajištění finančního dohledu nad touto pojišťovnou nebo zajišťovnou.
- Orgány dotyčného hostitelského členského státu se mohou uvedených ověřování účastnit.

Mezi **obecné pravomoci orgánů dohledu** patří:

1. Členské státy EU zajistí, aby orgány dohledu měly pravomoc přijímat preventivní opatření a opatření k nápravě za účelem zajištění toho, aby pojišťovny a zajišťovny dodržovaly právní a správní předpisy, jež musí dodržovat v každém členském státě.

2. Orgány dohledu mají pravomoc přijímat jakákoli nezbytná opatření, případně včetně opatření správní nebo finanční povahy, pokud jde o pojišťovny a zajišťovny a členy jejich správního, řídicího nebo kontrolního orgánu.
3. Členské státy zajistí, aby orgány dohledu měly pravomoc požadovat všechny informace nezbytné pro provádění dohledu v souladu s článkem 35.
4. Členské státy zajistí, aby orgány dohledu měly právo vypracovat, kromě výpočtu solventnostního kapitálového požadavku, případně nezbytné kvantitativní nástroje v rámci procesu kontroly orgánem dohledu k posouzení schopnosti pojišťoven a zajišťoven zvládat možné události nebo budoucí změny v hospodářských podmínkách, které by mohly mít nepříznivé účinky na jejich celkovou finanční situaci. Orgány dohledu mají pravomoc požadovat, aby pojišťovny a zajišťovny prováděly odpovídající testy.
5. Orgány dohledu mají pravomoc provádět šetření na místě v prostorách pojišťoven a zajišťoven;
6. Pravomoci orgánů dohledu se uplatňují včas a přiměřeně.

Pravomoci ohledně pojišťoven a zajišťoven uvedené v odrážkách 1 až 5 jsou také dostupné, pokud jde o externě zajišťované činnosti pojišťoven a zajišťoven.

Opatření uvedená v odrážkách 1 až 5 a 7 se vymáhají, a případně i soudním výkonem rozhodnutí.

4.3.3.2 Proces kontroly orgánem dohledu

Členské státy EU mají povinnost zajistit, aby orgány dohledu přezkoumávaly a hodnotily strategie, procesy a postupy hlášení, které zavedly pojišťovny a zajišťovny za účelem splnění právních a správních předpisů přijatých podle směrnice Solventnost II.

Přičemž přezkum a hodnocení musí zahrnovat hodnocení kvalitativních požadavků týkajících se řídicího a kontrolního systému, posuzování rizik, jimž dotyčné pojišťovny a zajišťovny čelí nebo mohou čelit, a posuzování schopnosti uvedených pojišťoven a zajišťoven posuzovat tato rizika s ohledem na prostředí, v němž pojišťovny a zajišťovny vykonávají činnost.

Orgány dohledu tedy zejména **přezkoumávají a hodnotí** soulad s:

- řídicím a kontrolním systémem, včetně vlastního posouzení rizik a solventnosti;
- technickými rezervami;
- kapitálovými požadavky;
- investičními pravidly;
- kvalitou a kvantitou kapitálu;
- pokud pojišťovna nebo zajišťovna používá úplný nebo částečný interní model, průběžným plněním požadavků pro úplné a částečné interní modely.

Orgány dohledu musejí zavést přiměřené nástroje sledování, které jim umožňují zjistit zhoršující se finanční situaci v pojišťovně nebo zajišťovně a sledovat, jak je toto zhoršení napraveno.

Dále orgány dohledu musejí posoudit přiměřenost metod a postupů pojišťoven a zajišťoven, které mají určovat možné události nebo budoucí změny v hospodářských podmínkách, které by mohly mít nepříznivé účinky na celkovou finanční situaci dotyčné pojišťovny nebo zajišťovny.

Přičemž orgány dohledu také posuzují schopnost pojišťoven a zajišťoven odolat těmto možným událostem nebo budoucím změnám v hospodářských podmínkách.

Orgány dohledu mají pravomoci nezbytné k tomu, aby mohly od pojišťoven a zajišťoven požadovat odstranění slabých stránek nebo nedostatků zjištěných v procesu kontroly orgánem dohledu.

Přezkum, hodnocení a posouzení se musejí provádět pravidelně. Orgány dohledu stanoví minimální četnost a rozsah těchto přezkumů, hodnocení a posuzování s ohledem na povahu, rozsah a komplexnost činností dotyčné pojišťovny nebo zajišťovny.

4.3.3.3 Navýšení kapitálového požadavku

V návaznosti na proces kontroly orgánem dohledu mohou orgány dohledu za výjimečných okolností uložit pojišťovně nebo zajišťovně navýšení kapitálového požadavku, a to pouze v rozhodnutí s uvedením důvodů. Takto mohou orgány dohledu rozhodnout pouze v následujících případech:

- orgán dohledu učiní závěr, že rizikový profil pojišťovny nebo zajišťovny se významně odchyluje od předpokladů k solventnostnímu kapitálovému požadavku, jak byl vypočítán s použitím standardního vzorce;
 - požadavek používat interní model není vhodný nebo je neúčinný;
 - kdy se vypracovává částečný nebo úplný interní model;
- orgán dohledu učiní závěr, že se rizikový profil pojišťovny nebo zajišťovny významně odchyluje od předpokladů k solventnostnímu kapitálovému požadavku, jak byl vypočítán s použitím interního modelu nebo částečného interního modelu, protože jistá kvantifikovatelná rizika jsou zachycena nedostatečně a úprava modelu s cílem lépe zohlednit daný rizikový profil nebyla v přiměřeném časovém úseku úspěšná;
- orgán dohledu učiní závěr, že systém správy pojišťovny nebo zajišťovny se významně odchyluje od norem stanovených v kapitole IV oddílu 2 směrnice Solventnost II, že tyto odchylky brání pojišťovně nebo zajišťovně v tom, aby byla schopna řádně zjišťovat, měřit, sledovat a řídit rizika, jimž je nebo by mohla být vystavena, a podávat o nich zprávy, a je nepravděpodobné, že samotné uplatnění jiných opatření dostatečně zlepší nedostatky v přiměřeném časovém úseku.

Solventnostní kapitálový požadavek, včetně navýšení kapitálového požadavku, nahradí nepřiměřený solventnostní kapitálový požadavek.

4.3.3.4 Dohled nad externě zajištěnými funkcemi a činnostmi (outsourcingem)

Členské státy EU musejí zajistit, aby pojišťovny a zajišťovny, které si dávají externě zajišťovat určitou funkci nebo určitou pojišťovací nebo zajišťovací činnost, učinily všechny kroky nezbytné k zajištění splnění následujících podmínek:

- poskytovatel služeb musí v souvislosti s externě zajištěnou funkcí nebo činností spolupracovat s orgány dohledu pojišťovny nebo zajišťovny;
- pojišťovny nebo zajišťovny, jejich auditoři a orgány dohledu musí mít skutečný přístup k údajům souvisejícím s externě zajištěnými funkcemi nebo činnostmi;
- orgány dohledu musí mít skutečný přístup k provozním prostorům poskytovatele služeb a musí být schopny vykonávat uvedená práva.

Členský stát EU, v němž se nachází poskytovatel služeb, povolí orgánům dohledu pojišťovny nebo zajišťovny, aby samy nebo prostřednictvím osob, které pro tento účel jmenují, prováděly inspekce na místě v prostorách poskytovatele služeb. Přičemž orgán dohledu pojišťovny nebo zajišťovny o tom informuje příslušný orgán členského státu, v němž se nachází poskytovatel služeb, před provedením inspekce na místě. V případě subjektu, který nepodléhá takovému dohledu, je příslušným orgánem orgán dohledu.

Orgány dohledu členských států pojišťovny nebo zajišťovny mohou k provádění uvedených inspekcí na místě zmocnit orgány dohledu členského státu, v němž se nachází poskytovatel služeb.

4.3.3.5 Převod pojistného kmene

Za podmínek stanovených vnitrostátními právními předpisy vydají členské státy EU povolení pojišťovnám a zajišťovnám se sídlem na jejich území k převodu celého nebo části jejich pojistného kmene uzavřených buď v rámci práva usazování, nebo volného pohybu služeb na přebírající podnik usazený ve Společenství. Takovýto převod lze povolit, pouze pokud orgány dohledu domovského členského státu přebírajícího podniku potvrdí, že po započtení převodu má přebírající podnik nezbytný použitelný kapitál na krytí solventnostního kapitálového požadavku.

V případě pojišťoven platí níže uvedené odstavce.

Pokud pobočka hodlá převést celý pojistný kmen nebo jeho část, je třeba konzultovat členský stát, v němž se nachází tato pobočka.

Orgány dohledu domovského členského státu převádějící pojišťovny povolí převod po obdržení souhlasu od orgánů členských států, ve kterých byly smlouvy uzavřeny na základě práva usazování nebo volného pohybu služeb. Orgány členských států, které byly konzultovány, poskytnou stanovisko nebo souhlas orgánům domovského členského státu převádějící pojišťovny do tří měsíců od obdržení žádosti o konzultaci. Nedodání odpovědi konzultovanými orgány v uvedené lhůtě se považuje za mlčky vyjádřený souhlas.

Převod pojistného kmene povolený v souladu s výše uvedenými odstavci se zveřejňuje buď před udělením povolení, nebo po jeho udělení způsobem stanoveným vnitrostátními právními předpisy domovského členského státu nebo v členském státě, ve kterém se nachází riziko, nebo v členském státě závazku.

Tyto převody jsou bez dalšího účinné vůči pojistníkům, pojištěným osobám a všem ostatním osobám majícím práva nebo povinnosti vzniklé z převedených smluv.

Prvním a druhým výše uvedeným odstavcem však není dotčeno právo členských států poskytnout pojistníkům možnost smlouvy v určité lhůtě po převodu zrušit.

4.3.4 Dohled nad pojišťovnami a zajišťovnami ve skupině

4.3.4.1 Dohled nad skupinou obecně

Členské státy EU musejí zajistit dohled na úrovni skupiny nad pojišťovnami a zajišťovnami, které jsou členy skupiny.

Členské státy EU tedy zajistí, aby se **dohled nad skupinou vztahoval** na:

- pojišťovny nebo zajišťovny, které drží účast alespoň v jedné pojišťovně nebo zajišťovně, či pojišťovně nebo zajišťovně ze třetí země;
- pojišťovny nebo zajišťovny, jejichž mateřským podnikem je pojišťovací holdingová společnost se sídlem ve Společenství;

- pojišťovny nebo zajišťovny, jejichž mateřským podnikem je pojišťovací holdingová společnost se sídlem mimo Společenství nebo pojišťovna či zajišťovna ze třetí země;
- pojišťovny nebo zajišťovny, jejichž mateřským podnikem je pojišťovací holdingová společnost se smíšenou činností.

V případech uvedených v prvních dvou výše uvedených odrážkách, kdy pojišťovna nebo zajišťovna držící účast nebo pojišťovací holdingová společnost se sídlem ve Společenství je přidruženým podnikem regulovaného podniku nebo smíšené finanční holdingové společnosti podléhající doplňkovému dohledu ve smyslu čl. 5 odst. 2 směrnice č. 2002/87/ES, může orgán dohledu nad skupinou po konzultaci s ostatními příslušnými orgány dohledu rozhodnout, že u této pojišťovny nebo zajišťovny držící účast případně u této smíšené pojišťovací holdingové společnosti upustí od provádění dohledu nad koncentrací rizik nebo dohledu nad operacemi uvnitř skupiny.

Provádění dohledu nad skupinou ve výše uvedených odstavcích nezahrnuje povinnost orgánů dohledu vykonávat dohled nad jednotlivými pojišťovnami nebo zajišťovnami ze třetích zemí, pojišťovacími holdingovými společnostmi nebo pojišťovacími holdingovými společnostmi se smíšenou činností.

Orgán dohledu nad skupinou může v jednotlivých případech rozhodnout, že do dohledu nad skupinou podle výše uvedených odstavců nezahrne některý podnik, pokud:

- se tento podnik nachází ve třetí zemi, v níž existují právní překážky k předávání nezbytných informací;
- podnik, který by měl být do dohledu zahrnut, má s ohledem na účel dohledu nad skupinou zanedbatelný význam;
- by zahrnutí tohoto podniku bylo z hlediska účelu dohledu nad skupinou nevhodné nebo zavádějící.

Pokud by však podle druhé výše uvedené odrážky mohlo být z dohledu vyloučeno jednotlivě více podniků stejné skupiny, tyto podniky nelze vyloučit, mají-li společně zanedbatelný význam.

Pokud je orgán dohledu nad skupinou toho názoru, že by některá pojišťovna či zajišťovna neměla být zahrnuta do dohledu nad skupinou výše uvedené druhé a třetí odrážky, přijme rozhodnutí teprve po konzultaci s ostatními příslušnými orgány dohledu.

Pokud orgán dohledu nad skupinou některou pojišťovnu nebo zajišťovnu nezahrne do dohledu nad skupinou podle druhé a třetí výše uvedené odrážky, mohou orgány dohledu členského státu, ve kterém se tento podnik nachází požadovat, aby podnik vedoucí skupinu poskytl veškeré informace, které mohou usnadnit dohled nad dotyčnou pojišťovnou nebo zajišťovnou.

4.3.4.2 Dohled nad skupinovou solventností pojišťoven a zajišťoven, které jsou dceřinými podniky pojišťovací holdingové společnosti

Pokud jsou pojišťovny nebo zajišťovny dceřinými podniky pojišťovací holdingové společnosti, orgán dohledu nad skupinou musí zajistit, aby výpočet skupinové solventnosti byl proveden na úrovni pojišťovací holdingové společnosti.

4.3.4.3 Dohled nad skupinovou solventností v případě skupin s centralizovaným řízením rizik

Členské státy musí zajistit, aby se pravidla stanovená pro stanovení solventnostního kapitálového požadavku, nedodržení SCR a MCR pro dceřiné podniky pojišťovny či zajišťovny vztahovala na jakoukoli pojišťovnu nebo zajišťovnu, která je jejím dceřiným podnikem, pokud jsou splněny všechny tyto následující podmínky:

- dceřiný podnik podléhá dohledu nad skupinou prováděnému orgánem dohledu nad skupinou na úrovni mateřského podniku;
- postupy pro řízení rizik a mechanismy vnitřní kontroly mateřského podniku se vztahují i na dceřiný podnik a mateřský podnik splňuje požadavky příslušných orgánů dohledu na obezřetné řízení dceřiného podniku;
- mateřský podnik obdržel schválení ohledně vlastního posouzení rizik a solventnosti v rámci jediného dokumentu;

- mateřský podnik obdržel schválení ohledně jedné společné zprávy o solventnosti a finanční situaci;
- mateřský podnik podal žádost o povolení, aby se na pojišťovnu nebo zajišťovnu vztahovaly stanovení solventnostního kapitálového požadavku, nedodržení *SCR* a *MCR* pro dceřiné podniky pojišťovny či zajišťovny, a tato žádost byla kladně vyřízena postupem podle článku „Dceřiné podniky pojišťovny nebo zajišťovny: rozhodnutí o žádosti“.

Celková úprava je uvedena v směrnici Solventnost II a to v člancích 236 až 243.

4.4 Tržní disciplína a informační povinnosti pojišťovny (Pilíř III)

Tržní disciplínou rozumíme na trhu založenému prosazování transparentnosti a zveřejňování rizik spojených s obchodováním dané firmy. Tržní disciplína pracuje ve shodě s regulačními systémy pro zvýšení bezpečnosti a spolehlivosti na trhu. Pomocí tržní disciplíny se zvyšuje dostupnost informací pro veřejnost tím, že je podpořeno včasné uvolnění informací ohledně aktiv, pasiv a obecných finančních informací. Toto právě snižuje nejistotu a podporuje funkci trhu. Následující subkapitoly jsou tedy zaměřené na zveřejňování informací.

4.4.1 Informace sloužící pro účely dohledu

Členské státy musejí požadovat, aby pojišťovny a zajišťovny předkládaly orgánům dohledu informace, které jsou nezbytné pro účely dohledu. Přičemž tyto informace zahrnují přinejmenším následující informace:

- posouzení systému správy uplatňovaného pojišťovnami a zajišťovnami, činnosti, kterou provádějí, zásad oceňování používaných pro účely solventnosti, rizik, jimž čelí, a systémů řízení rizik, jejich kapitálové struktury, potřeb a řízení;
- přijímání vhodných rozhodnutí vyplývajících z výkonu jejich práv a povinností dohledu.

Členské státy dále musejí zajistit, aby orgány dohledu měly tyto **pravomoci**:

- určovat povahu, rozsah a úpravu informací uvedených v odrážkách výše, jejichž předložení požadují od pojišťoven a zajišťoven v těchto časových okamžicích:
 - v předem stanovených lhůtách;

- nastanou-li předem stanovené události;
- během šetření týkajících se situace pojišťovny nebo zajišťovny;
- získávat veškeré informace, které mají o smlouvách zprostředkovatelé, nebo o smlouvách, které se uzavřely se třetími osobami;
- požadovat informace od externích odborníků, jako jsou auditoři a pojistní matematici.

Informace uvedené ve dvou výše zmíněných odstavcích musejí zahrnovat:

- kvalitativní nebo kvantitativní prvky nebo jakoukoli jejich vhodnou kombinaci;
- historické, nynější nebo očekávané prvky nebo jakoukoli jejich vhodnou kombinaci;
- údaje z vnitřních nebo vnějších zdrojů nebo jakékoli jejich vhodné kombinace.

Dále informace uvedené ve dvou výše zmíněných odstavcích musejí být v souladu s těmito zásadami:

- musí odrážet povahu, rozsah a komplexnost činnosti dotyčné pojišťovny nebo zajišťovny a zejména rizik spjatých s jejich činností;
- musí být přístupné, úplné ve všech podstatných ohledech, srovnatelné a v průběhu času konzistentní;
- musí být relevantní, spolehlivé a srozumitelné.

Dále členské státy EU zajistí, aby pojišťovny a zajišťovny měly vhodné systémy a struktury za účelem splnění požadavků stanovených ve výše uvedených odstavcích, jakož i písemnou koncepci, schválenou správním, řídicím nebo kontrolním orgánem pojišťovny nebo zajišťovny a zajišťující průběžnou přiměřenost předkládaných informací.

4.4.2 Zpráva o solventnosti a finanční situaci

Směrnice Solventnost II upravuje zveřejňování informací a to v podobě zprávy o solventnosti a finanční situaci, která má daný:

- obsah;
- použitelné zásady;

- aktualizaci a další informace sdělované z vlastního rozhodnutí;
- koncepci a schválení.

Zpráva o solventnosti a finanční situaci musí obsahovat následující informace:

- popis činnosti a výkonnosti pojišťovny nebo zajišťovny;
- popis řídicího a kontrolního systému a posouzení jeho přiměřenosti s ohledem na rizikový profil pojišťovny nebo zajišťovny;
- popis vystavení rizikům, koncentrace rizik, snížení rizik a citlivosti rizik, a to samostatně pro každou kategorii rizika;
- popis – a to samostatně pro aktiva, technické rezervy a další závazky – podkladů a metod použitých k jejich ocenění spolu s vysvětlením veškerých významných rozdílů v podkladech a metodách použitých k jejich ocenění v účetní závěrce;
- popis řízení kapitálu, včetně alespoň:
 - struktury a výše kapitálu a jeho kvality. Tento popis zahrnuje analýzu veškerých významných změn ve srovnání s předešlým obdobím, o němž se podává zpráva, a vysvětlení veškerých významných rozdílů, pokud jde o hodnotu těchto prvků v účetní závěrce, a stručný popis převoditelnosti kapitálu;
 - výše solventnostního kapitálového požadavku a minimálního kapitálového požadavku;
 - možnosti uvedené v článku „Podmodul akciového rizika založený na trvání“ směrnice Solventnosti II, která je použita pro výpočet solventnostního kapitálového požadavku;
 - informací umožňujících řádné porozumění hlavním rozdílům mezi předpoklady souvisejícími se standardním vzorcem a předpoklady souvisejícími s jakýmkoli interním modelem použitým pojišťovnou nebo zajišťovnou pro výpočet jejího solventnostního kapitálového požadavku;
 - částky jakéhokoli nedodržení minimálního kapitálového požadavku nebo jakéhokoli významného nedodržení solventnostního kapitálového požadavku během období, o němž se podává zpráva, a to i kdyby bylo toto nedodržení následně vyřešeno, s vysvětlením vzniku a následků, jakož i jakýchkoli přijatých nápravných opatření.

Zveřejnění solventnostního kapitálového požadavku může být provázeno sdělením, že jeho konečná částka stále podléhá posouzení orgánem dohledu.

4.4.3 Informace pro úřad EIOPA a jeho zprávy

Členské státy musejí požadovat, aby orgány dohledu **poskytovaly úřadu EIOPA každoročně tyto následující informace:**

- průměrné navýšení kapitálového požadavku na jeden podnik a rozdělení tohoto navýšení orgánem dohledu v předchozím roce, měřeno jako procento solventnostního kapitálového požadavku, uvedeného samostatně takto:
 - pro všechny pojišťovny a zajišťovny;
 - pro životní pojišťovny;
 - pro neživotní pojišťovny;
 - pro pojišťovny poskytující životní i neživotní pojištění;
 - pro zajišťovny.

Naopak úřad EIOPA musí každoročně zveřejnit tyto informace:

- za všechny členské státy společně celkové rozdělení navýšení kapitálového požadavku, měřeno jako procento solventnostního kapitálového požadavku, pro každou z těchto kategorií:
 - všechny pojišťovny a zajišťovny;
 - životní pojišťovny;
 - neživotní pojišťovny;
 - pojišťovny poskytující životní i neživotní pojištění;
 - zajišťovny;
- za každý členský stát zvlášť rozdělení navýšení kapitálového požadavku, měřeno jako procento solventnostního kapitálového požadavku, které kryje všechny pojišťovny a zajišťovny v daném členském státě.

Úřad EIOPA poskytne Evropskému parlamentu, Radě a Komisi informace uvedené v odstavci výše spolu se zprávou nastiňující stupeň sblížení dohledu v různých členských státech, pokud jde o použití navýšení kapitálového požadavku.

4.4.4 Informování orgánů dohledu pojišťovnou nebo zajišťovnou

Pojišťovna nebo zajišťovna musí neprodleně informovat orgán dohledu svého domovského členského státu o všech nabytích nebo prodejkách účasti na svém základním kapitálu, které způsobí, že uvedené podíly překročí příslušnou hranici, která je uvedena ve směrnici Solventnost II, nebo pod ni klesnou.

Pojišťovna nebo zajišťovna také musí informovat alespoň jednou ročně uvedený orgán dohledu svého domovského členského státu o jménech akcionářů a společníků držících kvalifikovaný podíl a o výši těchto podílů, jak vyplývá například z informací obdržených na výročních valných hromadách akcionářů a společníků nebo z informací získaných na základě povinností pro společnosti kotované na burze cenných papírů.

4.4.5 Další úprava sdělování informací

Mezi další úpravu sdělování informací patří:

- profesní tajemství;
- výměna informací mezi orgány dohledu členských států;
- dohody o spolupráci s třetími zeměmi;
- použití důvěrných informací;
- výměna informací s ostatními orgány;
- sdělování informací orgánům ústřední státní správy odpovědným za právní předpisy v oblasti financí;
- sdělování informací při usazování pojišťoven;
- sdělování statistických informací o příhraničních činnostech;
- sdělování informací týkajících se účetnictví, obezřetnosti a statistiky a pojišťovny v obtížích;
- sdělování informací od členských států Komisi v případě dceřiných podniků pojišťoven a zajišťoven řídicích se právem třetí země a nabývání účasti těmito pojišťovnami a zajišťovnami;
- sdělování informací pro pojistníky;
- výměnu informací mezi orgány dohledu v případě soupojištění v rámci Společenství;
- aj.

4.5 Srovnání solventnostních systémů US a EU

Ačkoliv standard Kapitál založený na riziku (RBC) v US a EU přijatá směrnice Solventnost II sdílejí společný cíl ochrany pojistníků a posilování pojistitelů prostřednictvím regulace, tak v mnoha ohledech jsou mezi nimi velké rozdíly. Nejvíce je pozoruhodné, že Solventnost II přijímá široký pohled na podnikové řízení rizik a bere tedy v úvahu celý rizikový profil společností, tak stávající RBC metoda se zaměřuje výhradně na přiměřenost kapitálu. (KPMG c), 2007)

Aby bylo možné systém RBC přijmou rychle, měly USA hlavní požadavek právě přijmout RBC, který upravuje minimální kapitál nezbytný k pokrytí rizikového profilu pojistitele. Od počátku byl kladen důraz na měření jednotlivých kategorií rizika. Výsledkem je tedy přístup založený na měření rizikového kapitálu. Nicméně zlepšení měření úrokového rizika a tržních rizik pro variabilní annuity se zárukami vyústili ve stochastické metody založené na zásadách. Přestože RBC v současné době nemá řešit katastrofické riziko, tak to je dnes obecně vnímané jako nedostatek. Stejně jako při měření úrokového rizika, se tedy jeví pravděpodobné, že rámec RBC založí odhad rizika katastrof v rámci pokročilých interních modelů. (KPMG c), 2007)

Jak již bylo zmiňováno výše, tak směrnice Solventnost II je de facto potvrzením touhy Evropské komise na vybudování širšího rámce, který má několik klíčových vlastností:

- rizikově založené hodnocení vychází z tržních hodnot;
- zvýšení požadavků na řízení rizik;
- Využití tržních sil prostřednictvím zveřejňování informací;
- Vytvoření rovných podmínek mezi bankami a pojišťovnami.

Základem pro projekt Solventnost II v rámci vnitřního trhu EU bylo provedení rozsáhlé studie ohledně metodik pro posuzování solventnosti pojišťoven. Touto studií pověřilo generální ředitelství Evropské komise společnost KPMG.

Na rozdíl od USA, Komise vybrala přístupy na základě principů poradenství na vysoké úrovni a jasného strukturálního rámce. Solventnost II pak je tedy celostním přístupem obsahujícím tři základní pilíře (KPMG c), 2007)

SOLVENTNOST

Pilíř I: Kapitálová přiměřenost prováděná prostřednictvím kapitálových požadavků na dvě základní vrstvy, *SCR* a *MCR*. *SCR* lze vypočítat s relativně jednoduchým, konzervativně kalibrovaným standardním modelem nebo „interním modelem“, který lépe odráží rizikový profil společnosti. Regulační by měly ve skutečnosti spíše podporovat používání interních modelů jako nástroje pro zlepšení řízení rizik (viz obrázek 47).

Pilíř II: Požadavky na řízení rizik s úpravou *SCR* v případě nedostatků.

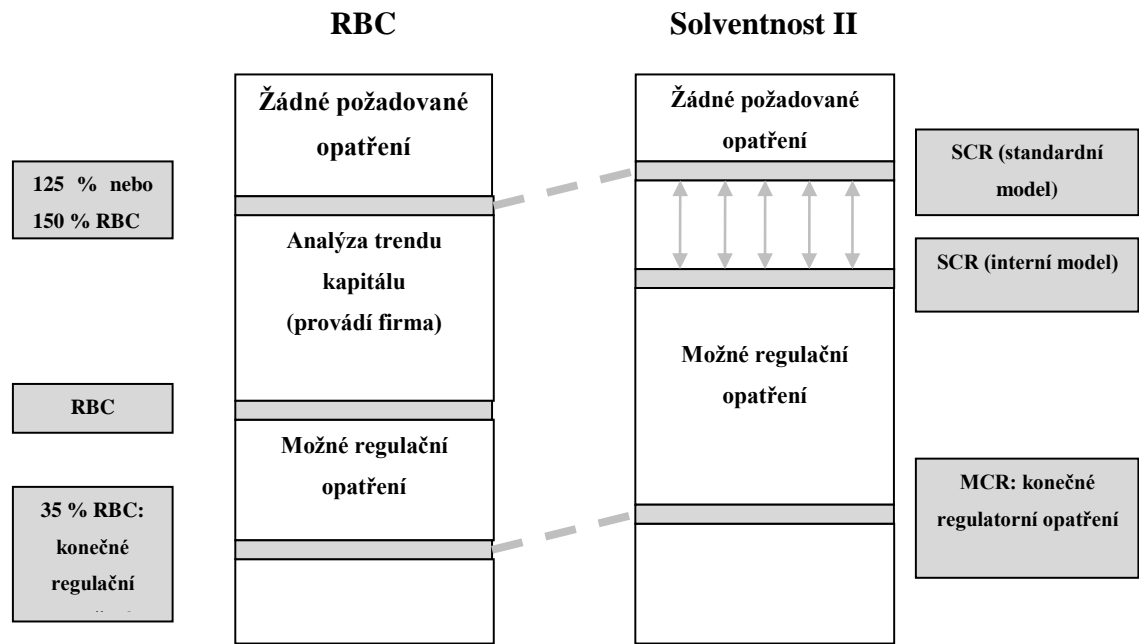
Pilíř III: Požadavky na zveřejňování informací a tím i posílení tržní disciplíny. V rámci Solventnosti II jsou řízení rizik a požadavky na zveřejňování informací považovány za stejně důležité jako kapitálové požadavky.

	Pilíř I	Pilíř II	Pilíř III
Solventnost II	Kapitálové požadavky Solventnostní kapitál, Minimální kapitál	Proces dohledu řízení rizik Vnitřní kontrola a řízení rizik	Tržní disciplína Podpora dohledu založeného na riziku prostřednictvím tržních mechanismů
	Cílový kapitál Nižší požadavky na solventnost prostřednictvím interního modelu	Nová oblast vlivu pro orgány dohledu	Rostoucí kapitálové tržní požadavky Produktové hodnocení: Řízení rizik se stává součástí produktu
RBC	Kapitálové požadavky RBC	Požadavky na řízení rizik Firemní řízení rizik je novou kategorií ratingu	Ratingové agentury
	Standard pro regulační Není cílový kapitál	Nové zaměření ratingových agentur	

Obrázek 47 **Jednotlivé komponenty rámce Solventnost II a RBC**

Zdroj: vlastní zpracování z (KPMG c), 2007)

Hierarchii regulačních opatření pro RBC a Solventnost II ilustruje obrázek 48.

Obrázek 48 Hierarchie regulačních opatření RBC a Solventnost II

Zdroj: vlastní zpracování z (KPMG c), 2007)

V rámci RBC je tato hierarchie definovaná ve smyslu kolik kapitálu přesahuje RBC v procentech. V rámci tohoto spektra by se mělo regulační opatření spustit v případě, pokud se koná méně než 35 % z regulačního RBC.

V rámci Solventnosti II je hierarchie definovaná z hlediska kapitálu a to s ohledem na limity *MCR* a *SCR*. Pokud by nebylo dodrženo limitu *MCR*, pak může dohledový/dozorový orgán učinit „krajní opatření dozoru“.

Vzhledem k faktu, že RBC nemá funkci cílové úrovně kapitálu, tak jeho regulační funkce je spíše úzce spojena s regulační funkcí *MCR*. Nicméně z hlediska složitosti a citlivosti rizika se vzorec RBC zdá být mnohem blíže k výpočtu standardního modelu *SCR*.

5. RATING JAKO METODA HODNOCENÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVNY

Jak již bylo výše uvedeno, Larosièrova zpráva uvedla jako jednu z příčin a nedostatků vedoucích k současné krizi nedostatečné věrohodnosti výsledků hodnocení prováděných ratingovými agenturami v důsledku nejen jejich subjektivní nepřipravenosti, ale i v souvislosti s objektivním nedostatkem historických údajů a časových řad zejména o nových finančních instrumentech.

Ratingem rozumíme nezávislé hodnocení různých subjektů, které je řadí od několika kategorií a tím tedy dovoluje jejich přibližné srovnání či vytvoření pořadí, tzv. rating. Nejčastěji se hovoří o úvěrovém ratingu, který vyjadřuje důvěryhodnost dlužníka (emitenta) nebo cenného papíru, přičemž tuto důvěryhodnost hodnotí ratingové agentury. (Žák, 2002)

Existuje několik přístupů různých agentur ke klasifikaci ratingu (viz příloha I), který lze časově rozdělit na krátkodobý a dlouhodobý. Také existují různá kritéria hodnocení, které lze rozdělit na kvantitativní a kvalitativní. Pod kvantitativní faktory řadíme u posuzování firem posouzení hospodářských podmínek, jež jsou výsledkem matematicko-statistické metody, dále také hodnocení na základě ukazatelů účetnictví (např. zisk, kapitálová struktura, likvidita, atd.); u hodnocení států sem řadíme hospodářský růst, míru inflace, míru zadlužení aj. Mezi kvalitativní faktory řadíme ty, které nelze objektivně analyzovat, u hodnocení firem sem řadíme tedy řízení společnosti, vztahy s obchodními partnery, řízení rizik, strategie společnosti, vládní politiku a také konkurenční prostředí; pokud se jedná o kvalitativní faktory u hodnocení států, tak sem patří platební a rozpočtová kázeň v minulosti či politická stabilita.

Mezi největší ratingové agentury, tzv. „velká trojka“ patří Moody's, Standard & Poor's a Fitch-IBCA. Schopnost vybraných zemí světa splácet své závazky dle těchto tří agentur uvádí tabulka 18, jejíž data jsou aktualizována k 24. březnu 2011. Z tabulky je patrné, že Česká republika má hodnocení podle agentury Moody's A1, dle agentury Standard & Poor's hodnocení A a dle agentury Fitch-IBCA hodnocení A+. Všechna tato hodnocení znamenají vyšší střední kvalitu.

RATING JAKO METODA HODNOCENÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVNY

Tabulka 18 **Aktuální informace (k 24. 3. 2011) o schopnosti vybraných zemí světa splácet své závazky podle agentur Moody's, Standard & Poor's nebo Fitch-IBCA**

	MOODY'S		STANDARD & POOR'S		Fitch-IBCA
INVESTIČNÍ STUPNĚ	Aaa	Francie, Německo, Nizozemsko, Rakousko, USA, Švýcarsko, Finsko, Norsko, Dánsko, Spojené království, Švédsko, N. Zéland, Kanada, Singapur, Austrálie, Lucembursko	AAA	Francie, Německo, Nizozemsko, Norsko, Rakousko, Švýcarsko, USA, Singapur Dánsko, Finsko, Spojené království, Kanada, Austrálie, Švédsko, Lucembursko	Rakousko, Finsko, Francie, Německo, Nizozemsko, Norsko, USA, Švýcarsko, Spojené království, Singapur, Dánsko, Švédsko, Kanada, Lucembursko
	Aa1	Belgie, Hongkong	AA+	Belgie, Nový Zéland, Hongkong	Austrálie, Nový Zéland, Belgie, Španělsko, Hongkong
	Aa2	Itálie, Slovinsko, Kuvajt, Japonsko, Španělsko	AA	Slovinsko, Španělsko	Japonsko, Slovinsko, Kuvajt
	Aa3	Tchaj-wan, S. Arábie, Čína, Chile	AA-	Tchaj-wan, Kuvajt, S. Arábie, Japonsko	Itálie, Kypr, S. Arábie, Portugalsko
	A1	Česká republika , Estonsko, Slovensko, Malta, Izrael, Korea	A+	Itálie, Chile, Slovensko, Čína	Česká republika , Tchaj-wan, Korea, Malta, Čína, Slovensko
	A2	Polsko, Kypr	A	Česká republika , Malta, Korea, Estonsko, Izrael, Irsko, Kypr	Chile, Izrael, Estonsko
	A3	Malajsie, J. Afrika, Portugalsko	A-	Malajsie, Polsko, Portugalsko	Malajsie, Polsko
	Baa1	Mexiko, Rusko, Litva, Irsko	BBB+	J. Afrika	J. Afrika, Irsko
	Baa2	Kazachstán	BBB	Chorvatsko, Rusko, Bulharsko, Litva, Mexiko	Maďarsko, Rusko, Mexiko, Litva
	Baa3	Chorvatsko, Indie, Bulharsko, Rumunsko, Lotyšsko, Brazílie, Island, Maďarsko	BBB-	Kazachstán, Indie, Island, Brazílie, Maďarsko	Chorvatsko, Indie, Bulharsko, Kazachstán, Brazílie, Řecko, Lotyšsko

RATING JAKO METODA HODNOCENÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ POJIŠŤOVNY

		MOODY'S	STANDARD & POOR'S	Fitch-IBCA
SPEKULATIVNÍ STUPNĚ	Ba1		BB+ Rumunsko, Řecko, Lotyšsko	Makedonie, Island, Rumunsko, Indonésie, Turecko
	Ba2	Indonésie, Turecko	BB Vietnam, Makedonie, Černá hora, Indonésie, Turecko, Egypt	Egypt
	Ba3	Egypt	BB- Srbsko, Mongolsko	Srbsko
	B1	Mongolsko, Vietnam, Řecko	B+ Bělorusko, Ukrajina	Vietnam, Mongolsko
	B2	Turkmenistán, Bosna a Hercegovina, Ukrajina	B Argentina	Ukrajina
	B3	Argentina, Pákistán	B - Pákistán	
	Caa1	Kuba, Moldávie	CCC+	
	Caa2		CCC	
	Caa3		CCC-	
	Ca		SD	

Zdroj: vlastní zpracování z (Finance, 2011)

Dle informace uveřejněné v tiskové zprávě České pojišťovny, a. s. (Česká pojišťovna, 2011) je tato pojišťovna v roce 2011 jedinou pojišťovnou působící na českém pojistném trhu, která obdržela shodné ratingové ohodnocení (A+) od ratingové agentury Standard & Poor's. Vyšší hodnotu ratingu, tedy v České republice žádná pojišťovna nemá. Výkonný ředitel České pojišťovny, a. s. tuto zprávu komentuje následovně, cituji (Česká pojišťovna, 2011):

„Potvrzení nejvyššího možného domácího ratingu je skvělou zprávou nejen pro zaměstnance České pojišťovny, ale především pro naše klienty a obchodní partnery. Jde o jednoznačný signál veřejnosti, že Česká pojišťovna byla a nadále bude i v této turbulentní době zárukou kvality, jistoty a seriózního a stabilního partnerství. Také v dalších letech budeme pracovat na tom, aby Česká pojišťovna jako zodpovědný a stabilní lídr trhu přinášela klientům profesionální, jednoduchá a rychlá řešení jejich současných i nově vznikajících rizik a klíčových životních situací.“

Další pojišťovnou, jež má potvrzený vysoký rating, je ČSOB pojišťovna, a. s. Letos v únoru ji ratingová agentura Standard & Poor's potvrdila hodnotu (A-) se stabilním výhledem. (opojisteni.cz, 2011)

Bližší o problematice ratingových agentur v současné globalizační éře pojednává (Böhm, Mužáková, 2010) a to následovně.

Vedoucí orgány EU dále soudí, že **ratingové agentury vydávající stanoviska k úvěrové kredibilitě podniku, vlád a sofistikovaných finančních produktů** přispěly k finanční krizi podceněním rizika, že emitenti některých složitějších finančních nástrojů nebudou schopni splatit své dluhy. Komise v reakci na potřebu obnovit důvěru v trh a zvýšit ochranu investorů předložila nová pravidla na úrovni EU, kterými zavedla společný regulační režim pro vydávání úvěrových ratingů. V rámci těchto pravidel, jež měla vstoupit plně v platnost v prosinci 2010, musí všechny ratingové agentury, které budou chtít, aby se jejich ratingy využívaly v rámci EU, požádat o registraci. Rovněž byla zohledněna rizika střetu zájmů ovlivňující ratingy (např. ratingová agentura nemůže zároveň nabízet poradenské služby). Ratingové agentury budou muset být transparentnější, protože budou nuceny zveřejnit metodiky, vnitřní postupy a základní předpoklady, jež využívají pro stanovování svých ratingů. To by rovněž mělo umožnit investorům provádět lépe svou hloubkovou analýzu.

Nová pravidla nabyla platnosti a to dne 31. května 2011, kdy v Úředním věstníku Evropské unie bylo publikováno nařízení Evropského Parlamentu a Rady č. 513/2011, kterým se mění nařízení č. 1060/2010 o ratingových agenturách. Novelizace se provedla v souvislosti se zřízením evropského orgánu pro dohled v oblasti kapitálového trhu (ESMA) a zakotvením jeho působnosti. Nařízení je účinné od 1. června 2011.

Na druhé straně nelze opominout, že ratingové agentury hrají zásadní úlohu na celosvětovém trhu cenných papírů a bankovních služeb. Proto je velmi důležité, aby důsledně poskytovaly nezávislé, objektivní a co nejkvalitnější hodnocení.

Ratingové agentury vydávají stanoviska o důvěryhodnosti určitého emitenta nebo finančního nástroje. Jinak řečeno, tyto agentury posuzují pravděpodobnost, s jakou emitent obecně nesplní své finanční závazky (rating emitenta) nebo konkrétní dluh nebo nárok z pevně uročitelného cenného papíru (rating nástroje). Používají přitom rozsáhlé stupnice důvěryhodnosti, které vyjadřují rizika spojená s cenným papírem (tj. pravděpodobnost vzniku platební neschopnosti), přičemž kritická hranice se nachází mezi takzvaným investičním stupněm (nízké riziko) a spekulativním stupněm (vysoké riziko).

Ratingy obvykle vyžadují a platí sami emitenti. V těchto případech se při hodnocení opírají o údaje a o informace, které veřejnosti sice nejsou volně přístupné, nicméně jsou dobrovolně (a někdy účelově) poskytnuty hodnoceným subjektem (získané např. na základě rozhovoru s vedoucími pracovníky hodnoceného subjektu).

Ratingy hrají na finančních trzích důležitou úlohu, nicméně výsledky činnosti ratingových agentur **mohou být z hlediska hodnocení bonity hodnocených subjektů zavádějící**, o čemž vypovídá i zkušenost z období od roku 2007, kdy se začaly objevovat první náznaky změny vývojového trendu světové ekonomiky.

Proto **Evropská komise na příslušných agenturách požaduje, aby vypracování ratingů zakládali na pečlivé analýze dostupných informací a neustálém prověřování úplnosti svých informačních zdrojů**. Musí být zároveň čitelnější, pokud jde o způsob, jakým dospívají k udělovaným hodnocením. Kromě toho je důležité, aby ratingové agentury byly nezávislé a naprosto objektivní. Jejich úloha nesmí být ovlivněna vztahy, které mají s emitenty.

Evropská komise uveřejnila v reakci na finanční krizi již v listopadu 2008 finální návrh Nařízení zavádějící plnou regulaci a dohled úvěrových ratingových agentur na úrovni Evropské unie.

Návrh nové evropské regulace úvěrových ratingových agentur vycházel z dosavadních poznatků o nedostacích v jejich činnosti a obsahoval následující požadavky na zajištění:

- **prevence konfliktů zájmů v činnosti agentury** a jejich odpovídající řízení, pokud vzniknou,
- pojistek týkajících se procesu udělování ratingu i procesu vzniku a pravidelné aktualizace ratingové metodologie,
- **transparentnosti** (tj. uveřejňování co nejvíce informací) týkající se ratingového procesu obecně, zvláště pak specifických emitentů či nástrojů (jde zejména o strukturované produkty, včetně sekuritizací, které stály na počátku krize a pro které by nově měly mít ratingové agentury odlišnou ratingovou stupnici, nebo by je měly označit nějakým speciálním symbolem, aby se odlišily od ostatních ratingů); jde zejména o:
 - úplné a aktuální rozšiřování informací získaných ratingem,
 - vysvětlení používaných kritérií a definicí,
 - připravenost dát rating na požádání k dispozici široké veřejnosti,
 - vysvětlení a komentář analytiků ke klíčovým trendům a názorům na trh.

Kromě toho ratingové agentury:

- nebudou smět poskytovat poradenské služby,
- nebudou smět hodnotit finanční nástroje, pokud nebudou mít dostatečně kvalitní podkladové informace,
- budou muset zveřejnit modely, metodiku a základní předpoklady, z nichž jejich proces hodnocení vychází,
- budou povinně zveřejňovat výroční zprávu o transparentnosti,
- budou muset zavést interní mechanismus kontroly kvality svých ratingových hodnocení.

22. června 2010 Evropská komise předložila změny pravidel EU o ratingových agenturách a zahájila veřejnou konzultaci týkající se reformy podnikového řízení

ve finančních institucích. S ohledem na skutečnost, že ratingové služby nejsou svázány s žádným konkrétním územím a ratingy vydávané ratingovými agenturami mohou používat finanční instituce v celé Evropě, navrhuje Komise centralizovanější systém pro dohled nad ratingovými agenturami na úrovni EU.

ZÁVĚR

V současné éře globalizace dochází ke změnám na finančních trzích, které mají nemalé dopady na ekonomiku a řízení institucí českého finančního trhu. Disertační práce, jejímž tématem bylo „Metody a nástroje zjišťování finančního zdraví institucí českého finančního trhu v kontextu s integračními procesy EU“ se zejména věnovala tomuto vlivu na sektor pojišťovnictví.

Na základě analýzy současného stavu v oblasti tématu této disertační práce byl díky absenci komplexního přehledu metod a nástrojů zjišťování finančního zdraví institucí českého finančního trhu – zejména pojišťoven stanoven hlavní cíl práce, kterým bylo:

Analýza základní klasifikace metod a nástrojů zjišťování finančního zdraví institucí českého finančního trhu, zejména pojišťoven, v kontextu s integračními procesy EU s důrazem na analýzu aspektů Solventnosti II.

Nutno zdůraznit, že práce byla zaměřena zejména na aspekty integračních procesů a jejich vlivu na finanční zdraví pojišťoven a ne na analýzu finančního zdraví, jak ji známe z podnikové praxe.

Ke splnění výše uvedeného hlavního cíle práce bylo zapotřebí naplnění sedmi dílčích cílů pomocí vědeckých metod, mezi které patřili zejména: rešerše odborné literatury (zejména monografií, odborných článků, studií a také legislativy), komparativní analýza, analýza dílčích poznatků, syntéza dílčích poznatků, deskripce, indukce, explanace a statistická analýza. Převažující metodou práce byla, dle charakteru disertační práce, zejména rešerše odborné literatury, odborných studií a také legislativy (i jejich návrhů či komentářů). V rámci rešerší odborné literatury a odborných studií byly využity další metody, např.: komparativní analýza, analýza dílčích poznatků, deskripce a explanace. Základní matematicko-statistickou metodou byla elementární statistická analýza.

Pomocí postupného naplňování dílčích cílů práce byl splněn hlavní cíl této disertační práce a to analýza klasifikace základních metod a nástrojů zjišťování finančního zdraví institucí českého finančního trhu, zejména pojišťoven, v kontextu s integračními procesy EU a s důrazem na analýzu aspektů Solventnosti II.

V rámci disertační práce bylo dosaženo těchto výsledků (zpracováním dílčích cílů práce):

- V rámci analýzy integračních procesů vytvářejících jednotný trh finančních služeb EU, se zaměřením na politiky EU v oblasti finančních služeb a to zejména v rámci harmonizaci právních předpisů ČR a EU v oblasti pojišťovnictví bylo vypracován ucelený přehled této problematiky.
- Byla provedena analýza základních dopadů novodobé finanční krize na trh finančních služeb ČR a EU s ohledem na kontext jejích celosvětových dopadů. Vzhledem k absenci dat za pojistný trh EU nebylo však možné analyzovat dopady novodobé finanční krize na tento segment trhu finančních služeb EU. Z analýz vyplývá, že český pojistný a bankovní trh nebyl novodobou finanční krizí zásadně ovlivněn. V rámci bankovního trhu EU nebyly dopady finanční krize tak markantní a to nejen díky intervenci ECB, která v letech 2009 a 2010 učinila mimořádná opatření, která napomohla k stabilizaci bankovního sektoru EU. Dále stabilizaci v bankovním sektoru EU pomohly vlády jednotlivých zemí a také u některých členských zemí i Mezinárodní měnový fond, které poskytly nejvíce krizí postiženým ekonomikám nemalou finanční pomoc.
- Bylo ověřeno, že regulace je jedním z nástrojů zlepšování finančního zdraví pojišťoven, avšak toto platí spíše jen do určité míry regulace, jelikož finanční zdraví institucí působících v sektoru pojišťovnictví je mimo jiné silně ovlivněno vestavěnými stabilizátory, které do novodobé finanční krize velice efektivně působily proti výkyvům v tomto odvětví. Nejen z tohoto důvodu, v rámci směrnic EU upravujících oblast pojišťovnictví EU, Komise nařizuje způsob krytí technických rezerv přesně definovanými aktivy, kde za nejbezpečnější je považováno investování do státních dluhopisů, které se však v současné době v ČR mohou stát „pastí pro investory“ a to s ohledem na vysokou zadluženost státu emitenta. Přitom je nutné také zmínit i jiné investiční tituly, které lze považovat v současné době za bezpečnější, ale vzhledem k regulaci možnosti investic do těchto instrumentů státem, nemohou být tak efektivně využity. Tato skutečnost by mohla pak vést k přehodnocení regulačního opatření ohledně investování pojišťoven.
- Byly definovány základní vnitřní stabilizátory pojišťovnictví, které mají vliv na finanční zdraví pojišťoven, dále byla ověřena jejich platnost v současné

globální sféře a to zejména s ohledem na dopady novodobé finanční krize. Bylo zjištěno, že vestavěné stabilizátory velice kladně ovlivňují finanční zdraví pojišťoven.

- Byl definován pojem riziko, byla provedena analýza rizik v pojišťovnictví, jejich klasifikace a definování jejich změn v současné globální sféře v kontextu s dopady novodobé finanční krize. V rámci splnění tohoto dílčího cíle bylo zjištěno, že díky existenci „*unkown unknowns*“, které mají zásadní vliv na finanční zdraví pojišťoven, (včetně existence nových, mnohdy nepojistitelných rizik) působících na trhu neživotního pojištění, je velice obtížné (ba dokonce nemožné) s přípustnou chybou modelovat vývoj pojistných plnění v neživotním pojištění. Dále bylo zjištěno, že regulatorní systém Solvency II v rámci klasifikace rizik již v předstihu poukázal zejména na důležitost klasifikace rizik na straně aktiv pojišťoven. Důležitost definování nových rizik na straně aktiv pojišťoven lze zmínit právě s ohledem na dopady novodobé finanční krize.
- Byla provedena analýza vlivu základních aspektů asymetrie informací na pojistných trzích na finanční zdraví pojišťoven. V rámci této analýzy, která byla provedena zejména rešeršní metodou, bylo zjištěno, že fenomén asymetrie informací na straně poptávky (dle práce prof. Stiglitze z roku 2001, kdy byla tato problematika poprvé publikována) ovlivňuje finanční zdraví pojišťoven a nejen s ohledem na možnost vzniku pojistných podvodů, ale také díky zatím neexistenci jednotného systému shromažďujícího informace o klientech (podobnému jako v bankovním sektoru fungujícímu „bankovnímu registru“).
- Dále bylo zjištěno, že je možné chápat rating jako jednu z možných metod hodnocení finančního zdraví pojišťoven. Dalším zajímavým závěrem je, že v kontextu s Larosièrovou zprávou lze pochybovat o možném chápání ratingu jako jedné z možných metod hodnocení finančního zdraví úvěrových institucí a to právě s ohledem na dopad novodobé finanční krize na tyto instituce. Larosièrova zpráva doporučila reformu v oblasti dohledu a také vytvoření Evropského systému orgánů dohledu nad finančním trhem (ESFS), který by se skládal ze tří evropských orgánů dohledu, jednoho pro bankovníctví, jednoho pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění a jednoho pro cenné papíry a trhy, a doporučila zřídit Evropskou radu pro systémová rizika. Komise ve svém sdělení ze dne 4. března 2009 nazvaném „Urychlení

oživení evropské ekonomiky“ navrhla předložení legislativních návrhů týkajících se zřízení ESFS a dále ve sdělení ze dne 27. května 2009 nazvaném „Evropský dohled nad finančním trhem“ uvedla podrobnější informace o případné architektuře tohoto nového rámce dohledu, přičemž zdůraznila specifickou dohledu nad ratingovými agenturami. Komise pak navrhla nová pravidla pro zavedení společného regulačního režimu pro vydávání úvěrových ratingů a to s důrazem na transparentnost informací poskytovaných emitentem finančního nástroje ohodnoceného ratingem jmenované ratingové agentury, přičemž právě transparentnost informací by mohla být velkým přínosem pro fungování trhu a ochranu investorů. Nová pravidla nabyly platnosti a to dne 31. května 2011, kdy v Úředním věstníku Evropské unie bylo publikováno nařízení Evropského Parlamentu a Rady č. 513/2011, kterým se mění nařízení č. 1060/2010 o ratingových agenturách. Novelizace se provedla v souvislosti se zřízením Evropského orgánu pro dohled v oblasti kapitálového trhu (ESMA) a zakotvením jeho působnosti. Nařízení je účinné od 1. června 2011.

Mezi významné metody zjišťování finančního zdraví institucí finančního trhu lze v oblasti bankovního řídit zejména BASEL II (také nové připravované opatření BASEL III), jehož nejvýznamnějším nástrojem je stanovení kapitálové přiměřenosti, i když oproti BASEL I v rámci obecného vzorce základního vztahu nedošlo k zásadní změně. Mezi hlavní změny nového regulačního opatření pro banky v rámci BASEL II patřilo zejména zpřísnění způsobu stanovení kapitálových požadavků vzhledem k úvěrovému riziku bankovního portfolia a také se do rizik, která musejí být kryta kapitálem banky, zahrnuje i operační riziko. V rámci BASEL III (nástupce BASEL II) se dále zdokonalí výpočet kapitálové přiměřenosti, nově se do regulace zahrnou leverage ratio a standardy likvidity, zavedou se také „proticyklické kapitálové polštáře“ a tím se má zvýšit regulační kapitál včetně „bezpečnostního polštáře“.

V oblasti pojišťovnictví se mezi důležité metody sloužící ke zjištění finančního zdraví pojišťoven v souvislosti s integračními trendy EU řadí zejména nové regulační opatření SOLVENCY II. Mezi jeho nejdůležitější nástroje patří výpočet minimálního kapitálového požadavku (MCR) a solventnostního kapitálového požadavku (SCR), dále úprava problematiky rezerv pojišťoven a také reporting.

Mezi další důležité nástroje, které mají zásadní vliv na finanční zdraví pojišťoven, patří také **vestavěné stabilizátory**.

Český trh finančních služeb byl zásadně ovlivněn vstupem ČR do EU, kdy si tento vstup vyžádal celou řadu nových legislativních balíčků ve všech oblastech finančních služeb. Nutno zdůraznit, že stále je český trh finančních služeb ovlivňován novými politikami EU v této oblasti a je tedy stále nutné implementovat nová opatření vydávaná na doporučení Evropské komise a schvalovaná Evropským parlamentem a Radou.

Významnou zprávou, která shrnuje nejdůležitější příčiny dopadů finanční krize 2008 na finanční trhy EU, je zpráva Jaquese de Larosièra z roku 2009. Zpráva také obsahuje balíček legislativních návrhů, jejichž cílem je zásadně posílit dohled nad odvětvím finančních trhů v rámci EU.

Pokud se podíváme na analýzu vlivu dopadů finanční krize na trh finančních služeb, tak dospějeme k následujícím závěrům. Novodobá finanční krize neměla zásadní vliv na vývoj bankovního sektoru ČR, neboť bankovní expozice institucí českého bankovního sektoru vůči produktům obsahující sekuritizované subprime hypotéky a jiná znehodnocená aktiva byl velice nízký (dosahoval hodnot řádově desetin procenta aktiv).

V souvislosti s globalizačními trendy ve světové ekonomice však došlo k bezprostřednímu dopadu na reálnou ekonomiku a to nejen ve vývoji tempa růstu HDP, který se v roce 2009 dostal dokonce do záporné hodnoty (−4 %), zvýšení průměrné míry inflace v roce 2008 na více než 6 %, ale také v nárůstu obecné míry nezaměstnanosti z více než 4 % v roce 2008 na téměř 7 % v roce 2009, hranice 7 % byla pak překročena v roce 2010. Z vývoje dopadů krize na vývoj základních makroekonomických ukazatelů v ČR šlo usuzovat, že určité dopady krize by měly být díky úzké provázanosti pojistného sektoru v případě životního pojištění s bankovním sektorem i na trh životního pojištění v ČR. Dle základní analýzy vývoje předepsaného hrubého pojistného životních i neživotních pojištění v ČR lze konstatovat, že český pojistný trh zaznamenal stálý růst.

Podrobnější analýzou v rámci životního pojištění byl v roce 2009 zjištěn mírný pokles objemu běžně placeného předepsaného hrubého pojistného životních pojištění, přičemž

tento pokles byl v celkovém objemu předepsaného hrubého pojistného životních pojištění vytažen prudkým nárůstem objemu jednorázově placeného hrubého pojistného. Proto tedy předepsané hrubé pojistné životních pojištění zaznamenalo celkově stálý růst. Dalším zajímavým zjištěním bylo, že i přes úzkou vazbu produktů investičního životního pojištění na bankovní sektor, zaznamenal tento druh pojištění ve sledovaném období růst předepsaného hrubého pojistného.

Z analýzy solventnosti pojišťoven působících na českém pojistném trhu bylo dosaženo následujících závěrů. V období 2004–2009 všechny pojišťovny krom jedné pojišťovny vykázaly disponibilní míru solventnosti (*DMS*) převyšující požadovanou míru solventnosti (*PMS*). Tato jedna pojišťovna, která dostatečnou solventnost nevykázala, následně však splnila požadavek na disponibilní míru solventnosti navýšením kapitálových fondů. Za zmínku stojí i fakt, že převážná většina vykázaných poměrů disponibilní a požadované míry solventnosti v rámci neživotních pojištění se koncentruje do pásma nad 500 % (50–73% pojišťoven), zatímco u životního pojištění je rozdělení rovnoměrnější. V pásmu nad 500 % jsou především zastoupeny malé neživotní pojišťovny.

Dalším zajímavým zjištěním je, že analýza poměru *DMS* a *PMS* v rámci životního pojištění zaznamenala v období let 2005 až 2008 stálý pokles, avšak i přes tento stálý pokles se žádná z životních pojišťoven nedostala v poměru *DMS/PMS* pod hranici 100 %. Z výsledků analýzy solventnosti pojišťoven působících na českém pojistném trhu lze konstatovat, že jejich finanční zdraví je dosti vysoké úrovni. **Avšak zavedení nového regulatorního rámce Solvency II, který byl již před deseti lety iniciován Evropskou komisí, s sebou nese i jistá negativa, která lze spatřovat zejména ve vysoké nákladovosti a také v náročnosti jejich zavádění do podnikání pojišťoven. Studie KPMG, zejména (KPMG a), 2006), upozorňují na fakt, že při nahrazení stávajícího systému Solvency I systémem Solvency II se některé malé pojišťovny (s nízkým podílem na trhu) mohou dostat do vážných finančních potíží. Sice řešením mohou být fúze pojišťoven, ale i tak budou všechny pojišťovny muset při zavádění nového regulatorního rámce do svého podnikání vynaložit nemalé finanční prostředky. Nový regulatorní rámec, který se skládá ze základních třech pilířů, si klade velký důraz nejen na kvantitativní požadavky (technické rezervy, výpočet minimálního kapitálového požadavku a solventního**

kapitálového požadavku), regulaci spočívající ve vnitřní kontrole, řízení rizik a principech dohledu, ale také v rámci třetího pilíře na tržní disciplínu, která znamená povinnost pojišťoven zveřejňování informací o rizicích a také vytváření scénářových analýz aktiv a technických rezerv. Právě nejen zavádění pravidel Solvency II do podnikání pojišťoven bude stát nemalé peníze, ale také naplňování jednotlivých pilířů tohoto nového regulatorního opatření nebude levnou záležitostí. V posledních dvou letech a to s ohledem na dopady novodobé finanční krize na trh finančních služeb EU, se Komise snaží zavádění rámce Solvency II urychlit. V této souvislosti se ale nabízí otázka, zda je tento nový regulatorní rámec nutný. Určitě lze na základě analýz solventnosti pojišťoven působících na českém pojistném trhu konstatovat, že pro český pojistný trh ani důvod pro zavádění tohoto regulatorního opatření není, jelikož na českém pojistném trhu působí finančně zdravé pojišťovny, avšak jak již bylo v práci uvedeno, český pojistný trh se stal v roce 2004 nedílnou součástí pojistného trhu EU, tudíž nové regulatorní opatření bude muset být, pokud Evropská komise nerozhodne jinak, stejně zavedeno.

Právě v souvislosti s dopady finanční krize 2008 na evropský trh finančních služeb iniciuje Evropská komise i další nové politiky či programy, aby se snažila této situaci do budoucna zamezit. Mezi nové politiky Evropské komise lze řadit zejména: Reformu finančního systému, Program Společenství na podporu finančních služeb, účetního výkaznictví a auditů (2010–2013) a také Rámec pro krizové řízení ve finančním sektoru. Dále také Komise, jako reakci na dopady finanční krize na finanční trh EU iniciovala právě i další revizi směrnice CRD a také změnu regulatorních orgánů EU. Lze tedy očekávat mnoho dalších změn iniciovaných Evropskou komisí, které budou muset do svých právních řádů implementovat její členské země, jejichž orgány ve svém důsledku za tuto implementaci nesou odpovědnost. Avšak otázkou může být: „**Do jaké míry lze nové změny navrhované Evropskou komisí považovat za efektivní?**“

Pro další vědeckou práci je možné doporučit zejména analýzu vlivu novodobé finanční krize na pojistný trh EU (až budou zveřejněná data) a také analýzu dopadů zavedení nového regulačního systému Solvency II na český a evropský pojistný trh (až bude tento nový systém zaveden).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Citace

Akty o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Evropské unii

BAILY, M. N.; DOUGLAS, E. J. *The US Financial and Economic Crisis: Where Does It Stand and Where Do We Go From Here?*. [online]. červen 2009, 26 stran. [cit. 2011-2-20]. Dostupný z WWW: <http://www.brookings.edu/papers/2009/0615_economic_crisis_baily_elliott.aspx>.

BALASSA, B. A. *The Theory of Economic Integration*. Publisher: R.D. Irwin, 1961. 308 p.

BALDWIN, R.; WYPLOSZ, C. *EKONOMIE EVROPSKÉ INTEGRACE*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008. 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.

BÍLÁ KNIHA. *Bílá kniha: politika finančních služeb*. [online]. 1. prosinec 2005, 22 stran [cit. 2010-11-27]. Dostupný z WWW: <eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/com/2005/com2005_0629cs01.pdf>.

BÖHM, A. *Ekonomika a řízení pojišťoven v podmínkách po vstupu České republiky do Evropské unie. Vybrané aspekty*. 1. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. 260 s. ISBN 80-7357-020-3.

BÖHM, A.; MUŽÁKOVÁ, K. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2010. 1. vydání. 184 s. ISBN: 978-80-7431-035-5.

BOULTON, P. *ECONOMIC INTEGRATION Economics a Course Companion* [online]. Course Companion P267-273 Oxford, 2007, 47 slaidů [cit. 2011-03-22]. Dostupný z WWW: <<http://philipboulton.escuelacampoalegre.wikispaces.net/file/detail/Economic+Integration.pptx>>.

BRAUN, J. M. a). *Finanční služby: důležité právní předpisy* [online]. 2008. [cit. 2011-08-11]. Dostupný z WWW: <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/market/legislation/article_7202_cs.ht>.

BRAUN, J. M. b). *Finanční služby: Lamfalussyho proces – vznik a použití v praxi* [online]. 2008. [cit. 2011-08-11]. Dostupný z WWW: <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/market/legislation/article_7201_cs.ht>.

CAC. *The Advantages And Disadvantages of Economic Integration* [online]. 2008, [cit. 2011-07-28]. Dostupný z WWW: <<http://basiccollegeaccounting.com/the-advantages-and-disadvantages-of-economic-integration/>>.

CARICOM. *CARICOM MEMBER STATES* [online]. 2011, [cit. 2011-07-28]. Dostupný z WWW: <http://www.caricom.org/jsp/community/member_states.jsp?menu=community>.

CIA. *CIA WORLD FACTBOOK* [online]. 2008, [cit. 2011-02-23]. Dostupný z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-worldfactbook/rankorder/2003rank.html>>.

CIA. *CIA WORLD FACTBOOK* [online]. 2011, [cit. 2011-02-23]. Dostupný z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2011.html>>.

CIPRA, T. *Zajištění a přenos rizik v pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a. s., 2004. 260 s. ISBN 80-247-0838-8.

COOPER, D.; COOPER, D. R.; SCHINDLER, P. *Business research methods*. 11 Ed. McGraw-Hill Companies, Inc., 2010. ISBN 0-073-37370-2.

ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Agentura S&P znovu potvrdila České pojišťovně nejvyšší možný domácí rating*. [online]. 28. ledna 2011 [cit. 2011-3-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskapojistovna.cz/default.aspx?section=20101&tiskova=330>>.

ČESKÁ ASOCIACE POJIŠŤOVEN. *SOLVENCY II ?!: Stručné shrnutí současného stavu, očekávaného vývoje a předpokládaných dopadů pro pojišťovny v ČR* [online]. 2007, [cit. 2010-07-18]. Dostupný z WWW: <www.skvara.cz/_cw_files/pojištění/solvencyII/10/.../SolvencyII.doc>.

ČNB a). *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2006* [online]. 2010 [cit. 2010-07-08]. Dostupné z: <www.cnb.cz>.

ČNB b). *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2009* [online]. 2010 [cit. 2010-07-08]. Dostupné z: <www.cnb.cz>.

ČNB c). *Pojistné ukazatele* [online]. 2011 [cit. 2010-08-08]. Dostupné z: <www.cnb.cz>.

ČSÚ a). *Česká republika: hlavní makroekonomické údaje* [online]. 2011 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/)>.

CYHELSKÝ, L.; KAHOUNOVÁ, J.; HINDLS, R. *Elementární statistická analýza*. 2. vyd. Praha: Management Press, 2001. 319 s. ISBN 80-7261-003-1.

DAVIS POLK. „*Summary of the Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act, Passed by the House of Representatives on June 30, 2010.*“ [online]. 9. července 2010. [cit. 2011-2-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.davispolk.com/publications/list.aspx?DateFrom=3/20/2010>>.

DINAN, D. *Encyclopedia of the European Union*. Illustrated Ed. Publisher: Lynne Rienner Publishers, 2000. 565 p. ISBN 978-15-55879-26-6.

Druhá směrnice životního pojištění 90/619/EEC o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se přímého životního pojištění, která stanovuje opatření k podpoře účinného uplatňování svobody poskytovat služby a doplňující směrnici č. 79/267/EEC.

DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 2. vyd. Praha: Ekopress, s. r. o., 2005. 178 s. ISBN 80-86119-92-0.

DUCHÁČKOVÁ, E.; DAÑHEL, J. *Teorie pojistných trhů*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. 220 s. ISBN 978-80-7431-015-7.

DUCHÁČKOVÁ, E.; DAÑHEL, J.; ONDER, Š.; VESELÁ, J.; MAJLING, M. *Řízení rizik v pojišťovnách v návaznosti na změnu podmínek na finančních trzích*. [online]. 2011, 30 s. [cit. 2011-02-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.nfvp.cz/řízení-rizik-v-pojistovnách.html>>.

- ECB a). *Mapa eurozóny 1999–2011* [online]. 2011 [cit. 2011-07-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/euro/intro/html/map.cs.html>>.
- ECB b). *Používání eura* [online]. 2011 [cit. 2011-08-9]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/euro/intro/html/index.cs.html>>.
- ECB c). *Annual Report 2010* [online]. May 2011, 278 s. [cit. 2011-08-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/pub/annual/html/index.en.html>>.
- EIOPA a). *Consultation Paper No. 20* [online]. 2006 [cit. 2011-7-24]. Dostupné z: <<https://eiopa.europa.eu/consultations/consultation-papers/2006-2004-consultation-papers/index.html>>.
- EIOPA b). *Consultation Paper No. 24* [online]. 2008 [cit. 2011-7-24]. Dostupné z: <<https://eiopa.europa.eu/consultations/consultation-papers/2008-2007-consultation-papers/index.html>>.
- EL-AGRAA, A. M. *The European Union: Economics and Policies*. Ed. 8., illustrated. Cmabridge: Cambridge University Press, 2007. 603 p. ISBN 978-05-21874-43-4.
- EUROPA. *Lisabonská smlouva* [online]. 2011, [cit. 2011-08-08]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/lisbon_treaty/take/index_cs.htm>.
- EUROSTAT a). *Key figures on Europe* [online]. 17 June 2011, [cit. 2011-08-12]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-EI-11-001>
- EUROSTAT b). *European economics statistics* [online]. 218 s. 19 January 2011, [cit. 2011-08-12]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-GK-10-001>
- EVROPSKÁ KOMISE. *Celní unie* [online]. 2011, [cit. 2011-07-23]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_202_cs.htm>.
- FINANCE. *Rating*. [online]. 24. března 2011 [cit. 2011-3-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/ekonomika/rating/>>.
- FSAP (*Financial Services Action Plan*). *Financial Services: Implementing the Framework for financial markets: Action Plan*. 11. 5. 1999. 32 p.
- HARVARD LAW SCHOOL FORUM ON CORPORATE GOVERNANCE AND FINANCIAL REGULATION. *Dodd-Frank Act Becomes Law*. [online]. 21. červenec 2010. [cit. 2011-2-20]. Dostupný z WWW: <<http://blogs.law.harvard.edu/corpgov/2010/07/21/dodd-frank-act-becomes-law/>>.
- Jednotný evropský akt. 28. 2. 1986. Brusel. 17 s.
- Kolektiv autorů. *Kdy, kde, proč & jak se to stalo*. 1. vyd. Praha: Reader's Digest Výběr, spol. s r. o. 2007. 448 s. ISBN 80-902069-6-4.
- KPMG a). *Solvency IIBriefing*. [online]. Edition number 1, 2006 [cit. 2010-7-18]. Dostupné z WWW: <www.kpmg.com>.
- KPMG b). *Solvency IIBriefing*. [online]. Edition number 2, 2007 [cit. 2010-7-18]. Dostupné z WWW: <www.kpmg.com>.
- KPMG c). *Solvency IIBriefing*. [online]. Edition number 3, 2007 [cit. 2010-7-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.kpmg.com>>.

KRAFT, J.; FÁREK, J. *Světová ekonomika a ekonomická integrace v období globalizace*. 1. vyd. Praha: Technická univerzita v Liberci, 2008. 252 s. ISBN 978-80-7372-413-9.

LAROSIÈRE, J. *The High-level Group on Financial Supervision in the EU*. [online]. 25 February 2009 [cit. 2011-3-24]. Dostupný z WWW: <ec.europa.eu/internal_market/.../docs/de_larosiere_report_en.pdf>.

LIBRARY OF CONGRESS. *Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act*. H.R.4173. [online]. 2009, 2010. [cit. 2011-2-20]. Dostupný z WWW: <<http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d111:HR04173:@@@L&summ2=m&#major%20actions>>.

LUISE PRYOR. *Report of Solvency Working Party* [online]. 2002, 99 p. [cit. 2011-03-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.louisepryor.com/showTopic.do?topic=25>>.

MARSON, P. *Dopad zemětřesení v Japonsku*. [online]. 25. března 2011 [cit. 2011-3-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/303075-dopad-zemetreseni-v-japonsku/>>.

MFČR. *ZPRÁVA O VÝVOJI FINANČNÍHO TRHU V ROCE 2008*. [online]. 2009, 74 S. [cit. 2011-08-12]. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/financni_trh_48032.html>.

MÜLLER, R. *Pět let k dosažení zisku nestačilo* [online]. 13. 10. 2010, [cit. 2011-02-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/283636/>>.

MUŽÁKOVÁ K. (a) Vývojové tendence úspor domácností a jejich vliv na pojistný trh ČR v kontextu ekonomické krize. *In zborník recenzovaných príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie FIN STAR NET 2010*. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 10.–11. marec 2010, str. 1–7. ISBN: 978-80-970244-2-0.

MUŽÁKOVÁ, K. (b) From Solvency I to Solvency II. *In Recenzovaný sborník z konference studentů doktorského studijního programu. Mezinárodní Baťova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky 2008*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 10. dubna 2008, 5 p. (CD-ROM). ISBN 978-80-7318-664-7.

MUŽÁKOVÁ, K. (c) Time Series Analysis and Their Development Prediction of Gross Premium Written of Life and Non-Life Insurance in the Frame of the Czech Insurance Market. *In Proceedings of the 9th International Conference Liberec Economic Forum 2009*. Liberec: Technical University of Liberec, Faculty of Economics, 15th–16th September 2009, p. 244–252. ISBN 978-80-7372-523-5. (uveřejněno ve Webu of Science)

MUŽÁKOVÁ, K. (d) Solvency II – Opportunity or Threat? *In recenzovaný Sborník prác z medzinárodnej vedeckej konferencie Vývojové trendy v poisťovníctve II (CD-ROM)*. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, Senec, 11. a 12. júna 2008, 4 s. ISBN 978-80-225-2556-5.

MUŽÁKOVÁ, K. (e) The Solvency II regime approach to the non-life insurance. *In recenzovaný sborník příspěvků z IX. Mezinárodní konference studentů doktorských studijních programů v oblasti informatika, management, ekonomie a veřejná správa; IMEA 2009*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 28. května 2009, p. 6 (CD-ROM). ISBN 978-80-7041-851-2.

MUŽÁKOVÁ, K. *Legislativní změny v pojišťovnictví v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie a jejich dopad na český pojistný trh*. Diplomová práce. Liberec: Technická univerzita v Liberci – Hospodářská fakulta, 2007.

MUŽÁKOVÁ, K.; PŘÍVRATSKÁ, J. Být chudý a bez dluhů – to je největší bohatství. *In sborník z mezinárodní konference „Finance a účetnictví v kontextu ekonomické krize“*. Liberec: Technical University of Liberec, 12. listopadu, 2009, s. 5. ISBN 978-80-7372-564-8.

Nařízení Evropského Parlamentu a Rady č. 513/2011, kterým se mění nařízení č. 1060/2010 o ratingových agenturách.

NORRIS, F. United Panic. *The New York Times* [online]. 24th October 2008, [cit. 2011-02-22]. Dostupný z WWW: < <http://norris.blogs.nytimes.com/2008/10/24/united-panic/>>

ONDER, Š. Architektura Solvency II [online]. 2007 [cit. 2010-7-23]. Dostupné z: <nb.vse.cz/kbp/TEXT/IIR%20SolvencyII.ppt>.

OPOJISTENI.CZ. ČSOB Pojišťovna loni vytvořila zisk přes 900 milionů korun [online]. 2010, [cit. 2011-07-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.opojisteni.cz/ekonomika/vysledky-pojistoven/csob-pojistovna-loni-vytvorila-zisk-pres-900-milionu-korun/>>.

PELKMANS, J. *European Integration: Methods and Economic Analysis*. Ed. 3., illustrated. Publisher: Pearson Education, 2006. 480 p. ISBN 978-02-73694-49-6.

POLOLÁNÍK, L. *Finanční krize – jak to začalo*. [online]. 2008, [cit. 2010-12-3]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/195113-financni-krize-jak-to-zacalo/>>.

První směrnice životního pojištění 79/267/EEC o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, jež se týkají zahájení a provozování podnikání v přímém životním pojištění.

PŘÍVRATSKÁ, J.; MUŽÁKOVÁ, K. *Proč je v současné době kvalitní aplikace risk managementu v podnikovém prostředí důležitá?* Vědecký časopis PERIODICA ACADEMICA. Brno: VŠKE, 2009. S. 1–11, číslo 2., ročník IX. ISSN: 1802–2626.

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Evropské centrální bance ze dne 14. června 2010 – regulace finančních služeb pro udržitelný růst

Sdělení Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů a Evropské centrální bance ze dne 20. října 2010 – rámce EU pro řešení krize ve finančním sektoru.

SHAH, A. Global Financial Crisis. *Global Issues* [online]. 11 Dezeber 2010, [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.globalissues.org/article/768/global-financial-crisis>>

SKADDEN. „*The Dodd-Frank Act: Significant Impact on Public Companies*“. [online]. 21. červenec 2010. [cit. 2011-2-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.skadden.com/Index.cfm?contentID=51&itemID=2164>>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solvantnost II).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006 o přístupu a přístupu k činnosti úvěrových institucí (přepřacované znění).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/49/ES ze dne 14. června 2006 o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí (přepřacované znění).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007 o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění (Komplexní směrnice životního pojištění).

Směrnice Evropského parlamentu a rady 2002/92/ES ze dne 9. prosince 2002 o zprostředkování pojištění.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/68/ES ze dne 16. listopadu 2005 o zajištění.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/68/ES ze dne 16. listopadu 2005 o zajištění a o změně směrnic Rady 73/239/EHS, 92/49/EHS, jakož i směrnice č. 98/78/ES a 2002/83/ES (text s významem pro EHP).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES o trzích finančních nástrojů, o změně směrnice Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS.

Směrnice Rady 2004/113/ES ze dne 13. prosince 2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování.

Směrnice Rady 92/49/EHS ze dne 18. června 1992 (třetí směrnice o neživotním pojištění).

Směrnici 98/78/ES ze dne 27. října 1998 o doplňkovém dozoru nad pojišťovny v pojišťovací skupině.

Smlouva o přistoupení ČR k EU. [online]. 2003, [cit. 2011-02-23]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/publications/folder_16_cs.htm>.

Rozhodnutí č. 716/2009/EC Evropského parlamentu a Rady ze dne 16. září 2009, kterým se zavádí Program Společenství na podporu finančních služeb, účetního výkaznictví a auditů (2010–2013).

SOSÍK, P. Investiční činnost pojišťoven, Asset-Liability Management. *Pojistné rozpravy*, 2002, číslo 12, str. 189–207. ISSN: 0862-6162.

STIGLITZ, J. E. Project Syndicate a Wold of Ideas. *Asymetrie informací a ekonomické politiky* [online]. 2001, [cit. 2011-03-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz9/Czech>>

SWISS RE. *Sigma No. 1/2011*. [online]. 2011, [cit. 2011-07-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.swissre.com/sigma/>>.

ŠTÁSTKOVÁ, M.; JUSTOVÁ, I. *Kvantitativní dopadové studie* [online]. 2007 [cit. 2011-07-12]. Dostupné z: <www.actuaria.cz/.../Solvency%20II-QIS-MFF%20UK-300307.pdf>.

THE FINANCIAL CRISIS INQUIRY COMMISSION. *The Financial Crisis Inquiry Report: Final Report of the National Commission on the Cause of the Financial and*

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Economic Crisis in the Unit States. [online]. January 2011, p. 662, ISBN 978-0-16-087727-8 [cit. 2011-2-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.fcic.gov/report>>.

TINBERGEN, J. *International Economic Integration*. Amsterdam: Elsevier, 1954. 142 s.

Třetí směrnice životního pojištění 92/96/EEC o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se přímého životního pojištění, touto směrnicí se upravují dvě předchozí směrnice.

URBAN, L. *Evropská unie a její politiky* [online]. 2009. 23 s. [cit. 2011-02-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.ksp.vse.cz/...integrace-definice/.../5HP300-01-EU-integrace-definice.pdf>>.

Vyhláška č. 434/2009 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví.

WORLD BANK. *Data & Research* [online]. 2010, [cit. 2011-02-23]. Dostupný z WWW:

<<http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/0,,menuPK:476823~pagePK:64165236~piPK:64165141~theSitePK:469372,00.html>>.

Zákon č. 277/2009 Sb., ze dne 22. července 2009, o pojišťovnictví.

ZELENÁ KNIHA. *Zelená kniha o politice finančních služeb*. [online]. 3. května 2005, 37 stran [cit. 2010-11-27]. Dostupný z WWW: <eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/com/2005/com2005_0177cs01.pdf>.

ŽÁK, M. a kol. *Velká ekonomická encyklopedie*. Praha: Linde, 2002. 2. vyd. 888 s. ISBN 80-7201-381-5.

Bibliografie

ANTOŠOVÁ, J. Jak Solvency II ovlivní daňové řízení pojišťoven. *Pojistný obzor*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2010, roč. 2010, č. 2. ISSN 0032-2393.

BLAHOVÁ, N. Změny regulačního a dohledového rámce finančních trhů v Evropské unii. *Český finanční a účetní časopis*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2010, roč. 2010, č. 2, s. 4951. ISSN 1802-2002.

BÖHM, A. Finanční trh v České republice v r. 2006. In *Měna, bankovníctví a finanční trhy*. 1. vyd. Smolenice: EKONÓM, 2007. ISBN 978-80-225-2422-3.

BÖHM, A. Rozvoj integračního procesu ve finanční oblasti v České republice. *Poistné rozhľady I*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská asociácia poisťovní, 2007, roč. X, č. X. ISSN 1335-1044.

BÖHM, A. Stav harmonizace úvěrového pojištění se státní podporou v rámci Evropské unie. In *Liberecké ekonomické fórum 2007*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-243-2.

BOUŠKA, J.; SÝKORA, P. EU zavedla novou architekturu dohledu. Co čeká pojišťovny? *Pojistný obzor*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2011, roč. 2011, č. 1. ISSN 0032-2393.

CEP. Nová regulace finančních trhů: Záchrana, nebo zkáza? In *sborník textů Ekonomika, právo, politika, č. 80/2009, s. 119*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku. ISBN 978-80-86547-85-5.

DAŇHEL, J. a kol. *Pojistná teorie*. 2. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2006. 333 s. ISBN 80-86946-00-2.

DAŇHEL, J. Pojistný trh: zvítězí pravidla trhu, nebo regulace?. *Parlamentní zpravodaj: nezávislý zpravodajský měsíčník z Poslanecké sněmovny a Senátu*. 2009. sv. 13, č. 11, s. 14–15. ISSN 1211-037X.

DAŇHEL, J.; DUCHÁČKOVÁ, E. Evropské integrační dilema: Zvýšit centrální dirigismus? *Pojistný obzor*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2011, roč. 2011, č. 1. ISSN 0032-2393.

DAŇHEL, J.; DUCHÁČKOVÁ, E. Obecné a zvláštní příčiny finanční krize a jejich důsledky pro regulaci jednotlivých segmentů finančních služeb. *Ekonomický časopis = Journal of economics*. 2010. sv. 58, č. 1, s. 17–29. ISSN 0013-3035.

DAŇHEL, J.; DUCHÁČKOVÁ, E. Relevant changes in the character of integration in the financial market. *Banks and Bank Systems*. 2009. sv. 4, č. 1, s. 62–66. ISSN 1816-7403.

DAŇHEL, J.; DUCHÁČKOVÁ, E.; RADOVÁ, J. *Analýza globálních trendů ve světovém a českém komerčním pojišťovníctví*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. 63 s. ISBN 978-80-245-1256-3.

DAŇHEL, J.; DUCHÁČKOVÁ, E.; RADOVÁ, J. Finanční a hospodářská krize se promítne do regulace pojišťovníctví. *Pojistné rozpravy: pojistně teoretický bulletin*. 2009. č. 24, s. 5–22. ISSN 0862-6162.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DAÑHEL, J.; DUCHÁČKOVÁ, E.; RADOVÁ, J. Finanční krize modifikuje úlohu a postavení odvětví pojišťovnictví. *Český finanční a účetní časopis*. 2009. sv. 4, č. 1, s. 42–50. ISSN 1802-2200.

DUCHÁČKOVÁ, E. Vývoj českého poistného trhu v kontexte vývoja na svetových poistných trhoch. *Pojistné rozhľady*. 2010. sv. XVI, č. 1, s. 7–8.

DUCHÁČKOVÁ, E.; DAÑHEL, J. Aktuální změny v charakteru integrace na finančních trzích. *Český finanční a účetní časopis*. 2009. sv. 4, č. 2, s. 25–32. ISSN 1802-2200.

HRDÝ, M.; DUCHÁČKOVÁ, E. Basic Principles of the Valuation of Insurance Agencies. *E+M. Ekonomie a management = Economics and management*. 2010. sv. XIII, č. 1, s. 47–59. ISSN 1212-3609.

KELLER, J.; KVARDOVÁ, L. Solvency II: zničí pojišťovnictví nepřiměřené požadavky? *Pojistný obzor*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2010, roč. 2010, č. 2. ISSN 0032-2393.

KOHOUT, P. *FINANCE PO KRIZI: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-3199-5.

KVARDOVÁ, L. Kvantitativní dopadová studie QIS5 a vývoj její technické specifikace *Pojistný obzor*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2010, roč. 2010, č. 3. ISSN 0032-2393.

KVARDOVÁ, L. Režim Solventnosti II: příležitost, nebo hrozba? *Pojistný obzor*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2010, roč. 2010, č. 1. ISSN 0032-2393.

MAJTÁNOVÁ, A.; DAÑHEL, J.; DUCHÁČKOVÁ, E.; KAFKOVÁ, E. *Pojišťovnictví: Teorie a praxe*. 1. vydání. Praha: Ekopress, 2006. 294 s. ISBN 80-86929-19-1.

MUŽÁKOVÁ, K. EU Institution Cooperation at Legislative Making. In *Spolupráce firem a vysokých škol v oblasti marketingu*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, s. 67–72. ISBN 978-80-7372-333-0.

MUŽÁKOVÁ, K. Integration of financial markets. In *In Europeanization of the national law, the Lisbon Treaty and some other legal issues*. 1. vyd. Brno: Tribun EU s. r. o, 2008, s. 880–889. ISBN 978-80-2104-630-6.

MUŽÁKOVÁ, K. The European Commission approach to the integration of financial markets. In *Mezinárodní Bařova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky 2008*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2008, s. 6. ISBN 978-80-7318-664-7.

ONDER, Š. Dopady finanční krize na řízení rizik pojišťoven. *Český finanční a účetní časopis*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2010, roč. 2010, č. 3, s. 2948. ISSN 1802-2002.

SCHENK, M. Obstojí technické rezervy českých pojišťoven pohledem Solvency II? *Pojistný obzor*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2010, roč. 2010, č. 3. ISSN 0032-2393.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

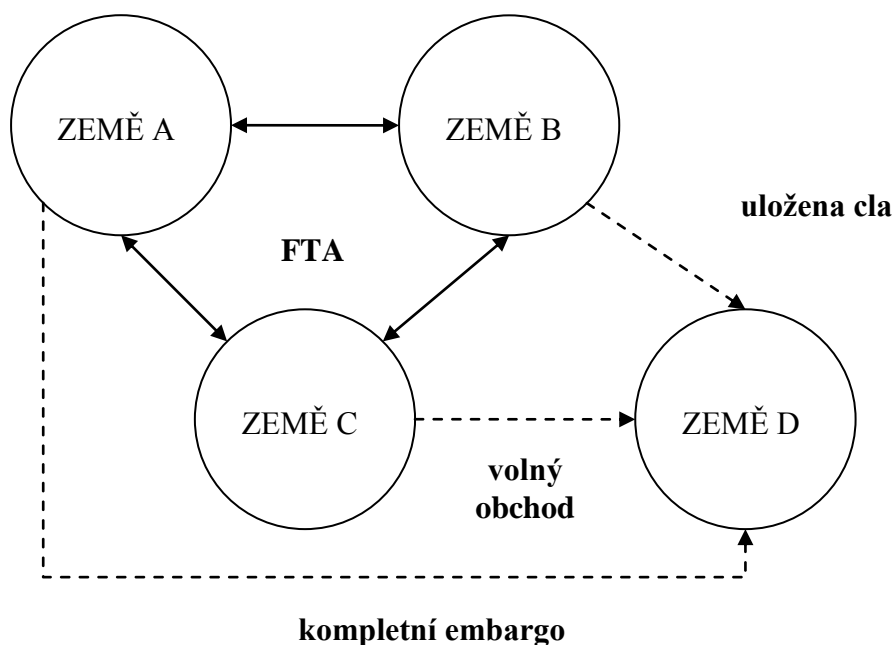
SÍKORA, T. Lepší žádná regulace než špatná. *Pojistný obzor*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 2011, roč. 2011, č. 1. ISSN 0032-2393.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A	Fungování FTA v praxi	I
Příloha B	Vývoj počtu zemí Eurozóny	II
Příloha C	Souhrn nejvýznamnějších aspektů Lisabonské smlouvy	V
Příloha D	Návrh změn daných CRD IV	VIII
Příloha E	Odhady tvorby nových pravidel v USA	X
Příloha F	Proces harmonizace pojistného trhu EU v neživotním pojištění	XI
Příloha G	Klasifikace rizik v činnosti pojišťoven dle IAA	XIV
Příloha H	Klasifikace rizik dle pojistných odvětví neživotních pojištění (Solvency II)	XVII
Příloha I	Porovnání ratingových stupnic tří největších ratingových agentur s jejich hodnocením	XX

Příloha A Fungování FTA v praxi

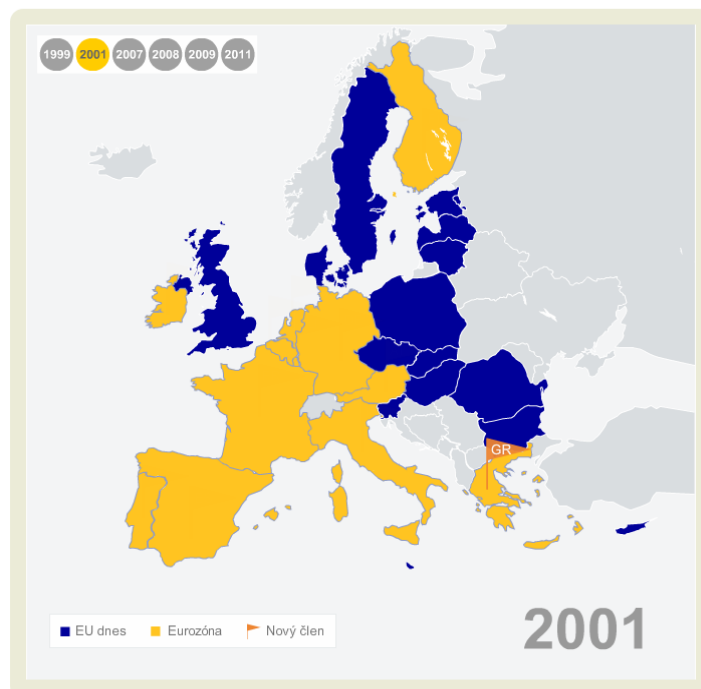
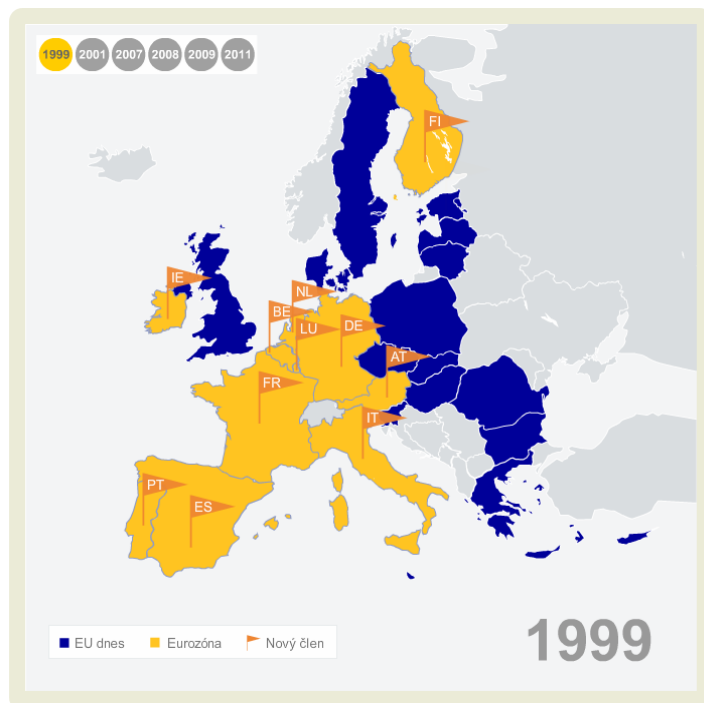
Jak funguje FTA v praxi ilustruje níže uvedený obrázek.

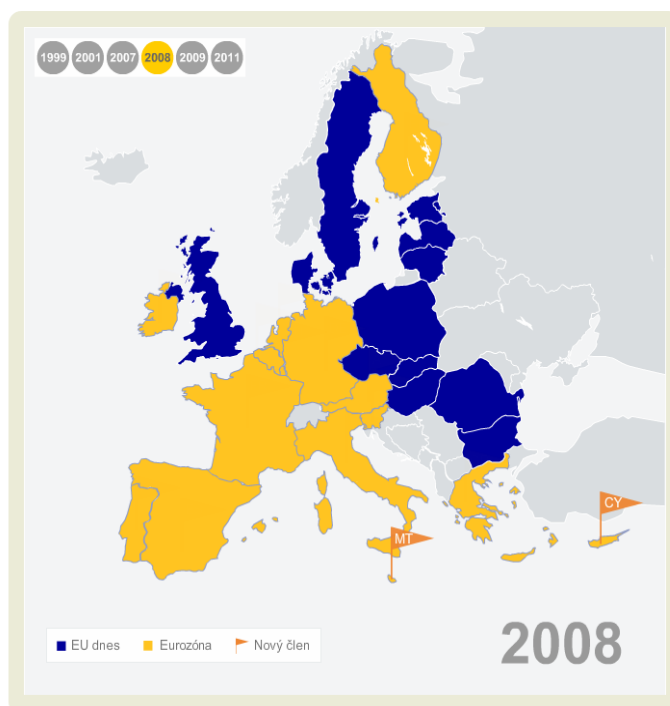
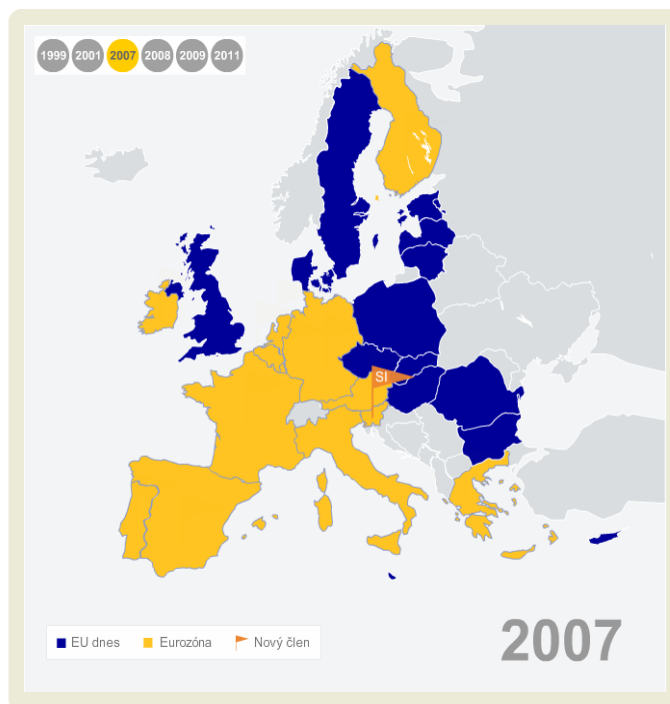
V tomto obrázku, země A, B a C, které podepsaly dohody o volném obchodu, nyní tedy volně obchodují mezi sebou. Nicméně podle této dohody, může každá země obchodovat s jakoukoli jinou zemí. Země A má nějaké politické problémy se zemí D. Země A tak uvalí úplné embargo na zahraniční obchod se zemí D. Země B chrání své hospodářství od země D tím, že na dovoz ze země D uvalila cla. Stát C má dobré vztahy se zemí D a tak tedy s ní volně obchoduje.

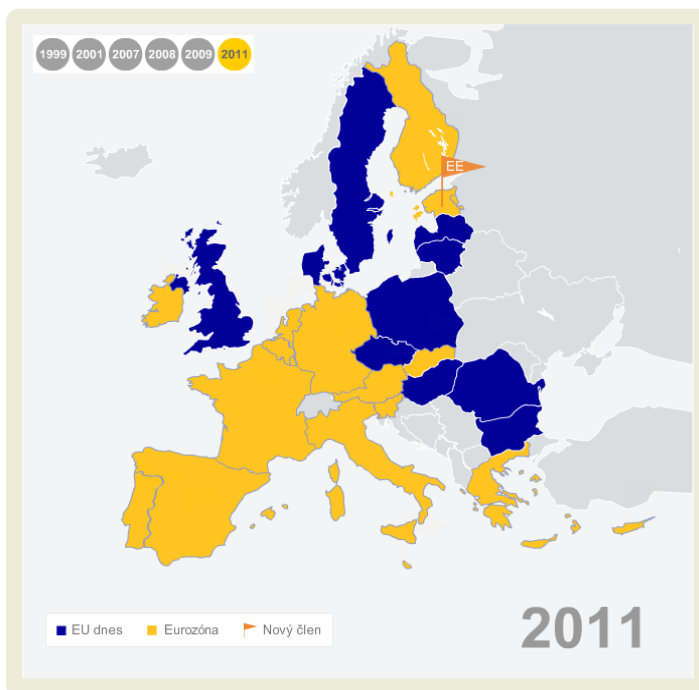
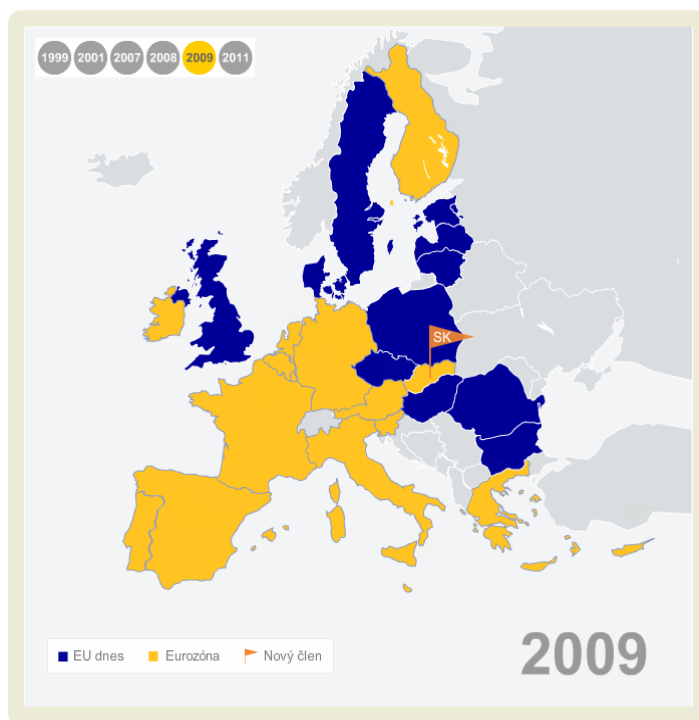
Příloha B Vývoj počtu zemí Eurozóny

Níže uvedené obrázky uvádějí vývoj počtu zemí Eurozóny a to v letech 1999, 2001, 2007, 2008, 2009 a 2011¹.

¹ Více informací na www.ecb.int/euro/intro/html/map.cs.html.

Příloha C Souhrn nejvýznamnějších aspektů Lisabonské smlouvy

Níže uvedený text byl převzat z (EUROPA, 2011)¹.

1. Demokratičtější a transparentnější Evropa:

Lisabonská smlouva posiluje úlohu Evropského parlamentu i národních parlamentů, dává občanům více možností, jak vyjádřit svůj názor, a lépe vymezuje rozdělení pravomocí mezi EU a členské státy.

- **Posílená úloha Evropského parlamentu:** Evropský parlament, který je přímo volený občany EU, získává významné nové pravomoci ve vztahu k evropským právním předpisům, rozpočtu a mezinárodním smlouvám. Zejména rozšíření postupu spolurozhodování do nových oblastí zajišťuje rovnocenné postavení Evropského parlamentu vůči Radě, jež zastupuje členské státy, při schvalování většiny právních předpisů EU.
- **Větší zapojení národních parlamentů:** národní parlamenty se mohou lépe zapojit do činnosti EU, a to zejména díky novému mechanismu sledování toho, zda Unie přijímá opatření pouze tam, kde je činnost na evropské úrovni efektivnější z hlediska požadovaných výsledků (zásada subsidiarity). Spolu s rozšířením pravomocí Evropského parlamentu znamená tato změna posílení demokracie a legitimacy v rozhodovacích postupech EU.
- **Silnější hlas pro občany:** díky tzv. „občanské iniciativě“ může jeden milion občanů z většího počtu členských států vyzvat Komisi k předložení určitých návrhů.
- **Rozdělení pravomocí:** díky přehlednému rozdělení pravomocí je jasnější, co dělají členské státy a co EU.
- **Vystoupení z EU:** smlouva poprvé výslovně uznává možnost vystoupení z Unie.

2. Efektivnější Evropa:

Lisabonská smlouva zjednodušuje rozhodovací postupy a pravidla hlasování, racionalizuje a modernizuje instituce, aby byly přizpůsobené 27 členům, a zvyšuje akceschopnost EU v prioritních oblastech.

¹ Více informací na http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_cs.htm.

- **Efektivní rozhodování:** hlasování kvalifikovanou většinou v Radě je rozšířeno do nových oblastí, čímž se rozhodování zrychlí a zefektivní. Od roku 2014 se bude kvalifikovaná většina počítat na základě dvojí většiny členských států a obyvatel, která je odrazem dvojí legitimacy EU. Dvojí většiny bude dosaženo, pokud souhlas s návrhem vysloví 55 % členských států, které představují nejméně 65 % obyvatel Unie.
- **Stabilnější a efektivnější institucionální rámec:** smlouva vytváří funkci předsedy Evropské rady, který je volen na dva a půl roku, zavádí přímou vazbu mezi volbou předsedy Komise a výsledky voleb do Evropského parlamentu, obsahuje nová ustanovení o složení Evropského parlamentu a stanoví jasnější pravidla pro posílenou spolupráci a jasnější finanční ustanovení.
- **Vyšší akceschopnost EU v zájmu kvality života občanů:** smlouva zvyšuje akceschopnost EU v několika oblastech, jimž občané v současnosti přikládají velký význam. Jedná se zejména o boj proti terorismu a trestné činnosti a další otázky z oblasti svobody, bezpečnosti a spravedlnosti. Do určité míry se to týká i dalších oblastí, a to především energetické politiky, veřejného zdraví, civilní ochrany, změny klimatu, služeb obecného zájmu, výzkumu, vesmíru, územní soudržnosti, obchodní politiky, humanitární pomoci, sportu, cestovního ruchu a spolupráce správních orgánů.

3. Evropa práv a hodnot, zajišťující svobodu, solidaritu a bezpečnost:

Lisabonská smlouva umožňuje účinnější prosazování hodnot EU, zakotvuje Listinu základních práv jako součást primárního evropského práva a poskytuje nové mechanismy pro zajištění solidarity a lepší ochrany občanů.

- **Demokratické hodnoty:** smlouva rozvádí a posiluje hodnoty a cíle, na nichž je EU založena. Tyto hodnoty by měly sloužit jako reference pro občany a ukazovat partnerům ve světě, co Evropa nabízí.
- **Občanská práva a Listina základních práv:** smlouva zachovává stávající práva a zavádí nová. Zejména zaručuje svobody a zásady zakotvené v Listině základních práv a činí Listinu právně závaznou. To se týká občanských, politických, hospodářských a sociálních práv.
- **Svoboda občanů EU:** smlouva zachovává a posiluje tzv. „čtyři svobody“ a politické, hospodářské a sociální svobody občanů.

- **Solidarita mezi členskými státy:** smlouva stanoví, že EU a její členské státy budou jednat společně v duchu solidarity, pokud by některý členský stát byl cílem teroristického útoku nebo obětí přírodní nebo člověkem způsobené pohromy. Zdůrazněna je též solidarita v oblasti energetiky.
- **Větší bezpečnost pro všechny:** EU získává vyšší akceschopnost v oblasti svobody, bezpečnosti a spravedlnosti, a je tedy lépe vybavena pro boj proti trestné činnosti a terorismu. Cílem nových ustanovení týkajících se civilní ochrany, humanitární pomoci a veřejného zdraví je též posílení schopnosti EU reagovat na ohrožení bezpečnosti občanů.

4. Evropa jako globální aktér:

Lisabonská smlouva zajistí soudržnost jednotlivých složek evropské politiky vnějších vztahů při tvorbě a přijímání nových politik. EU tak získává ve vztazích se svými partnery ve světě jasný hlas a bude moci využít svůj hospodářský, humanitární, politický a diplomatický potenciál k prosazování evropských zájmů a hodnot ve světě, při současném respektování zahraničněpolitických zájmů jednotlivých členských států.

- Nová funkce vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, který je zároveň místopředsedou Komise, zajišťuje větší soudržnost, viditelnost a účinek vnější činnosti EU.
- Nová Evropská služba pro vnější činnost bude poskytovat podporu vysokému představiteli.
- Právní subjektivita EU posílí vyjednávací pozici Unie a zvýší efektivitu její činnosti na mezinárodní scéně a její viditelnost pro partnerské země a mezinárodní organizace.
- Změny v evropské bezpečnostní a obranné politice se netýkají zvláštních pravidel rozhodování, avšak umožňují posílenou spolupráci menší skupiny členských států.

Příloha D Návrh změn daných CRD IV

Shrnutí pro veřejnost¹

Návrh EU stanoví vyšší kapitálové požadavky a změny ve správě a řízení bank a investičních společností

O CO SE JEDNÁ?

- Finanční krize odhalila slabé stránky v řízení bank:
 - Banky držely příliš malé množství kapitálu, který byl navíc z velké části nekvalitní, a nemohl proto krýt jejich ztráty. Bankám v potížích tak musel pomoci státu (tzn. daňoví poplatníci).
 - Banky neměly dostatečné množství likvidních prostředků, a proto jim chyběla hotovost ve chvíli, kdy ji potřebovaly nejvíce.
 - Na to kolik měly kapitálu, koupily příliš mnoho aktiv. Jakmile propukla krize, tato aktiva ztratila na hodnotě. Tím, že banky začaly aktiva hromadně prodávat ve stejnou dobu, propad jejich cen pokračoval a krize se dále prohlubovala.
- Řízení a kontrola bank musí být kvalitnější, aby se bankám zabránilo chovat se rizikově.
- Je nutné zavést účinnější sankce, které banky odradí od porušování pravidel, jimiž se kapitálové požadavky řídí.

CO SE PŘESNĚ ZMĚNÍ?

- Banky a investiční společnosti budou muset navýšit svůj kapitál a postarat se o jeho kvalitnější skladbu, aby byl schopen absorbovat případné ztráty.
- Banky si budou muset vytvořit tzv. kapitálový polštář, který je bude chránit před krachem v případě ztrát.
- Banky budou muset spravovat své peněžní toky tak, aby měly dostatečnou likviditu v krátkém i delším období.
- Banky budou muset dodržovat omezení objemu aktiv, která smějí v poměru k vlastnímu kapitálu vlastnit (maximální zadluženost).
- Banky, které budou obchodovat se složitými finančními produkty, např. deriváty (finanční nástroje sloužící k řízení rizik), budou muset mít větší kapitálové rezervy.

¹ Více informací na [www: http://ec.europa.eu/internal_market/bank/regcapital/index_en.htm](http://ec.europa.eu/internal_market/bank/regcapital/index_en.htm).

- Musí se zlepšit správa a řízení bank a investičních společností.
- Pokud banky a investiční společnosti nebudou pravidla dodržovat, budou jim vyměřeny pokuty, které budou mít zároveň odstrašující účinek.

PRO KOHO BUDOU TATO OPATŘENÍ PŘÍNOSNÁ A JAK?

- Pro vkladatele, protože na banky budou kladeny vyšší kapitálové požadavky a tím se sníží riziko jejich bankrotu. Vklady budou tudíž lépe chráněny.
- Pro zájemce o úvěry, protože banky nebudou muset v období ekonomického poklesu snižovat objem úvěrů poskytovaných solventním podnikům, kupcům nemovitostí a dalším žadatelům o finanční prostředky.
- Pro banky, protože budou moci nabízet konkurenceschopné produkty v celé EU a nebudou omezovány rozdíly v bankovním dohledu jednotlivých zemí.
- Pro daňové poplatníky, protože bude méně pravděpodobné, že by stát z jejich kapes zachraňoval bankrotující banky tak, jak to činil v minulosti.

PROČ JE TŘEBA PŘIJMOUT OPATŘENÍ NA ÚROVNI EU?

- Jelikož evropské banky obchodují v celé EU, závisejí jedna na druhé a neobejdou se bez dobře fungujícího finančního systému. Nová pravidla (doporučené Basilejským výborem pro bankovní dohled) budou účinná pouze v případě, že je zavedou všechny státy EU.

KDY BY MOHL NÁVRH VSTOUPIT V PLATNOST?

- Nová pravidla (nařízení EU a směrnice EU transponovaná do právního řádu členských států) by měla být zavedena do konce roku 2012.
- Řada z těchto pravidel bude zaváděna postupně, aby měly banky a investiční společnosti čas se jim přizpůsobit. Všechna pravidla budou plně fungovat od roku 2019.

Příloha E Odhady tvorby nových pravidel v USA

Odhady tvorby nových pravidel v USA díky nově přijatým regulačním opatřením daných novým zákonem „*Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act*“ z roku 2010 ilustruje níže uvedená tabulka.

Agentury	Tvorby všech předpisů*	Jednorázové reporty /Studie	Nové periodické reporty
Kancelář	24	4	5
CFTC	61	6	2
Rada	56	8	4
FDIC	31	3	1
Federální rezervní systém	54	3	3
FTC	2	0	0
GAO	0	23	2
OCC	17	2	2
OFR	4	1	2
SEC	95	17	5
Pokladna	9	1	1
Celkem **	243	67	22

* Tento odhad zahrnuje pouze odkazy na explicitní předpisy navrhované v zákoně a tak pravděpodobně tato čísla představují významné podcenění

** Celkový počet eliminuje dvojí započtení společných předpisů, tudíž neodpovídá sumě tvorby nových předpisů

Zdroj: přepracováno a přeloženo z (DAVIS POLK, 2010)

Vysvětlivky ke zkratkám uvedených ve výše uvedené tabulce jsou uvedeny níže.

CFTC	Commodity Futures Trading Commission	Komise pro obchodování termínových kontraktů na komodity
FDIC	Federal Deposit Insurance Corporation	Federální agentura pro pojištění vkladů
FTC	Federal Trade Commission	Federální obchodní komise
GAO	Government Accountability Office	Úřad pro vládní zodpovědnost
OCC	Office of the Comptroller of the Currency	Úřad kontrolora měny
OFR	Office of Financial Research	Úřad finančního výzkumu
SEC	Securities and Exchange Commission	Komise pro cenné papíry

Příloha F Proces harmonizace pojistného trhu EU v neživotním pojištění

Proces harmonizace pojistného trhu EU v neživotním pojištění se uskutečňoval postupně dle základních dokumentů, směrnic (viz příloha E) bez procesu harmonizace pojistného trhu v rámci pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel.

- První směrnice Rady 73/239/EEC ze dne 24. července 1973 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém jiném než životním pojištění.
- Směrnice Rady 76/580/EEC z 29. června 1976 upravující směrnici č. 73/239/EEC o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém jiném než životním pojištění.
- Směrnice Rady 77/92/EEC z 13. prosince 1976 o opatření k usnadnění účinného uplatňování svobody zakládat podniky a svobody poskytovat služby se zřetelem na činnost pojišťovacích agentů a makléřů a zejména se zřetelem na tyto činnosti.
- Směrnice Rady 78/473/EEC z 30. května 1978 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se soupojištění v rámci Společenství. Specifikuje rizika vyžadující účast několika pojistitelů vyjma škody jadernými zdroji. Existence jen jedné smlouvy, ve které je zainteresováno dvě a více pojišťoven, kdy si každá kryje svou část. Jedna pojišťovna je vedoucím – posuzuje jako pojistitel kryjící celé riziko, stanoví podmínky a také pojistné sazby.
- Směrnice Rady 84/641/EEC z 10. prosince 1984 upravující První směrnici (73/239/EEC) o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém jiném než životním pojištění, zejména pokud se týká asistence turistům.
- Směrnice Rady 87/343/EEC z 22. června roku 1987 upravující první směrnici 73/239/EEC o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém jiném než životním pojištění, zejména pokud se týká pojištění úvěru a pojištění záruky (kauce). Tato směrnice obsahuje tvorbu vyrovnávací rezervy pro vyrovnání jakékoli technické ztráty nebo nadprůměrného škodního poměru, jež vznikl v tomto pojistném odvětví v daném finančním roce. V příloze k této směrnici jsou uvedeny čtyři metody výpočtu této vyrovnávací rezervy pro pojištění úvěru.

- Směrnice Rady 87/344/EEC ze dne 22. června roku 1987 o pojištění právní ochrany. Tato směrnice stanovuje, že pojištění právní ochrany musí být předmětem smlouvy uzavírané pro ostatní pojistná odvětví, nanejvýše však může být předmětem zvláštní části sdružené smlouvy. V každém případě musí být konstrukcí pojistného vztahu vyloučen střet zájmů mezi osobou mající pojištění právní ochrany a pojistitelem poskytujícím jí jiné pojišťovací služby.
- Druhá směrnice Rady 88/357/EEC z 22. června 1988 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se přímého jiného než životního pojištění stanoví opatření k podpoře účinného uplatňování svobody poskytovat služby a upravující směrnici 73/239/EEC.
- Třetí směrnice Rady 92/49/EEC z 18. června 1992 o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se přímého jiného než životního pojištění, kterou se upravují směrnice 73/239/EEC a 88/357/EEC.
- Doporučení Komise 92/48/EEC z 18. prosince 1991 o zprostředkovatelích pojištění. Toto doporučení určuje odborné požadavky na jejich registraci.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/26/ES ze dne 29. června 1995, kterou se mění směrnice 77/780/EHS a 89/646/EHS o úvěrových institucích, směrnice 73/239/EHS a 92/49/EHS o jiném než životním pojištění, směrnice 79/267/EHS a 92/96/EHS o životním pojištění, směrnice 93/22/EHS o investičních podnicích a směrnice 85/611/EHS o subjektech kolektivního investování do převoditelných cenných papírů (SKIPCP).
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/13/ES ze dne 5. března 2002, kterou se mění směrnice Rady 73/239/EHS, pokud jde o požadavky na míru solventnosti u neživotních pojišťoven.

Mezi další významné dokumenty v této oblasti patří:

- Multilaterální dohoda o zárukách mezi národními kanceláři pojistitelů a Jednotná dohoda mezi kanceláři.

Další významnou směrnicí, která také stojí za zmínku, je směrnice týkající se zajištění, jedná se o:

- Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2005/68/ES ze dne 16. listopadu 2005 o zajištění a o změně směrnic Rady 73/239/EHS, 92/49/EHS, jakož i směrnic 98/78/ES a 2002/83/ES (text s významem pro EHP).

V oblasti zprostředkování pojištění se jedná o:

- Směrnicí Evropského parlamentu a rady 2002/92/ES ze dne 9. prosince 2002 o zprostředkování pojištění.

V oblasti skupin a finančních konglomerátů se jedná o:

- Směrnicí 98/78/ES ze dne 27. října 1998 o doplňkovém dozoru nad pojišťovnami v pojišťovací skupině.
- Směrnicí 2002/87/ES ze dne 16. prosince 2002 o doplňkovém dozoru nad úvěrovými institucemi, pojišťovnami a investičními podniky ve finančním konglomerátu a o změně směrnice Rady 73/239/EHS, 79/267/EHS, 92/49/EHS, 92/96/EHS, 93/6/EHS a 93/22/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/78/ES a 2000/12/ES

Příloha G Klasifikace rizik v činnosti pojišťoven dle IAA

Dalším přístupem ke klasifikaci rizik pojišťovny je **dle IAA¹** (Luise Pryor, 2002), která rozděluje rizika do sedmi základních skupin, přičemž některé z nich mají ještě svou vnitřní diferenciaci.

- **Riziko likvidity** – riziko vysokých nákladů likvidity v daném čase, je to vlastně riziko možné ztráty, kterou společnost může utrpět, není-li schopna efektivně vypořádat svá finanční aktiva za účelem vyrovnání svých finančních závazků.
- **Pojistně technická rizika**: rizika plynoucí z extrémních událostí, kterými jsou například katastrofy, stárnutí populace, epidemie, růst nákladů pojišťovny, riziko volatility (nestálost, kolísání výnosových měr, měnových kurzů, anebo cen investičních instrumentů) apod. Nejistota spojená s budoucím objemem pojistného plnění a nedostatečnou výší rezerv;
- **Úvěrové riziko**: nejistota spojená s úpadkem dlužníka resp. emitenta cenných papírů nebo poklesem jeho ratingu. Nejistota spojená s úpadkem dlužníka, snížením ratingu či rozšířením úvěrového spreadu;
- **Riziko zajištění**: nesolventnost zajištětele a z toho plynoucí potíže při úhradě peněžních závazků pojišťovny
- **Tržní riziko**: splatnostní, časový a objemový nesoulad aktiv a pasiv, nejistota spojená s vývojem kurzů, cen a úrokových měr;
 - **Úrokové riziko**: ovlivňuje kolísání výnosové míry změnou hladiny úrokových sazeb;
 - **Měnové riziko**: při investování závisí riziko a možný zisk na celkovém vývoji měnového kurzu;
 - **Akciové riziko**: vyjadřuje riziko ztráty způsobené pohybem cen akcií, změn dividend;
- **Operační riziko**: rizika spojená s podnikáním „business risk“ (rušení pojistných smluv, nákladová inflace), právní rizika, riziko nesouladu s legislativou, daňová rizika, riziko selhání osob, podvodů, „mis-selling“ (prodej produktu, jehož vlastnosti nebyly klientovi dostatečně vysvětleny nebo který svým charakterem neodpovídá potřebám klienta), chyby procesů, lidí, IT nebo externí vlivy. Nejistota spojená

¹ Insurance Application Architecture

s procesy, chováním lidí a chybovostí, technologií a externími vlivy;

- **Procesní riziko** – riziko neefektivních nebo nedostatečných procesů ve společnosti, především transakční chyby, chyby v zaúčtování, důsledkem těchto pochybení může být ztráta klienta a ohrožení dobrého jména pojišťovny;
- **Riziko selhání lidského faktoru:** selhání pracovníků v důsledku špatně definovaných úkolů, nečestné jednání nebo přepracování;
- **Systémové riziko:** ztráta v důsledku chyb komunikačních sítí, tj. počítačové programy, chyby při přenosu dat nebo špatně použité matematické modely;
- **Riziko externích událostí:** teroristické činy, přírodní, válečné či finanční katastrofy (např. riziko konkurence, riziko obchodních vztahů, pracovní síly, inflační a daňová rizika);
- **Inflační riziko:** ovlivňuje reálnou výnosovou míru, vysoká inflace může způsobit, že investor může dosáhnout záporné výnosové míry;
- **Kreditní riziko:** riziko emitenta znamená nebezpečí, že emitent nebude schopen dostát svým závazkům;
- **Riziko likvidity:** riziko vysokých nákladů likvidity v daném čase, je to vlastně riziko možné ztráty, kterou společnost může utrpět, není-li schopna efektivně vypořádat svá finanční aktiva za účelem vyrovnaní svých finančních závazků.
- **Riziko události**
 - **Právní riziko:** riziko finančních ztrát vyplývajících ze smluv, které nejsou vykonatelné nebo nesprávně dokumentovatelné. Je často klasifikováno jako riziko finanční, protože pravidelně dochází k němu v důsledku trhu nebo ztráty klientů.
 - **Riziko pověsti (reputace):** riziko škody způsobené na hodnotě podniku nebo případně okamžité peněžní ztráty kvůli poškození dobrého jména. Toto riziko je obzvláště důležité pro pojistitele, jejichž činnost je tak závislá na důvěře svých klientů, které pojistitel pojišťuje na mnoho let dopředu a také pro konkurenceschopnou úroveň služeb a bezpečnost při splňování svých finančních potřeb.
 - **Riziko pohrom (katastrof):** toto riziko zahrnuje například přírodní katastrofy jako je zemětřesení, hurikány, tornáda, ledové bouře, požáry a povodně. Tyto katastrofy mohou ovlivnit závazky pojistitele, jakož i schopnost pojistitele plnit své závazky včas.
 - **Regulační riziko:** riziko, které se týká ztrát, jež mohou vzniknout z náhlé změny právního prostředí, ve kterém pojistitel provozuje svou činnost.

- **Politické riziko:** rizika, jež vyplývají z akcí politiků, jež mohou ovlivnit způsob, jakým pojistitel provozuje svou činnost. V extrémních případech může způsobit politické riziko i ukončení činnosti pojistitelů či podniků.

Tato nová klasifikace rizik pro pojišťovny byla publikována již v únoru roku 2002 a teprve nyní se dostává do popředí a to v souvislosti se zaváděním regulačních opatření pravidel Solvency II.

Velmi důležitý je fakt, že řízení rizik vede k zvyšování hodnoty pojišťovny.

Příloha H Klasifikace rizik dle pojistných odvětví neživotních pojištění (Solvency II)

Klasifikace rizik dle pojistných odvětví neživotního pojištění je uvedena v Příloze 1 směrnice Solventnost II a to následovně:

- *Úraz (včetně pracovních úrazů a nemocí z povolání):*
 - paušální finanční plnění,
 - plnění mající povahu odškodnění,
 - kombinace obou těchto plnění,
 - úraz cestujících.
- *Nemoc:*
 - paušální finanční plnění,
 - plnění mající povahu odškodnění,
 - kombinace obou těchto plnění.
- *Pozemní vozidla (mimo železniční vozový park)*

Veškerá poškození, ztráty nebo zničení:

- u pozemních motorových vozidel,
- u pozemních vozidel mimo motorová vozidla.

- *Železniční vozový park*

Veškerá poškození, ztráty nebo zničení železničního vozového parku.

- *Letecké dopravní prostředky*

Veškerá poškození, ztráty nebo zničení leteckých dopravních prostředků.

- *Plavidla (námořní, jezerní, říční a průplavová)*

Veškerá poškození, ztráty nebo zničení:

- říčních a průplavových plavidel,
- jezerních plavidel,
- námořních plavidel.

- *Dopřavované zboží (včetně zboží, zavazadel a jiných předmětů)*

Veškerá poškození, ztráty nebo zničení dopřavovaného zboží nebo zavazadel bez ohledu na způsob dopravy.

- *Požár a přírodní živly*

Veškerá poškození, ztráty nebo zničení majetku (mimo majetek, jež je zahrnut v odrážkách pozemní vozidla, železniční vozový park, letecké dopravní prostředky, plavidla a dopřavované zboží) způsobené:

- požárem,
- výbuchem,

- vichřicí (bouří),
- přírodními živly mimo vichřici (bouří),
- jadernou energií,
- sesuvem nebo poklesem půdy.
- *Jiné škody na majetku*

Veškerá poškození, ztráty nebo zničení majetku (kromě majetku zahrnutého v odrážkách pozemní vozidla, železniční vozový park, letecké dopravní prostředky, plavidla a dopravované zboží) v důsledku krupobití nebo mrazu a jakákoli událost, jako je krádež, mimo případy uvedené v odrážce požár a přírodní živly.

- *Odpovědnost za škody z provozu motorových vozidel*

Veškerá odpovědnost za škody vyplývající z použití pozemních motorových vozidel (včetně odpovědnosti dopravce za škodu).

- *Odpovědnost za škody z provozu leteckých dopravních prostředků*

Veškerá odpovědnost za škody vyplývající z použití leteckých dopravních prostředků (včetně odpovědnosti dopravce za škodu).

- *Odpovědnost za škody z provozu plavidel (námořní, jezerní, říční a průplavová)*

Veškerá odpovědnost za škody vyplývající z použití námořních, jezerních, říčních a průplavových plavidel (včetně odpovědnosti dopravce za škodu).

- *Obecná odpovědnost za škody*

Veškerá odpovědnost za škody mimo druhy uvedené pod odrážkami odpovědnost za škody z provozu motorových vozidel, odpovědnost za škody z provozu leteckých dopravních prostředků a odpovědnost za škody z provozu plavidel.

- *Úvěr*

- nesolventnost (obecně),
- exportní úvěr,
- splátkový úvěr,
- hypotéky,
- zemědělský úvěr.

- *Záruka (kauce):*

- záruka (kauce) přímá,
- záruka (kauce) nepřímá.

- *Různé finanční ztráty:*

- rizika z výkonu povolání,
- nedostatečný příjem (obecně),
- nepříznivé počasí,
- ušlé příjmy,

- trvalé běžné výdaje,
 - nepředvídané obchodní výdaje,
 - ztráta tržní hodnoty,
 - ztráta příjmů z nájmu nebo jiných příjmů,
 - jiné nepřímé obchodní ztráty,
 - jiné neobchodní finanční ztráty,
 - jiné druhy finančních ztrát.
- *Právní ochrana*

Právní ochrana a náklady vedení sporu.

- *Asistenční služby*

Asistenční služby poskytované osobám, které se dostanou do nesnází na cestách, při pobytu mimo svůj domov nebo při pobytu mimo své bydliště.

Příloha I Porovnání ratingových stupnic tří největších ratingových agentur s jejich hodnocením

MOODY'S		STANDARD & POOR'S		Fitch-IBCA		Hodnocení			
Dlouhé období	Krátké období	Dlouhé období	Krátké období	Dlouhé období	Krátké období				
INVESTIČNÍ STUPNĚ	Aaa	P-1	AAA	A-1+	AAA	F1+	Nejvyšší kvalita		
	Aa1		AA+		AA+		Velmi kvalitní		
	Aa2		AA		AA				
	Aa3		AA-		AA-				
	A1		A+		A+		Střední kvalita – vyšší		
	A2	A	A						
	A3	A-	A-						
	Baa1	P-2	BBB+	A-2	BBB+	F2	Střední kvalita – nižší		
	Baa2	P-3	BBB	A-3	BBB	F3			
	Baa3		BBB-		BBB-				
SPEKULATIVNÍ STUPNĚ	Ba1	Bez značení	BB+	B	BB+	B	Spekulativní		
	Ba2		BB		BB				
	Ba3		BB-		BB-				
	B1		B+		B+				
	B2		B		B				
	B3		B -	B -	Vysoce spekulativní				
	Caa1		CCC+	CCC+					
	Caa2		CCC	CCC					
	Caa3		CCC-	C	CCC-	C	Značná rizika		
	Ca		CC	CC	Extremně spekulativní				
	C		C	D	CC	D	CC	D	S velmi nízkou perspektivou
			CI		C		Velmi vysoká pravděpodobnost úpadku		
			D		D				